

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

154^a - 154^b

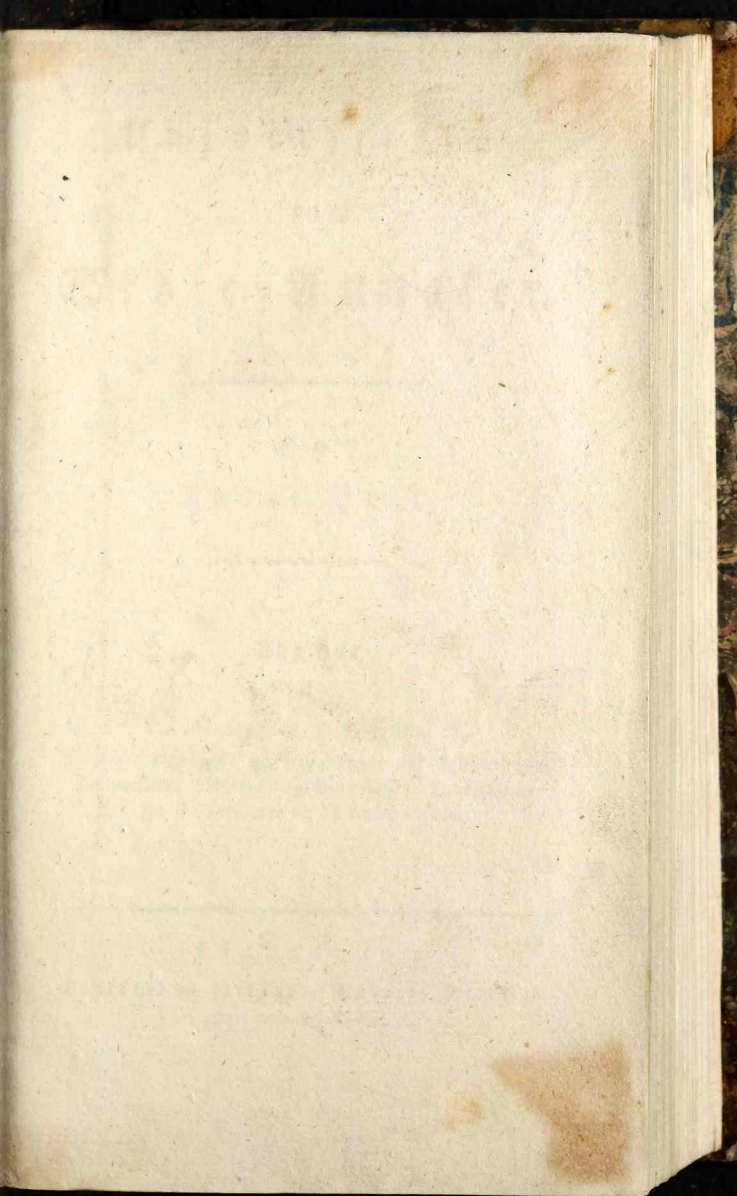
ex. 1

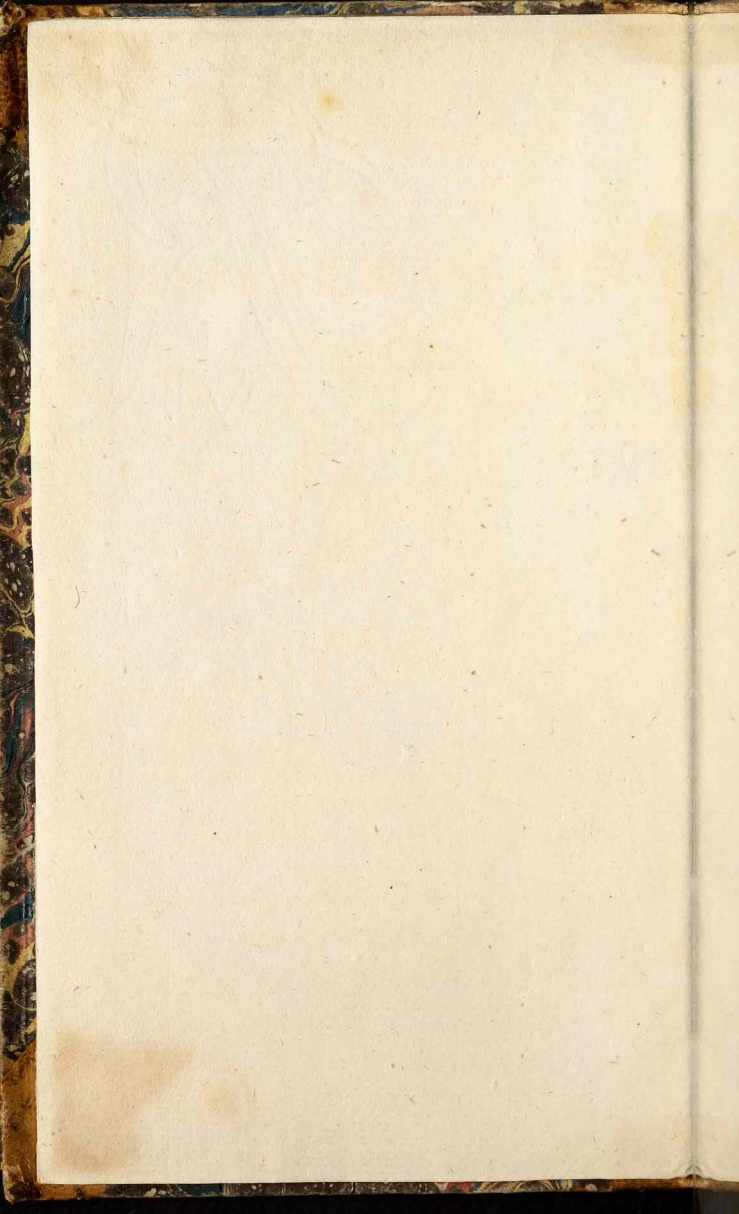
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021865320

U n i v e r s i t e t s

o g

S k o l e = A n n a l e r.

---

1 8 0 7

A n d e t B i n d.

U d g i v n e

a f

L. E n g e l s t o f t,

Profesor i Historie og Geographie ved Kjøbenhavns
Universitet, Secretær og Bureauchef i Directionen
for Universitetet og de lærde Skoler.

K j ø b e n h a v n.

Krykt hos og forlagt af Andreas Seidelin,
Store Kannikestæde No. 46.

Indhold.

Tredie Kvartal.

A. Afhandlinger.

	Side.
I. Forsøg til Besvarelse af den for Aaret 1806 udsatte historiske Præisopgave, af Stud. juris C. W. Nielsen	1.

B. Universitetet.

I. Academiske Examina	89.
II. Legater	97.
III. Academiske Smaafrister	103.
IV. Blandede Efterretninger	126.

C. De lærde Skoler.

I. Befordringer og Afgang	128.
II. Skolebygninger	129.
III. Legater og Gaver	130.
IV. Skolefrister	137.
V. Blandede Efterretninger	145.

D. Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Ny Organisation af Universitetsvæsenet i den italienske Republik, nu Kongeriget Italien	147.
II. Blandede Efterretninger	172.

I n d h o l d.

Fierde Kvartal.

A. Afhandlinger.

	Side.
I. Om Fædrelandets Forsvar og gymnastiske Øvelser	185..281
II. Forsøg til Besvarelse af den for Aaret 1806 udsatte historiske Priisopgave (Slutning)	201..102

B. Universitetet.

I. Forelæsninger ved Kiøbenhavns Universitet og det pædagogiske Seminarium i Vintersemesteret 1807 — 1808	239..282
II. Academiske Examina	249..242
III. Foreløbig Beretning om Universitetets og det lærde Skolevæsens Tab ved Bombardementet i Septbr. 1807	283..282
IV. Universitetsbibliothekets Skæbne under Bombardementet	289..282
V. Studentervæbning	295..292
VI. Academiske Høitideligheder	351..122

C. De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger	332..282
II. Stipendiefordeling	336..282
III. Skolekrifter	338 822

D. Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Ny Organisation af Universitetsvæsenet i den italienske Republik, nu Kongeriget Italien (Slutning)	340..202
II. Blandede Efterretninger	353..222

A.

Forsøg til Besvarelse af den for
Aaret 1806 udsatte historiske
Priisopgave.

Ostendatur, quibus artibus civitates Hanseaticæ
Sæculis XIV — XVI omne fere commercium per
regna Septentrionalia arripuerint, et quantum
inde mali ad Daniam Norvegiamque perve-
nerit.

(Ved hvilke Midler var det, at Hansestæderne i
14 — 16 Aarhundrede reve næsten hele Nor-
dens Handel til sig, og hvilke Skadelige Følger
havde dette for Danmark og Norge?)

af

Christian Weisboigt Nielsen,
Studiosus juris.

(Denne Afhandling tilkiendtes den udsatte Præmie. Jvf.
disse Annal. 1807. 1 Qvart. S. 88).

At forfølge Handelens Historie ligesom Oldtid til
Nutid, giennem Phœnicers, Karthaginensers,
Alexandriners, Veneders, Genuesers, Hansea-
Unversit. og Skole-Annaler. 1807. 2 B. A

ters, Batavers og Britters Hænder; at betragte, hvorledes den for hver af disse blev Kilden baade til Velstand, Magt og Indflydelse, hvorledes den eene reiste sig paa den andens Skuldre; skue Handlens afgjørende Indflydelse paa Nationers Vel og Vee i Almindelighed, er for enhver en Syssel, der er ligesaa interessant, som frugtbar paa mange og vigtige Betragtninger. Men især for den Danske maa Kiendskab til Hansen være af dobbelt Interesse, da denne Corporations Historie saa noie er indflettet i de nordiske Rigers, og udbreder derfor Lys over denne.

Ordet Hanses stæder, saaledes som det forekommer i dette mit Forsøg, trænger først til nogen Bestemmelse. I hele det 13de Aarhundrede forekommer i Historien kun 10 — 12 Stæder, som Participantere i et fælleds Foretagende, og endnu finder man ikke Navnet Hanses stæder. Først i det 14de Aarhundrede vorede deres Tal, og steg indtil 85, da først ogsaa at Navnet: den tydske Hanse (allen Copluden van Dudesschen Hense) forekommer. Stæderne inddeelttes i 4 Klasser, den 1ste indbefattede de Wendiske, den 2den de Westfalske, den 3die de Sachsiske og Markbrandenborgske, og den 4de de Preussiske og Lieflandske Stæder. Men ikke alle disse Stæder dreve Handel paa de nordiske Riger. Naar der tales om Hanses stæder i Relation til disse Riger, da er det især Stæderne af 1ste

Klasse, d. e. de Wendiske (de Østerſke modsat de Vesterſke eller Nederlandske) der menes; thi vel have de tidligere Confoederationer mellem denne store Mængde Stæder indeholdt Forpligtelser til gienſidig Hielp for at vedligeholde deres Rettigheder og Friheder, for at udvide og beskytte deres Handel, men dog er det viſt, at diſſe Søſtæder har havt en ſtor Overvægt i de fælleds Anliggender, og alt tidlig fattet egenmægtige Beſlutninger, ſom de andre maatte følge, ja endog ſøgt at udelukke dem fra al Handel i Øſterſoen. At dette har givet Anledning til Uenighed, ſom ogſaa har vedværet til de ſenere Tider, er ligesaa viſt, og Erik af Pommernens Hiſtorie frembyder herpaa et Beviis. De Wendiske Søſtæder have da ſkildt ſig fra de Andre, og ere næſten ſom et ſærſkildt Forbund at anſee. Diſſe ere det da, hvorom Taleren fornemlig er i dette mit Forſøg. — Nu til Sagen.

Spørgsmaalet beſtaaer af 2de Dele: A. Ved hvilke Midler var det at Hanſeſtæderne i 14 — 16 Aarhundrede rebe næſten hele Handelen i de nordiſke Riger til ſig? og B. hvilke ulykkelige Følger havde dette for Danmark og Norge?

Til det førſte ſynes Grundene at ligge deels I. i den ulykkelige Forfatning, diſſe nordiſke Riger beſandt ſig i, den diſſe ſnue Handlende klogt vidſte at føre ſig

til Nytte, deels II. i saadanne heldigen
sambirkende Omstændigheder paa Hans-
sestædernes Side, der nødvendigen
maatte tiene til at udvide deres Magt.

A.

I.

- a) Kongernes Uduelighed og liden Ind-
sigt i Handelspolitiken og de Kongers
Afmagt, der vel indsaae Farligheden
af Hanse-Monopoliet, men ei mæg-
tede at hæmme samme.

Fiskeriet under de skaanske Kyster, der i det 13 —
14 og hen i det 15 Aarhundrede var saa særdeles
rigt, har alt tidlig draget en Mængde Tydske, i
Særdeleshed Lybekkere, Hamborgere og Kjøbber,
herhen for at bruge denne saa fordeelagtige Næ-
ringsvei. Alt Baldemar den 2den tillod dem Aar
1203 at fiske her og at have deres Fiddere eller
Fitter, forsynede med Befrielse fra Told og andre
Afgifter, som og deres egen Ørighed, en Older-
mand, der residerede i Malmø. Ja selv den
Tryghed, som Baldemar og hans Eftermænd skaf-
tede disse og andre Handlende, med Hensyn til
Stribbruddent Gods, har været af betydeligt Værd.
Baldemars Willie var denne: Supperaddimus in-

super conferentes, ut, ubicunqve intra regni nostri terminos tam in Dacia quam in Scania, sive intra sive extra portum, qui Travemunde dicitur, ipsos naufragium pati contigerit, quicquid per se salvare poterunt, quiete possideant, nec aliquis officialis noster vel etiam alia nostræ conditionis persona ecclesiastica vel secularis aliquid de his, quod vel per se vel per alios salvaverint, usurpare presumat a)! De havde ogsaa Tilladelse til at tørre, røge, salte og indpakte Sildene her, og dette skaanske Sildefiskerie havde de, saalænge det varede, fortrinligen søgt. Uagtet Silden ogsaa er falden under de tydske Kyster ved Østersøen, langs de danske Øer, vel og under Bornholm og de norske Kyster, har dog det skaanske Fiskerie været det mest søgte; det maae nu have været enten formedelsi en større Mængde Fisk, eller at den bedste Sort er falden her. Vist er det ogsaa, at det er bleven drevet paa en Maade, der gjør deres tidlige Indsigt og Erfaring saare megen Ære, og derfor ogsaa de mange Statuter om Sildenes rigtige Behandlingsmaade. Dets Fordelagtighed har de tilfulde indseet, naar man finder, at ikke alene alle i Hanseforbundet indbegrebne Stæder, have bestræbet sig for at faae Deel heri, men at de endog,

a) Dreier's Specimen juris naufragii. Pag. xxxxiv. seqv. et Pag. Lxi.

for at andre Handelsende ei skulde ogsaa faae Lyst hertil og derved berøve dem en Deel af deres Fordeel, have fundet paa at vanskeliggjøre dem Anskaaffelse af gode Lønder *b*). Strax søgte de med dette Fiskerie at forbinde deres Kiøbmandskab (thi Skaane var den tidligst cultiverte, meest velhavende og den bedst bebyggede Provinds af det danske Rige) og lode derved see — siger Professor Nyrup i hans historisk-statistiske Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i nyere og ældre Tider — at de vidste godt at fiske baade til Lands og til Vands. Erik Ploppenning sølte alt deres trykkelige Usurpationer; han anholdt derfor nogle lybske Sildefiskere. Broderen og Estermanden Abel, erstattede dette Tab ved en Stæderne Lybek, Hamborg, Bismar og Rostok givne Frihed til at have deres egen Jurisdiction, i Henseende til Brag, og andre anseelige Privilegier. Saaledes begunstigedes de ogsaa af disse Regenters nærmeste Efterfølgere med Tolden i Sundet o. s. v.

Erik Menveds Regiering var dem i høi Grad nyttig, og det, for at de ei skulde være ham i Veien for sit Diemeds Opnaaelse af Overherskabet over Mecklenborg og Pommern *c*). Han gav Nar

b) See Sartorius Geschichte d. Hanseatischen Bundes 2ter Theil. Pag. 406.

c) See Danmarks og Norges Handels- og Næringsveies Historie, ved Dr. G. Baden.

1305 alle Kiøbmænd, som beseilede Østersøen, Frihed til at søge alle Dele af hans Rige med alt Slags Gods, som de fandt for godt; han befriede dem for Strandretten, og gav dem Ret til at bierge deres Skibbrudne Gods d). — Aar 1311 e) kalder Prof. Ryrup f), Danmarks første Vdmægelsesscene. Kong Erik havde forskrevet et stort Hof i Kostof, for at holde Dystrenden og Tournering. Borgerne, som frygtede for deres Friheder, vilde ikke have ham i Byen, saa at han nødtes til at bygge sig Telte, Pauluner, og Træhuse af Fielle. Kongen sluttede, for at hævne sig, adskillige Forbund med de nærværende fremmede Herrer. Derfor tænkte Kostofferne hellere Krigen at forekomme end at forekommes, faldt med en stor Flaade i Danmark, afbrændte Helsingor, Amager, Skanør og Falsterboeslot — Kongen hævnedes dette paa endeel uskyldige Bønder — og at Dannerkongens Afmagt skulde komme fuldkommen for Dagen, forjog de hans Hovedsmand, indtog Vernob og Fæstningen Danskborg, paa

d) vid. Dreiers specim. jur. naufr. Pag. 46 — 48.

e) Saaledes findes dette Aarstal hos Hvittfeld; see Erik Menveds Kronike Pag. 353, hvorfra og denne Beretning er tagen, saa og Willebrand Hansisch. Chronik.

f) l. c. Pag. 247.

hvis Ruiner de byggede sig selv en Fæstning. — Stor vilde denne Ydmøngelse til alle Tider have været, men størst var den paa disse, naar man forestiller sig at 948 Riddere og 489 af nyssagne g), alle stemte i Ridderalderens Aand, vare Døvidner til, at en ussel Bys bovede, og det med Held, at modsatte sig et nylig saa frygtet Riges Konge. — Denne Dannerkongen lykkedes det først efter en haardnakket Modstand ved indbyrdes Uenighed og Hungersnød at bringe dem til Lydiged, hvoraf han endog benyttede sig saa slet, at han Aaret efter gav Stæderne, ligesom til Belønning for deres Opførsel, et Brev, at den Keide, han mod dennem havde ført, nu var aldeles endt, saa de fremdeles maatte søge hans Lande og nyde deres Privilegier og Friheder, som hans Forfædre havde beseglet dem. En anden Regent vilde have betient sig af denne deres Underkastelse, og søgt at sætte deres Handel — som, naar den blot ikke blev monopolist, kunde have havt de meest velgjørende Følger for disse endnu saa raae og uculiverte Landes Beboere — bestemte Grændser, og det saa meget deslettere, som deres Forbund endnu var i sin Barndom; men saa vidt gik denne og adskillige af hans Estersmands Politik ikke. De vidste blot, at Handelen berigede Folk og forskaffede Bequemmeligheder og

a) see Hvitfeldt Erik Menveds Historie, Pag. 357.

Wellebnet. Hveden og hvorledes den blev til, og om det var deres egne eller fremmede Undersaattere der toge Deel deri, det var dem det samme. Da de i deres egne Lande savnede Folk, der kunde sætte Liv i Handelen, saa behøvede Hansestædernes Kiøbmand blot at vise sig, og de bleve modtagne med aabne Arme; ja Fyrsternes Føielighed mod dem gif saa vidt, at, uagtet de af Sierrighed havde paalagt saa mange Slags Told, indrommede de dog disse Fremmede en Toldfrihed, som de nægtede deres egne Undersaattere *h*). — Christoffer den Anden, der maatte anraabe Hansestæderne om Hielp mod sine egne oprørste Undersaattere, forundte dem, da de havde hiulpet ham til Tronen, men ej til den tabte Magt igien, den høie Jurisdiction over deres Folk i Skaane *i*). — Forresten finder jeg ikke Hansestæderne omtalte under denne Konges svage og urolige Regiering, men sandsynligt er det, at de, som alt tilforn havde viist, at de forstode at bruge Leiligheden til deres Fordeel, og under en Regiering, hvorom Munken sang: geme, plange moesto more, Dolorosa Dacia *ic. ic.* som og under det følgende syv-

h) see Hanscatishes Magazin 1ste Band Pag. 30 og Myrup's Skildring af Tilstanden i D. og N. 1ste Deel, Pag. 235.

i) Willebrandt's Hansische Geschichte, Pag. 30.

aarige Interregnum, da Riget var i den græffeligste Forfatning, sønderflidt af borgerlige Uroligheder, adspiltet og undertrykket af dets Beherskere, fornemmelig den holstenske Grev Bert, udmattet af Uaar, Hungersnod og Pest *k*) og aldrig sin Undergang nærmere end nu, har lagt Grunden til den Magt, der under Christoffers Eftermand viste sig fra saa stor og frygtelig en Side, der truede Danmark med Ruin og satte Stædernes Vaabenmagt i det største og meest glimrende Lys, til en Magt, hvorved Danmark siden blev erobret og Kongen af England Henrik VIII faldbuden, der satte Gustav Basa paa den svenske Trone og som de Svenske alene havde at takke for deres Frihed, at jeg skal bruge Willebrandts triumpherende Ord *l*).

Den opmærksomme Waldemar Atterdag (III) undgik det ikke, hvad Danmark leed ved Stædernes alt for store Friheder; han vilde indskrænke dem, f. Ex. ved en forhoiet Told o. s. v. og tilføiede Stæderne en vist nok ubodelig Skade, ved (Aar 1361) at indtage og udplyndre den store Handelstad Wisbye paa Gulland, som var en Stapelstad og Op- og Af- lag for de levantiske Vare, der nu maatte hentes

k) Suedorffs Fædrelandets Historie 4 Deel, P. 312.

l) Vorbereitung zu der Hansischen Chronich., Pag. 9.

fra Italien over Brygge *m*). Stæderne forbandt sig da med den svenske Kong Magnus, Greverne af Holstéen og Hertug Henrik af Mecklenborg, og med en Flaade, anført af den lybske Borgemeester Johan Wittenberg, gienerobrede de Gulland og Oland, og ødelagde Kiøbenhavn. Der sluttedes vel (1363) Fred mellem dem og Kongen, men samme blev brudt Aaret derefter. Stæderne kunde ei saa let glemme det Tab, de havde lidt ved Wisbyes Erobring, og Freden var blot sluttet for at Krigsluen kunde udbryde paa ny med fordoblet Styrke. Aarene 1361 — 70 hengik med uafslædige Uroligheder mellem denne Konge og Hanseerne. Ofte sluttedes Fred, ligesaa ofte udbrod Krigen igien, og de erholdt da deels Bekræftelse paa deres gamle, deels ganske nye Forrettigheder, som: Handelsret i Danmark, det dem altid saa vigtige Sildefiskerie under de skaanske Kyster med andre derhenhørende Friheder, Rettergang over deres Betiente i Danmark *n*) og Tilladelse siden at udføre, hvad de ei kunde affætte her. Imidlertid vægrede dog Waldemar sig (1368) ved at opfylde

m) Fischer's Geschichte der Handlung 1 Theil, P. 524 und 2ter Th. P. 32 og 135.

n) conf. Hvitfeldt Waldemar Christoffersens Kronike p. 532 — 35 og Willebrandt, dritte Abtheilung v. 26 — 28.

saadanne trykkende Vilkaar, men paa en Hanses dag til Lybek samme Aar blev besluttet, at man med Magt skulde seile til Skaane for der at indsalte Sild o). Hanseerne erobrede i kort Tid den største Deel af Skaane, og Kong Albrecht, Stædernes Med>Allierede, der alt ansaae sig for Konge i Danmark, forundte dem store Friheder: Han befriede dem fra Strandretten, og Kongens Lehnsmænd skulde lade saadant skibbrudent Gods berge og opbringe til nærmeste Kirke, om rette Eiermand kom med Beviis inden Aar og Dag. De skulde have deres egne Fogeder paa deres Fied i Skaane og Falskerbod, og hvor det ellers kunde være dem tilpas andensteds i Skaane. De maatte dømme i alle Sager undtagen Blodvide, Hals og Haand kaldet. De maatte paa deres Fied holde Krohuse, og der tappe Miod, Viin og Al. Det var dem tilladt at nedrive Borgernes Huse, om de syntes, de stode dem i Veien; at handle med Lærred, Klæde, Humle og Salt, og i Klædeboderne at lade overskiære og sælge Klæde i Alental uden Brøde p). Alle Embedsfolk, som Skomagere, Kræmmere, Kisdmangere og andre maatte friligen bruge deres Embede, og være deraf intet pligtige.

o) Willebrandt, zweiter Abtheilug Pag 40 — 41.

p) Al Detail-Handel var for alene Indsødte forbeholden; Fremmede maatte kun handle en gros.

Ydermere maatte (tydske) Kiobmænd have deres egne Skuder og Baade, at fiske under Skaane. De maatte ydermere have Pramme og lette Skuder, hvormed de maatte fare ud og ind, naar dem lystede. For en Baad at fiske med under Skaane, skulde de kun give en halv Mark skaanske. Kiobmændene maatte bære Bærge, og toldfrie føre deres Vare fra Borde til Borde, fra et Marked til et andet. Denne er Tolden, som forresten af alt Gods skulde gives, af hver Last Sild to skaanske Penninge. Den Sild man fiber og lader giennem Drefundet, af den er man ingen Told pligtig, men Skibet som Sildene føres i giver 11 Skilling Grot. Af en Tonde Kofiod er Tolden 2 skaanske Penninge; af en Tonde Smør 10; af et Dægger Drekuder eller Kohuder 10; af en levende Oxe, man vil føre over Søen 10; af en Hest, som haver kostet over 20 Mark, 2 Ort; af en Hest, som koster ringere, 2 Orting. Men alle tydske Kiobmænd, som i Skanar og Falssterbod boendes ere, som eie selv Jord og Grund, de ere frie 9). Uagtet nu Kong Albert virkelig forseilede sin Regning at blive dansk Konge, saa vise disse Privelegier dog, hvor uindskrænket Hanseernes Magt alt da var i Danmark, og hvor

9) Hvitfeldt Baldemar III. Kronike Pag. 543 — 45 og Willebrandts hantske Chronich dritte Abth. Pag. 29 — 32.

ussel, som Folge heraf, vor Forfatning maatte
 være; thi Waldemar var for svag til at han jo
 maatte give efter, og da de bestandig greb meer og
 meer om sig, saa maatte han Tid efter anden, til-
 staae dem ikke alene alle ^{r)} disse, men endog flere
 Friheder. Dette Hanseernes Forbund med den
 svenske Konge blev for Waldemar saa farligt, at
 han, som ellers just ikke frygtede, nu maatte gribe
 til det usle Middel, at true med Klage for Pave
 og Keiser; men det var saa langt fra, at dette
 Middel havde den tilsigtede Rytte at skræmme dem,
 at Stæderne lode ham vide, at de ei vilde for-
 glemme en Contra-Klage. Da Dannerkongen nu
 fandt hele Norden væbnet imod sig, og hans egne
 Undersaatter med i dette Forbund, sine Tropper
 afskedigede, og sig selv omspændt fra alle Steder,
 saae han ingen anden Redning, end hemmelig at
 forlade Riget. Hanseerne faldt ind i Skaane og
 Sieland, erobrede Kiøbenhavn, Helsingør, Ny-
 købing, Falslerbod, Skanser og Elholm, Amager,
 Hveen samt flere af de danske Øer, og Henning
 Podebusk, Rigets Marsk, sluttede (1370) Fred
 med Stæderne til Stralsund, hvorved de, foruden
 Bekræftelse paa deres gamle Friheder og Forret-
 tigheder, erholdt uindskrænket Besiddelse af Skaane

r) Fischers Geschichte des deutschen Handels, 2. Theil
 pag. 167.

i 15 Aar s), $\frac{2}{3}$ Deelen af de der faldende kongl. Indkomster, samt fri Fart i Østersøen 1). Da man frygtede for, at Kongen ikke vilde ratificere en saadan Fred, saa lovede Rigsraadet, at det vilde nægte Kongen at komme hjem, indtil han havde iværksat dens Ratification. Kongen maatte love, at, ifald de dem tilstaaede skaanske Slotter skulde vorde dem frarøvede ved fremmed Vold, saa vilde han med sit hele Riges Magt tage dem tilbage, og overlevere Stæderne dem. Ifald han skulde ville nedlægge Kronen, og udnævne en anden til Konge over Danmark, for derved at befrie sig og sine Efterkommere for at opfylde sit Lovte, skulde Rigsraadet og Stænderne være berettigede til at modsætte sig det; ingen maatte ansættes til Konge i Danmark, uden Hansstædernes Raad og Tilladelse dertil var erholdt, ingen ansees som retmæssig Konge, førend han havde tilstaaet Stæderne deres forhen givne Friheder og Rettigheder og bekræftet det med Valdemar indgangne Foredrag. Denne Fred gjør Epoke i den hanseatiske Historie; virkelig synes de ikke at have kunnet sluttet den paa

s) conf. Fischer's Geschichte des Deutschen Handels, hvor der er anført 16 Aar, 2. Theil, Pag. 167. Han citerer sin Hiemmel. Hvitfeldt og de andre danske Historiekrivere have kun 15 Aar.

1) ibidem.

mere glimrende Vilkaar; og ei nok, at de ved den erholdt store Fordele; de lærte først i denne Krig deres Baabenmagt rigtig at kiende, der før denne Tid aldrig havde viist sig i saa farlige Explosioner. Den blev derfor ogsaa herefter altid, saa at sige, den sidste Instant, høortil de appellerede, naar de ei anderledes kunde naae deres Villie; og Erfaring lærte, at den gjorde det meest afgjørende Udslag.

Da jeg nu er kommen til den Regentinde, der forenede dette Rige med Norge og Sverrig, saa at de udgjorde et eneste Statslegeme, og som saadant kan behandles, saavidt mit Formaal strækker sig, saa vil jeg først vise Hansestædernes Handels Opkomst og Fremskridt til Monopolium i Norge og Sverrige, som enkelte Riger betragtede. Men da Hanseernes Handel paa Norge, fornemmelig fra de ældste Tider af angik Byen Bergen, og det tillige er Beskrivelsen af denne Bye, der, ved den udødelige Holbergs Opbevarelse af Mag. Edvarsens Manuscript, som og ved Holbergs egne Tillæg, udbreder meest Lys over Hansestædernes Handel i det øvrige Norge, saa synes det paa dette Sted ikke upassende, foreløbig at give en kort Udsigt over denne Bye, dens Bequemmelighed for Handelen, Stædernes Contoir og de forskjellige Indretninger her.

Staden er anlagt Aar 1070 af Oluf Kyrre. Den ligger paa det faste Land, midt i en Dal i Skikkelse af en halv Cirkel eller Hestesko omkring Strandkanten af den store Fjord eller Havbugt, kaldet Bergens Baag. Den store Overflod af Fisk og især Sild som faldt i denne Havbugt gav Anledning til den første Bygning af Fiskere, der opførte nogle Huse ved det Sted, som kaldes Komunen. Byens Bequemmelighed for Handelen har gjort, at alt dens Stifter Oluf Kyrre paa de Engelses Begjæring indrømmede dem en Plads udi Baagen; de oprettede deres Boder og dreve i lang Tid en vigtig Handel, indtil de ved et Oprør forbrøde deres Ret, og maatte forlade Staden. — Hanseskiædernes Handel her forskriver sig fra det 12 Aarhundrede *u*); men den blev dreven uden særdeles Privilegium *x*). Først 1275 *y*) tillod Magnus

u) see Dr. G. Baden's Udkast til en Historie af Danmarks og Norges Handel og Næringsveie Pag. 127 og Nyruups Skild. Pag. 281.

x) Holbergs Bergens Byes Beskrivelse, P. 209—10.

y) *ibid.* Prof. J. G. Büsch i Hanseatishes Magazin, 1 Band, Pag. 51, henfører denne Tilladelse til Aar 1278, hvilket nok og er det rigtigste, i det mindste findes det saaledes i Thorkelins Diplomatar. Magnæanum Pap. 81, og hos Werdenhagen tract. de reb publ. Hanseat. Pars III. Cap. 15. Pag. 347.

Hagensen Stædernes Gesandter at handle paa Bergen, men kun i denne Stad selv, og ei Norden derfor, ligesom de ikke maatte opholde sig længere her, end fra Korsmissen om Sommeren til samme Tid om Høsten; de leiede sig i denne Tid ind hos Borgerne og kaldtes derfor Leiere. Contoiret har en langt senere Opkomst, nemlig fra Erik af Pommerns Regiering, da Bergens Bye blev ødelagt af Vitalliebrødrene og Borgernes Velstand derved gik til Grunde. Hanse-Risbmændene bemægtigede sig da de til dem pantsatte Huse, og byggede det bekiendte Contoir. Til denne Tid mener Holberg, at Staden ogsaa er gjort til en Stapelstad; Narstallet er ham ikke vitteligt 2). Contoiret bestod af 21 Gaarde, hvori der boede over 1200 Mennecker; — de Tydskes Antal beløb sig til 3000 — hver Gaard var fortil forsynet med store Broer udbyggede over Vandet, samt en Dippebom til at ophidse deres Gods af Skuderne. En Gaard havde 2 til 3 Stokværk, hvori 15, og sommetider flere, Klæver eller Kamre; øverst var Skistnings-

2) Gaavidt Holbergs Beretning om Contoirets Anlæg. Han reyses for denne haves Meening af Sartorius i 2den Deel af hans Geschichte des Hanseatischen Bundes, Pag. 322. i Noten. Baade han og Fischer i hans Geschichte des teutschen Handels 2ter Theil Pag. 41 formeene at Contoiret har en ældre Oprindelse.

stuen og Ildhuset; i underste Etage Pakboder for Fisk og andre Vare. En saadan Gaard blev beboet af 15 Familier, hver Familie havde sin Huusbonde, som var dens Foresatte. Om Sommeren boede hver Familie i sin Stue, men om Vinteren ved Martini Tider samlede de alle i Skistningsstuen, og forbleve saaledes samlede indtil Fasten om Vaaren. Denne Stue var et stort Værelse uden Vinduer, hvor Lyset faldt ned ovenfra igennem en Abning paa Taget, der lukkedes af en Lyr, d. e. et Dække, eller og af en Rude. I Værelset vare saamange Borde som Familier, og Huusbonden præsiderede herved. — Kiøbmandenes Fuldmægtige kaldtes Garper, ligesom og Contoiret kaldes Garpe: Bryggen a). Under disse Garper stode Gesellerne, hvis Arbeide det var at passe paa Godsset, modtage og udlevere det, og have Opsigt med Drengene, der atter vare 2de Slags. De Vorne kaldtes Stue: Jungs, og havde Opsigt med Studerne; af disse havde hver Stue 3 a 4. De Smaa kaldes Stue: Jungs; de havde Opsigt med Stuen, Kiøkkenet og Kieldereren. Disse Drengene vare flere Examiner eller Prober underkastede, førend de bleve Geseller,

a) Om Ordets Betydning, see Holbergs Bergens Byes Beskrivelse, Pag. 207. Dr. G. Baden mæner i hans ofte citerede Skrift at det betyder Stærk See Pag. 183.

som kaldtes Røge, Vatter og Borge, Spillene, og gik fornemmelig ud paa at miste sin Hud b). De vare indrettede for at indskrænke deres Antal, der ønskede at deeltage i Hansernes store Handelsfordeel c). Ingen Giort taaltes paa Contoiret, han maatte nedsatte sig i Byen; thi, siger Sartorius, Hansen vidste ligesaa godt som Paven, at dens Hemmeligheder, dens Planer og Handelskneb snart vilde blive giennemskuede af Nordmændene ved det ægtefabelige Baand, og at dens Monopolium vilde ved Contoristernes Nedsættelse og Giortemaal med de indfødte Borgerdøtre foie Tid derefter gaae til Grunde. Deraf ogsaa disse Fremmedes ryggesløse Levnet. Holberg vidner, at der regnedes flere Garpe, Horer end Garpe-Hunde. Der vare hele Gader med løsagtige Qvinde og 7 offentlige Huse. Som dømmende Ret bestod Contoiret af 18 Personer af de fornuftigste og ældste, som kaldes Acteiner (Actzehner), og af dem udvalgtes igien de to Fornemste, som vare Oldermænd. Disse dømte alene i Stridigheder, som reiste sig paa Contoiret. En Oldermands og hans Acteiners Dom var første Instant. Anden var den store Ret, som holdtes af samtlige Oldermænd og Acteiner paa Rådmandsstuen, et Sted,

b) Holbergs Bergens Beskrivelse 246 — 56.

c) Hansentiskes Magazin, Pag. 52.

hvor man ellers delibereede om andre Kjøbmands-
 Affairer. Herfra appellerede man til Lybek, der
 var den 3die og sidste Domstol. — Udgiøterne ved
 Coutoïret og dets Bedlìgeholdelse bleve bestridte
 af visse Procent, som erlagdes af ind- og udgaaende
 Vare; denne Indtræde kaldtes Schoß. I Forst-
 ningen har denne Afgiøt ikke været stedsevarende,
 men den blev det siden, og ingen Undtagelse i dens
 Udelse gialdt. At Bøder forresten ogsaa have været
 en betydelig Indtægtskilde, er sandsynligt, da
 Privat-Interesse og Speculationsaand ofte for-
 aarsagede Statuternes Overtrædelse. — De saa
 berøgtede Skomagere, der beboede deres egen
 Gade, endnu Skostrædet kaldet, vare tydske, som
 Kong Magnus Hagensen skal have givet de Engels-
 skes Plads og Boder, da disse af hans Formand
 formedelt Mord og Oprør mistede deres Privile-
 gier, og maatte forlade Byen.

Skiondt Tydskerne ligesaa tidlig i Norge som
 Danmark, have drevet Handel, saa var dog deres
 Indflydelse paa disse 2de Riger ulige stor — Vi
 have seet dem under Baldemar II. at komme til en
 Indflydelse og Magt, der alt faldt Sonnen tryk-
 kende. — Underledes derimod var det i Norge;
 thi over et hundrede Aar maatte Tydskerne riva-
 lisere om Norges Handel med Engländerne, hvis
 Handel hos de bedste Nordmænd altid havde For-
 trinet.

rinet. Kong Hakon den Gamle indfaae endnu Gavnligheden af at vedligeholde Handel med England, og sluttede (1217) strax ved sin Regierings Tiltrædelse en Handelstractat med den unge engelske Konge Henrik III., hvorved det gamle Venskab fornyedes, og Englændernes Handel med Norge oplivedes; imidlertid vedblev dog Tydskernes deres Handel, og Kongen fandt (1250) for godt at indgaae en Handels- eller maaskee rettere Venskabsforbindelse med dem, hvori det hedder: *tali gaudeant privilegio et libertate, qualem aliquo tempore in regno nostro habuerint meliorem — og quocunqve cum mercimoniis suis divertere voluerint, liberam habeant veniendi et velificandi potestatem d)*. Disse Traktatens Udtryk mener Baden e) har givet Anledning til deres Handels Udvidelse. Derfor ogsaa at Broderen og Efterfølgeren Magnus Hakonsen eller Lagabater Aar 1278 f) indskrænkede denne Tilladelse til Handel paa Bergen, og tilføier udtrykkelig, at de ei

d) see Thorkelin's Diplomatarium Arna-Magnæanum. Tom. II. Pag. 36 — 37, og Dreier's specim. jur. naufragii, Pag. LXXXVII.

e) I hans Danmarks og Norges Handels- og Næringsveies Hist. Pag. 128.

f) Jeg har alt sagt, at Holberg i Bergens Bys Beskriv. har Aarstallet anderledes.

maatte handle paa Nordlandene, paa nogen Havn eller Fiord, uden for Byen. De maatte kun op- holde sig en vis Tid, fra Philippi Jacobi nemlig om Sommeren til Korsmissen om Høsten g), for ei at bemægtige sig Enehandel, og derved vorde de Indfødte til Forfang. De som bleve her længere, skulde være borgerlig Lyngde underkastede; tillige forbeholdt Kongen sig lige Ret for Bergens Borgere i de vendiske Stæders Havne. Uagtet denne Indskrænkning, indeholdt dog Kongens Anordning væsentlige Fordelse: det tillodes Stæderne, paa Bryggen, paa Gader og i Baade at kiope i Detail (Schmawaringer); alle Slags Pelsværk, kun ikke paa een Gang meer end en Degger, og Smør ikke over 9 Løber; de maatte leie Huse og Boder i Byen, som endog faa Nar efter udvidedes af samme Konge til Tilladelse at overvintre her. — Dette var den største de norske Kongers Statsfeil, hvorpaa fornemmelig Hansestædernes Magt her i Riget var grundet; thi nu kunde de som Borgere i 2 Riger ved deres Betiente udsee de beleiligste Lider til Udsalg og Indkøb, gjøre sig bekiendte med Rettergangen, Sproget og Sæderne i Landet, da de derimod før selv maatte indfinde sig, og, efter

g) d. e. fra 3 Mai til 14 Sept. See Gerhard's Norges Hist. 2det Bind, Pag. 46, den danske Oversættelse.

fort Tids Forløb, sælge og købe under mangfoldige trykkende For skrifter. Engellændernes Handel synes fra denne Tid meer og meer at have aftaget, og uagtet Kongernes Bestræbelser for at vedligeholde Handelsforbindelser med dem, saa bleve dog de nye Hanseer saa overmodige og trykkende, at hine snart maatte give efter, og meest vigtig for Hansestæderne blev Bergen 1) formedelt dens Overflod paa Fisk, hvortil de Christnes Trang især var stor i de, efter den catholske Religion, mange Fastedage, 2) for den store Ufsætning af tydske Manufacturvarer, som Stæderne havde her, i et Rige, der selv saa aldeles savnede disse, og 3) formedelt den Mængde Skibsmaterialier, som de norske Skove vare saa rige paa, og som Stæderne hentede herfra, deels til egen, deels til næsten hele det sydlige Europas Brug. — Første Gang følte Norge Virkningen af de hanseatiske Stæders endnu saa svage Forbindelse i Krigen 1284 mellem Erik Præstehader og den danske Konge Erik Menved; thi Stæderne Bismar, Rostok, Straalsund, Greifswald, Riga samt de Tydske paa Visbys h), toge heri Partie med de Danske, og viste ved et

h) Saaledes findes disse Stæder hos Sartorius og i et Document hos Willebrand 3te Abth. Pag. 5 — 7. Christiani og Gebhardi Norges Historie 2den Deel, Pag. 59, har istedet for de 3 sidste Colberg og Stolpe i Bagpommeren.

almindeligt Forbud mod at udføre Korn, Brod, Ol og Malt fra Stæderne, hvor aldeles nødvendig og uundværlig Hansehandelen var for Norge, som nu bragtes i en stor Hungersnød. — Kongen maatte derfor lade dem deres Villie. — Der blev (1285) sluttet Forlig til Calmar, hvorved Hansseerne foruden Godssets Restituering og Skadens Erstatning med 6000 Mark norsk Sølvs, 3 Mark beregnet til een Mark, fik en næsten uindskrænket Gros- og Detail-Handel i hele Norge, og Frihed at handle baade med Gæster og Borgere ²⁾. Af dette Forlig fulgte ogsaa, uagtet det ei udtrykkelig nævnes deri, Toldfrihed ved Hansseernes Sildefiske under de norske Kyster; thi da Kong Erik ikke til den bestemte Termin (næste Johannis Baptista) kunde udrede de stipulerede 6000 Mark Sølvs, maatte han tilstaae dem denne Toldfrihed, som de da siden nok vidste at holde paa ³⁾. Forresten erkjendte Kongen 3 Stæder som Dommere i alle hans Stridigheder med Danmark. Saa afgjærende og fordeelagtigt et Udsald havde alt denne deres første Affaire med Norge. Dog herved blev det ikke. Aar 1294 fornyedes det calmarste For-

²⁾ Sartorius G. d. H. Bundes 1ster B. Pag. 142.
Willebrand H. K. 3te Abt. Pag. 5 — 7, og
Dreiers Specimen jur. naufr. Pag. LXXXVIII.

³⁾ Myrups Hist. Stat. Skild. 10. 1 Deel, P. 287 — 88.

bund, og Stædernes ^{l)} Kiøbmænd fik Tilladelse til uden Amtmandens Vidende at ankre i Havnen og at sælge deres Varer, til at tage deres i Norge døde Borgeres Efterladenskaber til sig, og ei at yde nogen Slags Tjeneste eller Afgiort, undtagen Korntoldden. Strandrettet skulle være ophævet, ingen Visitation finde Sted, og endelig lovede Kongen at afholde sig fra al selvtagen Ret, men derimod, naar han blev fornærmet af en af Stædernes Kiøbmænd, at anklage ham i Lybek, hvor altsaa Norges Riges Domstol nu var. Samme Aar erholdt de Formindskelse i Sildetolden indtil paa 3 Penge, og en offentlig Forsikring om, at Kongen vilde have deres Fordeel befordret fremfor alle øvrige indiske og engelske Kiøbmænd i hans hele Rige ^{m)}. — Dog skeete heri en Forandring under hans Eftermand Kong Hakon Magnusens Regiering. Denne ophævede (1303) Formandens Tilladelse til dem, at overvintre i Norge. Hver Udlending, som forsaae sig herimod, skulde miste sit Gods, og hvilken boesiddende Borger, som leiede sit Huus til saadan udlændisk Kiøbmænd, skulde affraffes. To Aar derefter forundte han udelukkende de bergenske Borgere Provincialhan-

l) Deres Antal var formeret med Stettin og Anclam.

m) Christiani og Gebhardi Norges Historie 2den Deel, Pag. 61, den danske Oversættelse.

delen i den nordlige Deel af Riget. Siden bad han, at alle Vare, som Hanskiøbmandene engang havde ført til Bergen, skulde sælges der, og til Udførsel af Landets Producter skulde de have den kongl. Lehnsmands Tilladelse. Kongen søgte paa ny at knytte det gamle Venstabs Baand, der havde været mellem England og Norge. Men især gav han (i Aarene 1316 — 17), til-Fordeel for alle sine Undersaatter i Almindelighed, og de Bergener Borgere i Særdeleshed, nogle for Hanskiøbmandene ubehagelige Forordninger, hvori han klager over, at, da de ei indførte andet end blot unyttige Vare, som Ol, Specerier, Klæde, Vox, Viin, Honning, Smør og alle Slags korte Vare, og derfor udførte Skind, Fisk, Tran, Svovl, Rind, Træ, Beeg, Fielle og Liare, som dog de Norske selv havde i Behov, saa maatte hverken Fremmede eller Indfødte udføre norske Vare, naar de ei i Forveien havde indført nødvendige Producter fra deres Fødested, som Korn, Meel, Erter, Flæsk og andre Sorter, som han specificerer ⁿ). En anden Forordning forbyder al Detail-Handel af Fremmede, som ei maatte sælge deres Vare til andre end de Bergener Borgere. Ingen Fremmed maatte opholde sig længere end

ⁿ) Willebrand Hanseatisch. Chronich 3 Abth. N. 20, hvor Forordningen findes paa Latin.

14 Dage i Staden, og Borgerne, som husede dem længere end denne Tid, skulde forvises. En ny Toldrulle fastsattes, og Kongen robede virkelig saaledes de opklarede Indsigter i Handelsvidenskaben, som man først i nyere Tider troer at have fundet hos een af de mægtigste Nationer. Ved disse og andre lignende Forordninger o), gik næsten alle Stædernes erhvervede Friheder tabte; deres Handel paa Norge var saa godt som tilintetgjort, og forblev næsten saaledes den første Halvdeel af det 14de Aarhundrede, da Hakons Eftermand, Magnus (VII) Smek, syntes at have fattet ligesaa bestemte Grundsætninger i Henseende til Stæderne. I det mindste afflog han (1333) i haarde Udtryk deres Forlangende om Stadfastelse af deres gamle Privilegier p). Han gientog sin Formands Befalinger om de Tydskes Seilads til Nordlandene, og dicterede en Mulk af 8 Ortuger og 13 Mark Sølv, foruden Huusleiens Forbrydelse

o) Die ganz in den gehässigen und neidischen Geiste gegen Fremde im Mittelalter gegründet waren; sicer Sartorius og lader derved, som og ved et andet lignende Udfald mod de norske Konger see, at han ei følger det bekiendte: En Historieforfatter maae intet Godeland have; thi at Landets Barn, siger Dr. Wad den l. c. fortrin ig, bør nyde Landets Gode, er en i Politik og Moral lige grundet Lov.

p) Willebrandt Hanscatische Chronick, Pag. 31.

for hver den Borger, som husede Fremmede. Alt havde saaledes de sørgeligste Udsigter for Hanshandelen i Norge, men — Kongen behøvede deres Venfskab og Hielp i sine Krige mod Danmark, og da først naaede de deres Ønskes Opfyldelse, og lagde Grunden til en varende Stapel i Bergen. Da først (1343) erholdt de Stadfsættelse paa den af Kong Erik, i det 13de Aarhundrede, nogle enkelte Seestæder tilfsaaede Tol ihed 9), og (1357) Ret til at kiope deres Levnetsmidler fra første Haand under deres Ophold i Bergen. Kongen befalede, under Straf, deres norske Debitorer at betale deres Giel inden en Maaned, efter at den imellem dem og Kiobmændene fastsatte Termin var udløben 7). Stedse voxede Kong Magnus og hans Søn Hakons Trang til Hansesstæderne, og derfra deels den nye Bekræftelse (1361) paa deres i gamle Tider erhvervede Handelsfrihed 8), deels andre ganske nye Forrettigheder. Saaledes fik de Ret 1) til at reise til Lands og Bands til alle Stæder i Norge, og efter Godt-

9) Sartorius Geschichte d. N. Bundes 11ter Theil, Pag. 236.

7) Willebrandt. N. N. 3ter Abtheilung Pag 22 — 23.

8) ibidem, Pag. 24 — 26.

1) Diploma apud Torfæum, Pag. 489.

befindende at drive Handel og Wandel; til at
 opholde sig i Riget, saa længe de lystede. Kon-
 gen lovede dem, at hvad Gods der i Riget blev
 dem frarøbet, skulle han lade opsøge, og Røverne
 forfølge med ligesaa megen Omhyggelighed, som
 var det ham selv, der havde mistet det. Nord-
 mændene skulle være forbundne til at betale de
 købte Vare inden 3 Dage. Det stod dem frit for,
 nu, da Norge, Sverrige og Skaane forenedes, at
 bringe deres Gods over Land giennem Sverrig og
 Norge, fra Østersøen til Nordsøen; at drage om i
 alle Dele af Riget og indfordre deres Gield; told-
 frie at sælge Salt i Skippundevis til Fremmede og
 Indfødte, og imod Erlægning af den gamle og
 meget nedsatte Told frit igien at udføre deres
 Vare, naar de ei kunde affatte dem i Landet.
 Han lovede, aldrig at tage meer end et Skippund
 Korn af ethvert Fartsai, og overhovedet med
 største Nidkierhed at beskytte deres Handel. Disse
 Fortrin vare virkelig uskatterlige; ved dem var nu
 den sikre Grund til den største Magt og til det
 Monopol lagt, som Hansøn over halvandet hun-
 drede Aar var i Besiddelse af i dette Rige. Pri-
 vilegerede meer end andre Nationer, frie for de
 Afgifter, som de Indfødte havde at bære, stærke
 og frygtede, var Riget givet i deres Hænder.
 Blot de 2de Puncter: en aldeles fri Handel med
 Fremmede og Indfødte, under en ringe, eller

maafke aldeles ingen Toldafgiwt, og den Ret, efter Godtbeftindende at opholde fig hvor og hvor længe de lystede i Landet, bragte deres seeneſte Onsker i Opfyldelse, og deſforuden lode de dem let forudſee, at de i Fremtiden egenmægtig ſkulde kunne erhverve fig, hvad der endnu manglede i et fuldkomment Monopol.

Jo mere Hanſernes Magt tiltog, deſmere trykkende maatte den og blive for Landet og dets Børn; dette indſaae nu vel Hafon Magnusen, og tog Anledning af, at de toge hans Fiende, Kong Albrekt, i Beſkyttelse, til at vove et Forsøg paa at indfrænke dem. Han berøvede Stæderne til den Ende alle hidtil tilſtaaede Privilegier og Rettigheder, og forviſte alle tydſke Kiøbmand fra Bergen og de andre norſke Havne. Men Norge var nu ei længer det Land, ſom det tilforn havde været, det forſte af de nordiſke Riger; det havde tabt ſin Flaade, var blottet for mægtige Forbindelser og ſunket i Afmagt, ſaa at Hafon for ſildig opdagede, at hans Beſtræbelſer vare frugtesløſe. I en Forſamling af ſamtliche Hanſeſtæder blev, i Forbund med Behærſkerne af Sverrig, Meklenborg og Holſteen, en formelig Krig mod Kongen og hans igien med ham forſonede Svigerfader, Kong Valdemar, beſluttet. Stæderne Bremen, Hamborg og Coln traadte ſtrax fra Forbundet, af Frygt for at tabe for meget ved at miſte den norſke Handel,

og Kongen var saa søielig, at han skryd paa deres Forlangende ei alene tilstod dem Neutralitet, men og Handel i to Aar paa Bergen. Følgerne bleve, at de hemmelig understøttede den svenske Konge, deres Bundsforvandte, der nu indfandt sig ved de norske Kyster og forstyrrede Hisingen, Konghella, 15 Kiøbstæder og 200 Landsbyer, udbredte Død og Ødelæggelse paa uhyre Strækninger, og da Kongen derfor paa nye forbød Stæderne Handel paa Norge, saa tilvang de sig en femaarig Stilstand, hvorved alle deres gamle Privilegier bleve stadfæstede. Hvad de tilforn, siger Sartorius, i Underdanighed udbade sig, og erholdt som en Raade, det ansaae de nu som velerhvervet Ret, og det, som man før blot for at vinde dem, i dette eller hiint Diemed, havde tilstaaet dem, det kunde man nu ei længere, af Frygt for deres Magt og alt ødelæggende Sværd, nægte dem. Kongerne maatte, om de vilde have dem til Venner altid være betænkte paa nye Privilegier og Forrettigheder; derfor og at Hakon saa Aar herefter (1376) i Freden til Kallundborg endnu tilføiede, at han ei vilde tage Pengemulkt af Nogen, førend alle tydske Creditorers retmæssige Fordringer af det forbrudte Gods vare udredte *u*); ja Formalites

u) Willebrand, hanseatiskæ Chronik, 3te Aftk. Pag. 32 — 34.

terne, dem dog Regenterne saa gjerne holde fast paa, for dog i det mindste udvortes at have et Skin af Magt, mangle de end indvortes Kraft til at soutinere den, maatte Kong Oluf give Slip paa, i det han tillod Stædernes Skibe at lobe ind i alle norske Havne med Vimpel paa den høieste Mast, og da først at fryge den, naar de havde lagt til Bryggen for at losse, hvilket Legn paa tilstaaet Herredomme over Havet ei for var bekiendt i disse Farvande.

I Sverrig var Tilstanden ligesom i de 2 andre Riger. Hansestæderne og især Lybek vare ogsaa her de Mægtige, til hvis Fordeel Alt var tilrede, hvis Bud Alt adlød, og hvis Villie selv Kongerne maatte soie. Skaane og Gulland, dersom ellers denne De fortjener Navn af svensk paa de Tider, har været de første Stæder som modtog Lybiske Handlende. Wisbye var alt tidlig for dem en vigtig Stapelstad. Den fik Bekræftelse paa sine Handelsfriheder af Birger Jarl, formodentlig under Kong Erik Erikssens Regiering, da der var opkommen Uenighed i Anledning af Sværoverie, som denne Bye havde øvet; da Jarlen ønskede Fred, tilstodes Lybekkerne Frihed fra Told og andre Afgifter. De af dem som vilde bygge og boe her, skulde være svenske Love underkastede, og have Rettigheder som Svenske, hvis Navn de endog

Universit. og Skole-Annaler 1807. 2 B. C

vare x), imod lige Ret for de Svenske i Hansestæderne. Strandrettigheden skulde være ophævet, og Jarlens Benskab for Lybekkerne viste sig endog derved, at han med en svensk Flaade undsatte Lybek, da denne Stad (1246 var indspærret af den danske Kong Erik Ploppenning baade til Lands og Vands y). Disse vist alt vigtige Fordele udvidedes (1260) til Hamborg, som fik lige Rettigheder med Lybek. Da Baldemar, efter hans Formynder Birgers Død, selv tiltraadte Regieringen, bekræftede han paa nye 1275 og 77 Hamborgs og Lybeks Privilegier. Magnus Ladelaas's Kierlighed for Udlændinger gjorde, at han tilstod disse Stæder mange Friheder, og det var kun ved denne Konges Mellemhandling, at den norske Erik Præstehaders Stridigheder med de vendiske Stæder bilagdes z).

Da Hertugerne Erik og Baldemar (1308) ved Forening med Kong Birger bleve Herrer over

- x) Patriæ nostræ legibus utantur et regentur et Sveci de cetero apellentur hedder det i Hertug Birgers Privil. 1250, i Kong Birgers 1292 og i Magnus Smeks 1336 vid. Dreiers Sp. jur. naufr. Pag. cxv-vi.
- y) Lagerbrings Svea Rikes Historie 2 Delen Pag. 361; og hos Dalin 2 Delen, Pag. 195.
- z) Willebrand hanseatische Chronich, 2ter Abtheilung, Pag. 14 og Dreier Specimen juris naufr. Pag. cxix — cxx. Den sidste har Aar 1312.

Finland, Österboten, Nobo og Tavastehuns, og saaledes let kunde have hindret Städernes Novogrodskes Handel, saa maatte Venstabs med disse Fyrster være Hanseskiobmændene meget vigtig. Deres Bestræbelser herfor vare ei frugtesløse. Aar 1311 fik Lybekkerne Brev paa at beholde alle deres Friheder og Rettigheder, og Aaret derpaa Tilladelse til ubehindret giennem Nevastrømmen at drive Handel paa Novogrod a). Hering Erik tillod Indbyggerne af Kampen frit at handle i sine Lande, og der baade at hugge Ved og Tømmer, samt at fange Eild mod Betaling af 6 Penning Sterling af hver Læst b). De fik Regjeringens Afriistlige Tilladelse til, uden Hinder at handle i Hisske Viig, og dette udvidedes 2 Aar efter til Hele Hanseforbundet c). Vi have seet at Kong Hafons og hans Efterfolgers Regjering i Norge var saare uheldig for Städernes Handel; det

C 2

a) Lagerbring Svea Rikes Historie 2 Delen, Pag. 680 og 3die Delen Pag. 105.

b) Flintenbergs Afhandling om H. St. Handel i Sverrig i Al. Bitterhets Historie, og Antiquitets-Academiens Handlingar 2 Delen, Pag. 337.

c) N. Modeer Svea Rikes Handelshistoria 1ste Afdeeling, Pag. 44 i patriotiske Selskabet's Handlingar, 1ste Delen.

samme var Tilfældet i Sverrig, thi her søgte den unge Konges Formynder, Mads Kettelmundsen, at indskrænke Hansehandelen til Rigets Fordeel; og Kong Magnus Smeks Afflag *d*) (1338) til Lybek, Rostok, Straalsund og Griefswald paa Stadfastelse af deres Privilegier strakte sig ogsaa til dette Rige, hvis Regent han var. Imidlertid forandrede Sagernes Udseende sig, saa at Kongen kunde behøve deres Venkab, og de erholdt da (1336) Stadfastelse paa Told- og andre Friheder. Atter fik de Tilladelse til at bierge deres Gods. Lybekkerne fik særskilte Privilegier i deres Handel paa Skaane og Halland. Ingen maatte vove at bemægtige sig fribrudent Gods ved Kysterne af Skaane og Halland. De maatte paa Skaner og Falsterbods Markeder seldholde alle uldne og linnede Vare, have Gros- og Detail-Handel af Vare som veies, saa og Oltap paa deres Fied eller Fitter. I Sager, som ei vare Livsfager maatte de vælge egne Dommere *e*). Fogden skulde forsegle de Dødes Efterladenskaber. De Vare, som allerede vare paa Bogne for at føres til Fartsierne, kunde ei belægges med Arrest *f*). Denne lykkelige Frem-

d) Willebrand hanscatifche Chronich 2 Abth., P. 31.

e) Modear Svea Rikes Handelshistorie, Pag. 44.

f) Dreiers specimen juris nauif. Pag. cxxi ad iii.

gang blev (1341) afbrudt ved nogle Stridigheder mellem de hollsteenske Grever og Lybek og Hamborg, hvori Kongen tog Deel, og lagde Arest paa alle Lybekkere og Hamborgere, som opholdt sig i Sverrig; det samme skeete fra de Tydskes Side, og disse fangede en Deel svenske Siddefiskere under Skaane. Dog sluttedes Fred igien til Helsingborg, og Stæderne erholdt saavel Bekræftelse paa deres gamle Friheder i Almindelighed, som paa den novogrodske Handel i Særdeleshed g). Kong Albrekt, født og opfostreret i Tydskland, medbragte paa den svenske Throne en uindskrænket Kierlighed for sine Landsmænd. At være fød tydsk, var en Fortieneste som var Kilden baade til Vinding og Hæder; ei underligt altsaa, om Landet opfyldtes med Udlændinger, som ei alene havde lige Retigheder med Indfødte, men endog eiielden bleve dem foretrukne. Han vilde benytte Danmarks Ulykke under Valdemar III. til sin Fordeel, og forbandt sig med Hansestæderne mod Kongen. Hans Forordninger til Hansestædernes Fordeel, da han alt drømte sig Konge af Danmark have vi seet. Dronning Margarete vognede ham af denne behagelige Drøm, og viste ham, at han,

g) Lagerbring Svea Rikes Historie 3die Delen, Pag. 384, og Willebrand hanseatische Chronich 11 Abtheil. Pag. 32 — 33.

langt fra at være i Besiddelse af det Skyggebillede, som han famlede efter, gjorde bedre i at stytte sin egen ravende Throne. Hertil behøvedes atter Hansfestæderne, og af den Tøer, hoormed de beskyttede ham, seer man, hvor fiar han har været dem, det er at sige, hvor megen Magt og Indflydelse de under hans Regiering have havt. Til Exempel paa de ringe Toldafgioster, Hansfestæderne under denne Konge vare underkastede, tiener følgende Forordning *h*) af Aar 1383: die beati Gregorii, som inscriberes: de rechtighet van den silfver tallen. I Folge denne vare Vare under 10 Marks Bærdie, som og Stokfisk og al anden Slags Fisk, Rug, Meel, Korn, Malt og Hvede, Æg, Æbler, Pærer, Rødder, Grønt, Rødder, Kaal, Peberfager, vagonshot? knarveholt? Humle og andre Levnetsmidler befriede fra Eolstolden. En anden Forordning *i*), siger: Svadana Toll äru gäste och Köpmän varit vani ath uthgiffva aff alder. 12 Ore af hvert Leydest, Amsterdamsk, item af Buschist som og alle saadanne ringe Tøer, af hvert Stykke 4 Ore. Item 6 Ore af hvert Fad Wiin. Item hver 20de Tonde

h) Flintenberg's Afhandling om H. St. Handel i Sverrig; i Al. Bitterhets Historia og Antiquitets Academiens Handlinger, 2. Delen, Pag. 380.

i) l. c. Pag. 382.

Al; har man ei 20 Tønder, da gives 8! Gutnisse af hver Tønde. Item Specerier som for Specerier regnes 1 Dre af hver Lybske 10 Mark, item 12 Dre af hver Løst Salt, item 15 Dre af hvert Kumist Lærred; item 3 Dre af hver Sarduk; item 1 Mark af hver Hest som udføres; item 3 Dre af hvert Stykke Marborst; item hver 20de Tønde Kirsedrønk og Miod; item af Deldermundst 1 Mark og af mere desligeste; item Foderduk, som han staaer i Stæderne, 1 Dre af hver Lybsk Mark.

Resultatet af Hansestædernes Handel i Sverrig bliver altsaa: Ingen Hindringer lagdes i Veien for de Fremmede; de nød Indsødtes Rettigheder og Friheder; Grundeiernes Ret til Brag ophævedes; Regieringen drog i lang Tid ingen Fordeel af Handelen, og da man begyndte at have Told, var denne meget ubetydelig, undertiden aldeles ingen. Hansestæderne havde vel intet ordentlig indrettet Contoir her, men de havde, hvad der var lige saa vigtigt, Deel i Statsøvrigheden. I Stokholm, paa Bisbye og i alle andre betydelige Søe- og Handelsstæder, bestod Øvrigheden halvt, og ofte over Halvdelen, af Hansseater; at dette har været Kilden til store Fordele paa disses Side, er begribeligt. De havde ingen Concurrenter i den svenske Handel; thi Danmarks og Sverrigs Handel indbyrdes har deels ikke været betydelig, deels ogsaa

faa ofte afbrudt formedelt disse Landes indbyrdes Fejder paa hinanden, at der heller ikke fra denne Side var nogen Hindringer i Veien for Hansestæderne, at de jo kunde drage den hele udeelte Fordeel af dette Riges Handel.

Saa vældigen virkede Kongernes Uduelighed og Afsmagt til Hansehandelen Flor og Stædernes næsten uindskrænkede Handelsuperioritet i Danmark, Norge og Sverrige, før disse Rigers Forbindelse, og

den calmariske Union

blev nu et Middel mere, hvorved den befordredes. Ved denne Forbindelse syntes en Vælde at være grundet, hvis Magt ei letteligen kunde modstaaes. Disse enkelte Riger havde faaet en Eilbøxt, der var frygtelig endog for de mægtigste Stater. Forholdet mellem Rigerne gjorde Hansestædernes Handel mere undværkelig; de kunde nu tildeels forsyne hinanden indbyrdes; Hollanderne og Engellænderne kunde have afhiulpen de andre Fornødenheder. De nordlige Have, men især Østersøen, var ganske i de Danskes Bold o. s. v. Alle disse Omstændigheder truede Hansehandelen med den øiensynligste Fare for at miste hele den nordiske Handel, hvorpaa deres Existence fornemmeligen var grundet; men Eenighed og fælleds Interesse, disse Hovedhiul i et saa stort Statslegeme, manglede, og langtfra at det tilsigtede Diemed, at danne en eneste af disse 3

Nationer, vare Rigerne just Tummelpladsen for de voldsomste Optrin. Det rasende Nationalhad, der altid herskede mellem de kun af Navn forenede Danske, Norske og Svenske, blev ved Kongernes Uforsigtighed og Tyrannie heftigere og viste sig stedse forstærket i farlige Udbrud. De urolige og frihedslystne Svenske kunde ei finde sig i at deres Rige blev behærsket som Provinds og tyranniseret *k*) af Udlændinger, i hvis Forlehning de Slotte vare, som Lovene hiemlede Judsødte. De Skatter, som de skulle betale til en fremmed Konge — der aldrig, eller i det mindste fielden, og det med Sværdet i Haanden, værdigede dem et Besøg — i et fremmed Land, vare dem altid yderst forhadte. Ofte klagede de; end oftere gjorde de Opstand, og Engelbrecht Engelbrechtson og Carl Knudson, Erik Arxelsen og Steen Sture ere i denne Henseende i Historien ligesaa bekiendte, som berømmelige Navne, indtil endelig Calmar Unionen druknede i svensk Blod, da dog intet havde været lettere, end at gjøre den bestandig, om Duelighed, Opstand og Sindighed havde prydet Unions-Kongerne, som de prydede dens Stifterinde, og om man nogenlunde havde viist sig omhyggelig for Sverrigs Velfærd.

k) see Lagerbring Svea Rikes Historie, 4de Delen.

Den kloge Margarete indsaae at det vilde være farligt, da hun havde saa meget at henvende sin Hu paa, pludseligen at nægte Hansestæderne al Handel i Rigerne; derfor ogsaa at hun sluttede et Forlig med dem til Nykiøbing (1399) hvorved de erholdt Bekræftelse paa deres gamle Privilegier, imod at alle de Uroligheder, som de havde paaført Riget, skulle være ophævede; hun maatte først rigtig befæste sig paa Thronen, ophjælpe Rigerne's Glaade og fremme indenlandsk Windskibelighed, og saaledes forberedt, vilde hun nok have vidst at indskrænke deres Handel, men hun døde for tidlig, og lykkeligviis for Hanseerne, havde hun bedraget sig i Valget af sin Thronfølger; thi hverken Erik eller hans Eftermand forstode at fuldføre det af den største Kone begyndte Værk. Forgjæves var Eriks Bestræbelser for, ved Concurrence at gjøre deres Handel Afbræk. Hans Forordning (Aggershuus 1425) mod deres Handel paa Nordlandene, den de stedse usurperede sig, ligesaa; de foragtede hans Forbud, og erklærede ham Krig oven i Kiøbet. Bergen prøvede da atter 1) den Skiæbne, at blive udplyndret af hansiske Søers-

1) Første Gang var under Margrete, da der blev fiændt og brændt af en Orlogsskæbne, der var udsendt fra Bismar og Roslok, der gjorde fælleds Sag med Dronningens Fiende, deres Landsmand, Kong Albrekt af Sverrig. See Hvitsfeldt Margretes Kronike.

vere, under Anførsel af Bartolomæus Boet. Da Stridighederne vare bilagde, indfandt Hanseskiabmændene sig igien i Skoffetal og nu først er det, at man hører om deres berømte Contoir her. — Dog herom et andet Sted. — Det var just i Lybek at Christopher af Bayern udvalgtes til Konge, vist ikke uden denne Stads hemmelige Indskydelse; især maatte Hansestæderne med glad Hu hjælpe den, som skulde fortrænge deres arrigste Fiende, Kong Erik. Christopher blev imidlertid siden anderledes findet i Henseende til Stæderne, end de havde ventet, men naar han til Paaskud, for ei at bekræfte deres Friheder, ønsker at see de saa meget paaberaabte Privilegier og Documenter, da faaer det trodsfende Svar, at man brugte ei at udsætte saa kostbare Documenter for Havets Farer, saa seer man hvorlidet de brød sig om ham. Han greb ogsaa til det gamle Middel at opvække Concurrencen mellem dem og Hollænderne, men dette ændrede sig strax, da disse antog sig den fordrevne Kong Erik, og Kongen derfor paa nye maatte søge deres Venskab mod Erik og hans Søerovere *m*). Hvad de havde gjort mod hans Formand, kunde han vente at de vilde gjøre mod ham, derfor hadede han Stæderne, og det var

m) See Sartorius G. d. H. B. 2. Theil, Pag. 271, men Nåh i hans Geschichte Schwedens drager dette i Tvivl, og siger: at det vilde være daarligt af Erik

med Mæie at de erholdt Stadfæstelse paa deres Privilegier. Hans Plan til at overrumple Lybek og Rostok er bekiendt; han strandede med den, og døde strax derefter, men hans Had og Higen efter Hævn var saa stor, at han, ved at indskrænke sit Hof og formindske sine Udgifter, samlede sig en Skat, den han selv i Døden erklærede at have samlet til en Krig mod Hansfestæderne *n*). Saa alvorlig var Christopher stemt imod dem, men ikke bedømindre tiltog dog deres Magt paa Contoiret i Bergen *o*). Kongen lod vel et Par Forordninger af 1444 udgaae, der sigtede til dens Indskrænkning, men det varede ikke længere end til Maret derefter, da „stadfæstes de gamle og rette Privilegier, som de tydske Hanse-Kiøbmænd af Alders Tid have haft have.“ Endnu mere Raaderum havde de under hans Eftermand, Christian den I. Til at fortrænge Eugellænderne og Hollænderne behøvede de hans Bistand, derfra ogsaa deres Bestræbelse for hans Venfskad. De Svenske valgte deres egen

handlet, at haabe at komme paa Thronen igien ved saa langt stærket Magt. See 2. Theil, Pag. 77.

n) Christiani og Gebhardi Danmarks Historie, Pag. 79 i 3die Deel. Den danske Udgave.

o) Holbergs Beretning om hvorledes dette gik til. See det Følgende.

Konge, Carl Knudson, og da Christian behøvede deres Hielp, maatte han stadfæste deres gamle Privilegier. Imidlertid finder man ikke, at de med bevæbnet Arm have understøttet Kongen mod Sværrig, uden for saavidt at de søgte at betrygge deres Handelskibe for Oversald; thi stedse deres Politik troe, understøttede de Sværrig, som den svagere Part, og hvor dette ei var gjørligt, søgte de dog i det mindste ikke at befordre Danmarks Tilvæxt. Ustraffet dræbte de Oluf Nielsen, Kongens Høvedsmand p); ja Kongen lod dem endog selvsamme Nar vide, at alle deres Monopolium hindrende Fri- breve skulde være kraftesløse. Imidlertid var Carl Knudson dod; og den ligesaa berømte som kloge Steen Sture, hans Søstersøn, blev Rigsforstander. Christian, der ansaae Carls Dod for en hældig Omstændighed, vilde med Magt sætte sig i Besid- deise af Riget; derfor bestræbte Steen Sture sig for at drage Hansestæderne over paa sin Side, men da hans Ønske heri slog ham feil, og Stæ- derne toertimod toge dansk Partie, saa bleve alle

p) Hos Willebrand findes et Brev, hvori han i Be- tragtning af den Denst, Fruntzschap unde sun- derge Woldat, som Riobmandene af den tydske Hanse havde beviist ham og hans Formand (et andet lig- nende Exempel, see Sartorius s. D., Pag. 345 i Noten) gav dem gantz unde all quyde, vryg unde lotz, for dette Mord. See 3. Abth., Pag. 71.

deres Skibe anholdte i Sverrig, og deres Deputerede afviste 9). Dog Venkabet fornyedes igien Aar 1486, da Steen Sture ved sine Gesandte i Lybek forlangte at optages i deres Forbund, og dette blev ham tilstaaet 7). I sin Haandsæfning maatte Kong Hans stadfæste Stæderne deres Privilegier og Friheder, til frit at seile til Bergen og andensteds i Norge, dette Rige til Nytte og Vifstand: men Handel paa Island forbydes dem 8). Urolighederne mellem Danmark og Sverrig vare endnu de samme; dette sidste Rige vilde ei erkiende Hans for Konge, og selv de Norske gjorde Vanskeligheder, der endog udbrød til Voldsomhed. Steen Sture vidste saa mesterlig at tilintetgjøre Kongens Bestræbelser og opholde ham med Vifkaarene, at 14 Aar hengik med Underhandlinger. Da Dronning Dortehea var død, som altid afholdt Kongen fra voldsomme Skridt, rykkede Hans (1495) ind i Sverrig, og fik herved tillige Krig med Lybekkerne 1), dem, saavel som og Bismaererne, Kostofferne og Stralsunderne, Kongen anmodede om at afholde sig fra Seilads til

9) Willebrand hanseatische Chronich, Pag. 107.

7) Köbleriſche Sammlung, bey Willebrand, Pag. 235.

8) Hvitfeldt, Kong Hans's Kronike, Pag. 971.

1) Willebrand, hanſiſche Begebenheiten, Pag. 113.

Sverrig. Dette syntes Stæderne ikke om, og udsendte 6 Krigsskibe for at convoiere de andie Cofardisarerer, der overbragte de Svenske Proviand og Amunition, uagtet fri Handel var dem forundt i Danmark. Da Kongens Klage ei vilde hielpe, og de til Undskyldning anførte deres megen udestaaende Giæld, og at deres Handelsbetiente laae derovre, lagde han Arrest paa, og opbragte deres Skibe, hvilket blev et Baand mere, der knyttede Stæderne og de Svenske sammen. Da Kongen saae, at han intet udrettede ved Magt imod dem, og at hans Fiende derimod vandt meget ved Stædernes Undsætning, sluttede han Aar 1503 Fred med Lybekerne, paa Vilkaar, at han skulde erstatte den lidte Skade, og de derimod arbeide paa at faae Dronningen Christine fri af sit Fangenskab. Dette lykkedes. Steen Sture lod bekendtgjøre, at den danske Dronning, som havde været de Svenskes Fange, skulle løsgives, og det hverken af Frygt for fremmed Magt, ei heller efter nogen geistlig eller verdslig Fyrstes Onske, men blot af Galanterie og Kiærlighed for Lybekerne *w*). Paa saa venkabelig en Fod stod Hansesæderne og især Lybek med Sverrig. Saa ugiernge de derfor gave Slip paa den svenske Handel, nødtes de dog hertil, for ei at miste den

w) Villebrand, hantske Begebenheiten, Pag. 227.

endnu meget vigtigere danske og norske. De maatte da endelig 1506 indgaae et Forlig med Danmark, saaledes, at de forbandt sig at arbeide paa at faae Sverrig til at antage sin retmæssige Konge, hvis dette ei gik an, da at afholde sig fra al Handel paa Sverrig, indtil de Svenske bleve bragte til Lydighed. Derfor vilde Kongen stadfæste dem deres gamle Privilegier i Danmark og Norge og løslade de før anholdte Skibe, imod at det samme skeete fra Stædernes Side. Dette Forlig blev Aaret efter ratificeret ved den Nykiøbingiske Decree *x*). Men som det var grundet paa Egen nytte, saa forsøgte Stæderne hemmelig at nyde de Fordelse, som de offentlig havde maattet opgive, og lode de svenske Vare ved fremmede Skibe bringe til Keval og der indbytte og afhente ved deres egne Søefarere. Da man i Danmark mærkede denne Snighandel, bleve adskillige lybske Skippere opbragte. Dette var Signalet til nye Uroligheder og Stæderne Lybek, Rostok, Bismar, Stralsund og Lyneborg — de øvrige fandt bedst Regning ved at drive den danske Handel, i særdeleshed Danzig, som var i Besiddelse af Sildefiskeriet under Skaane — udrustede 18 Skibe med Mund- og Krigsprovizion, som igien afhentede svenske Vare. De seilede langs Landet og hær-

x) Willebrand hantische Begebenheiten, P. 218 — 21.

jede Langeland, Faalland, Falster, Møen og Bleking. Bornholmerne maatte med 4000 Rdsr. Brandskat frikjøbe deres Huse fra Opbrændning y). Kongens Flaade, som vilde undsætte Bornholm, blev adspaltet; Stæderne udstædede Kaperbreve og een skal alene have opbragt over 40 danske Skibe i Sundet og Beltet. Imidlertid leed Almueen i Stæderne ved denne langvarige Krig, og den tvang Dyrigheden til at slutte Stilstand med den danske Konge. De maatte strax opgive det svenske Hielpforbund; i enhver Krig skulde Norges Havne være frie; de vestlige Stæder fik Tilladelse til, uforstyrret at handle i de nordiske Riger og Havne. Naar der opkom Stridigheder mellem Kongen og Lybekkerne, skulde disse bilægges ved 4 Ussendte. Med Sundtolden skulde det have sit Forblivende ved gammel Sædvane, og Hansestæderne fik fri Handel i Danmark o. s. v. z). Kong Hans's Regiering var saaledes en god Begyndelse til den Indskrænkelse, som det var Sonnen forbeholdt at fuldfore. Christian den Andens Indretninger ved Tolden og Handelen, hans Slægtskab med Carl den Femte og Venkskab for Sigbrit gjorde, at han begunstigede Hollænderne, og lod Hansestæderne formode, at de i ham ikke vilde faae en gunstig

y) Willebrand, hantische Begebenheiten, Pag. 123.

z) Kùh's Geschichte Schwedens 2ter Theil, Pag. 181.
 Universi. og Skole = Annaler. 1807. 2 B. D

Herre; de sluttede derfor saa meget deshellere Forbund med Gustav Eriksen, som endog var sngtet til dem fra det danske Fangenskab a), for at ydmyge Christian. Han vilde derimod først have Sagerne bragt i Rigtighed, og derpaa hiemsøge Stæderne. Dette viste sig strax; han havde neppe erobret Stokholm, førend han lod alle hanseatiske Ridsmænd arrestere, forbød alle hans Undersaattere at handle med Stæderne og især med Lybek b). Ved saadanne og andre Christians Forholdsregler, fik Stædernes Handel i Danmark og Norge et uforsvindeligt Stød, men for de Svenske var Stædernes Uvenskab med Kongen saa meget mere kiærkomment, som de, fornemmelig efter Christians overlede og uforsigtige Forhold i Stokholm Aar 1520 c), grundede deres Haab om, at affaste et Aag, det de alt længe havde sukket under. Man tog derfor i dette Rige ei længere i Betænkning, at stadfæste Stædernes gamle Handelsfriheder, og Taknemmelighed tilføiede end flere og betydeligere. Saaledes erholdt de (1523) Frihed fra al Toldafgiwt over hele Riget, især Stokholm, Calmar,

a) See Holbergs Danmarks Historie 2. Part, Pag. 44.

b) Billebrand, hanseatische Begebenheiten, Pag. 127.

c) See Rüb's Geschichte Schwedens 2ter Theil, Pag. 209 — 11.

Nbo og Søderkjøbing. I disse Stæder tillodes det dem umiddelbar at handle med Prælater, Riddere, Geistlige og Verdslige, og til dem at faldholde Guld, Sølv, Perler, Edelstene, Ringe og Skarlagene. Ingen Fremmed maatte drive Handel, eller faae Borgerret her i Riget, undtagen Lybek, Danzig og de andre forbundne østersøiske Stæder. Deres Vare skulde de ikke være forbundne til at sælge for nogen vis Priis, men de maatte udfibe, sælge og oplægge dem ligesom Borgerne; kunde de ikke affatte dem, maatte de efter Godtbefindende igien føre dem tilbage. Deres Brag maatte de frit og uformeent bierge og ei svare noget deraf, uden Drikkepenge til Arbeidsfolkene *d*).

Christian den 2den maatte rømme Danmark; Alt omvæltedes, saa at sige, under den ny Regiering, og alle hans nyttige Indretninger til vor Handels Opkomst og Selvstændighed bleve frugtesløse, som havde denne Konge aldrig existeret; men ikke desmindre, har dog Ophævelsen af det tydske Compagnie i Kiøbenhavn, under Frederik den Førstes ellers saa svage og afmægtige Regiering, været et foleligt Tab for Hansehandelen. Og saa gav han Bergens Bye (1528) et Privilegium, hvorved

D 2

d) Willebrand, hantsische Begebenheiten, Pag. 137—41.

Borgernes gamle Rettigheder stadfæstedes; alle Haandværksfolk, inden og udenlands skulde være under Norges Lov og Stadens Ret, og alle Fremmede forbydes Seiladsen paa Nordlandene, under Fortabelse af Skib og Gods; ligesom han og søgte at vedligeholde Nederländernes Seilads til Danmark og Norge, ved at bekræfte deres erhvervede Handelsfriheder. De Tydskes Selvraadighed og Genehandel leed herved et betydeligt Skaar, Hansen begyndte nu mere og mere at tabe sig; men ikke desmindre viser Lybek sig dog endnu saa mægtig, at den søger at betiene sig af det paa Frederiks Død følgende Interregnum, for at drage hele Handelen i disse Riger til sig paa ny, i hvilken man havde viist sig gunstig imod Nederländerne. De stolede og desuden paa den engelske Konge, Henrik VIII. Hielp, der gjorde Regning paa hele Danmark. Deres Sag havde endog saa megen Fremgang, at Kiøbenhavn, Malmøe, alle Dorne, Skaane, Halland og Bleking kom i Lybekernes Bold, hvilke ikke gave efter, før det bekjendte Slag ved Ornebjerg var tabt, og indbyrdes Uenighed mellem deres Anførere strækkede dem. Da Christian den Tredie var kommen i rolig Besiddelse af Thronen, stadfæstede han sin Formands Privilegium til Bergens Bye, med Tillæg af ældre Artikler. Frederik den Andens odenseiske Reces af Aar 1560 bliver Normen, hvorefter al Tvist i

Fremtiden afgjøres. Christopher Valkendorff, Befalingsmand og Slotsherre paa Bergenhuus, havde alt i Forveien saaledes klippet Bingerne baade paa Garperne paa Bryggen og Skomagerne i Skostrædet, at denne Necess næsten var overflødig. Hans Efterfølger, Mads Skeel, standsede nogle andre Uroligheder, som opkom mellem dem. Christian den Fjerde tvang dem til at ophæve deres selvgjorte Love og Vedtægter, og Contoiret i Bergen blev under denne Konge, ligesom det store vidt-omfattende Hanseforbund, der engang bestod af 82, ved Kongens Død af 6 Stæder, kun en svag Skygge af dette anseeligste Societet. Ogsaa i Sverrig fælte man Vægten af Hanse-Monopoliet, og 2 Aar efter den sidste Traktat med Stæderne var sluttet, indgik Kong Gustav den Første et Handelsforbund med Holland, Brabant, Seeland og Frisland; de Svenske begyndte selv at forarbeide deres Træ og Jern, og dermed at drive Handel med Engelland, Frankrig, Spanien, Portugal, og selv at udføre deres Vare til Fremmede, saa at Hansestæderne herved leed et betydeligt Tab, og Forbundets Opløsning og Tilintetgjørelse fremskyndtes.

Slesvigs Adskillelse fra Riget som Lehn.

Fra de ældste Tider var Slesvig regieret som en anden Provinds af Danmark, men efter Svends

Estridsons Tid blev det Skik at Kongerne gav en Prinds det i Forlehning. Saaledes gav Baldemar den Anden det til sin yngre Søn Abel, i hvis Familie det stedse blev som et eget Hertugdøm. Grev Gerhard den Store, som en tidlang besad Hertugdømmet Slesvig, afflod dette til hans Søstersøn, Hertug Baldemar den 5te, paa de Vilkaar, at om denne Sidste skulde døe, uden mandlige Arvinger, skulde det igien falde tilbage til Gerhard og hans Descendentere, som et arveligt Fanelehn. Baldemars Søn, Hertug Henrik, døde uden Arvinger. Gerhards Esterkommere gjorde nu Præstension paa Slesvig; men Kong Baldemar Christophersen, ansaae det for et forfaldet Lehn, og indtog det ganske, undtagen Gottorp og Bienhuus der vare i Greverne af Holsteens Magt. — Dronning Margarete, der frygtede, at hendes Fiende, Kong Albert af Sverrig, skulde faae Hielp fra Holsteen — thi hans Søster, Ingeborg, var den afdøde Grev Henrik den Haardes Enke — vilde gjøre sig disse Hertuger forbundne og overlod Grev Gerhard Hertugdømmet Slesvig, som Lehn af Danmark. Dette var vel den eneste, men tillige den største Statsfeil Margarete kunde begaae, den blev ofte siden en tærende Orm for Riget, og en Grund mere til Hansestædernes tiltagende Magt. Disse Raboestæder, der maatte stedse mere indsee, hvor farlig deres Stilling vilde blive, naar den

danske Konge, alt som Herre over de nordiske Riger, ved Slesvigs, og maaskee Holsteens Erobring, blev deres nærmeste Naboe, grebe ved enhver Leilighed saameget deshellere de holsteenske Hertugers Partie, og gave saaledes disses Magt en betydelig Tilvæxt i de farligste og meest ødelæggende Uroligheder, Danmark har havt; selv forsvarede de der ved deres Frihed og Uafhængighed, og forfulgte deres Handelsfordele. Dronning Margarete fortrød ofte siden dette sit Foretagende. Dog vidste hun saa længe hun levede at holde Greverne i Awe, uagtet ei altid hendes Waaben vare heldige, men det er at formode, at hun ved sin Klogskab ogsaa vilde have vidst at bringe denne Ting i Rigtighed, men — hun døde, og Haabet herom med hende; hun havde bedraget sig i sit Valg, og hendes Aand hvilede ei paa Erik. — Han brød den med Greverne, kort for hendes Død sluttede Stilstand, opfagde og fradømte dem Lehnet, det de saa ofte havde misbrugt, og erhvervede Keiser Sigismunds Confirmation herpaa. Men Hertugen gav sig sine Allierede i Bold, og heriblandt vare Hansestæderne; thi ihvorvel de før havde sluttet Forbund med Kongen om en indbyrdes Hielp af 1000 Mand e), saa lode de sig dog overtale af Hertugen til at bryde dette eedsoorne Forliig.

e) Hvitfeld, Erik af Pommerens Kronike, Pag. 690 — 94.

Der holdtes en Hansedag i Rostok, hvor en almindelig Krig mod Kongen besluttedes. — Alle hansiske Kiobmand blev Seiladsen paa Kongens Riger og Lande forbuden, og enhver tydsk Skipper, som vilde seile til en anden af Hansesæderne, maatte stille Borgen, at han ikke vilde besøge noget af de 3 nordiske Riger. Søstæderne erklærede: at Kongen havde frænket deres Friheder, tildeels belagt deres Gods med Arrest, og vægrede sig ved dets Udlevering. De andre Hansesæder skulde inden kort Tid erklære sig, hvorledes de agtede at staae Stæderne Lybek, Hamborg, Rostok, Wismar og Lyneborg bi, om Kongen ei vilde søie sig efter deres Førestilling og give deres Affendte et gunstigt Svar *f*. Kongen var imidlertid rykket med 5000 Mand for Gottorp, og beleirede det, men midt under Beleiringen fik han et Keidebrev fra Hansesæderne. Reppe havde han faaet dette, siger Suedorff, førend han rykkede op med sin Armee, som der havde lagt 200,000 Mand inde i Brevet, og det med en saadan Hurtighed, at den gottorpske Besætning gjorde Udfald og nedlagde endeel af de danske Soldater, som ved

N Sartorius Geschichte des hanseatischen Bundes, Pag. 254. Hvorliden Enighed der herskede mellem Stæderne og hvorledes denne Krigs lykkelige Udfald for Stæderne var et reent Lykkens Spil, sees af Pag. 255 — 60 l. c.

denne pludselige Retraite, der fuldkommen lignede en Flugt, vare blevne ganske modløse, da dog Hansfædterne endnu hverken havde Flaade eller Mandskab samlede. Kong Erik var siden saa heldig, ved at forbyde Stæderne al Handel paa Nigterne, „saa at de skulde ligge stille som Oddere“ g) at opsætte Almue i Stæderne mod deres Dyrighed, som var den der havde ladet sig overtale til Krig mod Kongen, og adskillige Raadmand bleve ihjelslagne h), men Maret derpaa (1427) udrustede de en Flaade, som nu førte Krigen i de østersøiske Stæders Navne, og udsendte den til Estland for at beskadige de danske Der i), men fornemmelig for at bringe 36 Handelsfibe igiennem Sundet, som de ventede fra Nordsøen, ladte med mange portugisiske og spanske Vare. Denne Flaade stødte midt i Juli paa den kongelige, som laae paa Kiøbenhavns Nehd. Lybekernes Seier var kun halv, nemlig over den svenske Eskadre; og Cosfordislaanden som strax derefter ankom i Sundet, faldt i Kongens Hænder k). Dette Tab søgte de at hævne Maret derpaa med en Flaade paa 260

g) Hvitfeld Erik Pommers Kronike, Pag. 728.

h) Adhlerische Sammlung bei Willebrand, Pag. 207.

i) Willebrand hantsische Begebenheiten, Pag. 88.

k) Willebrand hantsische Begebenheiten, Pag. 89.

Skibe og 12800 Mand *h*. Denne plyndrede de
 fiiallandſke Kyſter, og de ſendte under Bartolo-
 maus Voet deres Vitallianer op til Bergen i
 Norge, hvilken Stad han ødelagde og udplyn-
 drede. Følgende Aar kom han igien, og ødelagde
 Staden paa ny, eſterat han i Forveien i aaben
 Søe havde angrebet en norſk Flaade paa 100
 Skibe, ſom vilde fordrive ham. Dronning Phi-
 lippa aſſendte i Kongens Graværelſe 75 Skibe til
 Straalsund, hvor de opbrændte nogle Skibe og
 foruroligede Borgerne, men et andet Forſøg miſ-
 lykkedes; de fangede 300 Mand, hvoraf 40 bleve
 henrettede. Denne Seier opmuntrede Stæderne
 til ny Krigstog, og Wiſmarerne udruſtede en sær-
 ſkildt Flaade, der opbragte mange ſvenſke Skibe,
 der ſkulde overbringe den Kongen tilſtaaede Krigs-
 ſtyr og 300 Soldater til Danmark. Endelig
 begyndte da Kongen paa at afdrage Hanſeſtæderne
 fra Hertugen ved en særſkildt Fred, hvorfor han
 foranſtaltede en Sammenkomſt til Rykiſbing. Det
 lykkedes ham da at forſone ſig med Koſtok, ſom
 gienerholdt ſine Handelsrettigheder, og Kongen
 lovede at lade deres lidte Skade taxere og godt-
 gjøre. Dog hermed var ikke alt bragt til Ende;
 Stæderne Straalsund, Lybek, Wiſmar og Lynes-
 borg, fandt ſig ikke fornøiede med denne Freds-

h) ibidem.

slutning, de affendte derfor Borgemeister Conrad Biskop, som formaaede meget hos Kongen, og denne sluttede, uden Guldmagt dertil, (1432) en Stilstand, som dog 1435 blev forbandlet til en almindelig Fred. Hele Gevinsten af denne 26 aarige Krig var Afstaaelse af Tvistsens Eble, Slesvig, til Grev Adolf; Hansesæderne stadfæstes i i deres gamle Privilegier og Monopolium i Norden, Rigerne forarmes, Kongen foragtes. — De Engelse, der under denne hele Krig eene havde været i Besiddelse af den nordiske Handel, tabte nu denne igien, og Hansesædernes Handels-Despotisme blev vindstrænket.

Uheldige Omsfrændigheder.

Hvo tvivler om her at sætte Diger „Døden (den sorte Død, Storadsden) i Spidsen? Den herskede i Midten af det 14de Aarhundrede og var den meest rasende, Historien omtaler. Fremklækket i Asiens Hede, blev den med Skibe ført til Europa. Historien kan ikke finde Udtryk til at male dens Udelæggelser. Den syntes at være en fortørnet Guddoms Afsendte, som skulde fuldbyrde dens Havn og udrydde Slægterne af Jorden. Den styrtede uden Modstand fra et Sted til et andet, og henrev utallige Mennesker. Intet Midel fikrede mod denne anstikkende Gift. Forgæ-

ves bragte man Ureenlighederne ud af Stæderne,
 forgiæves skildte man de Friske fra de Syge; for-
 giæves var de kyndigste Lagers Raad. Ingen
 Bod, ingen andægtige Siæles Balsarter undgik
 den Almægtige. — Sygdommen yttrede sig ved
 visse Bylder af forskiellig Størrelse under Fin-
 grene eller paa andre Dele af Legemet, hvilke udar-
 tede til sorte eller mørkeblaae Pletter, som snart
 vare store og mange, snart smaa og faa *m*). Disse
 vare Dødens sikkre Forgiængere. Hvidfeld giver
 under Aar 1348 saadan Beretning om den *n*):
 „Samme Aar gif der en stor svær Pestilente over
 „al Verden, som kaldtes den store eller sorte Død.
 „Først borttog den de unge og spæde Børn, derefter
 „unge Dreng og Piger, siden midaldrende Folk,
 „paa det sidste de Gamle. Den ene blev befængt
 „af den anden og laae ikke længe. I Stratsborg
 „døde 16000 Mennesker, i Lybek 9000, St. Lau-
 „ridsdag, fra Ottesfang til Altesfang døde i Lybek
 „1500 Mennesker. Alle Kirkegaarde fandtes op-
 „fyldte med døde Menneskers Legemer i den Peste-
 „lente, saa mange begroves uden Byen. I 11
 „Grave blev jørdet 1200 i Magdeborg. I Flo-
 „rents døde 40,000 Mennesker.“ Man regner paa
 at den henrev en Trediedeel af de Egnes Beboere,

m) Rüb's Geschichte Schwedens 1 Theil, Pag. 292.

n) Baldemar Christophersens Kronike, Pag. 406.

hvor den rasede. Mange Skibe tabte, inden de
 naaede deres Maal, Mandskabet, og flode, Bolgerne
 og Stormene overladte. Et saadant drev (1348)
 ind i Bergens Havn. Varene bleve lossede, og
 Landfarfjotten udbredte sig over Staden og Landet
 til Gronland og Island. Den bortrev Indbyg-
 gerne for Fode, og standsede ei her for 1350. —
 Hvor stor Sensation den har virket, seer man
 deraf, at man har gjort den til Era i Tidsregnin-
 gen o). I Sverrig viste den sig heftigst 1350.
 Lagerbring siger, at der baade før og nnder Pesten
 mærkedes heftige Jordrystelser, saa at det lader
 formode at der er foregaaet en Revolution i Natur-
 ren, hvoraf Luften er bleven anstikken. I Ver-
 meland fortæller man at kun en Yngling og 2 Pi-
 ger vare blevene skaanede, og i Vestergotland skal
 der alene være død 466 Præster! Vist er det, at
 ihvorvel Beretningerne kan være overdrevne, har
 dog denne Farsot været i hoi Grad odelæggende og
 dens Folger gyselige. Dens efterladte Spor Lar
 øde Kiøbstæder og Landsbyer, hele Sogne og Her-
 reder, blottede for Indvaanere, Culturs og Indu-
 stris Tillintetgjørelse, Standsning i Handel og
 Wandel. Der hvor man før saae Boliger, som
 havde blomstret ved Flid og Arbeidsomhed, saae

o) Conf. Nyrops H. Et. Sk. af T. i D. og N., Pag.
 209 og Nuh's G. S. I Th., Pag. 294.

man nu Drøner og Skove. I Danmark, siger Hvitfeld, stod mange Bondebyer øde, hvorover endnu mange Marker findes, som have været Ager og Keen, og nu ere øde; og Hvitfeld levede dog 200 Aar efter denne Pest. Vor Selvstændighed i Handel og Seilads fik herved et saadant Knæk, som de i lang Tid efter ikke forbandt. Til samme Tid som Pesten rasede, hiemsøgte Norge ogsaa af betydelig Fjeldskrid, ødelæggende Oversvømmelser og flere strænge og langvarige Vintere p). Da Elven Gaulen eller Gulen Aar 1344 svømmede over, bleve flere Kirker, ikke mindre end 48 Bøndergaardene og mange Mennesker Rov for Bolgerne. Alle disse Omstændigheder, der havde de værste, ligste Følger for indenlandsk Vindskibeligbed, der berøvede Landene deres kraftfulde Sønner, Handel, Industrie og Agerbrug flere tusinde Hænder, hvor fordeelagtige maatte de ikke være for de endnu i deres Barndom værende Hansestæder, der vel og havde lidt ved Pesten, men havde større Folkemængde, derfor og flere at tabe? hvorledes blev ei Handel med dem herved til Nødvendighed for de nordiske Riger, og Kongerne nødte sig til at begunstige og adlyde disse Handlende, vilde de ei at deres Lande skulle have Mangel paa de

p) vid. Dr. Baden i hans Udkast til Danmarks og Norges Handelshistorie, Pag. 211.

første Fornødenheder? Nu er det derfor, at vi i Danmark see dem komme til en Magt og Indflydelse, som det blev den giæve Dannerkonge Valdemar Christophersen umueligt at indskrænke; nu er det at de i Norge erhverve Stadfæstelse paa gamle Friheder, dem en Hakon Magnussens vise og stränge Regiering havde søgt at tilintetgjøre; nu først at Sverrig opfyldes med Tydske, som ei alene have Rettigheder lige med Tydsøtte, men endog ei sielden blive dem foretrukne.

En anden Omstændighed, der medførte en ikke ringe Underbalance i vor Handel, var Myntens Forringelse i Mængde og Godhed. De slagne Penge vare i Danmark heel faa, deres Vægt og Lødighed heel ringe. De Tydskes Myndt var mere gængse her i Landet end vor egen 9), og selv den lybste Myndt som blev slagen i Siælland var ei faa god, som den der blev slagen af Stæderne 10). En Mark, som, vare sig Guld eller Sølv, oprindelig var et halvt Pund eller 16 Lod, tabte sin Værd, saa at man maatte stielne mellem en Mark i Vægt og en Mark i Penge 11). Myntens

9) Pårborffs Afhandling om Mynters Udregning og deres Provelse i Vidensk. Skrifter 9. Deel, Pag. 614.

10) *ibid.* Pag. 625.

11) Dr. Badens II. til D. og N. Hist. i Danm. og Norge, Pag. 109.

Karhed bevægede Valdemar III. til at slaae Kobbermyndt; den var saa slet, at Hanskeiobmændene vægrede sig ved at modtage den i Betaling. Pengemangelen var under Margarete saa stor, at hun ei kunde udrede 9000 engelske Kobler til den preussiske Ordens Stormester for Gulland, og Rigets Raads Beskyldninger mod Kong Erik af Pommern var, „at han istedet for den gode 9 lodige Sølvmynt 1), lod slaae Kobbermynt, som for skulle tages lige ved den fornevnde gode Mynt, af hvilket Riget og Rigets Indbyggere udi en fordærvelig Skade kommen ere, saa at han seent stander til at forvinde ic.“ 2). I Sverrig, som tildeels paa Jylland 3), brugte man ei, som i Danmark, den lybiske, men den gamle nordiske Regning, der bestod af Marker, Orer og Ortuger. Her greb man til det Middel, at befale, at Kjøbmænd som indførte Kram, skulle for hver 40 Marks Værdi af Lasten give 1 Mark svenske Penge 4). En Mark

1) Der skulde egentlig være halv Sølv og halv Kobber, og holde 8 Lod af hvert, men det gde lagdes til for Glids Skyld, see Lårdorfs Afhandling i Vidensk. Skrif. 9de Deel, Pag. 681.

2) Hvitfeld Valdemar III. Kronike, Pag. 823.

3) Lårdorff l. c., Pag. 636.

4) Lagerbring Svea Rikes Historie 3 Delen, Pag. 315.

Penninge var da en Femtedeel af en Mark Solv, saa 5 Mark Penninge var liig med en Mark Solv. Ogsaa her svækkede man Eddigheden, som sees deraf, at den pavelige Pengesamler vægrede sig ved at modtage saadan Mynt, og under Kong Albrekt skal 6 Mark Penninge have svaret til en Mark Eddig; altsaa ringehaltigere end før 2). Som i Danmark, saa og her i Sverrig indførte Erik den Pommer stet Blik- eller Kobber- istædet for Solv- mynt. Følgen blev ogsaa at al Handel standsede; Hansestæderne vilde ikke modtage disse Penge; de vilde blot tuske. Almuen i Sverrig klager (1435) over, at fordi Mynten førtes ud af Landet, var den kommen i saadan Nød, at en gilder Dxe skattedes dem af for 13 Dxe (3: 1 Mark og 4 Dxe) som i Ribstæderne staaer for 4 Mark, og en Roe for 6 Dxe, som i Stæderne staaer for 2 Mark, og en gammel Kobbermark for 4 Penninge, og en ny for 1 Ortug a). Dronning Philippa, der indsaae den Uorden der fulgte heraf, indgik en For- ening med Stæderne Lybek, Hamborg, Lyneborg og Wismar (1424), som findes hos Geheimeraad Lûrdorf i hans Afhandling om Myntens Udreg- ning b), hvorved en ny og bedre Mynt blev stad-

2) *ibid.* i Fortællingen til 4de Deel, Pag. xxxiii.

a) Hvitfeldt Erik Pommers Kronike, Pag. 78r.

b) I Vidensk. Skrif. 9de Deel, Pag. 703.

fæstet. Noget forbedredes vel ogsaa Mynten af de andre Unionskonger, da Christian den Første slog Ducater og Kong Hans de første Dalere, men imidlertid har dog vor Mynt staaet langt under Stædernes, hvis Myntfod var fortræffelig; og især var Hamborgs og Lybeks Udmyntning som et Gjørde for den slette Mynt der sloges høiere oppe i Tydskland c). Hertil kommer, at hans pavelige Hellighed drog en faderlig Omhu for, at Welstand den ikke skulde blive for stor, hans uophørlige Beskatninger, Afskæftshandler og Dispensationer drog store Skatte ud af Rigerne. Store Summer trak Balsfartsreiserne til det hellige Land, og de mange Leietropper, som vi i vore uophørlige Krige maatte holde. Halvandet hundredetusinde rhinske Gylden, eller i vore Penge halvtredie Tonde Guld d), kostede Kong Hans's tydske Leietropper i en Sommer, og det foruden Proviant og Armatur. Da vore Lande ikke kunne forsyne sig selv, saa gif store Pengesummer ud for fremmede Vare, og alle de Forordninger der udgaves, for at afhjælpe Pengemangelen — som 1448, da der paa et Rigsmode i Sverrig besluttedes at al Sold skulde betales med Sølv, at Kobbermynt ei maatte modtages, og 1491, da der forfattedes Forbud mod Udførsel af

c) *ibid.* Pag. 614.

d) Lürdorffs Afhandl. l. c. 8 Deel, Pag. 6.

Riget's Mynt e) — vare forgiæves; thi saalænge Trangen til vore Fiender ei mindskedes, naar man ei vilde arbejde hiemme, og naar Udlændingen frævede sin Betaling og sin Arbejdslo, saa maatte Pengene ud, og som de ei strakte langt, saa var det snart lige nær igien. Al Handel berøer paa rede Penge og Credit, mangle de første, forfalder og den sidste. Da de andre Nationer, som dreve nogen Handel med os, hverken havde saa store Handelssummer, heller ikke vare saa begunstigede i Rigerne som Hanserne, og desaaarsag hverken kunde, heller ikke vilde forstrække vore Fædre paa Credit, saa forblev Hansestæderne alene at creditere og atter at creditere — det var det milde Skik af Medynk med disse ulykkelige Skabninger, men Politiken havde snildt lært dem at beregne Følgerne — indtil de nordiske Riger, som giældte bundne Tienerinder ganske maatte lyste Hansernes Vink og tabte al Selvstændighed. De forjog nu, i det mindste var dette Tilfældet i Bergen og i Skaane, Indbyggerne af deres Boliger, erhvervede sig Besiddelser i Landet, og vare saa meget des vanskeligere at fordrive, som det var Eiendomme de beskyttede. Nu bemægtigede de sig fast hele

e) Modeer Sevea Rikes Handelshistorie, 1ste Afdeling
Pag. 42.

Bergens Handel, forskreve Haandværksfolk fra Stæderne, der forfærdigede alt Slags Arbeide for Indbyggerne af Byen, og for Nordlandsfarerne, „hvilke, siger Holberg, de, i Henseende til den Credit der gaves dem, havde gjort sig tilhængige.“ De begyndte nu at holde Al-Tap og udsælge Al og Viin i Pottemaal. De opkøbte ogsaa af Bønder og Fremmede alle ædende Varer, saa at Borgerne omfider selv maatte have alting giennem deres Hænder, og naar nogen vilde sætte sig derimod, skede der Mord og Mandslæt. De fortrængte nu Indsødte fra Skanørs og Faltierbøds Markeder o. s. v. Man klagede — Hanserne fordrede deres Skuld betalt, og — Munden blev da nok lukket igjen.

Endelig, for at fylde Ulykkernes Maal, sukede ogsaa disse Riger under idelige Krige, under geistlige eller verdslige Magnaters Udsuelfer, under Adelens Despotisme og under Embedsmændenes ustraffede og upaatalte Undertrykkelser, hvilke Omstændigheder naturligviis maatte quæle hver nyttig Opfindelse, hver den gode Konges og gode Borgers Bestræbelse for at udrive os af Hansestædernes Formynderskab, i Fødselen f).

N For den Undertrykkelsesaaend, som var den Tids Tegn og Tone, findes Beviiser nok hos Nyrop i hans Hist.

II.

Jeg har tilforn sagt, at Grunden til Hanses­
 stædernes tiltagende Handel i Norden ogsaa til­
 deels maa søges hjemme hos dem selv, i saadan­
 ne heldigen samvirkende Omstændighe­
 der, der alletider bidrage til at hæve
 Handelen, og det især i Riger, hvor, som vi
 have seet, alt virkede mod dens Opkomst; disse
 ere da:

Fordeelagtig Beliggenhed.

Til de vendiske Stæder, thi dem har jeg før sagt
 at Taler er om, naar der tales om Hanses­
 tæder i Relation til de nordiske Riger, hørte Stæderne fra
 Beseeren til Narva, d. e. Stæderne Lybek, Ham­
 borg, Bremen, Bismar, Rostok, Lyneborg,
 Straalsund, Greifswald, Stetin, Anclam, Col­
 berg, Stolpe, Danzig, Elbingen og Königsberg
 Stæder, der alle i dette Forbund erhvervede en
 Magt og Rigdom, som de tildeels have vedliges
 holdt til vore Tider, og maaskee end længe vil
 beholde. Næsten alle ere de Søestæder ved Øster­
 søen, eller ligge ved Floder som have Udløb til

dette Hav, hvorover de ved denne fordeelagtige Beliggenhed vare Herrer; de kunde ved faa udsendte Capere forbyde enhver Anden Seiladsen her, eller i det mindste gjore den meget usikker, og det saa meget deslettere, som de nordiske Riger ganske manglede Flaade. I Feidetider vare de strax formedelsi deres Nærhed paa Færde, deres ødelæggende Sværd har da især rammet Berne, eller bleve de skaanede, saa maatte de dog punge ud med svære Brandskatte. Mødte det, at en Bataille havde et uheldigt Udfald for dem, strax havde de Smuthuller i Østersøens mange Søestæder, der alle vare Medallierede og indlemmede i Hansen. Desuden var deres Seilads fra og til Danmark og Sverrig ei udsat for Nordsøens og Kattegattets blinde Skiar og truende Bolger, som deres Concurrenter, de forhadte Hollændere og Engellænder, saa ofte maatte prøve. Det eneste Onde de havde her at bekiampe, vare Coerovererne, de bekiendte Victualie-Brodre). De vare fra Begyndelsen af udsendte af Hansestæderne selv, og kaldtes saaledes fordi de i Dronning Margaretes Krig med Kong Albert af Sverrig tilførte Kongens Partie og især Stockholm Levnetsmidler, men siden slog sig en Mængde lidertlige Folk og Røvere hertil, og da disse hverken skielvne mellem Ven eller Fiende, og tillige angrebe Hanseernes Skibe, saa bleve de først de saa

farlige Søerovere g). Men paa deres Udryddelse gik ogsaa alle de vendiske Stæders Bestræbelser ud. Paa enhver Hansedag raadsløg man om, hvorledes dette Uvæsen kunde forhindres. Nu besluttede man at holde en bestandig Krigsflaade i Søen; saa sluttede man Forbund med Danmark, saa med de andre nordiske Magter; det hjalp for en kort Tid, men dette Onde var ei saa let at fordrive, det kom igien, og som oftest med fornyede Kræfter, indtil de endelig ved deres Rødes, Gullands, Indlemmelse i det svenske Rige, maatte forlade Østersøen og søge til Nordsøen, hvor de foruroligede Hollænderne og Nederlænderne i deres Handel, da bleve Hansestæderne atter ene Mestere i Østersøen.

Men ei alene som Søemagt var deres Beliggenhed farlig for de nordiske Riger, ogsaa i mercantilsk Henseende var den ligesaa fordeeltig, som Handel med dem nødvendig for disse Riger. Da de nordiske Riger saa ofte vare hiemsøgte af Mangel paa de første Livets Nødvendigheder — hvortil Hvitfeld angiver Grunden, naar man flere Stæder finder saadanne Efterretninger, som denne: „Dette Aar var et haardt Aar af Pestilente, Dyrstid, Fædød og Fiskens Formindskelse“. Den gode Hvitfeld, synes at have forglemt Kongernes Lige

g) Fischers Geschichte des deutschen Handel 2. Th. Pag. 157 og hanseat. Magazin 1ster Band. P. 59 — 61

ghldighed for at anskaffe Magasiner, Hospitaller, Quarantaine Anstalter, og andre saadanne Indretninger, hvorved der kunde hielpes paa disse Onder. Alt i Hansens Barndom blev Norge udsat for Hungerød, fordi Hanseslæderne i deres Krig med dette Rige, afholde dem fra al Tilførsel af Levnetsmidler, og man ingen Oplag havde i Riget; — saa er det ei at undres over, at man tog sin Tilflugt til Hanseslæderne, der baade havde Forraad paa Levnetsmidler, da de næsten vare i udelukkende Besiddelse af Østersøens Kornhandel, vare os saa nær, og derfor Fragtomkostningerne mindre, og, kunde man sige, de eneste Handlende i Norden. Bore Konger maatte derfor, for ei at see deres Undersaatter døe Hungerød, holde gode Miner med dem, see, i det høieste fkeele til deres Usurpationer, og — tie stille.

Al saadanne Fornødenheder kan jeg troe, at deres Handel med de nordiske Riger i de ældre Tider har bestaaet. Endnu havde disse Riger ingen Fabriker eller Manufacturer, man behøvede dem ei heller, Tarveligheden var stor og Fornødenhederne saa. I nogle simple Tøier, som tildeels virkedes hjemme, nogle Vine, Metalarbejder og visse Prydelser af Glas og Steen, deri bestod hele den Tids Luxus h). Magnus Lade-

h) See Flintenbergs Afhandl. om Hanseslædernes Han-

taas skal vel have indseet Nytten af Kunster og Videnskaber, og gjort sig Umage for at skaffe skikkelige Udlændinger ind i Sverrig; iblandt disse nævnes da Klæde- og Hattemagere samt Overtjærere *i*), men man manglede Penge til deres rigtige Drift; Norge og Sverrig havde blot Jern og Kobbermynt, hvortil Jernet og Kobberet var hentet fra disse Riger selv, men Hanseskiøbmændene betog dem Uleiligheden at mynte det og Danmark fik al sin Solvmynt fra Stæderne *k*). Norges og Sverrigs skulte Skatte, Biergværkerne, laae tildeels uopdagede og ubenyttede, og de saa Gruber, som bleve drevne, havde Landet næsten ingen Fordeel af; thi Hanseskiøbmændene købte det raae Malm for en Ubetydelighed, og afhentede det med egne Skibe. Derfor ansaae man det for en lettere Wei, at erholde saadanne fabricerede Vare paa anden Haand fra Hansestæderne, og disse lærte os da snart at kiende de:

Luxusvarer,

som Tydslands Fremskridt i Cultur, Vindskibelighed og Kunstflid, der alt havde naaet

del i Sverrig i Kl. Bitterhets Historie, og Antiq. Acad. Handl. 2. D. 374.

i) Modeer Svea Rikes Handelshistoria. Svenska patriotiske Selskabet's Handlingar 1 Deel, Pag. 32.

k) Sifers G. d. D. H. 1 Baand, Pag 159.

en Hvide, som i Middelalderen var fremmed for vore raae nordiske Forfædre, frembragte, og hvortil hiint Lands blidere Climat, større Folkemængde, dets udbredte Forbindelser med Fremmede, maaskee og bedre Regenter kan have bidraget. Nu først vaagnede Overdaadighed og Yppighed hjemme hos os, de tiltoge og steg snart til det høieste. Nu kunde Nordboen ei længere nøies med sin simple Dragt og sin simple Levemaade, han maatte svøbe sig i Silke, og pirre sin Gane med stærke Drikke og Specerier, hans simple Huusgeraad var nu ubrugeligt og hans tarvelige Hytte ombyttedes for prægtig udsirede Sale; men han tabte ogsaa hans fordums vidtredte Hæder, hans Tapperhed og hans Selvstændighed i Handel og Vandel, der gjorde ham lige anseet og frygtet paa Landet og paa Havet, under Nordpolens Kulde og Asiens og Afrikas brændende Hede 1). — Af prægtige Tøier nævner vor nordiske Historie os: Samet (Kløiel), Blyant, Gyllendust, Baldaken, Sænkf, Sindal (Laster), Pell, Skarlagen, Hedenstykke, Valnuog m) og flere deslige Sorter. Af

1) See Nyrups Skild., Pag. 163 og 64.

m) See Fischers Geschichte des deutschen Handels 2 Th. Pag. 155 og Lagerbrings Betænkninger derpaa, 2den Deel Pag. 719.

andre uldne og linnede Klæder nævnes: Lærreder og Dreiler, som for endeel virkedes i selve de ofter-
 soiffe Stæder, deels kom fra Engeland, Flandern
 og Nederlandene, og benævnedes efter Stæderne
 hvor de bleve virkede, som leidesk, amsterdamsk,
 lybeksk, marienborgsk o. s. v. Et særdeles Exem-
 pel paa Overdaad i Klæder gav Ole Stigson,
 som henved Aaret 1500 gjorde sin Datters Bryl-
 lup. Hertil kiøbtes 8 Al. gylden Samet (Guld-
 brokade), 38 Al. Kløiel, 13 Al. Damask, 35 Al.
 Engelsk (et Slags Klæde), 16 Al. Sindal, foruden
 Hermelin og en Mængde Perler. Af disse nævnes
 27 Al. og 6 Unzer. De brugtes til at pryde Bru-
 dens Hue og Brudgommens Skiortelad med. Her-
 foruden 32 Unzer Guld „et Hoffwet Sivll, en
 Kædh, et Halsbond oc et Span n).“ Her indførtes
 Guld og Solvbaand, Guldklæder, Belter og
 Rustninger af Solo, Monstranger, Helgedomaker
 og andre til privat og offentlig Gudstieneste hen-
 hørende Sager o). Af Messing indførtes Kiedler,
 Beslag, Sadelprydelse, Lysekroner, Lysestager
 samt Klokker, hvoraf flere som endnu ere til, ere
 støbte i Lybek p); foruden andre Smedde og Mes-

n) See danske Magasin 4 Deel, Pag. 316 og mere om
 denne Materie i Minerva for 1796 i Juli Maaned.

o) Flintenberg og Dr. Gustav Baden I. c. den første,
 Pag. 377, og den sidste Pag. 136 og 175.

p) Flintenberg ibid.

talarbejder af Guld, Sølv, Messing, Kobber,
 Tin, hvis Forarbeidelse man endnu ei, eller i det
 mindste usuldfkommen kiendte i Norden. Frem-
 deles finder man indført: Edelstene, Perler,
 Guld og Sølvtraad, udskaarne og dreiede Sager
 af Elfenbeen, Papir, Glas, Speile, Skatoller,
 Knarrholt, Vagenshot, Pebberkager, hvilke Bæ-
 Stæderne især hentede fra Brygge i Flanderen. —
 Erik Glippeng klager alt i 13de Seculum over
 den herskende Overdaadighed i Klæder og den
 Tydskølsdriften, som begyndte at gaae stærkt i
 Svang. Han forbyder at bære udskaarne Klæder
 og med Sølv eller Guld udstafferede. Ingen maa
 føre, sælge eller drikke tydsk Øl under 40 Marks
 Straf for hver Tonde 9). — I Christopher af
 Bayrens almindelige danske Kiøbstædsret af 1443
 befales det, at Ingen ved Bryllup maatte have
 meer end 20 Borde med Mad og ikke meer end 5
 Ketter, uden det skeer, at han har nogen Herre,
 Fyrste eller Biskop til Bryllup, da maa han have
 flere Ketter, men ikke flere Borde med Mad 7).
 En Stadga af 1345 tillader et vist Antal Gæster
 at indbydes til Bryllupper, Barne-, Kirkegangs-
 og Grav-Øl. Ifølge denne, maatte man til sige
 Gæstebude indbyde en Biskop med sine Kanniker og

9) Nyruus Skild., Pag. 223 og 24.

7) ibidem, Pag. 247.

desforuden 2 Ranniker, 8 Riddere, 40 Svanne og 20 Bønder, som alle vare berettigede til at indfinde sig med saa stort et Følge, som Stadgan af 1344 indeholder; nemlig: en Bisp med 30 Heste, en Ridder med 8 Heste, en Baabendraget med 6 Heste og andre Svanne med 3 Heste; thi efter denne Regning var Antallet af Gæster, efter Lovens Forskrift, med Herrer og Betiente henimod 400 Personer. — Gotlands Statslov forordner som en stor Naadelighed, at man ved Bryllupper ei maatte have flere end 40 Fæde, og som 2 Personer vare om hvert Fæde, saa overstiger Antallet af Gæster dog 80; thi Præster, Prælater og Betiente vare ei regnede s).

Som i Antallet af Gæster, saa og i Mad og Drikke. Man drak Bl (tydsk), Misd, Rhinsk og Franskviin, rød og hvid Must, Klaret, Kirse-drunk og Mumma t). Til Madens Krydring brugtes mange Kryderier, derfra de mange forskellige Slags Huusgeraad til at støde, tillave og forvare Kryderierne. Krydersigte, Kryderkamre, Kryderbode, Kryderkræmmere, Kryderviin o. s. v. forekomme i Optegnelserne u). Specerier anvendtes

s) Lagerbring Svea Rikes Historie 2 Delen, Pag. 717.

t) Klintonbergs Afhandl. i Kl. Vit. og Antiq. Pag. 276.

u) See Dr. Vadens Afhandling om gamle Danske og Norges Levemaade i Mad og Drikke, og 3die Stykke

endog i Vinen, for at gjøre den desmere hidsende. Saaledes bestod Klaret af Wiin, Honning, Peber, Kardemumme, Nelliker og andre Kryderier, og til Gravollet efter Birger Person, købtes:

Mar 1328.	1½	Skaalpund	Safran.
	12	—	Kommen.
	3	—	Annis.
	4¾	—	Ingefær.
	1½	—	Paradisfiærner.
	1	—	Kaneel.
	6	—	Peber.
	3	—	Gelanga (en Rod, der brugtes ligesom Peber).
	100:120	—	Mandler.
	170:190	—	Risengryn.
	12	—	Mandelolie.
	4	—	Sukker,

foruden Rosiner, Humle og Pors *x*), hvilket alt bragtes her til Norden fra Hansestæderne, som hentede det fra Nederlandene *y*).

Alle disse forskellige Baresorter bleve vore Forfædre formedelst Hansehandelen bekiendte med,

i Huusgeraad, i Minerva for August 1806, Pag. 190.

x) Flintenberg l. c.

y) Cartorius Geschichte des hanseatischen Bundes, 2ter Theil, Pag. 541 — 42.

de bleve Tid efter anden til Fornødenheder, og kunde ei affkaffes mere; thi saaledes er Menneskets Natur; for fortsynet til at skue ind i Fremtiden, begynder den med Yppighed og Vellevnet; for svag til at aflægge det, ender det med almindelig Fatigdom, og ophører da først at leve overdaadig, naar det ei engang har Raad til at leve tarveligt. Forsædrenes Sæder bleve herved noget mere polerede, de aflagde noget af deres Raahed, indenlandske Industrie begyndte ogsaa at opvogne, men denne skulle først bære Frugter i de kommende Aarhundreder, den var endnu i sin Barndom, nok at vi ved den viner Midler til engang at affaste Hansseaaget; nu var just Hansestedernes Industrie og udbredte Handelsforbindelser Baandet, der knyttede Nordboerne til Stæderne, ligesom Engeland for saa Aar siden, og tildeels endnu, ved sit Manufactur og Fabrikvæsen knytter det hele øvrige Europa til sig. Ja er det vist at ei Danmark, endnu mindre Sverrig eller Norge kan føde sine Indbyggere, at vore Landes Indvaanere ei kunde følge Hansseernes Fremskridt i Handel og Wandel, at endelig vore Forsædre ei mægtede at besøge saa store og saa langt bortfiernede Markeder som Hanserne, kunde man med Foie opkaste det Spørgsmaal, hvilken anden handlende Nation eller Corporation i Middelalderen, kunde erstatte Norden Tabet af Hansehandelen? Hvis Handelshistorie

fremviser en Samling af saa mange, næsten den hele da bekiendte Verdens Produkter? Hvor var der Oplagsstæder som i Brygge, London, Novagrod eller Bergen? og jeg troer Svaret maae blive: Hansehandelen var, kun at den ikke havde udartet til Monopolium, lige saa nyttig, som nødvendig for de nordiske Riger.

De vendiske Stæder, der mere og mere maatte indsee hvor vigtig en udelukkende Besiddelse af denne nordiske Handel var for dem, hvorledes deres hele Existence beroede derpaa, viiste ei heller ringe Omhyggelighed for at forhindre og undertrykke de andre Nationers Concurrence, og her kom:

Den Stærkeres Ret dem til Hielp. Denederlandiske Stæder (de Vesterste) havde alt fra Hanseforbundets Stiftelse havt Deel i Fiskeriet under Norge og Skaane. Noget af dem skal endog have havt deres egne Fiskerleier paa denne Halvøe ²). Dog synes disse Handelsbetiditioner mere at have gaaet til Nordsøens Kyster, ligesom de vendiske Stæders, især til Østersøens. Men da hine Stæders Kræfter og Handelskapital tiltog, har naturligtviis det Ønske at drive den østøstiske Handel med mere Iver, opstaaet, for derved

²) Sartorius Geschichte des hanseatischen Bundes 2ter Theil, Pag. 376.

umiddelbar at komme i Besiddelse af de Handelsvarer, fornemmelig Fisk og Pelsværker, samt Skibsmaterialier, hvilke de nu skulde have ved Østersøestædernes Mellemhaand. Som Lem af Forbundet havde de dertil Ret, men de vendiske Stæders Misundelse havde stedse søgt at lægge dem Hindringer i Veien. Til at naae dette Diemed, var Kong Erik af Pomrens Krig med Østersøestæderne en heldig Omstændighed. Nederländerne vægrede sig ved at deeltage i Krigen med deres andre Forbante, en Pligt, der efter Konfoederationen paalaae alle de Forbundne — hvor slet den er bleven iagttaget, viser netop denne Krig. — At de vendiske Stæder ene herskede paa Contoiret i Bergen, at de der havde mange Forrettigheder, tildeels for alle de andre Hanseater, kunde ei andet end opvække Nederländernes Misundelse, og glade maatte de derfor see at hine bleve tugtede; tilmed erholdt Nederländerne ved denne Neutralitet store Fordelse under hele Feiden, som en stedse frie Fart paa de ved den calmariske Union forenede 3de nordiske Riger, imedens at de Vendiske ganske bleve udelukkede. Kongens Had til disse, efter at de havde udplyndret de danske Her, Bergen og Jylland og taget Møster, Stænger, Seil og Lougværk fra de nederlandske Skibe, som Kongen, af Mangel paa egen Flaade, vilde bemande, for at bruge dem mod sine Modstandere, kunde ei andet

Univ. og Skole: Annaler 1807. 2 B. F

end tiltage, og var Nederländerne til stor Fordeel, hvilket de østersøiske Stæder maatte finde sig udi, saalænge Feiden varede; men neppe var Freden mellem dem og Danmark sluttet, førend de anholdt de hollandske Skibe, overfaldt mange af dem, som vilde indtage Ladning i Østersøen, borede flere i Sank, confiskerede Varerne og fangede Mandskabet a). Skaden blev anslaaet til 50,000 Gylden. Et Udkast til Forlig blev forgiæves gjort i Deventer b), og det var først efter lang Tids Forløb, at dette kunde komme istand. Ved saadanne og flere Ulykker kunde Hollændernes Handel i Østersøen ei andet end tabe meget. Vel indrømmede Christopher af Bairen dem alle deres Friheder igien, men stedse varede de Klager, den Misundelse og det Rid, som herskede mellem disse Handlende, og dobbelt fiært maatte det derfor være Søstæderne, at Kong Christopher selv fordrev disse Concurrenter. Ogsaa mod Engellænderne havde Søstæderne at kæmpe. Denne Nation havde alt længe før de Lydske havt Handel og Seilads paa Norge, derfor og, at det varede længe inden disse fik den Overmagt og Indflydelse paa Norges Handel, som de alt havde paa Danmarks. Over et hundrede Aar maatte de rivalisere mod Engellænderne. De nor-

a) Sartorius l. c. Pag. 280.

b) Koberische Sammlung bey Willebrand, Pag. 214.

ste Konger søgte i lang Tid at vedligeholde Handelsforbindelserne med denne Nation, Hagen den Gamle sluttede (1217) ved sin Regierings Tiltrædelse en Handelstractat med den engelske Konge, Henrik den Tredie c). De havde fra Tid til anden besøgt de nordlige Der, vare kommen til Island, Færøerne og Finmarken d), formedelt Fiskefangsten og Handelen, men da Hanseernes Stapel i Bergen blev indrettet, disse sidste Handel lettet, og befriet fra de Byrder som de andre havde at bære, forsvandt og astog efterhaanden Engellændernes Seilads paa dette Rige, uagtet de norske Kongers Bestræbelser for at vedligeholde den e). I Østersøen havde Engellænderne, ihvorvel fiendnere, dog besøgt de skaanske, preussiske og andre Kyster f), men den største Deel af dette Lands Uldmanufacturer bleve omsatte ved Hansehandelen, som i London havde et stort Contoir og Oplag. Disse Deboere maatte ogsaa snart indsee,

§ 2

c) Nyruys hist. stat. Skild. 10. 1ste Deel Pag: 149, og i Noten Pag. 265.

d) Sartorius Geschid. des Hans. Bundes 2ter Theil, Pag. 289.

e) Badens Udkast til D. og N. Hand. og Nær. Historie, Pag. 129.

f) Sartorius l. c. Pag. 290.

til hvor liden Baade Hansestædernes Mellemhandel var for deres Land. Den indenlandske Industrie tiltog, Formuen voksede, Antallet paa Skibe og Søefolk formeredes, intet Under da, at man ønskede selv at drive en Handel, der alt havde bragt Hansestæderne saa mange Fordele. Engellænderne begyndte da igien at oplive deres gamle Handel i Østersøen, og det fornemmelig med Norge og Preussen. De fik Tilladelse til, under deres Ophold i Norge, at have en Aldermand, som deels skulde afgjøre indbyrdes Trætte, deels beskytte dem mod de Indfødte. Unionskongerne maatte saa meget hellere begunstige dem saavel som Nederlænderne, fordi de vare de eneste, der kunde holde Østersøestæderne Modvægten, hvorfor det ogsaa var et ofregientaget Tilflugtsmiddel. Erich Pommers Sivtermaal med en engelsk Prinsesse, og især denne Konges Stridigheder med de Vendske, vare Engellænderne ligesom Hollænderne til Fordeel. De erholdt saaledes Tid efter anden frie Handel paa de nordiske Riger; kun ovenfor Bergen, til Island og de andre nordiske Der maatte de ei komme. — Men de Tydskes Misundelse var og alt længe opstaaet; de søgte alle Leiligheder til at skade Engellænderne. En Mængde Stridigheder og Kaper-toge udviser dette; nu opsnappede og druknede de flere 100 engelske Fiskere ved Nordsfjord g); nu plynd-

g) Holbergs Bergens Byes Beskrivelse, Pag. 130.

drede Hanseernes Fribyttere det engelske Oplag og deres Huse i Bergen. Engellænderne søgte vel at giengielde det, men de bleve dog saa svækkede, at de omsider ganske har maattet overgive deres Handel paa Bergen *h*). Saaledes blev dog stedse Hanseaterne de i Norge og Østersøen Mægtigste. Mødte det at Kongerne snart begunstigede disse, snart hine Concurrenter, for at skade de vendiske Stæder, de maatte dog snart indrømme disse deres gamle Friheder, da baade Nederländerne og Engellænderne vare! for langt borte og Kongerne for afmægtige, til med Kraft at soutinere dem i de tilstaaede Rettigheder. Hvorledes forresten alle de danske Kongers Forordninger, som ikke sigtede til Hansens Fordeel, gjaldt saa godt som slet intet, derpaa er den Tids Historie riig paa Exempler; og Beviis nok for hvor anseelig de danske Konger maatte holde Stædernes Baabenmagt er, at der i Historien blot findes et eneste Exempel paa at man har gaaet offensivt til Værks, og angrebet Stæderne i deres Hiem. Dette gjorde den uforsagte Dronning Philippa i hendes Gemahls Frævar, dette Skridt blev anseet for Uforsigtighed, og havde tildeels ogsaa et uheldigt Udfald. At det ei kunde være anderledes, er let at begribe, naar man veed, at Regenterne ingen Flaade havde, og at

h) *ibidem*.

naar Orlog paaKOM, optoges paa Danmarks Farvande, i Folge en gammel Dannerkongens Rettighed, fremmede Skibe, som med deres Mandskab maatte, saalange behovedes, gjøre Tjeneste; med hvor mange Uleiligheder dette var forbundet og hvor usikker denne Maade at faae en Flaade paa, maatte være, indsees lettelig. Desuden havde man her i Rigerne ingen tilstrækkelige Landtropper af Landets Børn, alt var leiede Folk, ingen Arsenaler, ingen Magasiner, ingen Penge, og slet befæstede Stæder. Hansestædernes Krigsvæsen stod derimod paa langt anderledes Fodder. Da de næsten vare i udelukkende Besiddelse af Søhandel og Skibe, da alle deres større Kiobmandsskibe tillige i Feidetider maatte tiene som Orlogsmænd, og desuden næsten alle Østersøens Havne vare i deres Hænder, var Seieren, selv over en større Magt, næsten altid deres. Borgemeisterne vare deres Anførere til Søes, ligesom det var Brug hos Rømerne ¹⁾. Man kan her ei andet end tænke paa Marcus Meier og Jørgen Vollenbeber. Alvorlig var Hanseernes Krigstugt, og ofte maatte Anførerne bøde for Uforsigtighed eller Utroskab med Livet. Befolkningen i Stæderne var stor og stedse tiltagende. Borgerne vare selv Soldater. De uafslædig Feider og desuden aarlige Waabeu-

¹⁾ Vorbereitung zu der hans. Chronick Pag. 18.

øvelser vedligeholdte den krigeriske Aand. Det var Eiendomme og formeente Rettigheder, de varedede om, Stat, Væ og Uafhængighed de sægtede for. Adelen i Stæderne gjorde sig en Væ af at tiene til Hest. Behovede man leiede Folk, da gav deres Rigdom dem Fortrinet for andre. At sende en Flaade paa 260 Skibe i Søen, med 12,800 Mand, hvilket var Tilfældet 1428 under Eric Pomrer, finder jeg ei har kostet synderlig Noie. Paa Waaben og Rustninger manglede det aldrig, det lybestke Tøihuus vidner end herom k). Her fandtes Harnisser, Armbryster, Landser, Glasind, Staalbuer, Stridsøyer og Morgenstierne, og da Krudtet og Skydegeværerne mere og mere bleve bekiendte, brugtes ogsaa disse Waaben, hvoraf der forfærdigedes en Deel i Stæderne selv, ja vare endog i lang Tid en betydelig Handelsartikel. Da de fleste af Søstæderne tillige vare Stapelstæder, og da denne Stapelret især angik Victualier, vare de istand til at anskaffe sig Magasiner, endog til billige Priser, og længe udholde en Beleiring. Til Krig, som til andre fælleds Anliggender, maatte hver Stad give sin Andeel (Pfundzoll), der var betydelig formedelst Forbundets Størrelse,

k) Vorbereitung zu der huss. Chronick Pag. 18. Efter Nutidens Begivenheder kan vel denne Stad ogsaa udraabe: fuimus Troes.

men, da Byrden forholdsmæssig blev fordeelt, let at bære. Denne Pfundzoll blev bevilget paa en offentlig Hansedag og blev betalt af ud- og indgaaende Varer og Gods. Fæstningsværkerne vare gode; de fleste af disse gamle Byer vidne endnu herom. De omgaves af Grave, Volde, Mure og Taarne, vare forsynede med Vagtere og svært Skytz, som Maskiner, Balister o. s. v.

Alt som disse Indretninger bleve ophiulpne i de nordiske Riger, som Fremmedes Handel igien oplivedes og af Kongerne med Estertryk kunde vedligeholdes, faldt ogsaa Hansehandelen, og reiste sig aldrig.

B.

Universitetet.

I. Academiske Examina.

1. Theologisk Embeds-Examen i Juli
1807 a).

Den 13de Juli.

1. Christian Nicolai Riisfen, fød i Tronhiem
1785. — Laudabilis.
2. Jesper Christian Milling, fød i Saltum i
Nalborg Stift 1785. — Haud illau-
dabilis. Specium scripmen lande dig-
num.
3. Udholdt ei Examen.

a) At de personlige Oplysninger om de fleste af de an-
førte Candidater ere mindre fuldstændige, dertil er
Aarsagen, at Udgiveren ikke har været forsynet med
deres petita, hvilke under Bombardementet ere for-
komne.

ddn 14 Jul.

4. Jens Brinch, fød i Keersløw i Sjælland 1783. — Laudabilis.
5. Daniel Meier, fød i Kiøbenhavn 1782. — Haud illaudabilis. Specimen scriptum laude dignum.
6. Udholdt ei Examen.

d. 16 Jul.

7. August Julius Tietcke, fød i Kiøbenhavn 1782. — Haud illaudabilis.
8. Simon Meisling, fød i Kiøbenhavn 1787. — Laudabilis, imprimis ob specimen scriptum.
9. Carl Georg Lange. En Søn af Borger Rasmus Lange, fød i Kiøbenhavn 1778, blev Student 1795. — Haud illaudabilis.

d. 17 Jul.

10. Severin Bagge Helms. En Søn af Apotheker Jacob Helms, fød i Horsens 1784, blev Student 1803. — Laudabilis.
11. Thomas Hvalfse Thomsen. En Søn af Prost Johannes Thomsen, fød i Veilbye i Thyen 1786, blev Stud. 1803. — Haud illaudabilis.

12. Peter Henrichsen. En Søn af Oldermænd for Havnsløtterne, Henrich Petersen, fød i Kiøbenhavn 1781, blev Student 1799 — Haud illaudabilis.

d. 20 Jul.

13. Andreas Winge. En Søn af kongel. Laqvai Johan Peter Winge, fød i Kiøbenhavn 1782, blev Student 1797. — Haud illaudabilis.
14. Peter Michelsen Schinnerup. En Søn Søn af Landmand Michel Petersen, fød i Schinnerup i Halborg Stift 1778, blev Student 1803. — Non contemnend.

2. Juridisk Embeds-Examen i Junii
1807.

A. Theoretisk Prøve.

a) Latinsk.

Den 15 Juni.

1. Peter Bentzen. En Søn af Renteskriver og Kammerraad Bentzen, fød i Kiøbenhavn 1785, blev Student 1802. — Laudab.

2. Theodosius Ussing. En Søn af Hospitals-
Forstander Ussing i Ribe, fød samst. 1780,
blev Student 1800. — Haud illaud.
3. Frederik Ernst Wilhelm Knudsen. En Søn
af afg. Valentin Knudsen, fød i Kiøbenhavn
1788. — Laudabilis.

d. 17 Jun.

4. Daniel Tonnies Lawatz. En Søn af afg.
Statsraad Otte Lawatz, Deputeret i Com-
mercecollegiet, fød i Kiøbenhavn 1784,
blev Student 1802. — Laudabilis.
5. Carl Henrich Lydius Meincke. En Søn af
Johan Henrich Meincke, fød i Kiøbenhavn
1787, blev Student 1803. — Laudab.
6. Peter Andreas Dahl. En Søn af Fogden
Dahl i Nedre Kommerige, fød i Christia-
nia 1779, blev Student 1801. — Haud
illaudabilis.

d. 19 Jun.

7. Johannes Schmann Fleischer. En Søn af
Sognepræst Fleischer ved Domkirken i Ber-
gen, fød i Bergen 1782, blev Student
1799. — Haud illaudabilis.
8. Johannes Sommerfeldt. En Søn af
Ammmand Sommerfeldt over Romsdalen,

fød i Finmarken 1783, blev Stud. 1802. —
Haud illaudabilis.

9. Albert Lemvig Schumacher. En Son af
afg. Major Carl Christian Schumacher,
fød i Kiøge 1778. blev Student 1799. —
Laudabilis.

d. 20 Jun.

10. Henrich Georg Rasch. En Son af Justits-
raad Rasch, Földinspector i Porsgrund,
fød sammesteds 1779, blev Stud. 1798. —
Haud illaudabilis.
11. Jacob Christian Lund. En Son af Föld-
betient Lund, fød i Kiøbenhavn 1783,
blev Student 1799. — Laudabilis.

d. 22 Jun.

12. Herman Peter Bogt Kresting. En Son
af forrige Oberhofrets-Assessor Kresting,
fød i Kiøbenhavn 1784, blev Student
1802. — Haud illaudabilis.

b) Danff.

Den 24 Juni.

1. Svend Børre. En Son af afg. Sogndegn
Nads Børre, fød i Ribe 1778. — Be-
qvem.

2. Damianus Christian Hald. En Søn af forhenværende Sognepræst Hald, fød 1786. — Beqvem.
3. Peter Sparre. En Søn af afg. Peter Petersen Sparre, fød i Aalborg 1786. — Beqvem.
4. Martin Kierulf. En Søn af afg. residende Capellan Kierulf, fød i Totens Præstegield 1787. — Beqvem.

d. 26 Jun.

5. Claus Christian Bruun. En Søn af Søefrigscommissair og Mynster skriver Bruun, fød i Nyborg 1784. — Ei ubeqvem.
6. Jean Bartholome Deichmann. En Søn af Krigs-Assessor Deichmann, fød i Kiøbenhavn 1786. — Ei ubeqvem.
7. Murdoch Nicolai Brinch. En Søn af Skibscapitain Brinch, fød i Kiøbenhavn 1788. — Ei ubeqvem.
8. Claus Christopher Boller. En Søn af afg. Forpagter Boller, fød 1788. — Beqvem.

d. 27 Jun.

9. Anders Jensen. En Søn af Bonde Jens Nielsen, fød i Waarsaae i Jylland 1775. — Beqvem.

10. Ole Andr. Høst ad, fød i Tronhiem 1782. — Beqvem.
11. Peder Jes sen. Faderen Bonde, fød i Schou-
bye Sogn i Schlesvig 1783. — Ei ube-
qvem.
12. Poul Adolph Baagøe. En Son af Præsten
Baagøe ved Roeskilde Domkirke, fød i
Roeskilde 1788. — Ei ubeqvem.

d. 29 Jun.

13. Christian Andersen. En Son af Anders
Andersen, fød paa Gaarden Lelling i Skies-
berg Præstegield i Norge 1782. — Be-
qvem.
14. Daniel Hoff. En Son af Præsten Hoff til
Mosebye paa Falster, fød i Mosebye Præ-
stegaard 1787. — Ei ubeqvem.
15. Niels Jacobsen Jegstrup. En Son af
Korn- og Trælshandler Jegstrup, fød i
Wensyssel. — Beqvem.

B. Practisk Prøve.

a). Candidati juris.

1. August Pehrson (Exam. theor. 13 October
1804, Laudabilis). — Laudabilis.
2. Peter Homann (Exam. theor. 9de October
1805, Landab.). — Laud illaudab.

3. Peter Georg Tost (Exam. theor. 13 Januari 1806, Laudab.). — Laudabilis.
4. Frederik Ernst Wilh. Knudsen. — Haud illaudabilis.
5. Daniel Tommes Lavog. — Laudabilis.
6. Johannes Sommerfeldt. — Haud illaudabilis.
7. Henrich Georg Rasch. — Haud illaud.
8. Jonas Westel (Exam. theor. 18 April 1807, Haud. illaudab.) — Non contemnendus.

b), Examinati juris.

1. Svend Borre. — Vel.
  2. Damianus Christian Hald. — Temmelig vel.
  3. Peter Sparre. — Vel.
  4. Martin Kierulf. — Vel.
  5. Claus Christopher Boller. — Vel.
  6. Anders Jensen. — Vel.
  7. Ole Andreas Høstad. — Temmelig vel.
  8. Christian Andersen. — Vel.
  9. Niels Jacobsen Jegstrup. — Vel.
-

II. Legater.

I. Fundats for det Thottiske
Reise-Stipendium.

(hidtil utrykt).

a). Consistorii Udkast til en Foundation.

Iblandt flere Begierninger, hvilke afg. Statsminister Grev Thott har viist mod Kiøbenhavns Universitet, har han og i sit Testament af 24 Juli 1783 dets 6 Artikel skienket en Capital af 10,000 Rdlr., hvis Renter skulde anvendes til Reise-Stipendium for 2de Studenter. Testamentet nævner en Foundation for dette Reise-Stipendium, men da den ei fandtes efter Testator, saa har Consistorium, under hvis Bestyrelse dette Stipendium er henlagt, anseet det for sin Pligt, efter de i Testamentet anførte Betingelser, at udkaste følgende Foundation for det Thottiske Reise-Stipendium:

- 1) Renterne af ovenmeldte 10,000 Rdlr. skal saaledes anvendes, at 2de Studenter, som ere fødte i de danske Stater, og som have studeret ved Kiøbenhavns Universitet, derfor i trende Aar skal reise udenlands, og paa fremmede Universiteter og Steder lægge sig efter de physiske og oeconomiske Videnskaber, for saaa

vidt disse sidste angaae Landhusholdningstheorien og Theorien om Manufacturer og Fabrikker, hvortil ogsaa henregnes Naturhistorien.

- 2) Da det physiske, oeconomiske og Naturhistoriens Fag hver for sig ere meget vidtloftige, saa kan det tillades, at Stipendiarii vælge sig et enkelt af ovenmeldte Fag, for at dyrke samme med desto større Flid, og derudi naae desto større Fuldkommenhed.
- 3) Efterdi Mathematik og Chemie ere meget vigtige og uundværlige Forberedelses- Videnskaber for det physiske og oeconomiske Studium, saa maa dette Stipendium ei gives uden til dem som bevise, at de besidde Kundskaber i disse Videnskaber.
- 4) Dette Reise- Stipendium henlægges under Confessorii Opsigt, som, fornemmelig efter Professorum Matheseos og Physices Vidnesbyrd om de dertil meest flikkede og i deslige Videnskaber allerede noget øvede, udnævner dem, som dette Stipendium bør nyde.
- 5) Stipendiarii bør, forinden de herfra reise, for Ephoro forklare Hensigten af deres Reise, hvilke Videnskaber de fornemmelig gjøre til deres Hovedfag, hvad Man de i denne Henseende have lagt sig, og hvilke Academier og Stæder de ville besøge.

- 6) Stipendiarii bør paa deres Reise underholde Brevvefning med Ephoro, og i det mindste to Gange om Aaret til ham berette, hvad Fremgang de have gjort, hvilke Forelæsninger de have hørt, hvilke Bekiendtskaber de have gjort med Lærde eller andre i deres Fag bekiendte og duelige Mænd; hvilke Indretninger de have besøgt, hvorhen de videre agte at reise m. m.
- 7) Hvor saadant er gjørligt, maatte Stipendiarii forsyne sig med Attester om deres udenlands anvendte Flid og erhvervede Kundskaber, og ved Hiemkomsten fremvise samme for Ephoro, som fremlægger dem i Consistorio. Saavel de i foregaaende §. omtalte Indberetninger som de erholdte Attester blive hver Gang Universitetets Patronat forelagte. Saadanne Attester eller Breve ville være et Beviis, at Testators Hensigt er bleven opfyldt, og ville desuden tiene Stipendiarii til videre Recommendation efter deres Hiemkomst.

Kiøbenhavn den 21 Jan. 1804.

Schlegel,
Rector & Ref.

(L. S.)

b). Kongelig Confirmation.

Vi Christian den Syvende ic. ic. gjøre bitterligt:
 at eftersom hos Os allerunderdanigst er bleven an-
 søgt og begiert Bores allernaadigste Confirmation
 paa vedheftede, af Os elskelige, Rector og Profes-
 fores ved Universtetet i Vor Kongel. Residentsstad
 Kiøbenhavn forfattede Foundation for det af afdøde
 Statsminister Geheimeraad Otto Greve af Thott
 oprettede Reise-Stipendium, hvoraf i Vort danske
 Cancellie forefindes en ligelydende Gienpart, da
 ville Vi bemeldte Foundation, udi alle dens Ord,
 Clausuler og Puncter, saaledes som den her fin-
 des, allernaadigst have confirmeret og stadfæstet,
 saa og hermed confirmere og stadfæste samme. For-
 bydende alle og enhver herimod, eftersom foreskre-
 vet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forsang
 at gjøre. Givet i Vor Kongl. Residentsstad Kiø-
 benhavn den 24 Febr. 1803.

Under Vor Kongl. Haand og Seigl.

Christian R.

(L. S.)

R a a s.

Meiersen. Feddersen. Cold.
 Knudsen. Bülow. Monrad.

Lassen.

2. Fundats for Stipendium
Vindingianum.

(hidtil utrykt).

Udskrift af Universitetets Copiebog for 1687: 1712
Fol. 178.

No. 20 24. s.

Kiendes jeg Poul Winding, Professor paa det kongl. Universitet her i Kiøbenhavn, og hermed bitterlig gjør, at, saasom nu værende Magnificus Academiæ Rector, Velædte Dnus. Olaus Römerus, tilligemed Nobilissimorum Dn. Professorum gode Omfarg og Anstalt lader Collegium Regentzianum nu saaledes reparere og forbedre, at Studiosi derudi skikkeligen og bequemmeligen kunne logere; da, udi Henseende til det meget Gode, jeg selv hidindtil paa Universitetet haver opbaaren, og endnu næst Guds Hielp kan nyde, giver jeg af en velmeent Hu til bemeldte Collegium Regentzianum aarlig 24 Rdlr., som tvende skikkelige og gudsfrygtige Personer, logerende tilfammen paa et af Bærelserne i bemeldte Collegio, til hver Michaelis hos mig skal nyde udi rede Penge, efter Nobiliss. Dn. Teologorum Anviisning, hvorsfor de Lys og nødterftig Jldbrand kan bekoste; og vil jeg samme 24 Rdlr. aarligen til hver Michaelis saaledes udgive, saa længe Gud allermægtigste vil give Lykke til, jeg samme Penge

kan uddele, og naar det behager Gud allermægtigste mig at bortkalde, og mine efterladte Midler det vil tilstæde, at mine Arvinger kunne udrede Capitalen til samme aarlige Gave, da skal dertil 400 Rdlr. af mine efterladte Midler udtages, hvoraf den aarlige Rente til saadanne Personer siden aarlig skal uddeles.

Til Bitterlighed under min Haand og Signet.

Hafn. den 27 Mart. 1694.

P. Winding.

(L. S.)

Leet paa Consistorio den 21 April; og blev aflagt skildig Taksigelse.

D. W. Worm,
Academiae Secretarius.

Nærværende Ephorus er S. T. Hr. Commandeur Lovénørn.

III. Academiske Smaaskrifter.
 Ueber gelehrte Gesellschaften, ihren
 Geist und Zweck.

München 1807. 78 pp. 4.

Denne Afhandling, der ved den høitidelige For-
 nyelse af det kongelige Videnskabers Academie i
 München blev oplæst af sammes Præsident, den
 berømte Jacobi, indeholder saa meget Fortræffe-
 ligt angaaende Videnskaber og Lærdom,
 deres Formaal og Værd; saa meget der netop i
 disse, med saa mange Fordomme mod Videnskaber
 og Lærdom oversvømmede, Liden ikke eftertrykke-
 lig nok kan indskærpes, at Udgiveren har troet,
 det kunde være hans Landsmænd tildeels behage-
 ligt, tildeels nyttigt, at lære Indholdet deraf lit
 nærmere at kiende. Men Gienstanden selv staaer
 i saa nær en Forbindelse med disse Annalers Hen-
 sigt, at et Udtog ikke med Grund kan ansees for,
 her at være paa det urette Sted.

Efter en (noget affecteret) Indledning bekla-
 ger Forf. Videnskabernes Skiebne, at deres Stu-
 dium af de Fleste ansees for noget unyttigt,
 saasnart Nyttens deraf umiddelbar ytrer sig i
 det daglige Liv paa en Maade, at det falder En-
 hver i Dinene. Thi Uvidenheden er ikke istand
 til at indsee deres fiernere og høiere Nytte, og

Hævner sig selv ved at behandle som unyttigt, hvad den ikke kiender. Den taler: „have vi ikke vor egen Maane for at oplyse vore Nætter, hvortil da at bekymre os om Jupiters Maaner, der ikke ere skabte for os?“ og dog ere de fire, for det ubevæbnede Øie usynlige, Jupiters Drabantere blevne af den uendeligste Nytte for Skibsfarten, Geographien, Land- og Søeforternes Nøiagtighed, der har reddet tallose Søefolks Liv. Men om Jupiters Drabantere veed Mængden af Høie og Lave intet, kiender endnu mindre til deres Forbindelse med Skibsfarten, eller har i det høieste derom nogle dunkle Begreber.

Saaledes kunde anføres en Mængde Exemp-
ler paa de Fordele, som nogle faa, Videnskaberne
indviede, Mænds Genie og Flid have tilveiebragt
alle Classer af det menneskelige Selskab. Disse
utallige Fordelse nyder man, uden at tænke paa deres
Oprindelse, uden at overveie, hvor meget der hørte
til at opfinde dem; ja faa vilde maaskee være istand
til endog at ahne den Mandskraft, der maatte an-
vendes ved enhver af disse Opfindelser for at
begynde eller fuldende dem. Alle de utallige For-
retninger, som nu daglig gaae fra Haanden med
tankeløs Færdighed, kunde ikke paa denne Maade
stee, hvis ikke Ideen, den meest anstrængte Ef-
tertanke, var gaaet iforveien. Det var Aa-
n-

Den der af en livløs Materie selvvirksom dannede sig følesløse, døve og stumme Tienere, de findkomne ste, fordi de ere aldeles uden Billie, og aldrig tage fejl. Ethvert Værksted forkynder den Opmærksomme en usynlig bleven Aand, der virkede her, og efterlod sine Spor.

Men — bemærker Forf. — saa afgjort den uendelige Nytte er, som det menneskelige Kiøn har høstet af Videnskabens Fremgang, ogsaa for det daglige Liv, saa har den dog ikke havt denne Nytte umiddelbar for Dine, men et høiere og stoltere Formaal, sig selv og sin egen Udvidelse. Driften til Kundskab søger, ligesom Driften til Lykkelig, sin Gienstand for dens egen Skyld, som sidste Hensigt, ikke som Middel til andre Hensigter. Denne Drift udspringer af Menneskets Aand, og er dens eiendommelige Kraft. Hvad nu Lykkelig, hed angaaer, da tvivler Ingen paa, at den jo attraaes for sin egen Skyld, og det vilde være latterligt at spørge: hvortil den var uyttig? Videnskab derimod vil man ikke tillades at attraaes for sin egen Skyld, men den skal endelig desuden have en Nytte til Hensigt, for at blive ønskelig. Den maa lade sig behandle som en blot oeconomic eller Handels-Artikel.

Tiern var en saadan indskrænket Tænkemaade fra hine høie Gamle, der, indtil Fordærvelsen har

taget almindelig Overhaand, skulde beholde Navn af de Vise i udmærket Forstand.

Efter Kong Hieros Opfordring, at nedlade sig fra sin Videnskabs Høide til det daglige Livs Fornødenheder, opfandt Archimedes, legende med sin Geometrie, adskillige Slags Krigsmaskiner, der siden ved at bruges mod Marcellus tilstrækkelig viste Archimedis audtømmelige Opfindelses-Evner og hvad Videnskaben formaaer, men selv holdt denne store Mand det ikke Umagen værdt, i sine Skrifter at optegne noget om disse beundringsværdige Opfindelser, der dog havde erhvervet ham saa stort et Navn. Denne Berømmelse forsmaaede hans ophøiede Siel, og søgte sin Glæde alene i de Kundskaber, hvis Skønhed og Fortræffelighed boer i dem selv, der intet tilfælles have med jordiske Fornødenheder, men blot, ligesom tilfældig og i Forbigaaende, laane dem Bistand. I samme Mand talede Plato.

Denne Synspunkt og Tænkemaade, som i Alderdommen var herskende, maa forekomme almindelige Sieler i enhver Tidsalder, der alene kiende physiske og ingen aandelige Fornødenheder, ikke blot overdreven og misforstaaet, men ligefrem fanatisk og ganske affindig. For dem er alt det, som ikke tiener de dyriske Tilboieligheder, unyttigt, alt, hvad der gaaer over det Sandelige, af det Onde. Dog taale de Videnskaberne, og

tilstaae endog, at de fra Statens Side fortiene Understøttelse og Opmuntring, naar de nemlig forholde sig derefter, og ikke driste sig til at glemme, at de alene tør betragte sig som Haandlangere. En anden Videnskab, der vil være sit eget Formaal, erkiende de ikke, foragte, hade og forfølge den. Ingen Landsanstængelse maa pleies, befordres, belønnes, med mindre den kan godtgiøre sin umiddelbare Nytte i det daglige Liv. Enhver Videnskab og skion Kunst skal drive, eller i det mindste hielpes til at drive, et ærligt Haandværk, og fra denne Duellighed til Haandværk eller Haandlangerie laane alt Værd og al Værdighed. Enhver skal erklære, til hvilket Laug den hører, og være istånd til at bevise, at den ogsaa virkelig hører dertil. De paaastaae, at den Videnskab og Kunst, som ikke kan dette, bør som brødløs Kunst forvises Landet. Ikke at høre til Nærestanden, skal være Videnskabens Brændemærke, og stemple den som Lediggænger.

Disse den gemeene Tænkemaades Grundsaetninger og Fordringer maae forekomme alle dem latterlige og i høieste Grad urimelige, der nogensunde ere bekiendte med de menneskelige Opfindelsers Historie. Denne beviser, at de vigtigste og nyttigste blandt disse først siden efter og ufornodentligen ere fremkomne af saadanne Landsanstængelser, af hvilke denne Fordeel netop paa ingen Maade lod

sig forvente. Da i det 17de Aarhundrede de største Geometre gjorde en ny Curbe, som de kalde Cycloiden, til Gienstand for deres Undersøgelser, havde de derved ingen anden Interesse end den blotte Speculations. Ingen af disse Mænd indfaldt endog den fierneste Tanke om, at han anstrængede sig for det almindelige Bedste. Men siden fandt det sig, efter at Cycloidens Natur var udgrundet, at man nu først ved Hielp af denne Kundskab kunde give Penduluhrene den muligste Fuldkommenhed, og bringe den yderste Præcision i Videns Udmaalning.

Forfatteren anseer det overskødigt, at opdyngge flere Exempler af dette Slags, da Sagens Natur fører det med sig, at den practiske Anvendelse stedse maa forudsætte en videnskabelig Opdagelse. Seiladsens Styrelse ved Hielp af Compasset, Kundskab om nye Verdener ved Hielp af Tubus og Microscop ere atter talende Beviser herpaa. Enhver nyttig Opfindelse er ligesom sammensat af forskjellige Bemærkninger, Jagttagelser, Læresætninger, der ingen sandsynlig Forbindelse havde med hinanden, og tilhorte Mænd af den forskjellige Art, Hensigt og Virksomhed. Flere Sandheders Sammenfyldelse, endog de abstrakteste, avler næsten stedse en nyttig Anvendelse, som ikke var at forudsee, fordi der til Frembringelsen udfordredes deres Forening.

Resultatet af alle disse Betragtninger er, at Regjeringer ved lærde Selskabers formelige Indretning vel maa have for Dine og til Hensigt de Fordele, som de ville tilveiebringe Almeenvæsenet, men ikke gjøre Nyttten deraf til Videnskabens eneste Betingelse, eller anvise den samme som det eneste Nyeed. At gjøre dette, vilde være at røbe Mangel paa Indsigt i Videnskabens Natur. Endnu mere vilde det være i Modsigelse med samme, hvis man nogetsteds vilde gjøre Videnskaben national eller endog provincial. Oeconomiske Selskaber af denne Art kan der gives, hvilke da og gierne maae kalde sig efter den materielle Fornødenhed, som gav Anledning til deres Oprettelse: Frugtbringende, Træbesparende, Kul- eller Løvsopfindende, Sumpudtørende Selskaber. Men nationale, provinciale eller oeconomiske Videnskabs-Academier kan der ikke gives.

Hermed skal ikke siges, at videnskabelige Mænd, der føle en særdeles Drift til at sysselsætte sig med umiddelbar nyttige Gienstande, skulde være udelukkede fra et Videnskabers Selskab. Kun maa deres Arbejder alletider bære Videnskabelighedens Præg, være udgangne af deres Aand og fulde deraf.

Forfatteren bemærkee ved denne Leilighed, at allerede Colbert stillede sig selv, da han for mere end hundrede Aar siden stiftede det Pariser

Videnskabers Academie, paa hiin høiere Stand-
 punkt, fra hvilken ikke blot Videnskabens middels-
 bare Værd, dens practiske Nytte, men ogsaa
 dens umiddelbare Værdighed erkiendes i deres
 hele Omfang, og at det vilde være liden Ære, nu
 at vælge en lavere. „Colberts Administration var
 viis; han behøvede ikke at frygte for Indsigternes
 Fremgang og Udbredelse. Langt fra at slye Mand
 af Lærdom og Aand, drog han dem frem, forsam-
 lede dem omkring sig, og befriede dem fra Næ-
 ringsforger. Ogsaa Udlandinger erfore hans Un-
 dest, og adskillige af dem bleve først i deres egne
 Lande bekiendte ved den Udmærkelse, der fra Frank-
 rig af saa uventet blev dem til Deel“ b). Colbert
 og hans i mange Henseender virkelig storselede
 Konge, vilde opmuntre og belønne, og i det de
 gjorde dette, opnaede de ogsaa alle de øvrige store
 Hensigter, som det altid vil blive forgiæves paa
 nogen anden Maade at jage efter.

En viis og stortænkende Regiering stifter Aca-
 demier, for at der kan opstaae, hvad alene ved
 Hielp af saadanne Anstalter kan opstaae, adspredte
 Kræfters Forening og Samvirkning, gien-
 sidig Meddelelse og Understøttelse. Videnskaber, der

b) Tableau des revolutions du systeme politique de
 l'Europe depuis la fin du xv siecle par Freder-
 Ancillon. T. IV p. 115, 204.

syntes hinanden uvedkommende, erfare, at de ere nær beslægtede, Eensidigheden taber sig, der opstaaer Betydelig, gienfædig Indflydelse, videnskabelig Almeenaand.

Derfra som fra Middelpunkter udbrede sig da og til det Offentlige mere Lys, flere videnskabelige og Erfarings-Kundskaber, ædlere Begreber og rigtigere Overbevisninger. Endog de saakaldte Folk af Verden (Weltleute) i fortrinlig Forstand, de nemlig, der udelukkende ville være det, og deraf indbilde sig noget stort, selv disse blive enkelte ligesom grebne, forandrede og ved Undervisning forædlede. De føle, at de noget maae give slip paa den reene Uvidenhed og høitidelige Lediggang, hvis strænge Jagttagelse gjør dem til det besynderligste Slægt Pedanter, da den ligesom privilegerede Maxime: jo udvigtigere, desto dærligere, tilintetgjøres ved sit eget Indhold, saasnart den engang tydelig er fremsagt. Lad denne Maxime længe nok forklæde sig i andre Former, og udpynte sig med forskjønnende Farver og Forevendinger; den gjør sig ved al denne Umage endnu mere forhadet, og fremskynder sin egen Undergang, hvori ogsaa dens hele fornemme Slægtstam uundbliveligen indvikles.

Til dette Slægtstam høre især følgende Paastande:

1. At omfattende, i det Store og paa det Almindelige virkende, Indsigt ikke fordrager sig med grundig Kundskab, eller fuldkommen tydelige Begreber, og paa ingen Maade med sand og egentlig Lærdom og Videnskab, men alene med retvide og frie Forstands-Omrids, saadanne, som det blotte Oiesyn giver dem.

2. At man for al Ting maa tage sig i Agt for Principer, fordi disse føre til Systemer, men alle Systemer ere falske.

3. At alene den gamle Brug (Routine), som anmasser sig Erfaringes Værestitel, leder paa den rette Vej, og at man, for ikke at komme fra den rette Vej, overalt skal følge den blindt hen, og aldrig bruge sine egne Dine.

4. At man skal være mistroisk mod Fornustene, der kun udruger falske Theorier, og overalt holde sig til det Positive; men ved dette Positive er at forstaae enten en ved Tidernes Forandring meningsløs og urimelig bleven gammel Sædvane, eller blot vilkaarlige nye Anordninger.

5. Endelig, hvilket paa engang siger alt, at theoretisk Stymperagtighed er Betingelse for practisk Fortreffelighed.

Ikke saaledes tænkte de virkelig store Verdensmænd i gamle, midlere og nyere Tider. Disse glemte ikke den Kilde, af hvilken de

selv havde øst de Kræfter, der gjorde dem til det de vare c). Alle elskede de Videnskaberne, søgte de Lærdes Omgang, og udførte efter deres Raad og med deres Hielp de største og vanskeligste Ting. Mange af disse Stats- og Verdensmand vare i egentlig Forstand Videnskabsmænd; Lærde i Ordets meest omfattende Mening.

Til de sidste regner Historien blandt de ældre Græker en Charondas, Zaleucus, Archytas, Dio, Epaminondas, Pericles, Xenophon, Phocion, Demetrius af Phalera m. fl. Selv den macedoniske Alexander kunde tælles med blandt disse; efter ham de første Ptolomæer, og de dem efterlignende Konger i Pergamus.

c) Et Exempel blandt flere paa saadan taknemmelig Soelse af en Statsmand: "nosque ipsi, siger Cicero om sig selv, de Offic. I. 44. quicquid ad rempublicam attulimus, a doctoribus atque doctrina instructi ad eam et ornati accessimus". (har jeg været saa lykkelig at gaae mit Fædreland nuget, da er det mine Lærere jeg har at takke derfor og de Studier, ved hvilke jeg var dannet, da jeg traadte ind i Statens Embeder). Virkelig synes Cicero i dette hele Capitel og det foregaaende at have havt de samme Fordomme for Dine, som vor Forsat saa bitter besidder, hvilke derfor ventelig ogsaa til Ciceros Tid maae have havt et stærkt Partie. Man sammenligne og hans Tale pro Archia.

Udgiv. Anm.

Blandt Romerne en Scipio, Lælius, Lucullus, Asinius Pollio, Cato, Brutus, Cicero, Julius Cæsar. Den sidste, usridig af alle den største Statsmand og Helt, var af alle ogsaa den grundigste Lærde, den dybeste og meest omfattende Tænkter, omendskiont han selv tilkiendte Cicero Fortrinet, om hvilken han sagde, at han havde erhvervet sig en Laurbærkrands, der var ærefuldere end alle Triumpher, da det fortiente større Højs at have udvidet den romerske Lærdoms end det romerske Gebets Grændser. Almindelig bekiendt er den Forbedring af den romerske Calendar, som han foretog i Forening med den alexandriniske Astronom Sosigenes; hans Bestemmelse og Inddeling af Naret, der med nogle tilkomne Berigtigelser endnu bestaaer, og fører hans Navn. Et immer virksomt, krigerisk, færd og daadfuldt Liv forhindrede ham ikke i, foruden hans fortreffelige Historie af den galliske Krig, endnu at skrive philosophiske, grammatiske og politiske Værker.

Lydelig endog for den sløvere Forstand viser Roms Historie under Keiserne den nye Forbindelse mellem Videnskaberne og Statens Flor. Igien nem den hele Række af Keisere finde vi det ene og det andet stedse ved Siden af hinanden paa det samme høiere eller lavere Trin. Under Augustus's fire første Eftermænd bleve i samme Forhold, som den ene af disse var Thronen mere uærdig end

den anden, Videnskaberne i Rom forsømte, forfulgte, forjagede. Under Vespasians velgiørende Regiering levede Kunst og Videnskab op igien, bleve understøttede, befordrede, belønnede. I stor Gunst hos denne Keiser stod Qvinctilian, Flavius Josephus og især den ældre Plinius, der særdeles udmærkedes af ham, og besad hans hele Fortroelighed.

Hvad der lod sig forvente af Titus, tilintetgjorde hans tidlige Død. Nu kom Domitian. Denne haabede med Videnskaber og Kunster fra Grunden af at udlette alt, hvad der forædler og ophøier den menneskelige Siel. Og med Kette, hvis det lykkedes ham! Mænd af høi Aand skulde ikke mere være. Han opofrede de fortreffeligste af sin Tidsalder; deres Skrifter lod han brænde, Philosophiens og Veltalenhedens Lærere bandlystes fra Rom og Italien. Scilicet (Taciti Ord) illo igne vocem Pop. Rom. et libertatem Senatus et conscientiam generis humani aboleri arbitrabatur, expulsis insuper sapientiae Professoribus atque omni bona arte in exilium acta, ne quid usquam honestum occurreret.

Dog Bandykning og Sværd havde endnu ladet mange tilbage, af hvis Midte efter Tyrannens Fald en Nerva og Trajan fremtraadte. Nerva adopterede Trajan, den fuldkomneste Fyrste, Historien har at opvise, stor Statsmand, stor

General; hans gode Hjerter ledede ham til det Gode, og hans oplyste Forstand viste ham det Bedste. De Videnskabsmænd og Philosopher, som Domitian havde forjaget, kom under Trajan tilbage, og bleve tildeels hans Fortrolige. Dio Chrysostomus elskede han saaledes, at han ofte lod ham sidde hos sig i sin Bærestoel for at underholde sig med ham, og gav ham Plads ved Siden af sig i sin Triumphvogn.

Det er mærkeligt, at netop paa Domitian fulgte fem fortreffelige Regentere i uafbrudt Række. Den sidste af dem, Marc Aurel, er bleven uovertruffen. Den almindelige Stemme troede ikke at kunne hædre ham mere, end ved at give ham Tilnavnet Philosoph. Hans Overbevisning var den Platons Sætning, som han stedse førte i Munden, at Staterne blomstre, hvor enten Philosopher regiere, eller Regentere ere Philosopher, og sit hele Liv igiennem stræbte han practisk at bevise denne Sætnings Sandhed. Efter at flere Uhyrer afvejlende havde usurperet Philosophens Throne og selv hans Hædersnavn, saaes endelig en eneste, Alexander Severus, at træde i hans lysende Fodspor, og skulde maaskee have opnaaet sit store Mønster, hvis han ikke allerede i sit 26 Aar var bleven myrdet. Med denne store og gode Fyrste var Solen sidste Gang opgaaet for Videnskaber og Dyder. Han

døde, og det blev aldrig mere Dag over Rom. Alt blev Mørke og Chaos, og Barbariet triumpherede i dobbelt Forstand.

Efter en lang Nat frembrød endelig igjen en Morgenrøde. Carl den Store havde paa sit lykkelige Tog mod Longobarderne af Ruiner lært Oldtidens store Mand at kiende, og hans Hierte blev varmt for Videnskabernes og Kunsternes Gienoplivelse i hans Riges hele Omfang. Han drog Alcin og andre lærde Mænd og Elskere af Videnskaberne til sit Hof, hvilke der oprettede et eget Selskab under Navn af Academie, hvoraf Carl selv var Medlem. De talrige Disciple af dette Institut lyse over det hele niende Aarhundrede.

At Carl ikke blot af den Aarsag forsamlende lærde Mænd omkring sig, fordi han med sin fyrige Begjerlighed efter Kundskaber maatte elske deres Selskab; men at hans hele Folks Dannelse og Nationalkarakterens Forædling laae ham paa Hierte, det bevise de af ham søiede Anstalter for den offentlige Undervisning, hvis egentlige Stifter han var. „At handle vel“, sagde han i et Circulære til Biskopperne og Abbederne af 787, „er vel bedre end at have Kundskaber, men jo rigere Mogen er paa Kundskaber, desto dueligere er han til at handle vel“; Ord, hvis vigtige Sandhed det var at ønske, at man aldrig havde miskiendt.

Desto værre var denne store Reformator til-
lige Erobrer, og troede, ogsaa med Sværdet at
burde omvende haardnakkede Hedninger. Saaledes
arbejdede han imod sig selv, og hvad han plantede
kunde ikke komme nok til Kræfter. Vel vedbleve
de af ham stiftede Skoler, ja deres Antal former
rede sig endog med Christiendommens Udbredelse
og den deraf opstaaende Trang til en talrigere
Geistlighed. Men derover forglemte man ogsaa
alt andet; man opdrog blot Kirketjenere, og bi-
bragte dem det Alleruundbarligste. Den dybeste og
fordærveligste Uvidenhed blev herskende, Hierarchie
og Feudalanarchie naaede Spidsen af deres Magt,
Stat og Kirke faldt i Barbarie, og den Epoche
opstod, som fører Navn af den egentlige Mid-
delalder.

Mod Midten af samme, i Begyndelsen af det
trettende Aarhundrede, stiftedes de saa kaldte Uni-
versiteter, der vare en Art af lærde Laug, og
fik saaledes en Mængde Laugsrettigheder. Disse
kan man vel ikke nægte den Fortieneste, at de bleve
Midler til at svække Adelen's raa Stolthed, og,
istedet for den udelukkende Geistlighed, aabnede en
egen lærd Stand Veien til Ære og Statsvirksom-
hed; at de bleve Videnskabens Fæstninger og Bol-
værker mod Kirkespotismens kampfende Barbarie,
og i det mindste gienste til bedre Tider de halv
erkiendte Skatte; men de gavnede dog paa en vis,

Maade mindre end de ældre Klosterfcole, da de satte Skolastiken paa Thronen, og ved en misbrugt Dialectiks Anseelse fortrængte de forrige Studier, og gjorde Kornstusens Formørkelse central. Sprogkundskaber og den gamle Litteratur sank aldeles i Foragt; man spottede dem, der sysselsatte sig dermed, som maadelige Hoveder. Ikke desto mindre vedvarende derhos Undervisningen i de saa kaldte 7 frie Konster, som Forberedelse; og denne Indretning har man især at takke for, at den gamle Litteratur den Gang ikke kom ganske i Forglemmelse, og at i det mindste en Mulighed vedligeholdtes til at komme tilbage til det med Forberedelsen forsvundne Skionne, Store og Sande.

Høistmærkærdigt er det, at, skiont der i Middeldalderen skeete betydelige Fremskridt i adskillige Videnskaber og Kundskabsgrene, egentlig Kornstus kultur dog ikke opkom eller blev kiendelig. Denne opstod først med den gamle Litteraturs Gienoplivelse, og gif mægtigen frem ved Hielp af adskillige ved fri Forbindelse stiftede litterære Selskaber; især det saakaldte Platoniske Academie i Florenz; og det Rhinske lærde Selskab i Tydskland.

Den tilfældig; samtidige Begivenhed, at en Mængde græske Lærde ved Enden af det fiortende og i Begyndelsen af det femtende Aarhundrede udvandrede med de Skatte af classisk Oldtid, som de havde reddet, til det vestlige Europa, kunde ikke

bevirke en saa paafaldende og hastig Forandring som den, vi see at indtræffe henimod Midten af det femtende Aarhundrede, hvis denne Forandring ikke længe havde været forberedet, Barbariets Magt dengang allerede virkelig brudt, og selvstændig Tænken vakt hos Nationerne.

Det var bleven Dag — ikke i den Tids Ene, lærdes Hoveder og Skoler; men imod disses Villie i læge Folks Hoveder og i Verdens Skole. Hiin Udbredelse af Kundskab, af en mere eller mindre lærd Dannelse igiennem alle Classer og Stænder, som fordem Carl den Store havde søgt at foranstalte, paa det hans Folk kunde vende beqvem til ædle Hensigter, var lit efter lit overalt bleven fremmet ved Tidernes stadige Gang, under udvortes heftige Storme, og paa en ganske anden Veie end Skolernes, nemlig ved en midt mellem Slaverie og Tyrannie optraadt tredie Stand, ved dennes Tilvæxt og Forstærkelse. Enhver, som er nogenlunde bekiendt med Verdens Historie, veed, at fra Stæderne, fra den frie Borgerstand, udgik al god Orden og Sædelighed, redelig Flid, mennesskekierlige Anstalter, Kunster og Videnskaber, alle fredelige Dyder, forbundne med Tapperhed, Borgerfind og Borgeraand, med hvilken alt Godt kommer og udvikler sig.

Uvidenhed og Raahed stige i samme Forhold som Hierarchie og Feudalismus forenede deres

Virkekraft for at tilintetgjøre al Statens Magt. Da den geistlige Stand var den eeneste, som endnu nogen Underviisning blev til Deel, saa kunde det ikke feile, at den jo efterhaanden underkastede sig den verdélige; thi aldrig kan den Udannedes Herredomme over den Dannede blive varig. De første Skoler vare blevne oprettede til Statens Tjeneste, og saaledes bleve det ogsaa seener alle større og mere omfattende Læreanstalter. Hine stode under Biskoppernes Formynderskab, disse, de seener Universiteter (studium generale) under Paven. Fra Rom blev det bestemt over hele Europa, hvilke Videnskaber det skulde være tilladt at lære paa ethvert nyt Universitet; og hvilke ikke. Det i Prag blev overhøvet indskrænket til tilladte Videnskaber; som om der ogsaa kunde gives utilladelige Videnskaber, fiatteriske Sandheder. Da nu Lærerne saavel ved de høiere som lavere Skoler, endog i iketheologiske Videnskaber næsten alle vare Munk, eftersom i denne Stand alene dannede sig Lærde, og det uden for denne manglede paa Hielpemidler og Bequemmelighed til at gjøre Fremgang i Videnskaberne, saa blev Folgen, at al Lærdom blev en Slave af Hierarchiet og det pavelige Herredomme, og alle Studier indskrænkedes til og beregnedes paa Geistlighedens Hensigter. Et særdeles oplysende Mindesmærke herpaa have vi i den berømte Rha

bani Mauri (af 9 Aarhundrede) Studieplan, hvori vises, hvorfor enhver af de syv frie Kunster, hvortil dengang alle Videnskaber førtes tilbage, især er nyttig; Grammatiken, fordi ogsaa de hellige Skribenter ofte betiene sig af Tropper; Metriken eller Prosodien, fordi hos Hebræerne Psalmerne have snart jambiske, snart alcæiske, snart sapphiske Fodder; Rhetoriken, fordi den ogsaa kan anvendes paa geistlige Sager, og den synder ikke, som lægger sig efter den; Dialectiken, for at giendrive Kiættens giftige Fornuftslutningee; Arithmetiken, fordi der staaer i Skriften, at Gud har gjort alt efter et vist Maal og Vægt, og der i de Tal, som forekomme i Skriften, ofte ligge Hemmeligheder skjulte, som man uden Arithmetik ikke kan opdage; Geometrien, fordi ved Arkens og Templets Bygning ere brugte allehaande Figurer, som Cirkler, halve Cirkler, Firkanter o. s. v., og Kundskaben om disse Figurer tiener en Skriftfortolker særdeles meget til at indsee deres aandelige Forstand; Musiken, uden hvilken Gudstienesten ikke kunde holdes; Astronomien, uden hvilken ikke kunde bestemmes, naar Paaske eller andre kirkelige Fester skulde holdes. Det Geistlige spillede saaledes den øverste og næsten en udelukkende Rolle. Philosophie gaves der ikke, og for at ikke nogen skulde

opstaae, indførte man under dens Navn Skolastiken, hvis Bestemmelse var at forsvare og befæste Kirkens dogmatiske Religionsystem mod ethvert Angreb. At indrømme Fornuften den høieste Auctoritet, vilde aabenbar have været fiættet sk. Den orthodoxe Lære var og blev; Fornuften var blot givet dertil, at den kunde finde Præsten, af hvilken den havde at lade sig underrette om det Ufeilbare; derfor kaldte ogsaa hiin Philosophie sig med Rette Theologiens Tienestepige. Hævede sig nogen friere Aand herimod, blev Undertrykkelse, Forsølgelse, Bænd, ja vel Baalet deres Lod.

Denne Forsatning kunde ikke forbedre sig selv. Ondt bliver i og ved sig selv kun stedse værre. Den maatte undergaae, og en anden fortrænge den. Dette indtraf, efter at en Række af Begivenheder havde udvidet Nationernes Synskreds, og givet dem Mod og Evne til at ruste sig mod det aandelige og legemlige Tyrannie. Der opstod en talrig Klasse af Mænd, som ved Besskaffenheden af deres Opdragelse, Levemaade, Granskninger og Erfaringer vare ledede til at betragte Verden og Mennesket, Videnskaberne og det Sande fra ganske andre Synspunkter end dem, som kunde hentes fra de daværende Skoler og Høresale. Denne Klasse, og den Smag, den foranledigede, fik Overhaand. Mediceernes Tidsalder opstod, og i Florenz

hint allerede omtalte Academie, der blandt sine virksomme Medlemmer talte en Hertug Frederik af Urbino, en Kong Matthias Corvinus af Ungarn. Italiens Begeistring gik over til Tydskland, dog med den Forskiel, at ligesom hist af lærde Borgere bleve Fyrster (Mediceerne), saaledes bleve her af Fyrster Lærde, i det mindste Venner og Besfordrere af Videnskaberne. Hvem ere i denne Henseende Frederik den Vise af Sachsen, Philip af Pfalz, Hertugerne Eberhard og Ulrich af Wirttemberg, Johan von Dalburg, Ulrich von Hutten o. fl. bleve ubekiendte?

Samtidige med disse vare Humanisternes tre Patriarker, Rudolph Agricola, Johan Reuchlin og Conrad Celtes, for hvis Disciple den hele Række af fortreffelige Skribentere, der i det septende Aarhundrede opstode i Tydskland, ere at betragte. Alligevel vare de ingen Skolemænd, men lærte blot i Forbigaaende paa Universiteter, og tilhorte, især de to første, mere Forretninger og den store Verden. Dem især er det at tilskrive, at den classiske Litteratur, med den Philosophie og Historie, ogsaa udbredte sig mellem de høiere Stænder, og fandt Indgang ved Hofene. Derimod vandt de paa deres Side en Aandsdannelse, der alene erhverves i Omgang med den virkelige Verden, ved Deeltagelse i dens Forretninger, ved fortvøllig Omgang med disses

Hovedbestyrere, ved gjensidig Indfyndelse, Virkning og Modvirkning. Uden saadan Betydelighed lykkes hverken Videnskab eller Regimente. Thi hvorledes vilde Uvidenheden regiere med Wijsdom, eller endog blot med Held udføre sine uvisse Planer? Hvorledes vilde den blive ved Anseelse, uden hvilken ingen sand Regieringskraft er eller varer? Men derimod, hvorledes vilde ogsaa Videnskab og Wijsdom uden hin Forbindelse giøre deres Værdighed og Anseelse gjældende?

Forfatteren slutter med en Provelse af den Tidssalders Værd, hvori vi leve, og finder, at den ikke kan erholde det Vidnesbyrd, at høre til de bedre; at vi, rigere paa Midler end vore Fædre, hverken opnaae eller foresatte os værdige Niemeed; at Mænd, saadanne som Oldtiden og ogsaa Middelalderen, saadanne som det 15de og 16de Aarhundrede frembragte dem, forholdsmaessigen ikke opstaae iblandt os; at en udartet Menneskehed stræber at bringe sand Menneskehed under en cultiveret Dyriskheds Nag, at undertrykke eller forvende enhver høiere Drift, for at der af Alt, som nogensinde har hebet Dyd, intet skal blive tilbage uden et saadant Nyttigt, der ogsaa kan lade sig bruge til dadleværdige Hensigter; at de i Pædagogik, som gaaer ud paa at afrette Mennesket, ligesom Dyret, istedet for at opdrage

det, er den eeneste, vor Tid sætter Pris paa; at denne viser sig uudtømmelig i at opfinde nye Metoder til at affondre det blot Nyttige ved Dyden fra Dyden selv, og vil have enhver Ting vurderet efter hvad den indbringer. Hertil kommer endnu vor Tidsalders Egoismus og Nydelsesraserie efter Grundsætninger, der ere al Menneskeværdigheds egentlige Grav.

IV. Blandede Efterretninger.

I Vintersemestret 1806 — 1807 havde ved Kiøbenhavns Universitet meldt sig til de theologiske Forelæsninger 210, til de juridiske 160, til de medicinske 70, til de philosophiske philologiske 119 Tilhørere.

Med allernaadigst Resolution af 24 Julii d. Aar er det blevet det theologiske Facultet tilladt, af Liigbæringscassens Overskud at uddele en Sum af 390 Rigsdaler til 26 af de meest trængende og værdige blandt de Senderende, som

ved den sidste Besættelse af de ledige Communitetspladse, formedelst Ansøgenes Mængde maatte forbigaaes.

Lector Neergaard, der for nærværende Tid opholder sig udenlands, er tilstaaet den sidst ledigblevne Portion af det Thottske Reisetispendum.

De lærde Skoler.

I. Befordringer og Afgang.

Den 10 Julii 1807 er Adjunct ved Cathedral-skolen i Tronhiem, Candidatus Theologiae Jacob Bull efter Ansøgning entlediget, og i hans Sted Alumn. Semin. Pædagog. Christian Nissen beskikket til Adjunct ved bemeldte Skole.

Under s. Dat. ere Underlærerne ved Middelskolen i Kongsberg, H. Bus og J. B. Poppe i Raade og med Bartpenge entledigede; og Candidat. Theol. Carl Frederich Gottwaldt og Studiosus Jens Bogt i deres Sted beskikkede til Adjuncter.

Under s. Dat. er Studios. Peter Nicol. Borzen ansat til Adjunct ved den lærde Skole i Eolding.

II. Skolebygninger.

Under 31 Juli 1807 har Hs. Majestæt allernaadigst approberet et af Stiftsbøvrigheden i Bergen, efter foregaaende Correspondence med Directionen, indsendt Forslag, hvorefter derværende Skolebygningss forandrede Indretning og Forsynelse med nyt Inventarium vil koste 1719 Rdlr. 32 s.

Latinskolen i Ronne paa Bornholm eiede selv ingen Bygning, men dens Rector, Professor Andresen, havde mod en aarlig Leie overladt til dens Brug et rummeligt Værelse i den ham tilhørende Gaard. Da det var Hans Majestæts Befaling, at der ved enhver af de lærde Skoler skulde tilveiebringes et passende Antal Iyse, rummelige og fra hinanden adskilte Læsestuer, da Professor Andresens Forsyttelse som Sognepræst for Wisenberg Meenighed i Tjen gjorde ham tilbøielig til at afhænde sin Gaard, og denne, efter indhentede Oplysninger og Underretninger, befandtes at være tienlig til en Skolebygning, er den ved en, under 24 Jul. d. A. allernaadigst aproberet, Si- becontract af Professor Andresen overdraget Middelskolen i Ronne til Eiendom for en Sum af 1400 Rdlr.

III. Legater og Gaver.

a). Til Rønne Skole.

I.

Hans Kongl. Majestæt har under 16 Febr. 1803, paa Rentekammerets allerunderdanigste Foreskilling af 8de i samme Maaned, allernaadigst behaget at resolovere saaledes:

Den latinske Skole i Rønne paa Bornholm bevilge Vi allernaadigst af den Os tilhørende Alminding en aarlig Udviisning af 5 Favne Lønbug-Brænde og 10 Læs Løv, eller, naar Skoven ikke maatte kunne taale at afgive bemeldte Quantum Brænde, da i sammes Sted 6 Læs Løv for hver Favn, dog at Vedkommende, paa egen Bekostning, besørge fornævnte Brændes og Løvs Skovning, Gravning og Hiembringelse,

II.

Jeg undertegnede Geheimeraadinde Stampe, fød Gron, tilstaaer herved at jeg i Jesu Navn og ham til Ere har skænket og givet den Capital 400 Rdlr., siger firehundrede Rigsdaler dansk Courant,

til Rønne latinske Skole paa Bornholm, under følgende Betingelser:

1.

Capitalen, beløbende sig til 400 Rdlr., skal blive leveret til Biskoppen i Sieland, for at udsættes paa Rente iblandt Sielands offentlige Midler under hans Forvaltning, da han fra næste Termin, efterat Capitalen mod hans Qvittering er ham udbetalt, besørger at den gøres frugtbringende, og vaager over at den bestandig kan blive bestaaende i sikkert Pant efter Lovene og de Kongl. Anordninger.

2.

Den aarlige Rente af foranferte Capital udbetaler Biskoppen til en Candidat fra bemeldte Rønne Skole, som ved første Examen har erhvervet sig bedste Character, og er tillige fattig og sædelig, samt forsynet med et godt Testimonium fra meerbemeldte Skoles Rector, dog saaledes, at han ikkuns erholder det halve Mars Rente strax, efterat han er bleven optagen ved Universtetet i Studenternes Tal, men det andet halve Mars Rente bekommer han et Fierdingaar derefter, dersom han foreviser Biskoppen Attester fra Universtetets Lærere om sin Duelighed og Flid, da Renten ellers i manglende Fald tilbageholdes.

3.

Naar et Aar indtræffer, da ingen Candidat dimitteres fra Rønne Skole til Aeademiet, eller ingen af de Dimitterede bliver Laudabilis og er tillige fattig, skulle Renterne lægges til Capitalet, at den efterhaanden kan formeres og ved ny Udsætning efter Muelighed voxe; men ligesom Renterne herved siige skal ogsaa Distribuzen forøges.

4.

Bisfoppen holder rigtig Regnskab over Indtægt og Udgift, modtager Qvittering for Distribuz i en dertil indrettet Qvitteringsbog og giver offentlig Underretning om Stiftelsen ved forefaldende Leilighed, samt foreviser Stifterinden og hendes Arvinger eller Paarørende den behørig Rigtighed saasnart det forlanges.

Til ydermere Bekræftelse har jeg selv underskrevet og forseglet dette Document, som saaledes stedse skal tiene til Regel for det deri omrørte Legati Anvendelse.

Kiøbenhavn den 4 Febr. 1794.

M. Edle Stampe.

(L. S.)

Ronne Skole er ved allernaadigst Placat af 12 Decbr. 1806 forandret til en Middelskole, og derfra skeer altsaa, ifølge §. 4 af bemeldte Placat, for Fremtiden ingen Dimission til Universitetet. En Folge heraf blev, at Bestemmelsen i foranførte Fundatses §. 2. ikke længere i sin oprindelige Form kunde bringes i Udførelse. Da imidlertid specielle Legater til en eller anden Skole, efter H. S. Majestæts allernaadigst tilkiendegivne Billie, stedse uroffneligen bør forblive til samme henlagte og anvendes efter Giverens Billie, syntes denne allerhøieste Befaling, uagtet den med Skolens Bestemmelse skeete Forandring, bedst at kunne opfyldes ved en saadan Modification, at Legatets Rente herefter tildeektes en ved Flid, Sædelighed og Trang qualificeret Yngling fra Ronne Skole, der, dimitteret derfra til hvilkensomhelst anden lærd Skole, her saaledes fortsatte sine Studier, at han ved Examen Artium tilkiendtes den Character, som Testatrix havde bestemt. Men da denne Examen ved Forordning af 22 Mart. 1805 har faaet en forandret Organisation, og de i enhver enkelt Rubrik tildeelte Special-Characterer ikke nu, saaledes som efter den ældre Examens Indretning, samles til een eneste Hoved-Character under Benævnelserne Laudabilis, Haud illaudabilis og Non Contemnendus, saa syntes det at kunne antages som billigt og rigtigt Forhold, at det

Candidat, som i ingen af de Rubriker, hvori han underkaster sig den befalede Prøve, erholdt ringere Character end Godt, maatte efter Fundatricis Hensigt kunne ansees værdig til at nyde dette Beneficium. Ved at bifalde Directionens, paa disse Grunde byggede allerunderdanigste Forestilling, behagede det Hs. Majestæt, under 31 Juli d. A. at resolvere saaledes:

„Vi tillade allernaadigst, at den 2. §. i den af Geheimeraadinde Stampe for et Legat til Rønne Skole oprettede Fundats modificeres saaledes, at den aarlige Rente af de legerede 400 Rd. udbetales en trængende Discipel af Middelskole, der, med Overlærerens anbefalende Vidnesbyrd, gaaer over i en af de fuldstændige lærde Skolers høiere Klasser, og der saaledes fortsætter sine Skolestudier, at han ved Examen Artium ikke tildeles en ringere Character end Godt i nogen af de specielle Sprog- og Videnskabs-Rubriker, hvori han er forpligtet til at underkaste sig den befalede Prøve.“

b). Til Horsens Skole.

I en under 25 Octbr. 1800 af afg. Kammerherre F. L. C. v. Beenfeldt og Fruen Elise Cathrine fød de Lichtenberg, -oprettet Fidei-

commiss. Disposition, som under 31 Julii d. A.
 allernaadigst er bleven approberet, ere i 2den Post
 §. 5. aarlig til ethvert Aars 1 Julii bestemte 300
 Rdlr. til en af de mindst formuende Præstesønner
 af Boer Herred i Narhuus Amt, Narhuus Stift,
 som dimitteres fra Horsens latinske Skole til Uni-
 versitetet i Kiøbenhavn, eller hvor samme maatte
 blive forflyttet. Disse 300 Rb. deponeres, saa-
 snart bemeldte Person er bleven indskreven som
 academisk Borger, i Universitetets Nævstus uden
 Renters Svarelse, og deraf udbetales ham i tren-
 de paa hinanden følgende Aar, til hvert Aars 1ste
 Julii 100 Rdlr. til hans Understøttelse og Stude-
 ringers Fortsættelse. Usgaae flere Boer Herreds
 Præstesønner i et og det samme Aar fra Horsens
 Skole til Universitetet, og samtlige ere lige fattige,
 da nyder den Fortrinet til dette Legat, som af
 Skolens Rector erholder det bedste Testimonium
 i Henseende til Flittighed og Sædelighed, og den
 paafølgende Præstesøn af nysnævnte Herred kan da
 gives Expectance paa det kommende Aars Udbytte.
 Indtrækker det i et eller flere Aar, at ingen saadan
 Præstesøn dimitteres fra Horsens Skole til Univer-
 sitetet, da skal disse 300 Rdlr. anvendes til Udstyr
 for en Præstedatter, som samme Aar bliver gift,
 og hvis Fader er Præst i Boer Herred. Skulde det
 derimod i et eller flere Aar være Tilfældet, at hver-
 ken Præstesøn, som meldt, dimitteredes til Univer-

stetet, eller Præstedatter, som meldt, blev givet, anvendes i hvert et saadant Aar, i hvilket ingen af Delene indtræffer, disse 300 Rd. til Capellaniet i Kattrup og Skolevæsenet i Boer Herred.

e.) Til Aarhuus Skole.

No. 3. 1 Rd. 12 s.

1807.

Ved dette vort Gavebrev skienke, give og aftræde vi underskrevne Henrich Ernst Grossmann, Magister Philologiæ samt Conrector emeritus ved Aarhuus Cathedralsskole og Christian Begtrup, Consistorialraad og Sognepræst for Astrup, Julstrup og Hvilsed Menigheder i Aarhuus Stift, til bemeldte Aarhuus Cathedralsskole det Lysthuus, som er beliggende i Aarhuus Latinsskoles Have ud imod Havet, og af os i Aaret 1765 paa vor Bekostning af Grundmuur er opført for den Summa 167 Rd. og 12 s. saaledes, at det forbliver til evig Eiendom, Brug og Fornøielse for Lærerne ved bemeldte latinske Skole, og for Fremtiden af Skolens Kasse forsvarligt vedligeholdes. Thi frastige vi Underskrevne os fra i Dag af al Eiendomsret til bemeldte grundmurede Lysthuus, og alt Krav paa samme for Fremtiden.

Til Bekræftelse herpaa have vi i Oversærelse af de Herrer Mads Kaae og Jens Peter Svaneberg egenhændigen underskrevet og forseglet dette Gave- og Overdragelses-Brev.

Karhuus den 17 Mart. 1807.

H. E. Grosmann.

E. Begtrup.

(L. S.)

(L. S.)

Til Bitterlighed efter Begjæring underskrive og forsegle

Mads Kaae.

Jens Svaneberg.

(L. S.)

(L. S.)

IV. Skole skrifter.

Bidrag til de etymologiske Undersøgelser's Theori, et Forsøg, udgivet som Indbydelseskrift til den offentlige Examen med Viborg Cathedralskoles Disciple i Septbr. 1807, ved E. F. Degen, Dr. Philos. og Medlem af det Kongl. danske Vidensk. Selskab, Skolens Rector. Viborg 1807. 46 S. 8.

Efter nogle foreløbige Bemærkninger over Tilbøielighedernes Forskiel, og det Villige i, at Sam-

fundets Medlemmer, naar de beskæftige sig med forskellige Gienstande, dog lade Nyttens af hinandens Sysler vederfares Ret, hvilket alt for ofte ikke er Tilfældet, erindrer Forsk., at ethvert Sprog har sin særdeles, sin historisk-philosophiske Sproglære, og at der af flere Sprog uddrages en almindeligere, reen-philosophisk Sprogtheorie. Paa samme Maade som Sprogvidenskaben maa da ogsaa Etymologien, eller Læren om Ordnes Oprindelse og Afledning, kunne deles i den særdeles og i den almindelige Ordforfættningsslære. At meddele en Anvisning til den sidste er her Forsk. Hensigt. Hans Hovedbemærkninger i denne Anledning ere følgende:

I. Et Ord kan enten have sin Oprindelse i det Sprog, hvortil det hører, eller i et fremmed Sprog, og i begge Tilfælde enten af forældede, ikke mere brugelige, eller af giængse og almindelig bekiendte Ord. Heraf udledes fire Regler:

- a) Først bør man see til, om Ordet kan udledes af et i samme Sprog endnu giængs Ord, f. Ex. Brøde af at groe.
- b) Dernæst bør man prøve, om et forældet Ord i samme maaskee indeholder Spiren til det nyere Ord, der ei let og naturligt lader sig hiblede fra endnu brugelige Ord f. Ex.

Walplads af Wal, en ihjelslagen Helt,
Walfart o. s. v.

e) Findes ingen Ord, enten brugelige eller foral-
dede, som give en naturlig Afledning, da
først tager man sin Tilflugt til et nærmere
eller fiernere beslægtet levende Sprog, og
det, som er Modersmaalet nærmest, gives
Fortrinet f. Ex. épée af spada, dé af dado
o. s. v.

d) Til døde Sprog eller ikke beslægtede
levende Sprog tage man først Hensyn naar
de trende foregaaende Forsøg have været frug-
tesløse. I det spanske Sprog ere mange Ord
reen latinste, andre af maurisk eller arabisk
Oprindelse.

II. Men, skiont man ogsaa i et andet, Moder-
sproget nærmere beslægtet, Sprog, finder en
passende Afledning til et givet Ord, gjør man
dog vel i, ei at standse ved den nærmere
Etymologie, men gaae til ældre Sprog,
og deri søge den fiernere Etymologie. Man
kan f. Ex. gjøre Daatter af Tochter, og
dette igien af det græske *θυγατηρ*; kalder har
stor Liighed med *καλέω*. Mange Liigheder,
hvor artige de end kunne være, ere dog blot
tilfældige, og bør derfor bedømmes med
Varsomhed, f. Ex. det franske car ligner vel

meget det græske *γῆρας*, men bør dog snarere udtales af det nærmere beslægtede latinske *quare*.

III. Opdagelsen af den nærmere *Etymologie* fører ofte heldigen til den fiernere og omvendt. Veed man f. Ex. at *jour*, *Dag*, paa Italiensk hedder *Gjorno*, samt at *gj* af Mange udtales som et *d*, ledes man let til det latinske *diurnum* sc. *tempus*.

IV. Oprindelsen til de flere *Betydninger*, eet og samme Ord kan have, maae ofte søges i forskellige *Sprog*, *Cousin*, *Myg*, kommer, som et *Diminutiv*, af det latinske *culex*, derimod af det italienske *cugino*, naar det betyder en *Fætter*; *feu*, *Ild*, af ital. *fuoco*; men naar det betyder en *Afdød*, af lat. *functus* sc. *vita*.

Den *Etymologie* som forudsætter intet videre end *Ordkundskab* og *Kundskab* om *Formations*, og *Transformationsregler*, er blot *grammatisk*; den er derimod *historisk*, naar den forudsætter et *Factum* f. Ex. *Briller*, af den bleggørne, i *Umindelighed* giennemsigtige *Steen* *Beryl*, holl. *Berille*.

V. Man bør begynde med at søge den *grammatisk* *Etymologie*. Den *historiske* er ofte meget *vanstelig*, og bliver det end mere ved

mange Ord's vækkende Orthographie i ældre Tider; det er derfor vigtigt, forud at være i det Reene med Sproget selv.

VI. Man bør aldeles abstrahere fra en forandret eller fordærvet Udtale og Skrivemaade, f. Ex. af Constantinopel er bleven *Stambul*, af Cæsarea Augusta *Zaragoza*, af *scala libræ* *Caliber* o. s. v.

VII. Af forkortede og afbrudte Ord's Sammensættelse i Udtalen har man ofte dannet nye Ord f. Ex. *Esrom* af *S. Rom*, *Snaps* af *S. N. (icol.) N. P. (ostel)* *S Ting*.

VIII. Selv af enkelte Bogstaver har man sammensat Ord, nogle, hvori disse Bogstaver ere Begyndelsesbogstaver; andre, hvori de, som hos de Gamle, have Talværdier. *Makkabæerne* have deres Navn af Bogstaverne *M. K. B. I.*, hvilke Præsten *Matathias* lod sætte paa sine Standarder. De ere Begyndelsesbogstaverne til de hebraiske: *Mi Kamoca Baëlim Jehova*, hvo er som Du blandt Guderne, *Jehova?*

IX. Landet, Stedet, hvor en Ting først opdaagedes eller opfandtes, hvor den findes i Mængde, hvor den voxer, hvorfra den selv eller Materien dertil hentes, giver ofte samme Ting

fit Navn. Kirsebær, *cerasum* af *Cerasus*, en Bøe ved det sorte Hav; Bergamotte af Bergamo i Italien, Bajonnetter af Bayonne, Lispund, liøste Pund, af Lissand o. s. v. Dog maa man ikke lade sig bedrage af Navnet f. Ex. tyrkisk Papir, Spanstgrønt, *cire d'Espagne* (Segllak).

X. Guddomme, Regentere, Opfindere have ei selden givet en Ting Navn. Bacherach i Medrepsalts af Bacchi ara. Tirsdag, Torsdag, Fredag, Tyrs Thors, Freyas Dage; Forli forum Livii; Liard en liden fransk Skillemynt efter Guiges Liard fra Dauphine, som opfandt den. Simonie geistlige Embeders Salg, efter Troldmanden Simon. Apostl. Giern. VIII. 9 ff.

XI. Afte maa Grunden til et Ords Benævnelse søges i enkelte Facta f. Ex. i gamle Skikke, Indretninget o. s. v. Saaledes forholder det sig med: at flisde, give Kurven ic.

XII. De Egenskaber, de Virkninger, som enten Erfaring eller Estertanke eller Overtroe tillagde en Person eller Ting, bestemme ofte denne Tings Benævnelse f. Ex. Planterne Beensbræk (*Narthericum calyculatum* Linn.), Klammerurt (*Galium uliginosum*) Trøttegræs (*Galium verum*) Dvægsølv (af Adject.

qvæg, Angl. qvick, levende, munter) Hailsbronn, Sundhedsbrøn o. s. v.

XIII. At finde et Ords første og egentlige Bemærkelse er den etymologiske Undersøgelses Hovedoiemeed. Ere flere Forklæringsmaader bifaldsverdige, bestemme gjerne Sprogbrug og Analogie den rigtigste. Charlatan kan udledes af ciarlars ital. at pluddre; af Cerreto, et Sted, hvorfra de egentlige Markskrigere skulde nedstamme; af scarlato Skarlagen, fordi de bare røde Klæder.

XIV. Metathesis eller Bogstavernes Omsætning bør være det sidste grammatikalske Midde, hvortil man først bør gribe, naar ingen anden Udvei gives. Af Bord kommer Broderie, af formaggio de Franskes Fromage.

XV. Hoistfelden sammensættes Ord af hele Talemaader eller grammatikalske Sætninger. Det italienske Brindisi, Brindes (Skaal!) hidlede nogle af: ich bringe dir sie sc. die Gesundheit. Franske have i Bayern opdaget en ny Helgen: le saint Alivergot, sammensat af: ach lieber Gott!

XVI. Tidens Længde har affortet de fleste Ord, hvilket gior Interpolation af eet eller flere Bogstaver ei alene tilladelig men ogsaa nødvendigt. Af Augustodunum er bleven Autun,

af Vallis Tellina Beltin, af Sancti Hippolyti
sc. fanum Et. Pötken o. s. v.

XVII. Samtidige Sprog laane hinanden
veksviis saavel Ord som hele Talemaader. De
Franske have f. Ex. dannet redingote af rieding-
coat, boulingrin af howling-green.

XIV. Deivationen fra Fællesnavne bør i
tvivlsomme Tilfælde foretrakkes Derivatio-
nen fra Egnenavne; thi fra de første ned-
stamme dog oprindeligen de sidste, som sees af
de allerældste Navne. Adam af Jord, Eva
den Levendegjørende, Løddur eller Hlø-
dur, Odins Broder, af lod eller blod, Jor-
den, Grøde, altsaa Jordens Søn, en Au-
tochton.

Forsat. uddrager som Resultat af det Hele
den Hovedregel: at man ei bør erklære en Ety-
mologie for ægte, førend den har retfærdiggjort
sig for Sprogphilosophiens, Historiens
og Chronologiens Domstol, paa hvilken Maa-
de alene etymologiske Undersøgelser kunne blive et
Middel til at udbrede et velgjørende Lys over Kon-
fiter og Videnskaber, og give vore Indsigter en
ligesaa behagelig som nyttig Fuldstændighed. Han
advarer mod de Fordomme og phantastiske Svær-
merier, som have forvildet saa mange Etymologer
fra den rette Vej, og slutter med det Haab, at
Efterslægten, om ikke Nutiden, sikkerligt engang

skal frembringe det heldige Genie, der, udrustet med de fornødne Kundskaber, samler de endnu kun ufuldstændige og adspredte Brudstykker til et systematisk Heelt, og meddeler sine Samtidige en videnskabeligen ordnet almindelig Etymologie.

Af de i denne Afhandling forekommende Derivationer ere nogle aldeles Forfatterens egne, f. Ex. Kanon S. 15; Poltron S. 18; Lolch S. 26; fromage S. 34; Calabrien S. 36; Brindisi S. 37; Paryk S. 42; andre ere lidet bekiendte, selv iblandt de Lærde f. Ex. Carcer-Del S. 11; Brille S. 18; Sinus S. 21; Liard S. 25; o. fl.

V. Blandede Efterretninger.

Under 10 Jul. d. N. har Hs. Majestæt, paa Directionens allerunderdanigste Forestilling, aller-naadigst tilladt, at den tilsigtede Borger-skole i Kisge maa af denne Byes nedlagte Latinskoles Midler gjøres et Laan af 3500 Rd. mod første Prioritet i den til Locale for bemeldte Borger-skole udseete Gaard; samt at nysnævnte Skole maa af samme Midler skænkes 80 Rd. til de fornødne Inventariers Anskaffelse.

Umverstit. og Skole-Annaler 1807. 2 B. R

Af den til Bibliothek og andet videnskabeligt
Apparat for Christiania Cathedralsskole regle-
menterede aarlige Sum af 600 Rd. udrededes hid-
til ogsaa den Bibliothekaren tillagte Løn. Ved
allerhøieste Resolution af 17 Jul. 1807 er dette
forandret derhen, at de 600 Rd. skulle alene an-
vendes til det aarlige Indkøb af Bøger og det
mathematisk-physiske og naturhistoriske Apparats
Bedligeholdelse, men den Bibliothekaren tillagte
Løn for Fremtiden udredes af Skolens almindelige
Fond.

D.

Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

I. Nye Organisation af Universitetsvæsenet i den italienske Republik, nu Kongeriget Italien.

(See foregaaende Hæfte S. 313 ff.)

Planer for Studierne og Disciplinen.

Plan for Studierne a).

Lærefagene ere deelte i tre Classer, nemlig de
mathematiske og physiske, de moralske
og politiske Videnskaber og Litteraturen.

R 2

a) Udg. har indskrænket sig til blot at anføre de Lærefag, som foreskrives. I Originalen handles ved enhver Videnskab udførligere om dens Beskaffenhed, Beskandelse, Vigtighed og Foredrag.

De mathematiske og physiske Videnskabers Foredrag har følgende Afdelinger: Begyndelsesgrundene til Geometrie og Algebra; Indledning til den høiere Calcul; den høiere Calcul; den anvendte Mathematik; borgerlig og Krigs-Bygningskunst; almindelig Naturlære; Experimentalphysik; Astronomie med practisk Anviisning til Instru-menters Brug; Naturhistorie; Botanik; Agerdyrking; almindelig Chemie; pharmaceutisk Chemie; Materia medica; det menneskelige Legems Anatomie med Anviisning til Tegning; sammenlignende Anatomie, Physiologie, theoretisk Chirurgie og Giordemoderkunst; Pathologie og den tinglige Medicin (medicina legale); chirurgisk Klinik og chirurgiske Operationer; medicinsk Klinik.

De moralske og politiske Lærefag deles i Moralphilosophien og Naturretten; Stats- og Folkeretten; Statsoeconomien, som handler om Kilderne til en Nations Rigdom, Maaden at forøge den og dens Anvendelse; Historien og Diplomatiiken; Institutioner i den civile Ret og Notarialvidenskaben; den civile Ret; Criminalretten og Criminalprocessen.

Litteraturens Classe sysselsætter sig med Gdeernes Analyse, den latinske og italienske Sprog; det græske Sprog og Litteratur; de orientalske Sprog; Numismatik og Antiquiteter.

Plan for Disciplinen.

Første Artikel.

Rectoren og Universitetets Direction.

1. Universitetets Bestyrelse er overdraget en virkelig Professor under Titel af Rector.

2. Rectoren udnævnes af Regieringen, som vælger ham af et af de tre Faculteter. Hans Embede varer et Aar fra 1 Nov. til sidste Oct. følgende Aar.

3. Han vaager over alle Forskrifternes Iagttagelse, Studenternes Sæder og Flid, Professorernes pligtmæssige Embedsvirksomhed.

4. Han bør i det mindste eengang om Aaret indfinde sig ved alle Forelæsninger, uden nogen Formalitet eller foregaaende Anmeldelse.

5. Rectoren er tilstæde ved alle offentlige academiske Handlinger. Ved Audienzer hos Regieringen er han Universitetets Ordfører. Ved alle disse Leiligheder bærer han Professorernes sædvanlige Uniform og en Guldhalskiæde, hvori hænger en Medaille af Guld med Republikens (Rigets) Sindbillede paa den eene Side og paa den anden et Palladium med Indskrift: *Etheriam servate Deam; servabitis urbem.* Denne Kiæde og Medaille forblive i Embedets Besiddelse til Brug for Eftermanden. I offentlige Forretninger sidder Rectoren paa et bestemt Sted, og Canzleren og Pedellerne staae hos.

6. Ved Rectoratets Modtagelse bestemmer han en virkelig Professor til i fornødent Fald at vicariere for sig, og indberetter dette sit Valg til Regieringen. Den substituerte Professor bærer ikke Halskiæden med Medaillen.

7. Et af Medlemmer af den Commission af tre Individuer af Nationalinstituttet, som er oprettet ved Art. 70 i Loven af 4 Septbr 1802 under Navn af Commissionen for den offentlige Undervisning, foretager som Regieringens Delegeret hvert Aar en Visitation ved Universitetet. Overordentlige Visitationer foretages efter Regieringens Tilsigende. Rectoren gaaer Commissionens Medlemmer tilhaande med alle Oplysninger, som forlanges.

8. Lærestolene ere inddeelte i tre Faculteter, hvoraf ethvert danner et eget Collegium, bestemt til at holde Examina og uddele Grader, under Forbeholdning af de Modificationer, som Regieringen maatte finde nødvendige. Disse Faculteter ere det physisk-mathematiske, det medicinske og det juridiske.

9. Ethvert af bemeldte Faculteter har sin egen Decanus, hvis Embede varer eet Aar, og gaaer rundt mellem Professorerne af ethvert Facultet efter deres Anciennitet, eller, naar denne ikke finder Sted, efter deres Alder.

10. Rectoren og de tre Decani forsamle sig i det mindste een Gang om Maanedn i en Consessus for at raadslaae om Universitetets Anliggender. Her præsiderer Rectoren eller hans Suppleant, med mindre der skulde være en Delegeret fra Regieringen tilstæde, hvilken da har Forsædet over Rectoren, endog in consessu.

11. Dersom i Deliberationerne lige Stemmer skulde indtræffe, indbyder Rectoren sin Forgionger, for at tilveiebringe Overvægt.

12. Regieringens Befalinger stiles til Rectoren, og paa samme Maade indberettes Universitetets Anliggender til Regieringen.

13. Enhver Decanus undersøger enhver Students Requisite, saavel med Hensyn til hvad der angaaer hans Immatriculation som hans Studiecursus og Examina, hvilke Requisite produceres fra Universitetets Canzler. I Overensstemmelse med disse og andre Oplysninger foranstalter Rectoren det Fornødne.

14. Rectoren, eller, naar han ikke er tilstæde, Vicerectoren bekræfter ved sin Underskrift alle Papiere og Patenter, som udstædes i Universitetets Navn.

15. Det paaligger Rectoren at lade færdiggjøre til 1 Octbr. Professorernes Protocoller og Universitetets Journal, og at forelægge Regieringen samme til Approbation. Derpaa lader han disse

Blade trykke, og Canzleren til 1 Noobr. tilfille til Brug for sine Eftermænd.

16. Naar Universitets-Aaret er til Ende, og det inden August Maaned, forelægger Rectoren Regieringen en Beretning om Universitetet, de Discipliner, som der foredroges, og det Mærkeligste, som i Aarets Løb fandt Sted, om Studenternes Antal, om dem som erholdt academiske Grader, om de Udgifter, som Vedligeholdelse eller Istandsættelse af Bygningerne, Cabinetterne, den botaniske Have, Bibliotheket o. s. v. have udfordret.

17. I alle de Tilfæld; hoor der maatte indtræffe nogen uforudseet Vanskelighed i Henseende til Udførelsen af enkelte Punkter i Planen, soier Rectoren i Forening med Consessus en midlertidig Foranstaltning, og indberetter saadant til Regieringen, hvis der ikke skulde være Tid til at anholde om foreløbige Instructioner.

Anden Artikel.

Professorerne.

1. Professorerne indfinde sig ved deres Forelæsninger og i alle Universitetsfunctioner i deres Embedsdragt, nemlig sort Kiole med Krave af

fort Klæde, broderet med Grønt, efter Forskiellen af deres Grad.

2. Under det forefrevne academiske Cursus tør de ikke forlade Byen. Kun i oberordentlige Tilfælde er det dem tilladt at reise bort, imod skriftligen at indberette dette til Rectoren, med Angivelse af Anledningen til Reisen og Stedet, hvorhen de gaae, hvorom han igien strax underretter Regieringen. I de mindre og større Ferier kunne Professorerne bortferie sig, naar de skriftlig give Rectoren Kundskab om deres Opholdsted, dog at de ikke reise uden for Statens Grændser. Vilde de det sidste, maae de først dertil af Regieringen erholde Tilladelse, enter directe eller ved Rectoren.

3. I Fraværelses Tilfælde bestemmer Professoren en af sine Colleger til at vicariere for sig; i Mangel af en saadan Bestemmelse constituerer Rectoren en provisorisk Lector eller en approberet Repetent. Hvis Fraværelsen er foranlediget ved Professorens egne Anliggender, paaligger det ham selv at fornoie sin Suppleant; men dersom den har sin Grund i et af Regieringen betroet Værende, skeer Godtgjørelsen fra Regieringens Side, ligesom ogsaa i det Tilfælde, at Sygdom forhindrer ham i at forrette sit Embede.

4. Professorerne, ved deres Indsigter og Conduite udmærkede Mænd, og som saadanne af Regieringen befordrede til deres Værdighed, i Besid-

belse af Regjeringens Tillid med Hensyn til den høiere Undervisnings store Diemed, ere ikke blot Videnskabslærere ved deres Foredrag, men bidrage ogsaa ved deres Exempel til at danne de academiske Borgeres Character. De bør derfor ikke lade sig afdrage ved at paatage sig Forretninger hos private Folk eller ved faste Næringsveie, der ikke ere analoge med deres Studier, Embedsvoerdighed og Pligter.

5. Professorerne holde Rota over de Studerende, som udmærke sig ved academisk Flid, hvilket de ved Hielp af Væelser, Prøvelser og videnskabelige Samtaler iagttage. Disse Roter tilstilles Rectoren, som forsigtigen giemmer dem, og ledsager dermed sin almindelige Indberetning til Regjeringen.

6. Enhver Professor betiener sig ved sine Forelæsninger af en trykt Bog, enten af ham selv eller en anden Forfatter. Disse Bøger, efterat være Regjeringen forelagte og af den approberede, skulle ogsaa tiene til Veiledning i Gymnasterne og Lyceerne, for at Undervisningen kan blive eensformig.

7. Det overlades Professorens eget Valg at holde sin Forelæsning med Manuscriptet i Haanden eller uden dette, da han giver sit Arbeide en saadan Form og Retning, som, i det samme meest

passer til hans naturlige Hufommelses- og Tale-
Evner, meest bliver hans Tilhørere til Fordeel.

8. Professoren afhandler fuldstændig i eet
Aar de Materier, som høre til hans Lærestof.
Kun sørger han for i de forskjellige Cursus at va-
riere nogle Dele af sine Forelæsninger, i det han
afvejlende opholder sig udførligere ved en eller an-
den Gienstand til desstørre Nytte for de Stude-
rende.

9. Professoren betiener sig i sine Forelæsnin-
ger sædvanligen af det italienske Sprog; dog holder
han, hvis han finder saadant nyttigt, hvert Aar
paa Latin sin første Forelæsning, der tjener til
Indledning til hans Cursus, eller nogen anden,
for at de unge Mennesker kunne indsee Vigtigheden
af, ikke at foragte Brugen af de Lærdes Sprog.

10. De Professorer, som af Regieringen ny-
ligen ere ansatte, og som ikke paa andre Lærestole
ved samme Universtitet have holdt offentlige Fore-
læsninger, giøre deres første Indtrædelse i det store
Auditorium paa Latin eller Italiensk, i Overvæ-
relse af Rectoren og Professorerne, efter iforveien
med Rectoren at have aftalt Dag og Time, og
ladet saadant ved trykte Indbydelsler bekiendtgjøre.

11. Hvert Aar ved Begyndelsen eller Slutnin-
gen af det academiske Cursus holder Professoren i
den latinske og italienske Weltalenhed, i Rectorens
og Professorernes Overværelse i Universtitets store

Hørefal en latinſk eller italiensſk Tale over et ſelvsvalgt Emne af Videnskaberne, Konſterne, Philoſogien, Historien, eller Hæderſtale over en og anden berømt Italiener. I manglende Fald overtager Professore i den græſke Litteratur denne Forpligtelse. Denne Tale trykkes paa Regieringens Bekoſtning og uddeles gratis. Taleren erholder en Retribution af en Medaille i Guld af 400 Lirers Værdie.

12. Ved andre overordentlige Leiligheder, at der f. Ex. ſkulde holdes nogen Mindetale, eller Lyſanſkningſtale eller Lovtale over nogen levende ſtor Mand, udnævnes dertil af Regieringen en Professor med foromtalte Betingeſe.

13. Regieringen vil have en ſærdeles Opmærksomhed henvendt paa de Professore, ſom i deres Embedſtid giøre ſig fortiente ved Udgivelſen af bifaldsværdige Skrifter eller paa anden Maade Bidrage til Univerſitetets Berømmelſe og Hæder.

14. De offentlige Repetentere beſtikkes af Regieringen med Rectorsens Vidende og de Professore, ſom de ſkulle henhøre under. De kunne ikke affediges uden Regieringens Reſolution. Professorene ere aldeles fritagne fra at anſtille Repetitioner i deres Huus for Betaling, Douceur eller Retribution; denne ſvares til Repetenterne i billigt Forhold af vedkommende Studentere.

15. De Professorer, som ved deres Forelæsninger forbinde med det mundtlige Foredrag nogen practisk Dvælse, saasom Professorerne i Anatomie, Chirurgie, Chemie, Experimentalphysik og Astronomie, udvælge en eller flere af de unge Mennesker, som ere de meest flittige, og som de ansee for meest bequemme, og ansøre dem til de Haandgreb og Methoder, som de troe at være meest nyttige ved disse practiske Dvælseser.

16. Imellem Professorerne finder ingen Forrang Sted, og saa ofte der skulde være Leilighed til at iagttage nogen, bør den alene berøve paa Ancienniteten ved et af de to Universiteter, og i Tilfælde af lige Embedstid, paa Alderen.

17. De Forpligtelser og Rettigheder, der ere Professorerne tillagte, ere fælles for Adjuncterne, omendskiont de betragtes som Professorer ved Lyceerne, med Hensyn til Dispositionerne i Art. 59 af Loven af 4 Sept. 1802.

Tredie Artikel.

Studenterne.

1. Studenterne, saavel de Indsødte som Fremmede, der komme fra forskjellige Fodeegne, udgiøre een stor Familie, som Regieringen modta-

ger ved Universitetet, for at fremme deres Undervisning med gavmild Understøttelse. De bør vise den fuldkomneste Lydighed mod Lovene og Dyrighederne, ligesom andre Borgere, og fyldestgiøre de Pligter, de have som Studenter. Til Opfyldelsen af de sidste holdes de, om fornødent gøres, ved Rectorens Myndighed.

2. Alle de, som ville optages i Studenternes Tal og nyde Godt af de Fordele, som til denne Qualification ere knyttede, maae være immatriculerede. For at indskrives i Matriculen, angive de, ved deres Ankomst til Universitetet, for sammes Canzler deres Navn, Tilnavn og Fødested; forevise Attester om deres hidtil havte Undervisning og gode Sæder. Canzleren erkjender, efter foregaaende Undersøgelse af Decanus i det Facultet, som de erklære at ville opofre sig til, deres Gyltighed, og derpaa underskriver Rectoren det trykte Diplom, hvorved Candidaten erklæres for Universitetets Borger.

3. De Studenter, som attraae Graden i noget af Faculteterne, følge den Studieplan, der i denne Anordning er foreskrevet i Henseende til de Cursus, som henhøre til Faculteterne selv. Ingen anden Studere-Orden tilstædes med Hensyn til academiske Graders Erholdelse. Canzleren undersøger, under Decani Jagttagelse, i Rækken af enhver Students academiske Aar, om han har

Attester fra de Professorer, hvis Forelæsninger han hvert Aar skulde besøge. Mangle disse Attester, kunne de ikke stædes til Examina.

4. Enhver Student fremstiller sig i de første tre Dage af den anden og tredie Terzaria for Universitetets Canzler, og opgiver ham sit Navn. Canzleren registrerer denne Fremstilling, hvorved Studentens Nærværelse ved Akademiet i Forelæsningstiden bliver bitterlig, og dette Register eftersees ved academiske Graders Meddelelse.

5. Ved Slutningen af hver Terzaria foreviser enhver Student den Professor, hvis Forelæsninger han hører, sin Matrikul, paa hvilken Professoren, ved sin Underskrift, bevidner Studentens Flittighed. Dog maa i dette Tilfælde Matrikulen produceres af Studenten selv, paa hvis Navn den lyder, og ingen Undskyldninger maae af ham antages enten formedelst Sygdom eller Fraværelse, hvilke alene af Regieringen kan kiendes gyldige.

6. Ved Undervisningen ere alle Studenterne umiddelbar subordinerede Professoren, og indstille sig til alle de Dvælsere, Repetitioner, Examinatorier o. s. v. som han finder hensigtsmæssigt at anstille. De som forstyrre Forelæsningerne og tilfødesætte den Agtelse, de skyldte Professoren eller deres Medstuderende, blive enten under selve Forelæsningen af Rectoren paaminde, eller, hvis Til-

fældet gjør det fornødent, meldte til Rectoren, for af ham at gives den vedbørlige Trettesætsfelse.

7. De for Rectoren anmeldte Forseelser af Studenterne straffes, efter deres Beskaffenhed, enten ved alvorlig Naamindelse, eller, hvis Umstændighederne det udfordre, efter Rectorens Forslag, og med Stemmepluralitet i Confessus, med Hunsarrest, der ikke kan vare længere end 15 Dage. Dersom han viser sig opsætsig eller gientager Forseelsen, især i Tilfælde af høiere Vigtighed, indberetter Rectoren Sagen paa behørig Steder tiligemed Stemmerne i Confessus.

8. Alle Studenterne uden Forskiel, deri ogsaa indbegrebne Alumnerne paa Collegierne, ere, dog uden Fornærmelse for de sidstes indvortes Indretning, underkastede Universitetets Disciplinar-Love og afhængige af Rectorens Myndighed i alt det, som angaaer Studeremethode, Forelæsningers Besøg og alle de ordentlige og overordentlige Universitets-Functioner, som kunne indtræffe.

9. Fra de Studier, som ere befalede i det første Universitets-Cursus, ere de Studenterne fritagne, som have fuldendt de samme Studier i Gymnasierne eller Lyceerne i Overensstemmelse med Art. 20 og 21 i Loven af 4 Septbr. 1802. Dog bør de forevise behørig Attester, med Hensyn til hvilke de prøves af vedkommende Decani eller

Professorer, og, naar de ere antagne, immatriculeres og admitteres til det andet Aars Studiecursus.

10. Fra Forpligtelsen at dyrke de Studier, som for det andet Aars Cursus ere bestemte, ere kun de undtagne, som efter bemeldte Lovs Art. 23 deri have fuldendt et toaarigt Cursus i Gymnasierne og Lyceerne; dog indskrænker i saa Fald denne Undtagelse sig alene til de Studier, som de der have kunnet dyrke, for de øvrige, f. Ex. almindelig og Experimental-Physik, gielder den foregaaende Regel.

11. De, som ere fritagne fra de til det første Universitetsaar henlagte Studier, erhverve sig en Fortieneste mere, hvis de i samme besøge Forelæsningerne over det græske Sprog og Litteratur, ihvorvel blot de, som ikke have opfyldt foranførte Betingelser, ere strængelig forbundne til at tage Deel deri.

12. Ikke-Indfødte Studerende, som allerede paa et fremmed Universitet have begyndt deres Studier, kunne fritages for det første Aar paa National-Universiteterne, naar de antages ved den Prøve, som de for tre dertil af Rectoren udnævnte Professorer skulle aflægge i de Studier, som henhøre til det første Aars Cursus i det Fag, hvori de agte at gjøre videre Fremskridt.

13. De Studentere, som efter at have begyndt et Studiecursus paa det ene af National-Universiteterne, ville fortsætte samme paa det andet, ansees lige med dem, der fortsætte dem ved det samme Universitet.

14. Dersom en Student vil gaae over fra det medicinske Facultet til det mathematiske eller juridiske eller omvendt, og i et af dem har fuldendt et Cursus af ikke mindre end to Aar, kan han giøre det med Tilladelse af Confessus, hvorom Regieringen underrettes, og han fritages fra det første Aars Cursus i det nye Fag, han vil studere.

Fierde Artikel.

Canzleren, Pedellerne, Custoderne.

1. Universitetet har en Rotarius med Titel af Canzler, der verificerer alle Deliberationer i Confessus og alle de tre Faculteters Acter. Han holder Liste over Studenterne med deres Navn, Tilnavn og Fødested i en dertil indrettet Bog, hvor han i Randen vedtegner de Anmærkninger, som angaaende enhver kunne være at giøre; modtager Testimonierne om deres Requisites, og giemmer dem i Orden, numererede, for derom at giøre Beretning til vedkommende Decani og til Rectoren; tager frem, naar behøves, de Love eller Reg.

lementer, som angaae Universitetet; holder dets Archiv i Orden; tager ikke fra Archivet eller lader derfra bortkomme authentiske Papperer eller Protocoller. Han har paa Universitetet sin anviste Plads, hvor han er ved Haanden hver Dag fra Kl. 9 til 11 om Formiddagen for at varetage alle Professorernes, Studenternes og Pedellernes Anliggender, som hans Embede vedkomme. Han er tilstæde ved alle offentlige Functioner, hvor Rectoren er overværende, som er hans nærmeste Foresatte. Han beskikkes af Regieringen paa Rectorens Forslag, som i saadant Tilfælde indstiller tre Subjecter. Han kan uden Regieringens Resolution ikke afskediges.

2. Universitetet har Pedeller, anviste de respective Faculteter, for daglig at gaae tilhaande ved Forelæsningerne og hvad dertil hører. Pedellerne ere Professorerne behjelpelige med deres Tjeneste i alt det, som angaaer Universitets Sager.

3. Pedellerne ere lige i Pligter; de staae under Rectorens Befaling; de opslaae Bekjendtgjørelser eller bringe Professorerne og Studenterne dem efter Rectorens Tilsigende. En af dem ledsager Professorene ved Indbydelserne til hans Prolusion; opføre sig med tilbørlig Agtelse mod Studenterne, hvilke igien behandle Pedellerne med den Høflighed og Artighed, som skyldes Mænd, der af Regieringen ere ansatte i Universitetets Tjeneste. Rectoren før

deser Forretningerne imellem dem, som han finder det meest passende.

4. En af Pedellerne, som dertil er bestemt, ringer med Universitetsklokken, for at tilkiendegive Forelæsningernes Begyndelse For- og Eftermiddag, og de succesfve Forelæsningstimer,

4. Enhver af Pedellerne holder en Note over de Professorer, som han tjener, hvori han optegner de Dage, i hvilke de have holdt Forelæsninger: Denne Note leveres Rectoren.

6. Pedellerne bære i deres daglige Tjeneste ved Universitetet, og naar de ved høitidelige Leiligheder gaae foran Rectoren, sort Dragt. De sørge for at afvende og bortfjerne alt det, der paa nogen Maade kunde forstyrre Roligheden i Universitetets Local.

7. Ethvert Cabinet har en af Professorer antaget Custos, der holder Instrumenterne i Orden og er Professoren behjelpelig ved hans Forelæsninger og ellers. Han kan ogsaa lade Fremmede, som ønske det, tage Cabinettet i Omsyn; han holder ogsaa under Professorens Opsyn Regning over de ordentlige og oberordentlige Udgifter, som gøres af de til Experimenterne og til Instrumenters Anskaffelse og Vedligeholdelse anviste Summer. Han indregistrerer alt hvad som anskaffes, og Noten derover tilføres med Professo-

rens Underkrift, Universitetets Deconomus, og indsendes af ham til Regieringen.

8. Custos ved det physiske Cabinet skal være Mechaniker; det Arbeide, han forretter, saavel for dette som de andre Cabinetter, betales ham særskilt og uafhængig af hans reglementerede Gage.

9. Der er en Custos for hele Universitetsbygningen, som ogsaa der har Bolig. Han lukker op og i, og udfører, efter de Ordre, ham af Rectoren meddeles, alt hvad der angaaer Auditoriernes Keenlighed.

Femte Artikel.

Protocol, Journal, Timeorden og Examina.

1. Professorernes Protocol tilligemed Antegnelsen af de Timer, i hvilke deres Forelæsninger falde, og Journalen for Skoleaaret, som allerede under Rectorens Opsyn ere holdte, overleveres Regieringen i Octbr. Maaned. Rectoren forestiller Regieringen de Forandringer, som han troer der bør gøres, og Grundene for dem. Efter Regieringens Approbation lader han dem trykke og overleverer dem til Canzleren til Esiermandens Disposition.

2. Professorerne kunne, efter indbyrdes Overenskomst og til fælles Bequemmelighed, gjøre de Forandringer i den fastsatte Timeorden, som ere dem beileilige, naar kun derved Ungdommens Undervisning ikke skades paa nogen Maade. I ethvert Tilfælde, hvor disse Forandringer ikke kunne skee til alles Tilfredshed, bør det have sit Forblivende ved den fastsatte Orden.

3. Journalen over Lectionerne begynder fra den 12 Noobr., dersom den ikke er en Søndag, i hvilket Fald den begynder den 13 næstefter, og varer til Juni Maaned. De mellemste og smaa Ferier vedvare i det mindste fra den 24 Decbr. til den 1 Jan. inclusive: fra den sidste Torsdag i Carnevalet til den anden Dag i Fasten inclusive; fra Palmesøndag indtil Tirsdagen efter Paasken inclusive. Alle de øvrige Dage læses der, undtagen Torsdag og Søndag. Paa disse to Dage, som ere frie for andre Forelæsninger, holdes der, efter en udkastet Plan, Øvelser af de adjungerede Professorer; og naar i en Uge skulde indtræffe en anordnet Fesdag paa en anden Dag end Torsdagen, holdes dennes Forelæsninger istedet derfor om Torsdagen.

4. Enhver Professors Forelæsninger maae ei vare kortere end een Time.

5. Skoleaaret er indeest i tre Terzarier. Den første begynder fra Universitetets Aabning og

varer til den 23de Decbr. Den anden gaaer fra den 2 Januari til Palmesøndag. Den tredie fra den fjerde Dag efter Paaske til Enden af samme Aar.

6. Efterat Skoleaarets Begyndelse og Fremgang er saaledes bestemt, ophører enhver Sædvane, som kunde have Indflydelse paa at forandre dem. Professorerne ere nøiagtige i deres Pligters Opfyldelse, og en lige Nøiagtighed paaligger Studenterne. Derfor er Mellemrummet af de 11 første Dage i Novbr. bestemt til at forestille dem, som ville indskrives i Matriklen. De, som fremstille sig efter bemeldte Dag og til den 16de inclusive af denne Maaned, antages ikke; men Rectoren er bemyndiget til at indberette til Regieringen deres Navne og Marsagerne til deres Forsinkelse, og andrage om, hvilke Undtagelser han troer at kunne finde Sted. Efter den 16 modtager Rectoren ikke videre nogen saadan Ansøgning.

7. Examina til de academiske Grader holdes almindeligviis fra 8 Juni og s. Paa denne Dag ophøre Universitetets Forelæsninger. De Examina, der foresalde i den Tid, som er bestemt for Forelæsningerne, holdes i de ledige Dage, til hvilke endnu de nye Professorers Proklamationer henlægges, saasom Professorens i Veltalenheden, og enhver anden til Universitetet henhørende extraordinær eller literær Function.

Siette Artikel.

Observatoriet.

1. National-Observatorierne i Milano og Bologna danne to egne Instituter; hvilke, som ogsaa henhørende til Universiteterne i Pavia og Bologna, faae følgende særegne Organisation.

2. Ethvert Observatorium har to astronomiske Professorer, tre adjungerede Elever, en Instrumentmager og en Portner.

3. En af de to Astronomer vælges af Regjeringen til i et Skoleaar at holde et offentligt Course over den theoretiske Astronomie i 40 Forelæsninger.

4. Begge Astronomer beskæftige sig med, dagligen at gjøre Observationer over Stjernernes Gang og Høide og fornemmelig over Solen og Maanen, med at maale Planeternes Diametre, med at iagttage Formørkelsene og Stjernernes Bedækning af Maanen, og med alle de Operationer, som sigte til Astronomiens Fremme.

5. De veilede de adjungerede Elevers theoretiske og praktiske Studier, og undersøger Beregningerne i de Ephemerider, som disse skulle holde.

6. Naarligen bekjendtgjøre de enten i disse Ephemerider, eller i National-Institutets Acter, eller i et separat Bærk, deres Observationer, og

Sammenligningerne deraf med de beste astronomiske Tabeller; desuden syffelsætte de sig med at oplyse og fremme Astronomiens og Geographiens theoretiske og praktiske Studium, ved at foreslaae nye Methoder, eller giøre de hidtil bekiendte Methoder i at beregne Observationerne lettere.

7. De forelægge Regieringen, de i Milano directe, de i Bologna giennem Rectoren, ved Slutningen af hvert Aar, en Rapport over Observatoriets Status, og over de adjungerede Elevers Studier.

8. Den første af de adjungerede Elever udnævnes til surnumerar Astronom, og forretter de to astronomiske Professorers Partes, hver Gang disse ere lovligen forhindrede, enten ved at holde offentlige Forelæsninger, eller ved at fortsætte Rækker af Observationer, hvorpaa de have begyndt.

9. Han veileder de andre Elever i Beregninger, og holder et General-Register, eller Journal over alle de Observationer, som gøres saavel af Astronomerne, som de adjungerende Elever.

10. Alle de tre Adjuncter udregne nogle Aar iforveien i Forening Calenderne, og ere behjælpelige ved deres Trykning; de beregne deres egne og Astronomernes Observationer.

11. De forevise Observatoriet for Fremmede og for de af Nationen, som forstaae sig derpaa, naar det af Astronomerne forlanges.

12. Alle Dage i Aaret, Søndagene undtagne, forsamle de sig i en ved Observatoriet værende Sal, og fortsætte der deres Beregninger og deres Studier, i det mindste 5 Timer dagligen. Enhver Adjunct har dog Skifteviis en anden Dag fri hver Uge.

13. Instrumentmageren har Opsyn med Uhrene og med de andre Instrumenter, besorger deres Rensning, og de nødvendige Reparationer, hver Gang han derom anmodes af en af Astronomerne.

14. Han holder Elever, som han underviser i Kundskab om og Sammensætning af de astronomiske og geographiske Maskiner.

15. Portnerer bør opholde sig i Nærheden af Observatoriet i den Tid de adjungerede Elever ere forsamlede, og naar det ellers er nødvendigt. Han er til Astronomernes og Elevernes Tjeneste i alt, hvad der vedkommer Observatoriet, og viser Fremmede omkring i Observatoriet paa de af Astronomerne dertil fastsatte Tider.

16. Enhver Astronom, eller Adjunct, som i 25 Aar har vedblevet i Ephemeriderne eller i Nationalinstituttets Acter at publicere interessante astronomiske Afhandlinger, som ere blevne optagne med Bifald, fritages fra de mere byrdefulde Forretninger, og efter 5 andre Aars Medhielp og Direction, kan han, hvis han vil, blive entlediget med sin hele Løn i Pension.

17. Den, som vil udnævnes til adjungeret Elev, maa medbringe fordeeltige Attestier fra Ingeniuren ved et af de to Rational - Universiteter; desuden maa han have aflagt utvetydige Prøver paa Duelighed og Nøiagtighed i Observationer og Beregninger, efter i to Aar at have øvet sig uden Betaling med de adjungerede Elever. Efter de Oplysninger om hans Duelighed, som af Astronomerne fremlægges, udnævnes han af Regieringen.

18. For at forfremmes til den første Adjuncts Plads, eller til surnumerær Astronom, maa man med Berømmelse have opfyldt alle en Elevs Pligter, idetmindste i 4 Aar, og i Ephemeriderne eller i Rationalinstitutets Acter have publiceret Afhandlinger over en eller anden interessant astronomisk eller geographisk Gienstand.

19. Dersom nogen af de adjungerede Elever særdeles udmærker sig ved at publicere nyttige, hans Videnskab vedkommende, Værker, tilstaaer Regieringen ham, paa Astronomernes derom giorte Indberetning, en extraordinær Gratification, og dersom han vedbliver at udmærke sig, faaer han et til hans Fortienester proportioneret Sagetillæg, og bliver desuden taget i Betragtning ved Valget af Professorer i Mathematiken.

(Slutningen følger i næste Hæfte).

II. Blandede Efterretninger.

I. Italien.

Neapel.

Den 18 Marts er i Neapel udkommet et Kongl. Decret, hvori det hedder; „Fordum blomstrede Videnskaber og Kunster i Vort Rige. Kærligheden til dem er ei uddød, den behøver blot Understøttelse og Opmuntring. Ved ethvert Skridt træffer man paa vores classiske Jordbund under og over Jorden paa Kunstværker, paa beundringsværdige Oldsager ic. Vi beslutte derfor følgende: Der skal oprettes et lærd Selskab under Navn af: Kongeligt Academie for historisk Kundskab og Oldsager. Akademikernes Antal maa ei overstige 40. De 20 første udvælges af Os, de øvrige foreslaaes af disse. De hidtilværende Directorer for Museet, for Opgravningerne i Herculanum ic., for Manuskripterne og det Kongl. Bogtrykkerie ere nødvendigviis ogsaa Medlemmer af Academiet. Af Vor Kongl. Skat anvises aarliggen 16,000 Sølvducater til Uddeling blandt Akademikerne og 2000 til Præmier for 4 lærde Værker, som efter Academiets Dom ere de bedste. Akademikerne have frie Adgang til Hoffet. Kongen aabner den første Seance ved en høitidelig Tale.“ — Hs. Majestæt har allerede udnævnt de 20 første

Medlemmer. Man har haab om, at ved dette nye Institut ogsaa Estergravningerne i de undergangue Byer, Herculaneum, Pompeji og Stabianu villes drives flittigere end hidindtil.

(Af Allg. Litt. Zeit. Jul. 1807. Intell. Bl. No. 43.)

Den 23 April aabnede Kong Joseph i Neapel den første Seance i det nyligen oprettede Academie for Oldsager og Historiekundskab personlig med en Tale, hvori han sagde: „For atter at skienke det Land, til hvis Throne jeg blev kaldet, sin forrige, ved Kunster og Videnskaber erhvervede, Glands, troede jeg intet hensigtsmæssigere at kunne foretage mig, end at stifte et Institut, som sysselsætter sig med Mængden af de os omgivende Oldsager og med Historien. De Mænd, jeg udnævnte til Medlemmer af Academiet, besidde saa udbredte Kundskaber og en saa fortient og ærefuld Roes, at de vist nok, til Nationens Hæder og min egen Tilfredshed, ville svare til min Forventning. Stedse skal man finde mig redebon til, paa hvilken som helst Maade at understøtte det nye Academie. Forglemmer forresten ikke, mine Herrer, medens De fornemmeligen opofre Dem til Oldsagers og Historiens Studium, at alle Videnskaber ere indbyrdes forbundne ved et fælles Baand, og at derfor den ene understøtter den anden. De giøre

mig derfor bekiendt med de Mænd, som udmærke sig i andre Fag, for at de kunne tiene Dem til Medhielp og Academiet til Fuldkommenhed. Dog ville vi ei gaae for uilsom tilværks; Tiden vil bevirke denne lykkelige Forening. Jeg har begyndt med det, som meest svarede til Vort Lands Tilstand og Fornødenheder; Deres Indsigter og Deres Iver for Rationaloplysningen ville fuldende den Plan, hvortil jeg opgav Dem Ideen."

Hr. Daniele, Academiets bestandige Secretair, takkede Kongen i en Svartale, for hans naaderige Hensigter, og tvivlede ei om, at det gamle Athen atter vilde opleve i det allerede fordum saa berømte Parthenope.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. Jun. 1807. Int. Bl. No. 46).

2. Frankerig.

Man synes i Frankerig bestandig at føle en stor Mangel paa Geistlige. I en Bekiendtgjørelse fra Biskoppen i Versailles, hvorved han anmelder Nabningen af det geistlige Seminarium i hans Stift, anbefaler han de Troendes Gudsfrøgt denne under nærværende Omstændigheder saa nødvendig blevne Anstalt. Ethvert Aar, siger han, feer et stort Antal Sielehyrder døde; forrige Aar

tabte Stiftet 58, af hvilke 6 ingen Tjeneste mere havde forrettet, og i dette Tidrum har det, til at erstatte dette Tab, ikke vundet 6 nye Præster.

(Af Allg. Zeit. 1807. No. 304).

3. E n d s t l a n d.

M ü n c h e n.

I den nyeste Cabinetsordre af 31 Jan. 1807, hvoraf her følger et Udtog, er det forrige geheime Skole- og Studie-Bureau i München nu ogsaa erklæret for opløst, og den øverste Central-Skole- og Studie-Direction definitivt bestemt paa følgende Maade:

„Max. Joseph, Konge.

Bed den nyere Ministerial-Organisation af 29 Octbr. f. A. have Vi overdraget den øverste Bestyrelse af samtlige Dannelses- og Underviisnings-Anstalter i Vort Kongerige til Ministeriet for det Indre. For at det Hele ved denne Central-Direction kan blive bragt i en Overensstemmelse, og holdt under en uafslædig virksom Op-
sigt, saa have Vi besluttet: 1) De hidtilværende særdeles øvre Bestyrelser af de høiere, midlere og nedre Lære-Institnter, under Navn af geheime

Univerfitets Curateler og geheime Skole- og Studie-Bureau, skal for Fremtiden concentreres i Ministeriet for det Indre, og umiddelbar udgaae fra dette. Ifølge heraf 2) skal for Fremtiden alle Indberetninger og Forestillinger om Gienstande, som angaae Studierne og de dermed i Forbindelse staaende Instituter, umiddelbar stiles til Vort Ministerium for det Indre, med Udskrivt: Studiegienstande angaaende. 3) Alle derpaa faldende Resolutioner udfærdiges i Form af Rescripter ic. 4) Den af Referendarierne, som dertil bliver bestemt af Vort Ministerium for det Indre, skal, foruden Referatet om de høiere Læreanstalter, ogsaa tillige overtage det umiddelbare Referat for dette Ministerium om de øvrige Underblysnings-Instituter. 5) For omhyggeligen og hurtigen at bearbejde de, fornemmelig ved de midlere og tydske Skoler forekommende Gienstande, skal tvende Central-Skoleraader, en af den catholske og en af den protestantiske Confession, sættes geheime Ministerial-Referendaren ved Siden. Disse have, ligesom det var bevilget Referendarierne ved det forrige geheime Skole- og Studie-Bureau, Rang, Lon og Uniform med virkelige Landsdirections-Raader. 6) De ved det nyfiken omtalte Studie-Bureau hidtil ansatte tvende Referendarier skal fremdeles bruges som Central-Skoleraader i ovennævnte Egenskab, og da begge høre til den catholske Confession,

skal der ogsaa tillige ansættes et Central-Skole-
raad af den evangeliske Confession; dog skal det
statutmæssige Antal, som ovenfor er bleven be-
stemt, for Fremtiden blot indskrænke sig til tvende
ic. 7) De i Studie- og Skole-Sager anordnede
Middelorganer beholde for Dieblicket deres davæ-
rende Indretning; ogsaa skal de i Skolesager nu
gældende Love iagttages indtil der maatte skee en
Forandring i samme. — Vort Ministerium for det
Indre har at bringe disse Beslutninger i Udøvelse.

München, den 31 Januar 1807."

(Af Hall. Allg. Lit. Zeit. April 1807. Int. Bl. No. 28.)

Württemberg.

I det Kongl. Württembergske Rangreglement, da-
teret Ludvigsborg 4 April 1806, der bestaaer af
16 Klasser, har Universitetets Rector og Canzler
Plads i 9de Klasse, Professores ordinarii i 10de,
Professores extraordinarii, Professorer i Kunsterne
og ved Gymnasiet i 13de. Overhovedet ere i dette
Reglement 338 Betieneringer klassificerede, blandt
hvilke i 16de Klasse Stegemestere, Mundkofke,
Lysdreng, Kudske o. s. v.

Universit. og Skole-Annaler 1807. 2 B. M

B a y e r n.

Læreanstalter i Bayern.

Da endnu bestandig under nærværende Omstændigheder intet tilstrækkeligt Fond kunde udfindes til at forbedre de protestantiske Skoler i den bayeriske Provinds i Schwaben, og til at organisere dem efter en lige Plan, saa kunde hidindtil kun enkelte hist og her fremhielpes, medens de catholske Læceer i Rempten og Dillingen allerede længe have været i Gang i deres nye Indretning, og Inspectioner ere oprettede ogsaa for de øvrige Skoler. Fremfor alle har Gymnasium illustre i Ulm, den eneste protestantiske høiere Læreanstalt i Provindsen, den besynderlige Skiæbne, at i rum Tid ingen Plan til dens Forbedring har kunnet komme til Modenhed. Allerede for et Par Decennier siden blev arbeidet derpaa endnu under den gamle Rigsstadiske Forsatning, og i Særdeleshed drevet derpaa af den nuværende Ober-Skole-commissair og Consistorialraad, Pastor og Professor Schmid, uden at noget hidindtil kom til Endelighed. Imidlertid havde Lærerne dog den Lykke, ogsaa under den gamle Form bestandig endnu at drage Elever til sig, som, behørigt forberedede ved videnskabelig Dannelse og Kundskaber, kunde med Rygte betræde den academiske

Bane. Med Hensyn hertil er derfor Bagen for de 8 Lærere i de 7 Klasser, i hvis øverste Rector og Conrector give Underviisning, der hidtil kun var ringe, og stod i intet Forhold til de første Fornødenheders nuværende Priser, foreløbigen bleven noget forbedret derved, at 700 Gylden af Renterne af en først Skolekassen tillagt gammel Stiftelses Kapital ere fordeelte imellem dem som aarligt Tillæg.

(Af Hall. Allg. Lit. Zeit. Jun. 1807. Int. Bl. No. 46.)

4. Holland.

Ridder Meerman van Dalem er bleven udnævnt til Generaldirector for den offentlige Underviisning og Videnskaberne i Kongeriget Holland, og har Forsædet i den til Indretningen af offentlige og kongelige Skoler, til Videnskabernes Befordring og til Lærdes Opmuntring nedsatte Commission, som har 5 Medlemmer.

(Af Hall. Allg. Lit. Zeit. Jun. 1807. Int. Bl. No. 45.)

Leyden.

Iblandt andre Kongelige Forordninger, Staden Leyden vedkommende, er ogsaa i Henseende til

Universitetet besluttet; 1) at alle ved Branden bestadigede Bygninger og Stiftelser, som hore til Akademiet, skulle igien istandsattes for Landets Regning; 2) Universitet skal for Fremtiden føre Navn af et Kongeligt Universitet af Holland, og man vil gjøre Alt, for at skaffe det den største Navnkundighed; 3) at der skal oprettes et Professur for Stats, Deconomie og Statistik,

Den 9 Febr. var Prorektoratskifte. Den afgaaende Prorektor, Hr. Prof. Dosterdyk, som i denne Tid har lidt meget, holdt en, Omstændighederne vedkommende Tale, hvorpaa han offentlig proclamerede Universitetet som Kongeligt Universitet af Holland.

(Af Hall. Mag. Lit. Zeit. Jun. 1807. Int. Bl. No. 44.)

5. S v e r r i g.

Upsala.

Til Erindring om den udsdelige Linnée, som fødtes her den 24 Mai 1707, blev den 25 Mai 1807 det nye Orangeriehus her høitidelig indviet. Akademiets Rector, Professor Aurelius havde

ved et Program indbudet til denne Høitidelighed, der om Morgenen Kl. 8 forkyndtes ved Kanonerne's Torden og alle Klokkers Lyd. De talrige Indbudne erholdt tillige med Programmet en i Kobber stukken Forestilling af Ridder Linné's Buste, besørget paa de Smaalandske Studenteres Beforsning. Processionen gik igiennem den botaniske Have og det nye Orangeriehuus. Ved Indtrædelsen i Læresalen, hvor Linné's Buste stod, opfortes en fuldstændig Instrumental-Musik. Linné's værdige Discipel og Efterfølger, Professor og Ridder Thunberg holdt en Tale, hvori han skildrede, hvor meget Videnskaberne og Academiet havde de svenske Konger, især Gustav Adolph, Gustav den 3die og den nærværende Konge at takke. Til Slutningen bleve, under Lyden af 120 Kanonstød, svenske Folkesange afslungne. Derefter fortsatte Thunberg sin Tale, og udviklede Linné's Fortienester af alle tre Naturriger. Derypaa begav Processionen sig paa Slottet. Om Middagen gave Academiets Medlemmer paa egen Beforsning et Maaltid, hvortil blandt andre ogsaa Linné's Slægtninge vare indbudne. Her spiste man under Skyggen af Cypresser og Palmetræer.

(Af Hall. Allg. Lit. Zeit. Aug. 1807. Int. Bl. No. 68.)

---

6. Slesvig og Holsteen.

Kiel.

Ved en i Aaret 1804 igiennem det Slesvig-Holstenſke (den Gang endnu tydſke) Cancellie udfædt Forordning er angaaende Anvendelsen af det Schaffiſke Stipendium for Philologer (ſtiftet 1675 af Hollænderen Samuel Schaff, der til denne Henſigt teſtamenterede Univerſitetet 10,000 Gylden) den nærmere Beſtemmelse giort, at en Sum af 300 Rd. Slesv. Holst. Courant aarlig uddeles til Dyrkere af Philologien i tre forſkiellige Stipendier paa 80, 100 og 120 Rd. Udlædinge, ſom ſtudere i Kiel, ere ikke ved noget Forbud udelukte fra Deeltagelse deri. Stipendiet kan nydes i 3 Aar.

(Af Intelligenzblatt zur Zeitung für Literat. und Kunst in den Königl. Dän. Staaten 1807. No. 3.)

Frykfeil i 2det Hæfte 1807.

Pag. 299. Rres, læs: Jhes.

— 353. Slotts, læs: Skotts.

Udgiveren og Forslaggeren have ikke kunnet forhindre, at jo disse Annalers Udgivelse ved de indtrufne Omstændigheder maatte lide nogen Standsning. De haabe imidlertid, endnu først i Febr. at levere dette 4de Qvartal for 1807, og derefter det 1ste Qvartal for 1808 til den ordentlige Termin.

Hvad disse Annaler for Diebliffet kunne berette angaaende de seeneste Krigsbegivenheders Indflydelse paa Universitetet, er forbeholdet det 4de Qvartal, for saaledes destomere authentisk og fuldstændigen sammenhængende at kunne meddeles Publikum.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text in the upper middle section.

Third block of faint, illegible text in the middle section.

Fourth block of faint, illegible text in the lower middle section.

Fifth block of faint, illegible text at the bottom of the page.

A.

I. Om Fædrelandets Forsvar og gymnastiske Øvelser.

Udgivet som Indbydelseskrist i Aaret 1800 af Prof. Treschow, daværende Rector ved Cathedralsskolen i Christiania a).

Det cultiverte Menneske forekommer mig i Almindelighed ligesom en Billedstøtte, der vel overalt er nogenledes sleben, men hvoraf de fleste Dele i Henseende til Formen ere ufuldendte, medens en eller anden ved en besynderlig Skionhed og Fuldkommenhed udmærker sig fremfor alle de øvrige. Kunsten, der skal danne os, behøver dertil saa lang en Tid, at de fleste doe, førend

a) Denne lidet bekiendte Afhandling synes ved Tidsomstændighederne at have faaet en fornøjet Interesse. Anledningen, i hvilken den affattedes, qualificerer den til Indrykkelse i disse Annaler.

Den kan blive færdig med Hovedet, Haanden, eller endog en mindre Part af det Hele. Jo mere den selv forbedres, des mindre bliver den skiftet til at forbedre det brodsfældige Stykke, den har mellem Hænderne.

Det kunde derfor være Spørgsmaal, om vore gamle Forkædere, paa hvilke Kunsten snart udtømmede sit fattige Forraad, om hine Barbarer med de fine Sandser, de stærke Mustler og den øvede Behændighed i at bruge dem, ikke i deres hele Dannelse langt overgaae de slebne Folk, der troe at staae paa et langt høiere Trin end de. Efterat de forskjellige Stænder og Næringsveie ere bleven deelte næsten i det Uendelige, og der ei alene gives Bønder, Haandværkere, Kjøbmand og Lærde, men enhver blandt disse, formedelst Dvælsker og Beskæftelser af en anden Art, fast ved lige saa skarpe bestemte Grændser er affondret fra andre som Agre og Marke, er det neppe tilladt engang at gjøre noget Skridt ind paa det naboelige Gebet for at dyrke det, og, er det end ikke forbudet, saa kan det dog ikke lettelig skee, naar man ikke derover vil forsømme sit eget.

Betragte vi disse saa kaldte Barbarer noget nærmere, saa er enhver iblandt dem ganske, hvad hos de meest dyrkede Nationer alle tilsammen ere. Sophisten *Gorgia*s, der, foruden den Indsigt, han skal have havt i alle da bekiendte Videnskaber,

selv kunde sye sine Klæder og Skoe, ja forfærdige
 alt hvad han ellers behøvede, er intet Særsyn
 blandt dem, man gemeenlig kalder Bilde eller, jeg
 veed ei om mere skaansomt, Halvbilde. Vel
 bestaae deres Fortrin meest i Legemet's Hærdighe-
 der; men, naar disse ere ret mangfoldige, saa,
 da man til en hensigtsmæssig Anvendelse deraf
 dog maae ledes af Estertanke, bliver vel ogsaa
 Sielens Dyrløse, som det synes, om just ingen
 nødvendig Forberedelse dertil, saa dog en ude-
 blivelig Følge deraf. Hvo der forstaaer at anskaffe
 og tillave sin Føde, bygge sit Huus, væbe sine
 Klæder og danne sig dertil alt Værktøi alene, er
 Jæger, Fisker, Agerdyrker, ja, hvis det gielder,
 General, Statsmand og Dommer tillige, der,
 for af den hele Natur at samle de Materialier,
 han dertil behøver, maa stræbe at kiende enhver
 Gienstand, der berører ham, skulde han vel alde-
 les kunne mangle den Lands Dannelses, som en
 ofte saa heldig Anvendelse af almindelige Kundskaber
 forudsætter, ja, skulde han ei heri have meget
 forud for os andre, hvis eensformige Liv og snevre
 Virkefærd indskrænker Brugen af vore Evner til
 nogle saa Formaalet, som vi sielden have Tid eller
 Leilighed til at see udover?

Arbeidernes Deling mellem mange har uden
 Tvivl bidraget betydelig til Kunstens Fuldkom-
 menhed, men Menneskets egen er derover desto

mere sat tilbage. Det er kun en liden Deel af medfødt Kraft, som Mængdens sædvanlige Forretninger giver den Anledning til at øve og forbedre. Det evige Ligeदानne medfører nødvendig en eenfaldig og altsaa forfeilet Dannelse. I den høiere Stand mangler ligeledes, om just ikke Leilighed saa dog Nødvendighed til Afvekslinger, hvilket formedelsk Menneskers naturlige Ulyst til Anstrængelse gemeenlig er det samme.

Unyttige Klagemaal, kunde man indvende, da Marsagen dertil dog ei er at afhielpel Skal vi da vende tilbage til den raade Tilstand igien, fra hvilken vi gif ud, og som alene Sværmere endnu kan misunde de Folkeslags, som derved ere bleven staaende? Thi sæt endog, det lod sig bevise, at man burde, hvorledes vilde man alligevel drive dette Forslag igiennem, naar Attraae efter Magt og Overflødighed, naar Kunstnere, Statsmænd, Regentere, ja Tingenes naturlige Løb ligesom en mægtig Strøm satte sig derimod. Skulde der altsaa intet Middel gives, der kunde bestaae med Videnskabernes Udvidelse og den immer stigende Kunstfids Fordringer, hvorved Mennesket alligevel kunde blive det, som Naturen har bestemt ham til at være? Er der intet Slags for alle Mennesker lige passende, lige nødvendige Forretninger, der kan give dem den Færdighed og Styrke, udvikle de Siels og Legems Evner, hvoraf

ingen ubrugte bør ligge hen og forruste? Der gives unægtelig en Forretning af den Beskaffenhed, som Pligt og Nødvendighed vistnok opfordrer alle lige meget til at paatage sig, men som Magelighed og Feighed alligevel har lært en stor Deel at velte fra sig paa dem, der formedelst deres Stilling i Livet ere mindre anstufne af disse Feil. Fædrelandets Forsvar og de Midler, man dertil maa anvende, udfordre saa megen baade Legems og Aands Anstrængelse, at man ogsaa i Almindelighed gjerne tillægger dem, som deri udmærke sig, en besynderlig Kraft og Styrke.

At denne Forretning oprindeligt er alles Pligt, ligesaa vel som at erhverve det Nødvendige og haandhæve dets Besiddelse, behøver jeg formodentlig ei at bevise; men at den er blandt dem, som man ved Arbejdets Deling ei ganske burde overlade til visse Folk eller en vis Stand alene, er en Sætning, som maaskee ei alle vil indrømme mig; jeg maae derfor søge at understøtte den med Grunde.

Det selskabelige Liv forskaffer os blandt andre den Fordeel, at vi, ved at velte en Deel af den Omforg, vor Vedligeholdelse kræver, paa andre, med desio større Glid kan lægge os efter visse meget enkelte Stykker deraf, og saaledes i disse bringe det til en utrolig Høide. Paa denne Maade ere Grandserne af det Nyttige over al Forbentning

bleven udstrakte, og i det ved saa mange Kunster forbedrede Liv er der ingen, som alene er istand til at anskaffe eller tilberede sig alle disse Ting. Alligevel vil man vel neppe ansee det for sikkert, endog i de meest uundværlige, aldeles at stole paa andre, saaledes at man deri ei alene forsømmer al Øvelse, men endog lader den Gøne, Naturen dertil har udrustet os med; ved Mangel af Brug, hensvinde. Der gives midt i Selskabet mangfoldige Tilfælde, hvor Mennesket befinder sig i et Slags Eensomhed, forladt, ja angrebet af de Arme, der forhen vare udstrakte til hans Tjeneste; og vee den, som da ingen Tilflugt finder hos sig selv! Forsvar mod Overlast og Undertrykkelse er en af de Ting, Livet ei kan undvære. Regiering og Love betrygge kun saa længe som de ved Magten understøttes. Men Magten erielden andet end en Leiesvend, der ikkun drives af Egennytte. Seer den sig alene og uden Modvægt af en anden, saa forlader den snart sin Post, og vender sine Vaaben mod dem, den skulde beskytte, dersom ei disse ere ligesaa vel stilledede til igjen at besætte den samme. Det er gemeentlig væbnede Skarer, ved hvilke man gierder om Borgerfrihed og Lovene. Ingen vil let kunne brække derigennem. Var der alligevel ikke flere end de istand til at bære Vaaben og bevogte denne Helligdom, hvo er os da Borgen for, at ikke

Skatten af disse selv blev røvet, som ingen nu kunde vrifte dem af Hænderne?

Historien er fuld af Exempler, der oplyse denne Sag. Alle Skribentere ere enige om, at Krigeraandens Svækkelse hos det gamle Rom's Borgere var en af Hovedaarsagerne, hvorfor denne Stat sank og faldt. De Rige og Anseelige, som fordom havde sat en Ære deri, unddroge sig først fra Tjenesten; den fattige Almue, selv forkiølet ved Skuespil og Leddiggang, fulgte siden deres Exempel, og var heller ikke duelig dertil. Statens Forsvar blev altsaa overladt til fremmede Tropper, som først udsuede, siden undertrykte den, og omsider deelte Rovet med dens aabnbare Fiender. Det arabiske Rige, som Muhammed stiftede, havde af samme Aarsag lige Skiebne. Hvor nær bragte ei i senere Tider de saa kaldte Compagnier eller Kameradskaber mere end een europæisk Stat sin Undergang? Blev Danmark selv vel anderledes reddet, end at Fædrenelandet kastede sig igien i sine egne Sønners Arme? —

Naar Nationer have udrettet noget Stort, naar Smaa have været nødte til at sægte mod en betydelig Overmagt, og i Længden triumpheret, har det altid fornemmelig været ved egen Hielp. Ei engelske eller tydske Hielpetropper, men Borgernes kolde Standhaftighed var det, der befriede Nederlandene fra den stolte Philips Despotie;

dette Mod alene var hverken de meest svæde Krigs-
 hære eller Albas uboelige Sind, en Alexan-
 der af Parmas Tapperhed, og Spinolas
 Krigskunst istand til at udholde. Hvormeget
 Nordamerikas Bundsforbandte have veiet i den
 Bægttskaal, der i vore Dage gav Udslaget til trett-
 ten Provindsers Uafhængighed, vover jeg just ikke
 at bestemme; men uden Tvivl vil man tilstaae, at
 i Folket selv laae den største Kraft, hvorved det
 saa noie kunde forene hine Fremmede med sig,
 at mange blandt disse, som ligeartede Dele, bleve
 indlemmede i dets eget Legeme. At ei Soldater,
 men selvstændige Borgere ere de, der især udgiøre
 Krigshærens Styrke, derpaa synes de allernyeste
 Tildragelser, der saa meget anspænder hele Ver-
 dens Opmærksomhed, at være det meest talende
 Beviis.

Dette er altsaa upaatsigleligt. Der gives
 alligevel, skulde man tænke, for nærværende Tid
 Borgere nok i alle Lande ligesaa umistænkte for
 at ville nndertrykke de øvrige, som dygtige til at
 forsvare dem: den Nødvendighed at alle umiddelbar
 tage Deel i denne Pligt og dertil øve sig, er altsaa
 heraf endnu ei tydelig. Man har fast overalt
 dømt Bondestanden og dem af Folket, der leve af
 haardt Arbeide, til ene at bære denne Byrde; thi
 om nogle blandt de høiere Stænder ogsaa giøre
 Krigen til deres Haandværk, saa er det dog

gemeenlig kun for at anføre og befale. Jeg vil nu ikke spørge, med hvilken Ret, men blot angive de Grunde, hvorfor jeg troer, at hverken opfylder den Indretning fuldkommen den Fordring, Selskabet kan giøre til enhver af sine Medlemmer, ei heller er den tienlig til i Samfund at opnaae det Maal, som for den menneskelige Natur er det høieste.

Man har i andre Stykker med Rette antaget som Grundsætning, at de Borgere, der hæste den største Nytte af offentlig Sikkerhed og Orden, ei alene ere meest forbundne, men ogsaa bedst skikkede til at sørge for dens Bedligholdelse. Overalt findes der et stort Antal af Mennesker, hvis Vilkaar næsten under enhver borgerlig Forsætning maa blive de samme, som, uden Eiendom, ubekjendte med Overflod, ved arbejdsføre Hænder kan vente at finde Livets Ophold allevegne, eller, dersom dette Haab bedrager dem, i det mindste en upaaanket Død. Saadanne er det alligevel, man fornemmelig har overdraget at værne omkring vore Grændser og Arvesæder under Paaskud af den Haardsørhed og Styrke, som gjør dem dertil særdeles skikkede, og med en hemmelig Tilskaaelse af egen Svaghed, hvori man neppe føler alt det Dmuygende.

Dog, Bonden har jo Eiendom: de fleste andre have den ligeledes, liden, men kjær, som de

derfor søge at forøge og afvende Skade fra. Men sat, det var altid sikkert at betroe sit Forsvar til deres Arm, som ved at vende den mod de Rige i en Hast kan oprette, hvad Tab de ved fiendtlig Angreb eller udbortes Urolighed kunde lide; hvor længe kan det da dermed være? Denne Klasse af Mennesker, lad den end altid vise sig ligesaa taalmodig og besfeden, som den i mange Lande hidindtil har gjort; vil dog ei Magelighed og Overdaad, som den vopende Velstand, den Oplysning, vi selv ønske den, medføre, have der de samme Virkninger som i de høiere Stænder? Vil den paatage sig en Byrde, som den kan betale andre for at bære? Paa Daglønneres Skuldre vil altsaa Staten komme til at hvile. Hvor let kunde disse fristes til at overspænde deres Fordringer, og under en flog Ansører udpresse som en Skat af deres Beskyttere, hvad de før antog som en Sold.

Men Aarsagerne til denne Frygt kan synes endnu at være fjerne. Der gives dog ogsaa en anden Grund, hvorfor Fædrelandets Forsvar ei vel kan overlades i nogles Hænder alene, som der til med Omhu blide dannede: I smaa Stater fornemmelig maa Antallet af Krigere i Forhold til deres Folkemængde være stort, hvis de ei vil overvældes af mægtige Rabber, eller blive en Bold for Statsmands og Kyrstiers nberegnelige Luner. De nordiske Lande have i fordum Tid faaet Skin

af at være overmaade folkerige. Skribenten Jor-
nandes kalder dem i den Henseende, som bekendt,
Nationernes Skede. Alligevel har denne Mængde
formodentlig slet ikke svaret til de store Hære, de
udsendte. Lande, der blot frembringe Jern og
Soldater, maae forekomme dem at vrimle af
Indbyggere, der ifkun see de udvandrede Skarer
og ei de tomme Boliger, som uden Bevogtere ere
bleven tilbage. Disse Folk have derved kuldkastet
de største Riger, men tillige, ved at gienfæde og
forædle de udartede Slægter, som da boede, med
en Blanding af deres Helteblod, gjort det menne-
skelige Kion en meget vigtig Tjeneste. Endnu er
Skandinaviens Magt for en stor Deel grundet
paa Mængden af vore Krigere. Sværrig holde de
fleste Fremmede for at være dobbelt saa folkerigt
som det virkelig er. Ei Landets Strækning alene,
men tredive Aars Krigen især har avlet denne Fo-
restilling, hvoraf Virkningerne ei ere ligegyldige.
De mindre Stater faae derved ofte en betydelig
Vægt, naar flere af deres Borgere i Krig kan gjøre
Tjeneste.

Dog ei de smaa alene, endog de allerførste
trænge undertiden til at væbne et større Antal af
Borgere end i sædvanlige Krige. Vore egne Ti-
der fremstille de mærkværdigste Exempler derpaa.
Naar et Folk bliver Formaalet for almindelig For-
bittrelse, naar alle andre sammensværge sig til dets

Udengang; saa er altid Borgerens Tro og Enighed dets fornemste Redning. Men hvor lidet udretter ei et pludselig opflammende Mod uden Erfarenhed og Øvelse? Udholder det end Synet af en virkelig Fare, der tidt alene kan quæle det, saa er det dog den kolde Standhaftighed aldrig voxen, som ikkun nærmere Bekjendtskab med Faren og prøvede Kræfter tilveiebringe. Selv Bønderhære, endskiønt man af denne Stamme opdrager de fleste Krigere, have nu, som i fordum Dage, af enhver ordentlig Fiende snart været adspredte og ødelagte.

De hidindtil anførte Grunde ere alligevel ei de vigtigste, hvorfor Duelighed til Krig burde være mere almindelig end den er, især hos de mere cultiverte Folkelag. Gymnastiske Øvelser blive nu omstunder Ungdommen saa meget anpriste, og ansees af alle Kyndige for saa vigtig en Deel af deres Opdragelse, at jeg holder det for overflødigt at bevise enten deres Nødvendighed eller Nytte. Seer man alligevel til Maaden, paa hvilken de gemenlig anstilles, saa tvivler jeg meget paa, at de virkelig svare til den Hensigt, man derved har for Øie, at Legemet derved faaer den Hurtighed og Styrke, man bør attraae, eller at de Folger af Overdaadighed, Vælsøst og overhøved Forsinelse derved forebygges, som ere Feighed, Kvalenskab, Mennekeslægstens Udartning formedelst Siels og Legems unaturlige Svækkelse.

Unægtelig har enhver Legemsøvelse sin Nytte. De Tilfælde, hvori mange deriblandt kan bruges, ere alligevel just ikke hyppige. Man falder derfor lettelig paa at drive dem mindre af Nødvendighed end til blot Forlystelse. Kunsten selv bliver istedenfor Middel Niemed; den fremstilles nu til Skue; en udmærket Færdighed deri opvækker Beundring, og skaffer undertiden endnu mere væsentlige Fordele. Den udbredes derfor, og naaer omfider en større Fuldkommenhed end nødvendigt, ja selv end tienligt kunde være, det er, den stiger paa andre mere nyttige Færdigheders Bekostning, fordi Mennesker dog ei i mange Ting tillige kan drive det til nogen Høide. Det rette Maal tabes derover af Sigte; man faaer Kæmpere, Fægtere, Dandsere og Kunstnere af alle Slags; men stærke Legemer, mandige Hierter danner man neppe paa denne Maade. Saaledes gif det fordim med Grækerne, hos hvilke Legemsøvelser vare i saa megen Anseelse. Blandt Seiervinderne paa de offentlige Lege finder jeg neppe nogen, der synderlig har udmærket sig i Fædrenelandets Krige. Helten paa Skuepladsen og i Feldten vare meget forskiellige Personer. Milo fra Crotona var ingen Hercules, endskiont han besad hans Styrke. Saa danne Kunstner kan blomstre og have blomstret blandt de meest forkælede Folk: de standse heller ikke Fordervelsen, men befordre den ofte meget

mere, smitte Sæderne og blive af dem igien smittede. Legems- Hærdigheder skal tiene til at give det Styrke, og derefter bør de være rettede. Med saa almindeligt et Diemed vil man alligevel neppe kunne gaae en sikker Gang. Hensigten maae være mere bestemt, naar man vil udfinde sikre Regler at følge: og jeg kiender ingen Hensigt, som enten giver os den fastere eller bringer os det sælleds Maal nærmere, end den Riækhed og Duellighed, der udfordres til Fædrelandets Forsvar. Ved deres Alvorlighed og Strængthed ere frigeriske Dvelfer fremfor alle andre skikkede til at hårde Legemet, ved deres mange Afvexlinger til at styrke det i alle Dele, ved deres Orden og Regelmæssighed saavel til at fornøie som til at drage Opmærksomheden derhen fra den truende Fare.

Det kunde synes besynderligt ved en Anledning som nærværende at anprise Dvelfer og Beskæftelser, der ere de Videnskaber, vi dyrke og indvie Ungdommen i, saa ganske fremmede. Men hvad enten man af almindelige Grunde eller Historien og Exempler har lært at kiende, hvad Menneskeheds Lær i den Henseende fordrer, vil man let blive overbevist om, at Aandens Dannelse, om den end var muelig uden Legemets, dog ei er tilstrækkelig til en fuldkommen Opdragelse. I den raae Oldtid satte man alene Pris paa legemlige

Fortrin og et mestendeels derpaa grundet uovervindeligt Mod. Efterat Sielens Ypperligheder begyndte at blive mere skattede, tilfidesatte man igien Omsorg for hiin faste Grundvold, uden hvilken Geniet omsonst indretter og udzyrer Bygningen. Endelig har man søgt at forene begge Dele, men forsømt derhos at give Legemet's, ligesom Sielens, Øvelser den bestemte Retning til et vist Øjemed. Bore lærde og Borger-skoler have dog ei blot det almindelige Formaal at forskaffe alle Sindets Kræfter en for dem passende Beskæftelse, de anvise tillige en vis Anvendelse deraf i det borgerlige Liv; men de gymnastiske Øvelser, hvor de i lignende Stiftelser undertiden findes indførte, følge enten ingen eller blot en meget almindelig Plan, som derfor let kan misbruges ved at gjøre Kunsten selv til sit eget Maal, da den dog altid burde være det, hvorom vi have talt, underordnet. Alt hvad vi ikkun gjøre, fordi det overhoved kan have nogen Nytte, forleder gemeenlig til saadan Udsøvelse, som man af Exempler let kunde vise.

Da denne Læreanstalt endnu mangler ordentlig Undervisning i dette Fag, saa torde disse Bink maaskee ei være aldeles overflødige, endstønt Rummet ei tillader udførlig nok at vise hvorledes Indretningen derefter bedst kunde see. Overalt synes alle Planer til varigt Borgerheld forfænge.

lige uden Sielens Sundhed i sunde og formedelt
sunde saavel som stærke Legemer, eller uden saadan
Oplysning, hvormed Mod og Styrke vandre i
uadskilleligt Selskab. Ere vi derimod lykkelige
nok til at erholde denne, vil Statens Sikkerhed,
Frihed og Lyksalighed paa denne Grundvold snart
opreise sit stolte Slot, som hverken hemmelige
Miner eller aabenbart Angreb, hverken udbortes
eller indvortes Fiender skal overvinde.

II.

Forsøg til Besvarelse af den for
Aaret 1806 udsatte historiske
Priisopgave.

(Slutning. See tredje Dvartal 1807).

Vor Handels Forsald.

Den anden Deel af Opgaven angaaer de for-
gelige Følger, som dette Hanseskæder-
nes Monopolium havde for Danmark
og Norge. Herhen horer, at jeg skal samle,
hvad der tildeels fremlyser af det Foregaaende:
Det er bekiendt at Danmark og Norge alt tidlig
har havt betydelig Handel. I de første Tider gif
den fornemmelig mellem de nordiske Riger indbyr-
des, ogsaa til England, Skotland, Irland, Fris-
land, Flandern, Saxen, til Sverrig og andre
ved Østersøen liggende Lande og dreves vel, for
det meste, ved at bytte Varer, men dog ogsaa
noget med Penge. Den gjordes vel endeel usik-

Univ. og Skole-Annaler 1807. 2 B. D

ker ved de mange Sørovere, som vore Blande da vrimlede af, men den Old, som var saa frugtbar paa store Regentere her i Norden, vidste og at sætte disse Skranke; og Knud den Hellige, Erik Siegod, hans Broder Hertug Knud den Hellige, ere i saa Henseende fortiente Navne. Frem for alt, udmærker Baldemar den Stores, og hans berømmelige Statsminister, General og Biskop Absalons Iver og Bestræbelser sig, for at udrydde disse farlige Giæster. Saa mange Toge, saa mange Seiervindinger, saa mange Erobringere kunde ei andet end svække deres Magt, og vor Handel og Søemagt kom da i den lykkeligste Forsatning igien. — Ogsaa Landhandelen fremmedes ved den Orden, Fred og Sikkerhed, Fyrster, som Knuder, Erik Siegod og Andre søgte at tilveiebringe og vedligeholde. I Norge var Handelen paa lige saa lykkelige Fodder. Paa Kyrrer Privilegier opmuntrede Engländerne til Handel med de Norske Fiskerierne, dette Norges endnu saa saare vigtige Handelsprodukt og Næringsvei, udvidedes under de fortiente Brødre Eisten og Sigurd Jordsalafar. De ulykkelige Borgerkrige, der efter dennes Død opblussede, hindrede vel disse priselige Indretninger, men Eoverre Sigurdsen, Monstret for Konger, den Viseste, den Tappreste, vidste med Lethed at adspredde disse Tordenskyer, bragte Fred og Ro tilbage i Riget, og arbejdede derefter paa

Norges Riges Opkomst, ved at fremme Handel og Industrie. Han søgte at indskrænke Englands dernes Handelsfriheder, da disse, som alt for store, satte dem i Besiddelse af næsten al Norges Handel, og holdt altid en god norsk Flaade, for at kunne soutinere sine Landsaatter denne. Sønnen og Estermanden, Magnus Lagabæter, gav mange og velkrevne Politielove til at sikke sine Steders Handel og Vindskibelighed, og fort, Alt robede en Velstand og Velsignelse, som kun kunde have sit Udspring fra en udbredt og velindrettet Handel, der blev beskyttet af de bedste Regentere.

Men nu kom Handelen i Hansestædernes Hænder. Fiskeriet havde, som jeg alt har anmærket, lokket dem herhen. Fra Begyndelsen forsynede med saa, skiont vigtige Rettigheder og Privilegier, udvidede de disse stedse mere og mere. Tolden af Varerne og Afgifterne af de Steder hvor de faldholdt disse, har maaskee forledt Dannerkongerne til at begunstige disse Fremmede. Deres Handel blev mere omfattende, Kongerne tilseiede, for en eller anden Villighed, flere Forrettigheder, indtil de endelig bleve saa mægtige, at de ei længere kunde modstaaes. Vor Handel faldt da ganske. Stæderne begunstigedes med Toldfrihed i Sundet, og vare saa, eller som oftest ingen af de Skatter og Byrder, som Landsaatterne maatte bære, underkastede, de Jndsodte derimod tilsidefatte og

undertrykkede af Aristokratiets og Hierarkiets tunge
 Baand. Disse Magnater, geistlige og verdslige,
 taalte gierne at Stædernes Riismænd i dyre Dom-
 me udhøfrede deres Varer, til Medborgere, for at
 faae deres Lyst til en eller anden Luxusartikel til-
 fredsstillet. Rigerne vare blottede for Penge og
 Flaade, og, som Følge heraf, Vandene opfyldte
 med Sørovere. Kysterne bleve plyndrede og deres
 Beboere forarmede. Intet Under da, at vor
 Handel maatte gaae til Grunde, og at den Skyg-
 ge, der endnu blev tilbage deraf, var passiv.
 Norge leed især herunder, men hvo vilde, hvo
 kunde hielpe? Baldemars Exempel lærte nok en-
 hver Konge at være forsigtig; han vilde ogsaa
 svække Stædernes Magt, men blev just den, paa
 hvis Regiering deres Handels Flor her i Norden
 stottede sig. Margaretes, i hendes Sønns Navn,
 udgivne Forordninger, om Fjorde- og Vardekiøb,
 eller Forbud mod Varenes Opkiøb i Udhavne og
 Provindserne; om at Indbyggerne i Helgeland og
 Finmarken, skulde søge Vaagen eller Bergens
 Biig; de fra Nummedalen skulde føre deres
 Varer til Tronhiem, de fra Romsdalen til Bedø
 og de fra Sundmør til Bergen; hendes Privilegier
 for Riibstæderne i Danmark *a)* o. s. v. synes at

a) See Kosod Anfers Lovhistorie, i Tillæget til anden
 Deel.

have Fremmedes og in specie Hansestædernes Indskrænkning til Formaal, men hun havde for meget at bestille med Sverrig, kunde derfor ei heller stedse see paa disse sine Buds Overholdelse, og uagtet hun for en Deel standsede Vitalianernes Koberier, tilføiede hun dog Riget en ikke ringe Skade ved at forsænke Havnene, som tildeels der ved ere bleve ubrugelige. Imidlertid er der ingen Tvivl om, at hun jo ved sin Klogskab og ved det store Unionsværk vilde have vidst at forberede Stædernes Indskrænkning, men — hun døde for tidlig, og med hende Haabet om at vor Handel nogensinde skulde reise sig. — Kun saa vare Danmarks Exportvarer, og selv disse saa, som Korn, Glæs, Smør, Heste og Sild, afhentede Hansestæderne med egne Skibe, og tilførte os igien, for at bruge Dr. Badens Udtryk, af Haanden og i Munden de Varer, vi behøvede. Disse vare da fremmed Ol, Wiin, Urter, Klæder, Silketoi, Fløiel, Damask, Helgens Billeder og al Slags Ammunition, som Stæderne hentede fra Brygge, London og Rusland. Danmark kunde saaledes, ligesom ogsaa Norge, hvilket vi siden skal see, med Grund klage over at det fik *lutum pro argento*.

Erik Pomrer søger vel at begunstige Englan, derne, hans Dronnings Philippas Landsmand, fordi man fra dem kunde erholde de forønskede Fornødenheder, og tillige assætte de indenlandske Producter

uden Hansens Mellemhaand, dette var priisbærdigt, men hvad nyttede dette, naar hans Aftmagt var saa stor, at han ei kunde forhindre Hanserne i, forskiellige Gange at forsænke flere hundre engelske Fiskere, naar han ustraffet maatte tillade at Bartholomæus Voet, en hantsk Kobercapitain, 3 Gange ødelagde og opbrændte Byen Bergen, fordriver Engländerne, som kun ved Flugten reddede Livet og bemægtiger sig deres Factorier. Denne Bergens Ødelæggelse afgjorde Borgernes Undergang; thi hidtil havde endnu ei Hansemagten her naaet den Hoide, som i Danmark, her var endnu ei al den gamle Frihed og Velstand, som gjorde dette Rige til det fornemste af de 3 nordiske Riger, saa ganske forsvundet, at man jo endnu glimter Spor af nogen activ Handel, men nu opgave Borgernes ganske af Mangel paa Kraft deres Søhandel og Kolonisterne paa den østre Boigd eller saakaldte gamle Grønland omkom saaledes af Hunger, for medelst Mangel paa Levnetsmidler, som for sendtes dem herfra *b*). Den Fattigdom, som Byens Ødelæggelse foraarsagede, befordrede end mere Hansernes Magt her i Staden. De rige Kiøbmænd bleve Borgernes Kreditorer, deres Armod steg, de nødsagedes til at forlade de pantsatte Arner, og flytte over paa den anden Side Hav-

b) Holbergs Bergens Byes Beskrivelse, Pag. 10.

nen c); selv her vare de ikke uforstyrrede, og Kong Hans's, Stæderne ugunstige, Regiering kunde ei hindre dette d). Nordmændene i Almindelighed og de Bergener Borgere i Særdeleshed havde i Fortiden stittig med deres egne Skibe besøgt de tydske Stæder; derfra ogsaa at Kongerne i deres Privilegier altid forbeholdt Landsaatterne en gien- sidig Handelsfrihed i Hansens Stæder, men denne Betingelse forsvandt nu af Privilegierne efterhaan, den som Stædernes Magt havde sig. Bergener- nes Undergang havde de andre Nordmands, som endnu dreve nogen Handel, til Følge. Nord- landsfarerne og de fra de andre nordiske Her, som nu bleve forladte af Bergens Indbyggere, maatte selv føre deres Varer til Bergen med deres Jagter (de bleve derfor kaldte Udfarere), men ogsaa deres Handel bemægtigede Hanselismændene sig. Nordlænderne bleve ogsaa deres Debitorer, bleve forarmede og nødsagedes tilsidst saaledes ogsaa at opgive deres Søfart. Hansestæderne vare nu i udelukkende Besiddelse af alle Norges Produkter, som vare: Skind og Pelsværker af Bukke, Geder, Faar, Lam, Ræve, Bjørne, Ulve, Bævere, Sølhunde, Oddere, Maarer, Kothude,

c) Som kaldtes der Strand, über Strand.

d) Holbergs Bergens Byes Bess. Pag. 5.

samt Badmæl og Svovl, allehaande tørrede, røgede og saltede Fiske, fornemmelig Stokfiske, Fedevare, som Smør, Talg, Tran, Hvalfiskeespæk, saltet og raged Kiød, og forskjellige Træarter, som Dæler, Biælker, Mastetræer og andre Produkter af de norske Skove, som Tiære, Beeg, Aske og Harpix. — De indførte igien Korn, Malt, Hvede, Rugmeel, Erter, Bønner, Honning, Klæde, Lærred, Vov, Guld, Sølv, Specerier, Ol (tydsk), Vine og flere Sorter Overdaadigheds-Varer e).

Ei kan det imidlertid nægtes, at der jo ofte lagdes Hindringer i Veien for Hansestædernes Handel af en eller anden Unions Konge, men disse Hindringer vare og kunde ei være andet end overgaaende, saalænge de 3de nordiske Rigers Konstitution vedblev at være hvad den nu var, en Skueplads for det meest rasende Nationalhad, en Kilde til idelige Mytterier og Oprør, og saalænge Hansestæderne mægtede at giøre et saa afgjørende Udslag i denne eller hiin Nations Sag, som de antog sig. Naar derfor Erik af Pomren, under hans langvarige Krig med dem i Anledning af de hollsteenske Hertuger, søger at fremme Engländernes Concurrence, saa er Nyttens deraf forbi, naar han i Freden 1535, — uagtet den Bekjendelse af

e) See Holberg Bergens Bys Besk. Pag 109 og Baudens H. og N. Historie, Pag. 126, 135 og 175.

deres Forseelse, Løfte om i Fremtiden at vise hannem og hans Descendentere des ydermere Billighed, Kiærlighed og Tieneste med andre tomme Complimenter, som Hvitsfeld fortæller os f); — dog nødsages til at bekræfte deres gamle Monopol her i Rigerne; naar Tronsfølgeren, Kristoffer af Bai- ren, deels ganske nægter Hanserne sin Bekræftelse paa deres gamle Friheder, deels søger ved Sund- toldens Forhøielse og deres Skibes Anholdelse at betyngne og forurolige Hansehandelen g), naar han, siger jeg, Aar 1444 anker mod Stedernes Usurpa- tioner, blandt andre den: „at norske Mænd maae „ei saa frit seile til de tydske Steder, som Tydske „i vort Rige Norge, hvilket vi meene, for Gud „og Mand, at ei skieligen tilgaaer; thi ville vi: „at norske Mænd skulle seile saa frelseligen i deres „Steder, som de seile udi vort Rige“; saa indseer man ei hvorledes han kan handle saa inconsequent, at han Aaret derpaa bekræfter deres Privilegier, som de havde havt af Alders Tid, og selv fordriver Hollænderne, Stedernes farlige Concurrentere. Christian den 1ste ophæver det tydske Handels- Compagnie, og indretter et Dansk, hvorved dog kun Navnet forandres, thi Pengene vare i dette

f) Hvitsfeld Erik Pommers Krønike, Pag. 790.

g) Willebrand Hanssische Chronick 2 Abth. Pag. 94.

som hiint, Fremmedes; han forbyder Fremmede Ophold her om Vinteren, og byder dem under deres Ophold om Sommeren at tinge sig i Kost hos Borgerne; han udstæder Kaperbreve for at giøre deres Handel Afbræk o. s. v., men tager to Gange den forhøiede Told tilbage (weil die Hanse-Städten denselben nicht halten wolten *h*) og maatte altid ydmynge sig, nu for at faae deres Hielp mod Eyderfriserne, nu mod hans Broder, Grev Albrecht af Oldenborg, der gjorde Fordring paa Hertugdømmet Holsteen, nu for Pengelaan, som endog gif saavidt at Christians Dronning maatte pantsætte sine Smykker; ja dersom man ei skal antage den af Prof. Nyrup i hans Skilderie *i*) foreslagne Emendation af Texten hos Hvitsfeld, saa forbyder Christians Forordning af 1475, der dog har den danske Handels Ophielpning til Formaal, den i Artikel al dansk activ Handel. Her hedder det: „Tydske Mænd maae seile ind udi vort Rige „Danmark, men ingen Dansk til Tydskland med „Kjøbmandskibe“; og den 9de Artikel siger: „vore „Borgere maae forfragte tydske Mænd deres Ski- „be, at føre fornævnte Kjøbmænds Gods til Tydsk- „land; men dog saa at de ikke selv sende

h) Kdlerische Samlungen bei Willebrand, Pag. 232.

i) Hist. Sat. Skild. Pag. 250. Sammenlign hermed Dr. Radens D. og N. H. N. H. Pag. 174.

„noget deres Gods eller Kiøbmandskab derud k).

Dog til Lykke for vor Handel besteed Christian den 2den den danske Trone, og Hansernes Handel fik nu et svært Barnesaar. Man kan, siger Holberg l), sandelig sige denne Konge til Versammelse, at alle hans Forordninger, Handelen angaaende, ere grundede paa Fornuft, og at han har seet langt dybere ind udi Commerce-Sager, end nogen anden hans Formand. Han vilde at alle Havne i Norge skulde være frie, og det Contoir til Bergen m). De Besterke eller Hollænderne maatte frit og uformeeent besøge Norge. Han paalagte 1515 en ny Told; Hansestæderne beklagede sig, men han lod dem vide, at Fremmede ei kunde have flere Friheder end Landsaatterne, disse beklagede sig ikke, altsaa maatte Stæderne ogsaa finde sig heri. En anden hans Forordning om Brag, de uslykkelige Skibbrudne til Fordeel, blev optagen i C. 3 Koldinghusiske Reces og gielder endog med saa Modicationer i vore Dage. Kiøbenhavn giordes til en Stapelstad, han lovede at deponere nogle 100,000 Gylden for at holde saa stor Han-

k) Hvitfeld Christian den 1stes Kronike, Pag. 952.

l) Holbergs Danmarks Riges Historie, 2 Deel, Pag. 90.

m) Hvitfeld, Christian den 2. Kronike, Pag. 1101.

del, som han der vilde etablere, vedlige. For Norge udkom 1509 en Forordning af saadant Indhold *n*): „1) Ingen skal kiøbe eller sælge med Bønder eller andre fremmede Mænd, som søge vor Kiøbsted Bergen, andensteds end paa Torvet, og skulle vore fiære Undersaatter først kiøbe hvad dem lyst deraf, førend nogen Anden (de Kontoirske). 2) Ingen paa Bryggen skal staae ude med deres Kister og Kræmmere eller med Sild. Hvo det gior, da skal det optages Os tilhaande, og gives i Mulkt 8 Ortug og 13 Mark. 3) Vore Undersaattere, Borgerne her udi Bergen, maa først kiøbslaae med Skotter og engelske Kiøbmænd 14 Dage før nogen anden Kiøbmand paa Bryggen.“ Kort alle Christians Forordninger, Handelen angaaende, ere saa ypperlige, at man vel nødes at istemme Holbergs: „gid han aldrig havde bragt Sværdet, men Pennen; thi alle hans Love og Forordninger ere saadanne, at han heller har fortient Naavn af Christiern den Gode end den Onde o).“

At forfølge Handelshistoriens Kiæde under de følgende Konger, troer jeg at ligge uden for dette mit Forsøgs Grændser; nok, at Hanshandelen, rokket ved dette Sted under Kong Christian den 2den, kom stedse mere og mere til at vakle, og

n) Myrups hist. stat. Skild. 10. Pag. 351.

o) See og Dreiers specim. jur. naufr. Pag LXXIII-XXX.

faldt omfædder; og at vor Handel tilfog i samme Forhold, som hiin aftog. Jeg kommer til en anden Hansemonopoliets Følge, og dette er:

Mangel paa Næringsveie.

I det Foregaaende er det sagt at Fiskerierne, og det især Sildefiskeriet i de Bunde, som omgive vore Her og Halvoer, vare i det 13 og 14de Seckel en saare indbringende og vigtig Næringsvei. Bornholms og Jyllands Kyster gave et klækkeligt Udbytte. Skaanes Kyst havde saadan Overflod af Fiske „at knapt en Båt kunde før den samme roder fram“ p). Jeg har viist, hvorledes dette Fiskerie kom i Hansestædernes Hænder, der saaledes til-egnede sig det, at Landets Born derfra næsten udesluffedes, og kunde kun bruge det som Næringsmiddel i deres Huusholdninger, lidet eller slet intet som Næringsvei. Herover kan man ei undres, naar man seer at selve Dannerkongerne lagdes Hindringer i Veien. I det mindste tillod man ikke at Kongens Foged i Skaane havde meer end een Dag til Indsaltning, og at ingen Tydsk maatte falte før Kongen eller nogen anden Dansk indeholdtes alt tidlig i Statuterne q). Ogsaa Norge hav-

p) See Modeer Svea Rikes Handelshistor. i Patriotiske Sällskapet's Handlingar 1 Stycket.

q) Sartorius Geschichte des Hanseatischen Bundes 2ter Theil, Pag. 417.

de Belsignelse af Fiskevarer. Bergens og Tronhiems Fiskerier vare og ere saa betydelige, at derfra mange tusinde Læster udfortes ^{r)}. Men fra Margarethes og Erik Pommerss Regiering af, da Vitalliebrødrene ødelagte Bergen og Borgerne derefter næsten fortrængtes af Byen, bemægtigede de sig det ogsaa her, og disse Norges Sønnen, hvis eneste Næringsvei saa at sige Fiskerierne vare, bleve bragte fra Velstand til den yderste Armod. Vi har seet at al dansk Søhandel, i det mindste den active — og det var en af Nordboens vigtigste Næringsveie, thi Historien fortæller os at de fore snart Øster, snart Vester paa, nu til Rusland og England, nu til næsten alle de andre Europas Lande — var forsvunden, og Markederne i Skanør, Falsterbod og Malmø, som før vrimlede af Danske, vare nu opfyldte af Tydske og Fremmede fra alle Kanter. I Norge, saavel som i Danmark, holdt Hanseskiøbmændene deres Øl- og Viintappere og andre Hofere, der udsolgte alle selv indenlandske fra Bønderne opkøbte Levnetsmidler. At denne Detailhandel maatte være et betydeligt Indgreb i den indfødte Kiøbstædborgers Rettigheder, der sad for borgerlig Tyngde og Afgifter, er let at begribe. Kun een Næringsvei, og det er Haandværkernes, synes at have været den meest almindelige. Histo-

r) Holbergs geistlige og verdslige Stat. 2 Cap. P. 38.

rien nævner os Murere, Tømrere, Smede, Hand-
 skemagere, Skrådere, Skomagere, Slagtere,
 Garvere, Skinnere, Bagere, Kandestøbere, Reb-
 slagere, Kemmesnidere, Guldsmede, Bødkere,
 Badskærere, Kobbersmede o. s. v. baade i Dan-
 mark og Norge, ligesom det og var Fortidens Kon-
 ger i Almindelighed magtpaaliggende, at ophielpe
 indenlandsk Industrie; især havde den i mange
 Maader fortiente Hertug Knud den Helliges Be-
 stræbelser gaaet ud herpaa, men vistnok vare en
 stor Deel af disse Haandværksfolk Fremmede,
 der nu bragtes herind af Hanseskiøbmændene, for
 at forrette deres Arbeide; man seer dette af de
 mange Politiløbe til god Ordens Vedligeholdelse
 blandt disse forløbne Folk. Uagtet disse nu vel med
 dem har indbragt Kundskab om andre Haandvær-
 ker, som kunde sætte flere Hænder i Gang, saa
 har dog rimeligvis de Fremmedes Arbeide været
 bedre, nettere og modernere, foruden at disse gave
 en større Credit, hvilket har gjort at de Indfødte
 ogsaa i denne Henseende maatte staae tilbage.

Imidlertid ere der dog ogsaa Tid efter anden
 udkomne flere Bestemmelser, som skulde have
 Næringsveienes Ophielpning til Formaal, men
 da disse for det meste skal sætte Grændser for
 Fremmedes eller som det hedder Gæsternes (d. e.
 in specie Hanseskiøbnernes) Friheder, saa seer man
 tildeels af dem, hvor trykkende Hansernes Usur-

pationer maae have været. Det hedder saa'ledes i den kiøbenhavnſke Byeret af 1294 s), at ingen Kiøbmand maatte ſælge ſine Varer paa Skibene eller Skibebroen, men holde dem ſald paa Torvet og i Boderne. Ingen Fremmed maatte kiøbe raa Hude eller Lammefkind, og ei opſkiære Klæde, eller ſlaae ſin Bod op paa Torvet. Ei heller er det ham tilladt paa Torvet at kiøbe Korn, Glæſt eller andre ædende Varer til Udfalg. Hver Onsdag og Løverdage er Torvedage. Paa den Dag ſkal der være Torvefred fra Sol ſtaaer op til det ringer til Veſper. Hvo der bryder den Fred, bøder 40 Mark, halv til Biſpen og halv til Staden. Den Indfødt, ſom har lært et Haandværk, ſkal kun betale en Ore til Fogden og en til Byen. Baldemar Chriſtoffersens Privilegier for Aalborg og Malmøe t), forbyde Giæſter i Mental eller Stykker at ſælge Klæde og andet Kiøbmandsgods; den ſom begaaer Landprang ſkal bøde 40 Mark til Kongen og ligesaa meget til Byen. Ingen Giæſt maa kiøbe mere Emor eller Glæſt, end han ſelv kan fortære, ikke heller Huder og Skind, uden i hele og halve Degger. Kun i Markedstider maa udenbyes Haandværker foldholde deres Varer og det endog ei andet end færſt Guld. I Dronning

s) Scriptores rerum Danic. Tom. VII. Pag. 86.

t) Koſod Anhees Lovhiſtorie, 2 Deel, Pag. 374.

Margarethes Danmarks Kiøbstædprivilegium *) reserveres Kongen og Byen den gamle dem tilkommende Forkiøbsret. En Giæst maatte ikke kiøbe og ikke sælge uden med Borgerne, og desforuden for denne Tilladelse svare Giæsteskud. Kun Korn, Tommer og fersk Sild maatte falsholdes i Land, al andet paa Skibet. Indfødte Mænd som vilde nedsætte sig ved en Profession, skulde have færre Udgiøfter for at komme ind i et Laug, end Fremmede. Disse Indretninger bleve tildeels ganske trufne ogsaa i Norge, ja dette Rige havde endog en egen Farmanna Balk, til Fordeel for de indfødte Skibsfarende. Erik Pomrers Forordning af 1422 befaler at ingen Giæst maatte sælge Klæde, Lærred, Ol, Salt eller Humle i Mental eller i Känder eller Skiepper, men alt i store Partier. Ikke heller maatte han giøre Landkiøb eller kiøbe noget at udføre uden af Kiøbenhavn's Borgere. Dronning Margarethes Bud, der favoriserede Indfødte, som vilde ind i et Laug, fornyes. Borgemeister og Raad have Magt at sætte Kiøb paa Viin og Ol. I Christoffer Baiers almindelige danske Kiøbstædret hedder det: ingen Giæst skal sælge sit Gods udi Skibet eller paa Broen, men han skal først skibe det op i sit Herberge, og sælge det siden, undtagen Korn, Kul, Tommer og friske Sild.

*) Hofod Anders Lovhistories 2den Deel.

Ogsaa fra Christian den Første, der, formedelst sin fatale Stilling med Sverrig, næsten ei kunde andet end bekræfte Hansestædernes gamle Privilegier i Rigerne, hvorved da ganske vore Kiøbstæder forsømtes, have vi en Anordning af 1460, som vil, at ingen udlændisk Mand maatte købblaae i ulovlige Havne, men skulde sælge til Kiøbstæderne og der kobe og give Told. Endelig befaler Christian den Anden (1514) at ingen fremmed Kiøbmand maatte drage om i Landet og kobe Dvæg; at de indfødte Kiøbmænd heller ikke maatte være blotte Factorer, og opkobe dem for fremmede Penge, og hvad Fiskerierne angaaer, at ingen Tydskere maatte fiske paa Landets Fiskerleier, som ere Lolland, Falster, Møen og Stevns herred, hvor, tilføier Hvitsfeld, Tydske heller ingen Privilegier have.

Hvor skadelig en Overdaadighedssyge, til hvilken Hvide denne steg, og hvorledes den forfinede, men derhos tillige forkiølede den saa simple Nordboes Sæder, derom har jeg alt i første Afdeling af dette mit Forsøg, som jeg mener, tilstrækkelig talt. Love og deres Overholdelse ere i en Stat vigtige og nødvendige Requisite. Uagtet man nu vel ikke kan sige at Hanserne befandt sig i en ganske lovlos Tilstand her i Norden, saa have de dog nærmet sig noget sligt; thi da deres første Bestræbelser gik ud paa Uafhængighed af Landsher-

ren, saa finder man at de alt tidlig, saavel i Danmark som i Norge, have haft deres egen Jurisdiction, og at endog selv Norges Konge maatte, i sine Stridigheder med en hantsk Riibmand, lade sig finde i at der gif Dom over ham af Riibmandsraadet i Lybek. Denne Dom sagde, saa at sige, næsten slet intet, da den altid havde Hansernes Fordeel til sidste Hensigt, saa at disse her i Riigerne næsten kunde giøre og lade hvad de vilde. Hvor mange og store Excesser saadant et Forhold affstedkom, indsees af følgende:

„Ved disse Tider (Aar 1311) hedder det
 „hos Hvitfeld x), lod han (Kong Erik Menved)
 „publicere hvad Beskyldninger han havde til de
 „Kostoffer, saaledes: De havde med Magt
 „draget vore Ribnise Borgere til deres tydske
 „Ret, og haver selv domt over dem, efter deres
 „eget Tykke. De have nedhugget en Deel af vor
 „Skov Ribnise, bygget der Byer, og der indført
 „lybsk Ret, endog de det uden vor Billie ikke
 „maatte giøre. Item vort eget, Fiskeri udi Vars
 „nemynde, som vi, og vore Landsmænd frit haver
 „brugt, haver de taget til deres Brug. Den For
 „ged som vi satte dem til Kostof, affatte de og
 „holdt os en Vederspænding imod. Vi drog ind

¶ 2

x) Hvitfeld Erik Menveds Kronike, Pag. 357.

„udi deres Bye, under deres aabne Leide, hvor
 „de gjorde ofte Forsamling imod os i Mørke og
 „dermed brød Leiden. Item sidst vi vilde være udi
 „deres Bye, vilde de ikke give os Leide, uden til
 „et vist Antal, vort Gods derinde blivendes. Item
 „der vi vilde bespise vor Fæstninge, Sivan, Landet
 „og dem til gode, forbød de os at føre af Byen,
 „hvis indført var, tilmed forhindrede de at hvad
 „af Danmark førtes, maatte opsættes for Varne-
 „mynde. Vort eget Gods, som var kommen til
 „Byen, formeente de at udføres. De truede vore
 „Undersaattere af Adels i vor Nærbarrelse, at op-
 „brænde deres, uden deres Brøde, for at de med-
 „stod dem af Mecklenborg, efter vor Befaling. De
 „havde fanget danske Borgere og stættet dem paa
 „Penge, ligedan havde de optaget Undersaatternes
 „Dvæg. De have tilstædet en deres Borgemeester
 „at handle med falske Penge og ikke lade vor Foged
 „vide deraf. De vilde ikke erlægge de kongelige
 „Afgifter af deres Jord udenbyes. Item have de
 „fanget og steilet uskyldige og udomte Mennesker
 „o. s. v.“

Mar 1316 klager 7) Norges Konge Ha-
 gen Magnusen over at det ikke var de Norske til-
 ladte i Tydskland at kiøbe og udføre andet end Al-
 Kramvare, Specerier og andre undværlige Ting,

7) I Præmisserne til en Forordning, der havde de tydske Steders Indskrænkning til Formaal, og hvorom vi før have talt, see her foran.

og Mar 1370 og siden 1375 ere Kong Hagen den 6tes (Magnus Eriksens Søn) Besværing mod disse Kjøbmand følgende z): Hanserne vragede Kongens Mynt, de forbyde de Norske at handle paa Søstæderne a). De havde vedtaget at de Norske, som havde Varer at sælge, ikke maatte føre dem lige til Skibene; de brugte en Detailhandel, som Privilegierne ikke hienlede; de stændte og brændte langs Kysterne fra Bergen til Karmfund, og der og andre Steder i Landet havde de anrettet en Skade og Udelæggelse, hvis Værd ansløges til over 48,000 Mark purt Sølv. I Bergen vare ofte af Kjøbmændene begaaet Mandslæt, uden at Kongen havde faaet den i Lovene bestemte Bod derfor. De havde baade offentlig og lønlig i Bergen, Marsstrand, og andre Steder gjort sig skyldig i Vold og Mord (hvorpaa flere Exempler nominativ opregnes). Blev nogen Tydsker arresteret for sine Forbrydelser, saa blev han af sine Landsmænd med Vold udreven af Justitiens Hænder. 1375 gientages disse Besværing og Kongen

z) Disse Besværing ere ordlydende efter Prof. Myrups Skild. Prof. har dem efter et Manuskript i det kongelige Bibliotek; see Myrups Skild. 1 Deel, Pag. 292 — 293.

a) Et reciprocum for deres Handel i Norge, som jeg alt har anmærket.

erklærer at Stædernes Kiøbmænd, Skippere og Esfolk ofte havde brudt den sluttede Stilstand, og de selv samme Boldsomheder han havde besværet sig over 1370, havde vedværet. Tre fornemme Englænder havde de tydske Kiøbmænd i Bergen dræbt, uagtet de havde Kongens Leide. Gjerningsmændene havde deres Landsmænd forhiulpet i Sikkerhed, og istedet for at bode Mandebod til Kongen efter Loven, eller give en Sum til de Dræbtes Arvinger, havde de budet Kongen, ved hans Ankomst til Bergen, 20 Glasfer Ol, hvilket han ansaae for en Forhaanelse. Han klager ogsaa over, at de uden Forlov huggede Træer i Landets Skove, samt at de aldrig vilde lade ham see de Privilegier, som de idelig beraabte sig paa, vare givne dem af fremfarne Konger.

„Hvad, siger Sartorius b), der feilede i Pri-
 „vilegierne, det vidste de med egenmægtig Anmaa-
 „sielse at forskaffe sig, og hv vilde hindre dem? De
 „kiendte ingen anden Lov end deres egen Willie.
 „Uagtet de vare Fremmede i en fremmed Stad,
 „vilde de ikke høre noget kongelig Bud. Skiondt
 „de havde Borgerret i Norge, vilde de dog ikke
 „betale Afgifter lige med Indfødte, men som stor-
 „mægtige Herrer, erlagde de kun en lille Told ved

b) I hans altciterede Geschichte des Hanseatischen Bundes 2ter Theil, Pag. 332.

„Udførsel og Indførsel, nagtet deres gamle Fri-
 „breve. De lode strax flere Haandværksfolk hente
 „fra Tydskland, og disse vare ganske fritagne fra
 „de Afgiøter, som Borgerne maatte bære o. s. v.“

Siden jeg just her er kommen til at tale om de
 tydske Haandværksfolk i Bergen, saa staaer en kort
 Underretning om disse — forsaavidt som Efterret-
 ningerne, dem vi skyldte den udsadelige Holberg i
 hans Skrift om Bergens Bye, strække — maaskee
 her ikke paa sit urette Sted. Alt i det 13de Aar-
 hundrede vare disse Haandværkere kaldte til Norge
 af dets daværende Konge, og man indrommede
 dem da de Engelskes Factorie, da disse formedelse
 deres flette Opsørsel vare blevne fordrevne. I Ber-
 gyndelsen vare de Kongens Bud lydige, betalte
 deres Skatter og stillede 40 bevæbnede Mænd. De
 kaldtes Skomagere (Schuster) fordi den større Deel
 af dem maaskee har dreven denne Næringsvei, men
 de kaldtes ogsaa de 5 Amter (die fünf Amter) og
 der befandt sig flere Slags Haandværkere blandt
 dem. Da Contoristerne i Bergen Tid efter anden
 erholdt en saa vældig Overmagt, sloge disse Skoma-
 gere sig til dem, de understøttede hinanden og un-
 droge sig ganske Kongens Herredømme. Alt Slags
 Pak fandt Tilflugt hos disse Haandværkere og i
 Scridighederne med Byens Borgere, hvorpaa den
 Tid især var riig, vusten ihre guten Fauste immer zu

legen c). Blandt mange deres Excesser fortæller man følgende: Da det store Gistetors laae mellem Contoiret og Schussergaden, tillode de Tydske ikke de Indfødte at komme til Torvet førend hine havde forsynet sig, og naar Nogen vilde trænge sig ind paa Torvet, blev han modtaget med Koller, Pnygl og Stene. De opkøbte alle ædende Varer af Bønderne og udsolgte dem til Borgerne efter Priser, som det behagede dem; de tilstoppede Bergens Baag eller Viig, og vilde ikke staae under andres Dom end Kjøbmandenes paa Bryggen, med mere, som Holberg leverer i hans Bergens Byes Beskrivelse d): ei at tale om den Moralitetens Fordærvelse, som fulgte af deres ugifte Stand, og deres Lege, der alle bære den meest raae Menneskeklasses Præg.

Uf et Par Christoffer Bairers Privilegier, som findes hos Hvitfeld e), seer man atter hvor store Hansernes Excesser have været. Her hedder det: „Vi ville, at I skulle vide, at vi med dette „vort Brev stadfæste alle de Breve og Privilegier,

c) Siger Cartorius i hans G. d. H. B. 2ter Theil, Pag. 336.

d) Pag. 98 — 105.

e) I Christoffer Baiers Kronike, Pag. 832 — 37; det første er af Aar 1443, det andet af 1444.

„som vore Forfædre, Konger udi Norge, og vi
 „have givet vor Stad Bergen, som Stadsens Ret
 „kan styrke, efter som de hver for sig, udi alle sine
 „Puncter og Artikler formelder og indeholder. For
 „bydendes hver Mand, derimod at giøre, eller
 „rygge lade, men hvo som det giør, skal svare os
 „fuld Brevebrud, saa byde vi alle Udlandiske Em-
 „bedsmænd (Stomagerne) som udi Byen ere, at
 „betale og udgive til os den aarlige Rente, som
 „kaldes paa Norsk Bordleiding, uformindsket
 „efter gammel Sædvane og sammeledes al anden
 „Tynge, Udud og Udgiot til Rigets Rodtorst,
 „som kaldes Udfareleiding og Skipa Fæ, naar som
 „helst vi hannem udbyde lade, eller og svare os
 „Ledingsfald, og andre Brode derfor efter Loven,
 „og dersom nogle af fornevnde udlandiske Riob-
 „mænd eller Embedsmænd, eller hvem som helst
 „det være kan, som med Ulydighed fordrister sig,
 „at bryde mod vor Stadsret udi Bergen, og ei
 „ville Ret giøre, naar de lofligen besøgt blive, saa
 „at de som med Samband huse, fordrer eller und-
 „føre nogle saadanne Udgierningsmænd fra Lov-
 „sens Straf, da byde vi vore Fogder, Befalings-
 „mænd, Raadmænd og alle andre indlandiske
 „Riobstædmænd, som vor Stadsret ville nyde, at
 „raade, fange og gribe og sætte dennem indtil saa-
 „længe, at de fange Borgen for sig, at de ret giøre,
 „og dersom de da formedelst Overmod og Samhold

„ei kunde faaes til Rette, da hydes dennem alle,
 „som beviisligen befunden vorde i samme Samband,
 „under saadan Fred, at de skulde fare ud af Ber-
 „gen inden en Maaned og aldrig mere komme der
 „igien.“ — Af den anden, dateret Kiøbenhavn St.
 Barbara Dag 1444, vil jeg citere de fornemste Artik-
 ler. Kongen indleder den da saaledes: „Vi Chri-
 „stoffer 2c. 2c. kundgiøre med dette vort aabne Brev,
 „at udi Opslo først, da som vi vare til Kongekaa-
 „ret, og ofte siden, haver hæligen for os kiæret
 „været af vore og Rigets Indbyggere, at de Tod-
 „ste af Hansene, som af vore Forsædre, Konger
 „udi Norge, besynderligen privilegerede ere, Bofid-
 „ning at have udi Bergen, der og andensteds udi
 „vort Rige Norge, saa at Kiøbstædsmand og
 „Landsens Indbyggere ere fordervede og endy-
 „dermere fordervede blive, om de saa herefter
 „maae bruge deres ulovlige Sædbane som de hidtil
 „giort have. Nu for den Aarsag Skyld, at den
 „almægtigste Gud haver os udvalgt til Rigens Re-
 „gentere, og kongelig Eed derpaa foret haver,
 „at skulle holde alle Rigens Indbyggere ved Lov og
 „Ret, efter den Forstand, som Gud os givet ha-
 „ver, maae vi ei saadanne Uret og Overdaadig-
 „hed længer stede eller lide, som vore Undersaatter
 „overgaae; thi for vore mangfoldige og store For-
 „sald Skyld, at vi med vor Fuldmagt denne Sag
 „og Leilighed at ransage og overveie disse efterskrevne

„Rigens Raad (her nævnes alle disse Herrer), saa at
 „Rigens Indbyggere, baade Kjøbstædsmand og al
 „Meenigheden, maatte nyde Landfens Lov,
 „Kjøbstædernes Ret, kongelige Rette,
 „bøder og Landfens gode og gamle Sæd-
 „vaner og Friheder, men Ufkiellighed
 „og Overtrædelse aldeles af at lægges.
 „Først og fremmest om al den Deel som paa Torvet
 „bør at sælges, da ville vi og byde, at det er og
 „bliver, efter som Lovbogen, Byes Retten og
 „Kongens Rettebøder udviser. Item om Mungats
 „Brygning og Udsalg enten ved Potter eller Ton-
 „de, Tal, skal blive efter som det findes udi Loven
 „og kongelige Rettebøder. Item om Risd, tydsk
 „Ol, Karsedrank og alle andre udlændiske Drikke,
 „ud at tappe, byde vi at saa sælges skal herefter,
 „som Loven derom udviser og ikke anderledes.
 „Item om Meel, Malt, Erter og andet saadant,
 „saa og Klæde, Sølv, Lærret og saadanne Va-
 „rer, skal herefter ei sælges i smerre Stykker, eller
 „anderledes, end som Loven siger. Item om al-
 „skens ædende Varer ville vi og byde, at ingen
 „udlændisk Kjøbmand mere kjøber, end dennem
 „Behov gaares til deres egen Kost inde i Riget,
 „og ei til Bortsending, eller udselge igien, under
 „saadan Brode, som udi Loven og Rettebøder
 „findes. Item at udlændiske Varer, som er Klæ-
 „de, Sølvvarer, Lærret, Hør, Hamp og alskens

„saadanne Varer ere ei saa gode, som forðum
 „pleie, hverken i Gode, Bredde eller Længde, da
 „ville vi og byde, at hvo som dierffoes at indføre
 „saadanne soigelige Varer i vort Rige Norge
 „til Udsalg, i hyad som helst høvert for sig er, eller
 „nævnes kan, skal saa reoves derudover, som Lo-
 „ven og Rettebøderne byde. Item om Landekjøb
 „og om Kjøb i Fiorder, i Fiske-Barder eller paa
 „Der ogsaa skulder at hente forbyder vi høiligen
 „alle udlændiske Kjøbmænd saadan Kjøbmandskab
 „at bruge eller drive herefter, og ikke heller selv
 „nogen deres skulder at hente, ydermere end som
 „Loven dem tilsteder, under saadan Brøde, som
 „Loven derved lægger. Item at de Tydske lade
 „selv fare i Skov efter Tømmer og Brænde-Beed,
 „det forbyde vi dennem høiligen at det herefter
 „giøre eller giøre lade, saafremt de det ei ville for-
 „giort have mod os, uden at de det kjøbe af de
 „Indenlandske, som sig pleiede af gammel Sæd-
 „vane dermed at nære og bierge. Item at norske
 „Mænd maae ei saa frit seile til de tydske Stæder,
 „som Tydske i vort Rige Norge, hvilket vi meene
 „for Gud og Mand ei skikkeligen tilgaaer; thi ville
 „vi, at norske Mænd skulde seile saa fresseligen i
 „deres Stæder, som de seile udi vort Rige. Item
 „om udlændiske unyttige Kjøbmænd, som ere al-
 „vinteren over i Bergen; og vi have forstaaet,
 „at de Tydske have sæt det udi vort Skion, til

„hvilket vi ei andet svare ville, uden at de ei
 „længer blive, end fra Kyndelmyste om Baaren
 „til Kyndelmyste om Hosten, efter de Privilegier
 „og Rettebøder, som vore Forsædre, rette Konger
 „udi Norge, baade Kong Magens og andre flere
 „derom giort haver, under saadanne Faldsmaal,
 „som Rettebøderne selv derom udviser. Item om
 „allehaande udlændiske Embedsmænd at de gior
 „Leidanger og anden Tynge, til vor Befalings-
 „mand, som dem bør efter Loven, denne usæd og
 „andre, ville vi ei længere siede, eller lide lade,
 „uden at hver gior efter som Loven og Rettebø-
 „derne udviser, under det Faldsmaal, som vort
 „Brev formaaer, derom udgivet, selv beviser.
 „Item Baagen i Bergen gienstoppes af Skomagere
 „og andre, da ville vi at til skal nævnes af vore
 „Befalingsmænd og Laugmænd 12 skielige By-
 „mænd at skue og randsage, hvo det haver giort og
 „hvo som brødelig findes derudi, skal svare derfor
 „eftersom Loven og fordum Kl. Skik derom udvi-
 „ser. Item at Mynten vorder forarget og for-
 „smaaet, da ville vi, at hvilken dermed befunden
 „vorder, at han staaer hans Ret, som derom ved
 „Loven bydes. Item om Pund og andre Vægter,
 „ville vi og byde, at herefter gange skal over al
 „meenige Riget udi Norge, eftersom af Arilds Tid
 „og hertil ganget haver udi Tonsberg og af de
 „Iudlændiske at gienntes, som Loven udviser. Item

„ville vi ingen Maade stede eller fordrage, at nogen
 „udlændiske Kiøbmænd, som ved Bryggen sidder,
 „at have nogle Huse over paa Stranden, hverken
 „deres egne eller til laans eller leie, og hvo som
 „der nu nogen Huus haver, de flytte dem alle over
 „til sig til Bryggen, der som deres gamle Side af
 „Alder været haver, eller og sælge dennem til den-
 „nem, som efter Loven næst ere at kiøbe, end den-
 „nem tækkes, eller og sælge dennem til andre inden-
 „lændiske Mænd, hvem dennem lystet, og skal de
 „have dette gjort inden den Tid, Dag og Stund,
 „som vore Befalingsmænd i Bergen dennem fore-
 „lægger, saa fremt de ei ville de samme Huse under
 „os og Kongedømmet forgiort have.“

En Stændighed var Hansernes Opførsel mod
 Oluf Nielsen, Kong Christian den Førstes Stat-
 holder, og ei mindre skammelig Kongens ligegyls-
 dige Forhold i denne Henseende. Over denne Oluf
 Nielsen, der efter sin Herres Bud, havde forshiet
 nogle Skatter som Hanserne skulde betale, og
 som i øvrigt nok har seet dem noie paa Fingrene,
 klagede Stæderne til Kong Christoffer af Baiern,
 da han var i Lybek; han tog sin Dieners Forsar-
 rende i Forsvar og Christian den Første, Christo-
 fers Eftermand, tog Oluf ligeledes i sin Varetagt.
 Da Oluf udrustedede nogle Kapere mod Hanserne,
 for at forhindre dem i at giøre Sverrig Tilførsel
 i dets Krig med Danmark, opvakte Contoristerne,

understøttede af Skomagerne (1455), et Oprør mod ham; han tog sin Tilflugt til Munkelæs Kloster, haabende der at finde et Asylum, men Tydskkerne forfulgte ham ogsaa her, trods den Hellighed, som efter den Tids Sæder og Tænkemaade hvilede paa saadanne Bygninger. Biskop Torlef gif dem imøde med Sacramentet, men de agtede dette ikke, de antændte Klosteret og Kirken, og Biskoppen, Oluf Rielsen, hans Broder, nogle Domsherrer og 60 andre Personer bleve Luerne offrede. Siden forfulgte de med lige Rasenhed, fangede og halsbuggede Olufs Søner, som hagede efter at hævne Faderens Død. Kongens Opførsel og Lige-gyldighed i denne Sag gjør ham kun liden Ære; han anklagede Sagen for Paven, og deres Straf blev at opbygge den afbrændte Kirke og Kloster og — at faae deres gamle Friheder i Rigerne stadfæstede. At det imidlertid har været en forhadt Sag, sees deraf, at det indrykkes i Kong Hans's Haandfæstning, at hævne denne Misdaad, naar det i denne hedder saaledes f): „Item ville „vi og skulle troligen tilhielpe, at der skeer tilbørlig „Bod og Bandel, for de ulydige og ugudelige „Gierninger, som skee udi Bergen af de Tydske „paa Biskop Torloff, Hr. Oluf Rielsen, Hr. Peder „Rielsen, og mange flere baade Klerke og Leeg-

f) Hvittfeld Kong Hans's Krønike, Pag. 971.

„mænd, Kirke og Kloster, med Rov, Mord og
 „Brand.“ Under Christian den 2den (1521) klæ-
 ger Hvitfeld g) over: „at det gemene Haandværks-
 „folk til Bergen have ynkeligen plyndret Bergens
 „Borgere, og der de Lybske derom er tilskrevet,
 „have de svaret, saadant ikke at være skeet med
 „deres Willie.“ — Videre hedder det: „at
 „de antastede Borgerne i Bergen, og dennem plu-
 „stred og berøved, og dennem fratog alt det de
 „havde, og hverken skaanede Fattige eller Rige. De
 „havde nedbrudt og sønderhugget Borgernes Huse,
 „dog have de gjort meest Skade paa Skotterne og
 „deres Bøen, ligesom det og var Skomagere og andre
 „tydske Embedsmænd, der især havde gjort Skade
 „og røvet.“ Christian sendte Jørgen Hansen Skri-
 ver derop, som lod en af deres Bagere hænges
 uden for hans Huus, der var strax over for Riob-
 mandstuen, de Tydske til Frygt; og han tillod
 sine Tienere at optage alt Kramgods, som fandtes
 inde paa Bryggen, efter det Privilegiums Lydelse,
 som Kong Christian havde givet Borgerne. Da
 Christian maatte forlade Riget, fulgte hans troe
 Jørgen Skriver med, og Hanserne vedbleve da
 deres gamle Vane med Roven, Plyndring, Vold
 og Tyrannie. Skomagerne vægrede sig ved at gaae

g) Christian den Andens Kronike, Pag. 1174, og Fre-
 derik den Førstes Kronike, Pag. 1255.

paa Kongens Rustning, begyndte at holde Oltap uden Accise imod Byens Privilegier, gave fredløse Mænd Leide, og toge dem til sig i deres Skostræde, som de havde lukket med Porte. Paa samme Tid anlagde de Contoirske Blokhuse midt paa Bryggen, for dermed at formene Borgerne naar de vilde fare ud af Baagen til Nordlandene, og ude mod den saakaldte Overgade lode de opreise høie Steenmure for at være deffossirere mod Overfald. Esge Wilde, som Frederik den Første sendte op til Bergen, tvang dem til at nedrive Blokhuset og noget af Muren, og der befales: at da Baagen tilstoppes af Skomagere og Andre, da skal ransages hvo det giort haver, og den, som brødeligen derudi findes, skal have forbrndt til Kronen 8 Ortug og 13 Mark *h*).

Til disse vist ikke ubetydelige Excesser hører vel ogsaa det saa bekiendte jus restringendi, som bestod i, at Hamborgerne vilde tvinge Indvaasnerne af Bilsler og Krempe Marsk til at føre deres Korn til Hamborg, og der sælge det for en bestemt Priis.

Da Hansfestædernes høieste Ret sad, som vi have seet, i Spydstagen, indvikledes vi ofte i kostbare og ødelæggende Krige; jeg henviser i saa Henseende blot til Baldemar Christoffersens

h) See Nyruys Hist. Stat. Skil. 1ste Deel, Pag. 354.

Krig med Stæderne, endt ved Freden til Stralsund Aar 1370, hvorved Kiøbenhavn, Helsingør, Nykiøbing, Falsterbod, Skanør, Elholm, Amager og Hveen, foruden næsten alle andre danske Hers Odelæggelse og Udplyndring, bleve afftaaede, ligesom og Skaane tilligemed dets Kiøbstæder, den der faldende Told og det vigtige skaanske Fiske gik tabt for Riget i 15 Aar, da det dog havde kostet Kongen saa meget at forene denne Provinds med Riget.

Jeg slutter med Valkendorffs Aboe over de Tydske paa Contoiret i Bergen. „Valkendorff
 „lod (saaledes hedder det i et paa det kongl. Bibliothek opbevaret Manuscript) alle tydske Embedsmænd stævne til sig, og da de vare komne, tilkiendegav han dem sin Herres Billie, at de enten skulde sværge Kongen eller drage af Landet. De forlangte da Tid til at raade derom med Hans stædernes Kiøbmænd, hvilken han bevilgede dem. Kiøbmændene satte Mod i dem og styrkede dem i deres Overhørighed imod Øvrighedens Anordninger. Da det gik i Langdrag og Valkendorff intet Svar fik fra Haandværksmesterne, lod han, paa Hs. Kongl. Majestæts Begne, deres Binduer tilflaae. Strax lod samme Haandværksmænd og nogle af de Contoirske sig forlyde med for nogle Qvindfolk, at for den Sag skulde der blive mangt et faderløst Barn; og derfor skulde

„græde det Barn i Buggen laae, med mange andre
 „og store Ord, hvorfor den menige Mand i Byen
 „haver sig storligen befrygtet, og Rogle om Ratten
 „hemmeligen flyttet deres Gods ud af Byen. Bals-
 „kendorff var altid ved frit Mod og gav Bergens-
 „serne Dristighed. For at vise, han ikke var for-
 „færdet, lod han nogle af Borgerne gaae ind paa
 „Slottet, lod Vand bære paa Muren og lave
 „Bomber og Fyrbrandse til. Kiøbmændene bad
 „ham komme til sig i Fruekirke til en Conference.
 „Han lovede dem at møde. Da han gik af Slot-
 „tet, tog han kun 2 Dreng med sig, men sagde
 „til Holger Bagge, som stod i Slotslougen, at
 „saasnart han fik visse Tidende om det allermindste,
 „skulde han strax skyde Ild paa Bryggen. I vor
 „Fruekirke havde Kiøbmændene med sig en Bog,
 „deres Privilegier stode skrevne udi, og der viste de
 „ham et Privilegium, som Kong Christian den An-
 „den havde udgivet her udi Byen, lydende: at de
 „maatte beholde de tydske Embedsmænd indtil
 „videre Bessked. Balskendorff anmærkede da, at da
 „Kong Christian gav dem det Privilegium, da var
 „han ingen kronet Konge, ei heller nogen fuld-
 „gierende Herre over Norge; thi hans Fader end
 „da levede. Resultatet af Conferencen blev, at
 „Balskendorff tilstedede Skomagerne og andre Em-
 „bedsmænd at eie deres Embede endnu indtil Mik-
 „kelsdag; til hvilken Tid de enten skulde sværge

„Hans Maestæt, eller uden videre Indvending
 „forlade Byen. Siden have Stæderne samme
 „Sommer to Gange suppliceret og søgt at formaae
 „Kongen til at tillade, at Embedsmændene maatte
 „være og forblive under Kiøbmændene, men Kon-
 „gen var ikke at overtale.“

„Siden begyndte ogsaa en Trætte imellem
 „Walkendorff og Embedsmændene om St. Halvords
 „Kirke. Disse beraabte sig paa Privilegier og an-
 „dre Breve, skrevne paa det norske Maal, som de
 „ikke kunde læse. Der blev da udsendt Nogle af
 „Raadstuen til at ransage deres Breve, og da
 „sandt det sig, at et af de Privilegier, som de
 „især havde beraabt sig paa mod Walkendorf, det
 „lød paa Tronhiem og paa de der boende tydske
 „Haandværksfolk. Tronhiems Navn var udslettet
 „og Bergens Navn sat isteden derfor. Der var
 „saaledes Intet i deres Privilegier og Breve,
 „som kunde være dem behjælpeligt i deres Paa-
 „stand, vandt derfor Walkendorf Halvords Kirke
 „igien under Kl. Maestæt med al hendes Til-
 „høring.“

„Samme Tid opkom nogen Trætte mellem
 „Slottets Folk og de Tydske paa Bryggen; en af
 „Slotsfolkene blev slagen ved Bryggen. For den
 „Marsags Skyld lod Walkendorf afbryde alle de

„Kaalhauger, som stode imellem vor Frukirke og
 „Slottet, paa det man klarligen kunde see paa
 „Slottet, hvad der skeete imellem Bryggen og
 „Slottet. Samme Sommer lod Balkendorff gisre
 „en Steenbroe fra Allehelgens Kirke og til Dom-
 „kirken, hvor der tilforn var et stort Ufære og No-
 „rads, og lod der en Fjællebroe ober, som Sko-
 „magerne hvert Aar burde holde vedlige.“

„Der nu Mikkelsdag kom, spurgte Balken-
 „dorff Embedsmændene om de vilde blive eller
 „vige. Halvparten sagde de vilde blive, men
 „Halvparten rømte ind paa Bryggen, og vilde
 „de der bruge deres Embede. Balkendorff lod da
 „Oldermanden og de saakaldte Achtein paa Bryg-
 „gen komme til sig i Korstkirken. Disse forbandt
 „sig til, at de herefter ingentid, hverken lønlig eller
 „aaabnbare, vilde holde Embedsmænd ved Bryggen,
 „det være sig hvilket Haandværk det være vil. Da
 „Embedsmændene saae, at de hverken maatte have
 „Plads ved Bryggen eller i Byen, droge de ad
 „Lydskland til.“

„Borgerne, som saae, at Balkendorff havde
 „god Fremgang i sine Foretagender, gik til ham,
 „og beklagede sig, at naar deres Drengs eller Følk
 „kom paa Torvet for at kiope færsk Fisk eller andet,
 „maatte de intet saae, førend de Lydske havde saa

„meget de vilde deraf, og viste ham K. Majestæts
 „Brev om samme Torv, og begiærede, at han,
 „i Følge samme Privilegium vilde unde dem, at
 „lægge og giøre Torvet paa noget andet Sted i
 „Byen. Da forlagde han Torvet uden for Sko-
 „strædet i Baagen, og lod kundgiøre for alle Bøn-
 „der, at de did skulle søge og ei andensteds med
 „deres Fisk og anden sliig Kiøbmandskab.“

B.

 Universitetet.

I. Forelæsninger ved Kiøbenhavns
 Universitet og det pædagogiske
 Seminarium i Vinter-Semestret
 1807 — 1808.

A. Ved Universitetet.

1. Theologiske.

C. F. Horneman, Theol. Dr. & Prof. P. D.
 fortsætter offentligen Tirsdag, Onsdag og Tors-
 dag fra 11 — 12 sine Forelæsninger over den na-
 turlige Theologie efter Moralprinciper; de samme
 Dage fra 12 — 1 forklarer han Pauli Brev til de
 Romere, Fredag fra 11 — 1 vedbliver han at
 giennemgaae de fornemste Hielpemidler til en rig-
 tig Fortolkning af det nye Testaments Bøger, og
 at oplyse deres Anvendelse ved Exempler.

N. E. Halle, Theol. Dr. & Prof. P. D.,
 Biskop over Siellands Stift, fortsætter, som

færdvænlig, sine Bibellæsninger og catechetiske Bøvelser.

F. Münter, Theol. Dr. & Prof. P. D., læser offentlig Onsdag og Fredag fra 10 — 11 over den nyere Kirkehistorie. Privat foredrager han Genesis de fem første Dage i Ugen fra 9 — 10. Mandag, Tirsdag og Torsdag fra 10 — 11 giver han Anviisning til det nye Testaments hellige Bøger.

P. E. Müller, Theol. & Philos. Dr., Theol. P. P. D., tilendebringer offentlig Tirsdag, Torsdag og Fredag fra 4 — 5 sine Forelæsninger over den sidste Deel af den christelige Moral; privat giennemgaaer han Mandag, Onsdag og Fredag Pauli Breve til de Galater, Epheser, Colossenser og Thessaloniker; og Tirsdag, Torsdag og Lørdag fra 1 — 2 den første Deel af Psalmerne. Mandag fra 9 — 10 fortsætter han sine Forelæsninger over den christelige Apologetik; han holder ogsaa Examinatorier.

P. K. Mejer, Theol. P. P. E., fortsætter Mandag og Lørdag fra 11 — 12 og Onsdag fra 3 — 4 sine, i Sommersemestret afbrudte, offentlige Forelæsninger over den sidste Deel af Brevet til de Corinthier. Privat foredrager han de fem øvrige Dage af Ugen fra 3 — 4 den christelige Theologie efter Morus, og gientager det Læste ved Examinatorier om Mandagen fra 12 — 1. Om

Løverdagen paa samme Tid tilbyder han de af sine Medstuderende sin Veiledning, som ønske at prøve deres Interpretations. Evne ved at forklare de vanskeligere Steder af den hellige Skrift.

2. Juridiske.

J. F. W. Schlegel, J. U. Dr. & Prof. P. D. forebrager hver Dag i Ugen fra 11 — 12 den dansk-norske Proces, de 4 første Dage i Ugen fra 12 — 1 gennemgaaer han den hypothetiske Naturret, efter at have tilendebragt den absolute; Fredag og Løverdag paa samme Tid anstiller han, som sædvanlig, theoretisk-practiske Øvelser. Han holder Examinatorier over det Laste paa en for Tilhørerne bekvem Tid.

F. T. Hurtigkarl, J. U. P. P. D., læser Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Fredag fra 9 — 10 over den romerske Ret til Tingen; hver Dag i Ugen fra 10 — 11 foredrager han den dansk-norske Ret til Tingen. Over det der er gennemgaaet saavel i Fædrelandets som den romerske Ret anstiller han Examinatorier efter Tilhørernes Leilighed.

C. Brorson, J. U. P. P. G., foredrager hver Dag i Ugen fra 3 — 4 den dansk-norske Ret i Tingen; de fire første Dage i Ugen fra 4 — 5 gennemgaaer han Criminalretten efter Fædrelandets Love. Han holder ogsaa Examinatorier.

M. H. Bornemann, J. U. P. P. E., læser hver Dag i Ugen fra 8 — 9, eller paa en anden Tilhørerne beleilig Tid, over den almindelige Statsret; Mandag, Onsdag og Fredag fra 11 — 12 foredrager han den dansk-norske Personernes Ret, og Tirsdag, Torsdag og Lørdag paa samme Tid den romerske Personernes Ret. Han anstiller Examinatorier over det Læste efter Tilhørernes Leilighed.

C. J. Møller, Secretair i Høieste-Ret og Adjunct i det juridiske Facultet, læser Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag om Eftermiddagen fra 5 — 6 over den dansk-norske extraordinære Proces, og de samme Dage i den følgende Time over den almindelige og sædvansmæssige eller europæiske Folkeret; Onsdag og Lørdag Eftermiddag fra 5 til 6 anstiller han for sine Medstuderende saavel theoretiske som practiske Commentere, Dvølses. Endeligen forklarer han paa beleilige Dage og Tider den dansk-norske Rets pragmatiske Historie. Disse Timer anvendes til Examinatorier over det Læste.

3. Medicinske.

F. L. Bang, Prof. Med. P. D., fortsætter og tilendebringer Mandag, Onsdag, Torsdag og

Fredag fra 4 — til 5 sine, ved Krigen afbrudte, Forelæsninger over Pathologien.

J. S. Sæptorph, P. P. D. Chir. & Art. obstetr., foredrager offentlig Onsdag og Løvedag fra 12 — 2 Chirurgiens Principer efter Calliens System. Mandag, Tirsdag og Fredag læser han privat over Giordemoderkunsten. Privat viser han, til beleilige Tider, Fødsels-Operationerne paa Phantomet.

D. H. Mynster, M. D. & P. P. E., læser offentlig hver Dag om Morgen fra 8 — 9 og Onsdag og Løvedag om Eftermiddagen fra 5 — 7 over den practiske Medicin ved de Syges Senge i det Kongl. Frederichs Hospital; paa beleilige Tider foredrager han den medicinske Physik og oplyser samme med Experimenter.

J. D. Herholdt, Med. Dr. & P. P. E. tilendebringer i den sædvanlige Formiddagstime sine Forelæsninger over Physiologien.

M. Skjelderup, M. D. P. P. E., gjennemgaaer offentlig Tirsdag og Fredag fra 10 — 11 Osteogenien og Syndesmologien. Privat foredrager han fra 11 — 12 de øvrige Dele af Anatomien. Privatissime læser han for Anthropologiens Dyrkere over det dyriske Livs Physiologie, og oplyser samme med anatomiske Dissectioner.

4. Philosophiske.

Mag. N. Kall, Hist. Prof. P. O., foredrager offentlig Norges Historie, og privat fra 11 — 12 Danmarks Historie. Om Eftermiddagen fra 4 — 5 gennemgaaer han udvalgte Kapitler af den nyere Historie efter Büsching.

L. Bugge, Math. & Astron. P. P. O. gennemgaaer offentlig fra 2 — 3 Dioptriken, og privat fra 1 — 2 den spheriske og theoretiske Astronomie og den mathematiske Geographie. Paa beleilige Tider holder han Examinatorier over det Læste. For dem, der ønske det, er han villig at foredrage en eller anden Deel af den anvendte Mathematik.

Mag. N. C. Kall, L. L. O. O. P. P. O. læser offentlig Mandag, Tirsdag og Onsdag 3 — 4 over det arabiske Sprog; privat vedbliver han Mandag, Tirsdag, Onsdag og Fredag fra 10 — 11 at forklare Salomons Ordsprog.

Mag. J. Böldike, Profess. Math. P. O., læser offentlig Mandag og Torsdag fra 12 — 1 over Begyndelsesgrundene af Algebra, og de øvrige Dage paa samme Tid privat over den rene Mathematik efter Kästners Compendium. Han holder Examinatorier efter Omstændighederne. Han tilbyder dem sin Veiledning, som ønske en eller anden Deel af Mathematiken gennemgaaet.

J Wolf, Prof. Math. P. D. foredrager offentligten tre Dage om Ugen fra 8 — 9 om Morgenens Arithmetiken og Begyndelsesgrundene af Algebra; de øvrige tre Dage paa samme Tid og Tirsdag og Loverdag fra 12 — 1 læser han privat over den theoretiske Geometrie og den plane Trigonometrie efter Karstens Compendium. Han holder Examinatorier over det Læste. De academiske Medborgere, der ønske hans Veiledning i en eller anden Deel af Mathematiken, tilbyder han samme.

Mag. J. Kierulf, Hist. & Geogr. P. P. D. foredrager offentligten Mandag, Onsdag og Fredagen Encyclopædie over de Discipliner, som henhøre til Historiens Universalstudium. Privat gienemgaaer han hver Dag i Ugen fra 1 — 2 de mærkværdigste europæiske Rigers og Republikers Historie. Om Eftermiddagen Kl. 5 læser han over Statistiken.

G. Wad, Hist. Nat. P. P. D. foredrager offentligten Mandag, Onsdag og Fredag fra 10 — 11 Pattedyrenes og Fuglens Naturhistorie; hver Dag paa en for Tilhørerne beleilig Tid gienemgaaer han Ornyctognosten tilligemed de vigtigste Capitler af Geognosten.

Dr. N. Treschow, Philos. P. P. D. foredrager offentligten Mandag og Tirsdag fra 9 — 10 de gamle Philosophers fornemste Dogmer; privat

gjennemgaaer han de øvrige Dage i Ugen paa samme Tid Logiken tilligemed Philosophiens dogmatiske Propædie, og om Løverdagen Kl. 11 holder han Examinatorier over det Læste. Mandag og Fredag fra 10 — 11 foredrager han Begyndelsesgrundene at Moralphilosophien, af hvilke han maaskee til en anden Tid, der nærmere anmeldes, vil gjøre Anvendelse paa Politiken.

Mag. B. Thorslacius, Prof. Ling. Lat. Ord. giver offentlig Torsdag og Løverdage fra 10 — 11 en kort Oversigt over de etruskiske Antiquiteter; Mandag, Onsdag, Torsdag og Løverdage fra 12 til 1 holder han Forelæsninger over den romerske Literatur paa Latin, og anstiller Examinatorier i en egen Time. Privat gjennemgaaer han Tirsdag og Fredag fra 12 — 1 og Løverdage fra 1 — 2 Horats's Satirer. Mandag og Torsdag fra 4 — 6 anstiller han latinske Siil:Øvelser for dem, der maatte ønske det.

Mag. N. Schov, Archæol. Prof. P. E. fortsætter Mandag og Torsdag fra 9 — 10 sine offentlige Forelæsninger over de skionne Kunstværkers Historie hos de gamle mere cultiverede Nationer; privat fortolker han de øvrige Dage i Ugen paa samme Tid udvalgte Ode af Pindar paa Latin.

Mag. N. Nyerup, Hist. Lit. Prof. & Bibli., fortsætter Tirsdag og Torsdag fra 3 — 4

sine offentlige Forelæsninger efter Krugs: Versuch einer systematischen Encyclopædie.

Mag. G. Begtrup, Decon. Prof. E. foredrager offentligen enkelte Capitler af Land-Oeconomen, og privat fra 3 til 4 Begyndelsesgrundene af Agerdyrkningen.

E. Bruun, Prof. Lingv. Angl. foredrager privat Tirsdag og Lørdag fra 3 — 4 Begyndelsesgrundene af det engelske Sprog, og anstiller Skrive Øvelser.

P. E. Müller, Theol. & Philos. Dr. Theol. P. P. D. foredrager Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Lørdag fra 10 — 11 Moralens. Han holder Examinatorier efter Tilhørernes Leilighed.

G. Sverdrup, Gr. Ling. P. E. fortsætter Onsdag, Torsdag og Lørdag fra 3 — 4 sine offentlige Forelæsninger over Lycurgs Tale mod Peocrates. Privat giennemgaaer han Mandag og Tirsdag fra 3 — 4 og Fredag fra 3 — 5 Hesiodus's Carmina.

Mag. H. E. Ørsted, Phys. P. E. foredrager offentligen Tirsdag fra 4 — 6 den mechaniske og privat Torsdag og Lørdag paa samme Tid den dynamiske Deel af Experimental-Physiken, og oplyser det Læste med Experimenten. Dem der ønske en eller anden Deel af Physiken eller Chemien giennemgaaet, tilbyder han sin Veiledning.

B. I det pædagogiske Seminarium.

D. G. Moldenhawer, Sem. Director, forklarer Mandag og Onsdag fra 9 — 10 Maaden at foredrage den christelige Religionslære i Skolerne, og veileder Alumnernes Privatstudier.

J Wolf, Inspector i den mathematiske Klasse, gennemgaaer Tirsdag og Lørdag fra 9 — 10 Maaden at undervise saavel Begynderne, som dem, der have gjort videre Fremgang, i Arithmetiken, og veileder Alumnernes egne Øvelser.

G. Wad, Inspector i den fysiske Klasse, fremsætter Tirsdag fra 8 — 9 Reglerne for den rigtige Underviisning i Naturhistorien; Torsdag og Lørdag paa samme Tid foredrager han den almindelige Oryctologie.

K. L. Kahbek, Prof. og Inspector i den danske Klasse, anstiller Tirsdag fra 12 — 1 Skriveøvelser for Alumnerne. Om Lørdagen paa samme Tid vil han gennemgaae en eller anden enkelt Disciplin, som hans Tilhørere maatte ønske.

L. C. Sander fortsætter de af ham i forrige Semester begyndte Forelæsninger. Hver Dag fra 4 — 5 tilbyder han de academiske Borgere, som ønske nøiere at lære det tydske Sprog, sin Privathjælp i at tale det rigtigt og skrive det smukt.

L. Bruun, Prof. og Lector i Seminariet, giver Mandag og Torsdag fra 12 — 1 Undvisning til at skrive det franske, og Onsdag og Fredag til at skrive det engelske Sprog rigtigt, og anstiller Øvelser med Alumnerne.

Mag. B. Thorlacius, P. L. L. D. begynder Mandag fra 11 — 12 sine mythologiske Forelæsninger; Torsdag fortsætter han Foredraget af den græske Literatur ved Examination; ved om Tirsdagen at gennemgaae udvalgte Stykker af Cæsar og om Fredagen Aristoteles's Ars poëtica, veileder han Philologernes exegetisk critiske Studium. Onsdag og Lørdag recenserer han alle Alumnernes latinske Udarbejdelser.

G. Sverdrup, S. L. P. og Inspector i den historiske Klasse, fremsætter Tirsdag og Fredag fra 9 — 10 Reglerne for Historiens Foredrag i Skolerne, og veileder Alumnernes Privatstudier.

II. Academiske Examina.

I. Theologiske Embeds-Examen i October 1807.

Den 20 October.

- I. **Daniel Friederich**. En Søn af afd. Søemand Nicolai Schytte, fød i Nyborg i
 Universit. og Skole-Annaler 1807. 2 B. R

- Fyen 1785, blev Student 1804 — *Laudabilis, et quidem egregie.*
2. Mathias Frederich Fyhn. En Søn af Skovfoged Johan Georg Fyhn, fød i Tronhiem 1785, blev Student 1802. — *Haud illaud. Specimen scriptum laude dignum.*
3. Christian Frederich Friis. En Søn af afg. Forvalter Otto Friis, fød i Frisenvold ved Randers 1778, blev Student 1796. — *Non Contemnendus.*
- d. 22 Octbr.
4. Marcus Mathiesen. En Søn af afg. Præst Mathias Georg Mathiesen, fød i Rye i Sieland 1785, blev Student 1803. — *Laudabilis.*
5. August Gaarder. En Søn af afg. Oberst Ole Gaarder, fød i Nordmør i Tronhiems Stift 1784, blev Student 1802. — *Laudabilis.*
6. Vitus Bering Kordam. En Søn af afg. Præst Christian Valle Kordam, fød i Hardsanger i Bergens Stift, blev Student 1799. — *Laudabilis.*

d. 23 Octbr.

7. Jacob v. der Lippe Parelus. En Søn af Probst Jacob v. d. Lippe Parelus, fød i

Tronhiem 1782, blev Student 1799. —
Laudabilis.

8. Martin Thomsen Næblerød. En Søn af Fæstebonde Thomas Mortensen, fød i Næblerød i Siælland 1780, blev Student 1801. —
Haud illaudabilis.

9. Theodorich Peter Lund. En Søn af afg. Cappellan Johan Jacob Lund, fød i Sorby-
magle i Siælland 1781, blev Student
1799. — Haud illaudabilis.

d. 26 Octbr.

10. Peter Michelsen Lorenzen. En Søn af
afg. Bødker Michel Lorenzen, fød i Chris-
tiania 1780, blev Student 1799. —
Haud illaudabilis.

11. Laurits Kjelder. En Søn af Hiffer Nicolai
Petersen Kjelder, fød i Skagen 1777, blev
Student 1798. — Laudabilis.

12. Nicolai Schaldemose. En Søn af Pro-
prietær Christian Schaldemose, fød i Høn-
deruplund i Hven 1782, blev Student
1803. — Haud illaudabilis.

d. 27 Octbr.

13. Frederik Hobe. En Søn af Oberst Johan
Frederich Hobe, fød i Randers 1787, blev
Student 1803. — Laudabilis.

- 14 Carl Frederich Krøyer. En Søn af afg. Bæver Joachim Krøyer, fød paa St. Jørgensbjerg i Roeskilde 1782, blev Student 1803. — Non Contemnendus.
-

2. Juridisk Embeds-Examen i October 1807:

A. Theoretisk Prøve.

a). Latinsk.

Den 23 October

1. Johannes Hoffmann Buhl. En Søn af Cancellieraad Buhl i Fredericia, fød samme Steds 1784, blev Student 1801. — Laudabilis.
2. Johan Anthon Carl Rambusch. En Søn af Oberst Rambusch, fød i Slagelse 1782, blev Student 1800 — Haud illaudab.
3. Johan Jacob Feilberg. En Søn af Actuaris Feilberg i Hof- og Stadsretten, fød 1786, blev Student 1803. — Laudab.

d. 24 Octbr.

4. Cristian Petersen. En Søn af Kammerraad Petersen, fød i Landsbyen Skjern i Jylland 1784, blev Student 1803. — Laudabilis.

5. Jens Christian Gundorph. En Søn af Kammerraad Gundorph, fød paa Gaarden Sønderkøb i Ribe Stift 1784, blev Student 1803. — Laudabilis.
6. Bjarne Thorstensen. En Søn af Thorsten Steingrimsen, af Bondestanden, fød paa Gaarden Sandhusnes i Østersherdingen i Jysland 1781, blev Student 1804. — Laudabilis.

d. 25 Octbr.

7. Nicolaj Bierregaard Hjorth. En Søn af Præsten Hjorth til Alsnes Præstegjeld i Aggershus Stifte, fød 1785, blev Student 1803. — Haud illaudabilis.
8. Thomas Sommer Normann. En Søn af Kjøbmand Normann i Bergen, fød sammesteds 1785, blev Student 1802. — Non Contemnendus.
9. Peter Martin Ottesen. En Søn af Provst og Sognepræst Ottesen i Norge, fød 1782, blev Student 1804. — Laudabilis.

d. 27 Octbr.

10. Joachim Norddahl Fleischer. En Søn af Præsten Fleischer i Bergen, fød sammesteds 1783, blev Student 1799 — Haud illaudabilis.

11. Andreas Langballe. En Søn af Overhofretsassessor Langballe, fød i Kiøbenhavn 1787, blev Student 1803. — Haud illaudabilis.

b) Danff.

d. 28 Octbr.

1. Christian Christopher Schiott. En Søn af afg. Gartner Schiott paa Ussinggaard i Weile Amt, fød sammesteds 1784. — Beqvem.
2. Jens Christian Sørensen. En Søn af Kjøbmand Sørensen i Varde, fød sammesteds 1785. — Beqvem.
3. Lauritz Thurah Thrap. En Søn af afg. Degn til Nykiøbinge Menighed i Aalborg Stift, Thrap, fød sammesteds 1786. — Beqvem.
4. John Søeborg. En Søn af Sognepræst Søeborg til Hagestad og Gislinge Menigheder. — Ei ubevem.

d. 29 Octbr.

5. Claus Christian Bruun. En Søn af Søerfrigscommissair og Mynster skriver Bruun, fød i Nyborg 1784. — Beqvem.

6. Peter Laurberg. — En Søn af Landvæsens-
Commissair Laurberg, fød paa Estvadgaard's
Kloster 1783. — Beqvem.
7. Frederich Mønster. En Søn af Told- og
Consumtions-Inspector Mønster, fød i
Stubbekjøbing paa Falster 1785. — Be-
qvem.
8. Christopher Bøgh. En Søn af Jens Lassen
Bøgh, fød paa Vester Mølle i Narhuus
Amt 1785. — Beqvem.

d. 30 Octbr.

9. Christian Severin Palle Røyem. En Søn af
Præsten Røyem til øvre Qvindedal i Chri-
stiansands Stift, fød 1784. — Ei ubeqv.
10. Ernst Carl Gross. En Søn af Muurmester
og Brandcapitain Gross, fød i Kiøbenhavn
1788. — Ei ubeqvem.
11. Carl Munch. En Søn af Landinspector
Munch, fød i Birkerød 1788. — Beqvem.
12. Henrich Marchusen. En Søn af Brænde-
viinsbrænder Marchusen, fød i Kiøbenhavn
1789. — Ei ubeqvem.

d. 31 Octbr.

13. William Pristed Bull. En Søn af Toldbe-
tient Bull, fød i Bergen 1782. — Ei
ubeqvem.

14. Nicolaj Brorson Stampe. En Søn af Sognepræst Stampe til Hundstrup og Øst-rild Menigheder i Jylland, fød 1782. — Ei ubegvem.
15. Jens Laurfen. En Søn af Fæstebonden Laurfen i Christrup Bye i Randers Amt, fød sammesteds 1785. — Begvem.

B. Practisk Prøve.

a) Candidati Juris.

1. Peter Martin Ottesen. — Laudabilis.
2. Nicolai Hasle (Exam. theor. 15 April 1807 Laudab.) — Laudabilis.
3. Joachim Norddahl Fleischer. — Haud illaudabilis.
4. Johan Sechmann Fleischer (Exam. theor. 19 Junii 1807 Haud illaudab.) — Non Contemnendus.

b) Examinati Juris.

1. Christian Christopher Schiøtt. — Vel.
2. Jens Christian Sørensen. — Vel.
3. Laurits Thurah Thrap. — Vel.
4. Claus Christopher Bruun. — Vel.
5. Peter Laurberg. — Vel.
6. Frederich Münster. — Vel.
7. Christopher Bøgh. — Vel.

8. Ifke antaget.
  9. Nicolai Brorson Stampe. — Vel.
  10. Jens Laurfen. — Vel.
-

3. Philosophisk, philologisk Examen.

A. Philosophisk Prøve.

Den 1 October.

1. Carl Pet. Lambrechts. — Haud illaudabilis.
2. Franz Due Bradt. — Laudabilis.
3. Henr. Hansen Holm. — Laudabilis.
4. Johan Severin Arens. — Laudab. & publ. enc. ornatus.
5. Johannes Hansteen. — Laudabilis.
6. Adolp Engelbrecht Boje. — Haud illaudabilis.
7. Johannes Abel. — Laudabilis.
8. Peter Jani Ellern. — Non contemnendus.
9. Georg Frederich Koop. — Laudabilis.
10. Christ. Ludov. Homann. — Laudabilis.
11. Frederich Brüeneck. — Haud illaudabilis.

d. 2 Octbr.

1. Joh. Ditt. Liebenberg Hansen. — Laudab

2. Carl Daniel Stebusk. — Laudabilis.
3. Chr. Jac. Cosmus Bræstrup. — Laudab.
& publ. enc. ornatus.
4. Joh. Christ. Tandberg. — Laudabilis &
publ. enc. ornatus.
5. Georg Tandberg. — Laudabilis & publ.
enc. ornatus.
6. Joh. Jacob Blicher. — Laudabilis.
7. Pet. Anti Hoier. — Haud illaudabilis.
8. Joh. Grüner. — Laudabilis.
9. Joh. Dorph. — Laudabilis.
10. Mich. Joh. Lynge. — Laudabilis.
11. Chr. Bagge Jensen. — Haud illauda-
bilis.

d. 9 Octbr.

1. Afslist.
2. Jens Vestengaard. — Laudabilis.
3. Nic. Pet. Eggert Koch. — Laudabilis.
4. Mathias Juel. — Haud illaudabilis.
5. Laur. Pet. Hedermann. — Haud illaud.
6. Lud. Holb. Warncke. — Haud illaudab.
7. Afslist.

d. 13 Octbr.

1. Nic. Carl Fries. — Haud illaudabilis.
2. Laur. Christ. Holsoe. — Haud illaudab.
3. Joh. Fred. Hoier. — Haud illaudabilis.

4. Mog. Chr. Nellesmann. — Laudabilis.
5. Joh. Henr. Blache. — Laudabilis.
6. Chr. Verbandt Rogert. — Laudabilis.
7. Afsiist.

B. Philologisk Præve.

Den 3 Octbr.

1. Joh. Christ. Dyrhauge. — Laudabilis.
2. Lyder Bentzen. — Laudabilis.
3. Joh. Georg Bentzen. — Laudabilis.
4. Joh. Frid. Hoier. — Haud illaudab.
5. Afsiist.
6. Christian Lund. — Laud. & publ. enc. ornat.
7. Engelbrecht Finne. — Haud illaudab.
8. Johannes Ingerslow. — Laudabilis.
9. Jens Blicher. — Haud illaudabilis.
10. Nic. Frid. Bernh. Schiern. — Laudabil.
& publ. enc. ornatus.

d. 14 Octbr.

1. Andreas Møller. — Haud illaudabilis.
2. Kasimus Müller. — Haud illaudabil.
3. Joh. Nic. Herlow Müller. — Haud illaudabilis.
4. Wilh. Conr. Lorenz. — Laudabilis & publ.
enc. ornatus.
5. Carl Phil. Julius Lorenz. — Laudabilis.

6. Albert Pet. Gude. — Laudabilis.
7. Carl Ferd. Lund. — Laudabilis.
8. Lauris Foss. — Laudabilis.
9. Jens Fyhn. — Haud illaudabilis.
10. Nic. Mathias Harboe. — Laudabilis.
11. Henrich Seerup. — Laudabilis.

---

4. Examen Artium.

Til Examen Artium i dette Efteraar vare III Candidater anmeldte, af hvilke allerede 83 vare tilstæde i Hovedstaden, da det uformodentlige fiendtlige Overfald paakom. Saasnart Fiendtlighedernes Standsning igien tillod at tænke paa Universitetets videnskabelige Anliggender, blev det af forskellige Aarsager, som vare en umiddelbar Følge af de indtrufne Begivenheder, fundet nødvendigt at udsætte denne Examen til Begyndelsen af Novbr., og, da under de vedvarende Omstændigheder Dimittenderne fra Fyen, Jylland og Norge ikke engang til denne Tid kunde ventes til Hovedstaden, blev den Foranstaltning giort, at de 83 tilstædeværende Dimittender bleve under 3 af Directionen i Overensstemmelse med Forord. af 22de Marts 1805 udnævnte Examensdeputationer fordeelte saaledes, som hosføiede Tabeller N. B. C. vise (dog med Udeladelse af deres Navn, som enten udebleve eller befandtes umodne), og at de øvrige Dimit-

Examen Artium
ved Kiøbenhavn's Universitet i November 1807.

Litr. B.

Examensdeputation.

Professor A. Kall.

Professor Müller.

Justiterraad Schow.

Professor Ørsted.

Examens Characterer:

Examinander.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Examens Characterer:																		
		Dansk Stil.	Latin.	Lat. Stil.	Græsk.	Hebræsk.	Tydsk.		Frank.		Religiøs.	Geographie.	Historie.	Arithmetik.		Geometrie.				
							Undervisnings-Tid.	Overfattelse af Dansk paa Tydsk.	Overfattelse af Tydsk paa Dansk.	Undervisnings-Tid.	Overfattelse af Dansk paa Frank.	Overfattelse af Frank paa Dansk.				Undervisnings-Tid.	Character.	Undervisnings-Tid.	Character.	
1. Hengen, Ole	Privatist fra Kongebæd, dimit. af N. E. Rosenkrantz	godt.	meget godt.	godt.	udm. godt.	—	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	—	udm. godt.	—	udm. godt.
2. Buch, Christopher	Privatist fra Kiøbenhavn, dimitteret af A. Bergmann	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	maadelig.	—	—	tem. godt.	1½ Aar.	—	godt.	maadelig.	meget godt.	godt.	—	godt.	—	—	fyg.
3. Ditten, Ernst Hans	Privatist fra Kongebæd, dimit. af N. E. Rosenkrantz	godt.	godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—	—
4. Kenger, Immanuel Cirsovius	Privatist fra Ribe, dimit. af G. H. Sjødm.	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	tem. godt.	—	maadelig.	—	—	—
5. Hald, Andreas	Privatist fra Ribe, dimit. af Emanuel Nøbbe	godt.	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	—	—	maadelig.	—	—	—	meget godt.	godt.	godt.	—	—	—	—	—
6. Hammerich, Peter Benjamin	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af Job. Hammerich	tem. godt.	tem. godt.	godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	tem. godt.	—	—	godt.	godt.	godt.	godt.	—	godt.	—	—	godt.
7. Holst, Loreng	Privatist fra Viborg, dimit. af Emanuel Nøbbe	godt.	godt.	tem. godt.	maadelig.	—	—	—	tem. godt.	—	—	—	godt.	maadelig.	tem. godt.	—	—	—	—	—
8. Holst, Povel	Privatist fra Ribe, dimit. af N. E. Rosenkrantz	udm. godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	—	meget godt.	—	—	udm. godt.
9. Jansen, Hans Billefow	Privatist fra Ribe, dimit. af J. M. Bedt.	godt.	godt.	tem. godt.	tem. godt.	meget godt.	½ Aar.	—	maadelig.	—	—	—	meget godt.	godt.	godt.	—	meget godt.	—	—	godt.
10. Koefod, Georg Abreche	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af N. E. Rosenkrantz	godt.	meget godt.	godt.	—	—	—	tem. godt.	—	2 Aar.	meget godt.	—	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	—	meget godt.	—	—	udm. godt.
11. Lund, Andreas Volbeck	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af D. G. Sommer	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	tem. godt.	—	—	—	stet.	tem. godt.	godt.	meget godt.	—	stet.	—	—	meget godt.
12. Martensen, Martin Georg	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af D. Bull	meget godt.	meget godt.	godt.	godt.	—	—	godt.	meget godt.	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	godt.	—	—	godt.
13. Munch, Christian Peter	Privatist fra Ribe, dimit. af Emanuel Nøbbe	tem. godt.	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	godt.	stet.	tem. godt.	—	—	—	—	—
14. Nelholm, Lauris Christian	Privatist fra Ribe, dimit. af Emanuel Nøbbe	godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	—	—	—	godt.	—	—	—	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—
15. Petersen, Frederich Christian	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af E. Mørch	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	meget godt.	—	—	godt.	godt.	tem. godt.	maadelig.	—	godt.	—	—	godt.
16. Pihl, Andreas	Privatist fra Kiøbenhavn, dimitteret af Job. Elshøj	godt.	meget godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	godt.	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	tem. godt.	godt.	—	meget godt.	—	—	meget godt.
17. Schwabe, Christian	Privatist fra Kiøbenhavn, dimit. af D. G. Sommer	godt.	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	maadelig.	—	—	—	godt.	maadelig.	tem. godt.	tem. godt.	—	godt.	—	—	udm. godt.
18. Schierer, Franz	Privatist fra Ribe, dimit. af Job. Hammerich	meget godt.	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	—	—	meget godt.	—	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	godt.	—	—	udm. godt.
19. Schønheider, Gottl. Wilmil	Privatist fra Ribe, dimit. af N. Bergenhømer	tem. godt.	tem. godt.	godt.	maadelig.	—	—	—	maadelig.	—	—	tem. godt.	godt.	godt.	godt.	—	maadelig.	—	—	maadelig.
20. Salboe, Ole Christian	Privatist fra Ribe, dimitteret af M. Weierboe	tem. godt.	godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	tem. godt.	—	—	godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	—	tem. godt.	—	—	maadelig.

Kiøbenhavn, den 19 November 1807.

A. Kall.

P. E. Müller.

N. Schow.

H. E. Ørsted.

Examen Artium ved Kiøbenhavn's Universitet i November 1807.

Litt. A. Examensdeputation.

Justiteraad Bugge.

Professor Mønter.

Justitsraad Kierulff.

Professor Sverdrup.

Examens Characterer.

Table with columns for Examinander, Hvorfra og af hvem dimitterede, and various subjects (Danst, Latin, Græsk, Hebraisk, Tydsk, Fransk, Religion, Geographie, Historie, Arithmetik, Geometrie) with character ratings like 'meget godt', 'godt', 'uudmeldt'.

Caaledes affattet i Deputationen A. den 17 Novbr. 1807.

Bugge.

Mønter.

Kierulff.

Sverdrup.

F. S. Høwitz, Physik udm. godt.
C. Lund, Physik meg. godt.
C. R. Wille, Physik meg. godt.

Naturhist. udm. godt.
Naturhist. udm. godt.
Naturhist. meg. godt.

Philos. Hist. udm. godt.
Philos. Hist. meg. godt.
Philos. Hist. udm. godt.

C. G. Dræcker, Physik tem. godt.
D. Bæch, Physik tem. godt.

Naturh. meg. godt.
Naturh. tem. godt.

Philos. Hist. godt.
Philos. Hist. tem. godt.

Bed den i Skoleaaderes Overværelse i Kiøbenhavn's Cathedral-Skole holdte Examen have bemærkede Skoles 5 Candidater desuden erholdt følgende Characterer:

Litr. C. Examinationsdeputation.

Professor Wolf.

Professor Thorslacius.

Professor Rahbek.

Professor Meier.

Examens Characterer.

Examinander.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Examens Characterer.																													
		Danst Stil.					Lat.					Tysk					Fransk					Religion.		Geographie.		Historie.		Arithmetik.		Geometrie.	
		Dansk Stil	Latin.	Lat. Stil.	Græk.	Hebraisk.	Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Tysk.	Oversættelse af Tysk paa Dansk.	Undervisnings-Tid.	Oversættelse af Dansk paa Fransk.	Oversættelse af Fransk paa Dansk.	Religion.	Geographie.	Historie.	Undervisnings-Tid.	Character.	Undervisnings-Tid.	Character.												
1. Aggerup, Johan Peter.	Roeskilde Skole	godt.	godt.	godt.	meget godt.	tem. godt.	1 Aar.	—	meget godt.	1 Aar.	—	godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	godt.	1 Aar.	godt.	—												
2. Aldemelt, Johan Christian.	Roeskilde Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	godt.	1 Aar.	—	godt.	1 Aar.	—	godt.	meget godt.	godt.	meget godt.	godt.	1 Aar.	godt.	—												
3. Bendz, Niels Christian.	Frederichsborg Skole	godt.	godt.	godt.	godt.	—	1 1/2 Aar.	maadelig.	—	1 1/2 Aar.	maadelig.	—	—	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	1 Aar.	godt.	—												
4. Bergh, Mathias Knud Jørgens.	Christiania Skole	meget godt.	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	hele Skolet.	tem. godt.	—	hele Skolet.	godt.	—	—	udm. godt.	meget godt.	meget godt.	hele Skolet.	meget godt.	hele Skolet.												
5. Brandt, Johan Rasmus.	Bergens Skole	tem. godt.	tem. godt.	godt.	meget godt.	—	—	—	tem. godt.	—	—	meget godt.	—	tem. godt.	godt.	godt.	—	godt.	—												
6. Bræiel, Søren August.	Frederichsborg Skole	godt.	godt.	godt.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	godt.	godt.	—	godt.	—												
7. Ebertun, Pet. Joh. A. Conradt.	Krønstads Skole	udm. godt.	udm. godt.	tem. godt.	meget godt.	—	6 1/2 Aar.	godt.	—	6 1/2 Aar.	godt.	—	—	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	6 1/2 Aar.	meget godt.	6 1/2 Aar.												
8. Friman, Christian Heiberg.	Bergens Skole	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	godt.	godt.	—	—	tem. godt.	—	—	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	meget godt.	—												
9. Hasberg, Bernhardt Georg.	Christiania Skole	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	meget godt.	hele Skolet.	godt.	—	hele Skolet.	meget godt.	—	—	udm. godt.	udm. godt.	udm. godt.	hele Skolet.	udm. godt.	hele Skolet.												
10. Heperdahl, H. O. Fremming.	Christiania Skole	godt.	godt.	godt.	tem. godt.	—	1/2 Aar.	maadelig.	—	1/2 Aar.	st.	—	—	godt.	meget godt.	godt.	7 Aar.	meget godt.	7 Aar.												
11. Holmsen, Hans.	Christiania Skole	meget godt.	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	godt.	2 Aar.	godt.	—	1 1/2 Aar.	—	meget godt.	—	godt.	meget godt.	godt.	—	—	—												
12. Kierulf, Loreng.	Slagelse Skole	godt.	tem. godt.	godt.	maadelig.	—	4 Aar.	—	maadelig.	—	4 Aar.	undskyldt sig	—	godt.	tem. godt.	tem. godt.	4 Aar.	godt.	4 Aar.												
13. Løvsik, August Meidahl.	Christiania Skole	godt.	tem. godt.	godt.	meget godt.	—	2 Aar.	tem. godt.	—	2 Aar.	godt.	—	—	godt.	udm. godt.	godt.	2 Aar.	tem. godt.	2 Aar.												
14. v. Moltke, Georg Herman.	Roeskilde Skole	godt.	godt.	godt.	tem. godt.	godt.	1 Aar.	—	meget godt.	1 Aar.	—	meget godt.	—	godt.	godt.	godt.	1 Aar.	godt.	—												
15. Munch, Søren.	Christiania Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	udm. godt.	udm. godt.	hele Skolet.	godt.	—	hele Skolet.	godt.	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	hele Skolet.	meget godt.	hele Skolet.												
16. Muus, Abraham Falk.	Frederichsborg Skole	meget godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	—	1 Aar.	godt.	—	1 Aar.	godt.	—	—	godt.	udm. godt.	meget godt.	1 Aar.	godt.	1 Aar.												
17. Myerup, Hans Christen.	Christiania Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	—	2 Aar.	tem. godt.	—	2 Aar.	godt.	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	2 Aar.	tem. godt.	2 Aar.												
18. Olsen, F. Leopold Blicher.	Frederichsborg Skole	meget godt.	godt.	meget godt.	meget godt.	—	6 Aar.	godt.	—	6 Aar.	godt.	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	6 Aar.	tem. godt.	6 Aar.												
19. Remmich, Christ. Ulrich Emil.	Helsingørsk Skole	meget godt.	godt.	meget godt.	godt.	—	2 1/2 Aar.	tem. godt.	—	2 1/2 Aar.	tem. godt.	—	—	godt.	meget godt.	meget godt.	2 1/2 Aar.	tem. godt.	2 1/2 Aar.												
20. Salicath, Joh. Carl Christian.	Frederichsborg Skole	meget godt.	godt.	meget godt.	tem. godt.	tem. godt.	hele Skolet.	tem. godt.	—	hele Skolet.	godt.	—	—	meget godt.	udm. godt.	meget godt.	hele Skolet.	godt.	hele Skolet.												
21. Semb, Andreas.	Christiania Skole	godt.	godt.	maadelig.	godt.	tem. godt.	1/2 Aar.	—	tem. godt.	1/2 Aar.	undskyldt sig	—	—	meget godt.	meget godt.	meget godt.	1/2 Aar.	godt.	1/2 Aar.												
22. Stenerfen, Abraham Borgh.	Roeskilde Skole	godt.	godt.	godt.	godt.	godt.	1 Aar.	—	godt.	1 Aar.	—	meget godt.	—	tem. godt.	tem. godt.	godt.	1 Aar.	tem. godt.	—												
23. Struch, Peder Senning.	Roeskilde Skole	tem. godt.	godt.	godt.	meget godt.	tem. godt.	1 Aar.	—	meget godt.	1 Aar.	—	godt.	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	1 Aar.	tem. godt.	—												
24. Struch, Jens Wilhelm.	Christiania Skole	tem. godt.	godt.	godt.	tem. godt.	meget godt.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	tem. godt.	tem. godt.	2 Aar.	maadelig.	—												
25. Thaning, Hans Henrik.	Bordingborg Skole	godt.	udm. godt.	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	2 Aar.	godt.	2 Aar.												
26. Thaning, Wilhelm.	Bordingborg Skole	godt.	udm. godt.	godt.	godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	2 Aar.	godt.	—												
27. Wederkinch, Canutus Broust.	Frederichsborg Skole	tem. godt.	tem. godt.	maadelig.	maadelig.	maadelig.	2 1/2 Aar.	tem. godt.	—	2 Aar.	tem. godt.	—	—	godt.	godt.	godt.	2 Aar.	meget godt.	2 Aar.												
28. Worn, Peter.	Bordingborg Skole	godt.	tem. godt.	maadelig.	tem. godt.	tem. godt.	—	—	—	—	—	—	—	godt.	godt.	tem. godt.	2 Aar.	maadelig.	2 Aar.												

Caaltes forjættet i Examinationsdeputationen Litr. C. den 18 Novbr. 1807.

J. Wolf.

B. Thorslacius

Rahbek.

R. Meier.

Efter Skrivelse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler til Decanus i det philosophiske Faculter tilføjet endnu, at følgende Candidater fra Christiania Skole have ved Examen i Skoleraadets Hærbærelse erholdt følgende Characterer i vedtagne Rubriker:

A. S. Muus, Naturhist. me. godt.
M. S. J. Berg, — udm. godt.

Anthropologie me. godt.
— udm. godt.

A. Semb, Naturh. udm. godt.
H. O. S. Heperdahl, — udm. godt.

Naturh. udm. godt.
— udm. godt.

Anthropologie me. godt.
— udm. godt.

Engelsk godt.

Examen Artium
ved Kiøbenhavn's Universitet i November 1807.

Vir. D.   Examen's Deputation.   Rector Magn. Professor Treschow.   Professor Horneman.   Professor Wøldike.   Professor Engelstoft.

Examen's Characteret:

Examinander.	Hvorfra og af hvem dimitterede.	Examen's Characteret:																						
		Dansk Stil		Latin.		Lat. Stil.		Græsk.		Hebraisk.		Ejndl.			Frank.			Religion.	Geographie.	Historie.	Arithmetik.		Geometrie.	
		Udm.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
1. Clausen, Frid. Henr. August	Her. fra Kiøbenhavn, dimitteret af P. W. Adler. Phil. Theol. 6.	udm.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
2. Faber, Nicolai	Cathedralsk. i Odense	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
3. Frisch, Owe Ferdinand	Horsens Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
4. Frisch, Emilus Jacobi	Horsens Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
5. Gierloff, Carl	Cathedralsk. i Naalborg	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
6. Haubroe, Laurik Peder	Borgerdyds-skolen	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
7. Ipsen, Søren	Cathedralsk. i Naalborg	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
8. Kistbye, Joh. Did. Brinck	Cathedralsk. i Naalborg	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
9. Koppel, Nathan Bendix	Nyeborg Skole	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
10. Møller, Hans Henr. Nicolai	Horsens Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
11. Nyborg, Peder Bildthugger	Nyeborg Skole	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
12. Rasch, Erasmus Christ.	Cathedralsk. i Odense	udm.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
13. Riber, Magnus Friderich	Cathedralsk. i Odense	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
14. Spander, Niels Møller	Horsens Skole	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
15. Thune, Jacob	Cathedralsk. i Odense	udm.	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
16. Wedel, Otto Casp. Valentin	Her. fra Goerigsborg, dimitteret af Rector Bendixen.	tem. godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
17. Wichsen, Jørgen Henrich	Horsens Skole	godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.
18. Wormsthold, Christ. Tøger Carl	Her. fra Kiøbenhavn, dimitteret af Rector Bendixen.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.	meget godt.

Saaledes affattet i Deputations-Forsamlingen den 4 Decbr. 1807.

N. Treschow.

C. F. Horneman.

J. Wøldike.

Efter Skrivelse fra Directionen for Universitetet og de lærde Skoler til Decanus i det philosophiske Faculter tilføies endnu, at følgende Candidater fra Cathedralskolen i Odense have ved Examen i vedkommende Skoleråds Nærværelse erholdt følgende Characterer i vedtagne Rubriker:

M. S. Riber, Hist. Philos. meget godt.
Jac. Thune, — udm. godt.

Naturh. meget godt.
— meget godt.

Physik meget godt.
— meget godt.

Er. Chr. Rasch, Hist. Philos. meget godt.
Nic. Faber, — meget godt.

Naturhist. meget godt.
— godt.

Physik udm. godt.
— udm. godt.

tender, som siden maatte ankomme, forbeholdtes til den fjerde Deputation, som i sin Tid skulde blive udnævnt. Til den Ende bleve saasnart Communicationen var aabnet vedkommende Forligheder til videre Bekiendtgjorelse underrettede om, at de anmeldte Dimittender fra Provindserne vilde endnu kunne antages til Examen Artium, naar de indfandt sig i Kiøbenhavn inden den 16 Novbr., hvorfor det blev overladt til Dimittenderne selv, om de under nærværende Omstændigheder heller vilde forblive endnu et halvt Aar i de respective Skoler, i hvilket Tilfælde Løfte gaves dem, at de næstkommende Foraar skulde blive admitterede til en overordentlig Examen Artium.

Examen med de tilstødeleværende 83 Candidater begyndte den 5 Novbr.; og fortsattes, paa den i §. II — 18 foreskrevne Maade, skriftlig og mundtlig indtil den 17 s. M.

Den Deputation, hvis Medlemmer nævnes paa den med Lit. A. betegnede Liste, havde Directionen for denne Gang overdraget at opgive Pensæ og Thematæ til de skriftlige Udarbejdelser, for de til Deputationerne A. B. og C. henlagte Examinander. Disse Opgaver vare for de forskjellige Rubriker følgende:

I. I Modersmaalet.

Hvilken moralsk Nytte kunne unge Mennesker have af Historiens Studium?

Veiledning i Henseende til Ideer og Tankegang.

Exempler paa Dyd og Laas; hiins egen Lon, den-
nes Straf baade for det enkelte Menneske og for hele
Staten.

Exempler til Esterligning paa Klogskab og Mod.

Forsigtighed i at bedømme det Gode og Onde i Men-
neskets Character.

Bekræftelse i Troen paa det guddommelige Forshu.

2. Oversættelse af Latin paa Danst.

(Af Ernesti Initia doctrinæ solidioris).

*Amicitiaë ineundæ præcipua cautio 1) est, ne
judicium in eligendis amicis præcipitemus, et ut
primum quemque vidimus aut audivimus cum ju-
cunditate aliqua, ita statim eum amicum habere
atque in amicorum numerum adsciscere velimus.
Magna est enim in hominibus multis dissimulatio,
qua vitia non modo tegunt et occultant aliquam-
diu, sed virtutis etiam quandam speciem adsu-
munt, quæ, nisi propius diutiusque spectetur,
facile imponere 2) non acutissimo potest. Ita-
que veteres recte præceperunt, de eo demum
amicine loco habendum sit, judicare posse, quo-*

cum aliquot salis modios ³⁾ comederis. Inita autem amicitia, operam adhibeamus, ut beneficii omnique officiorum genere fiat quotidie confirmatio, imprimis vitium illud amicitiarum periculum fugiamus, ne familiaritate ad contemptum abutamur, plusque in amicum nobis quam in alium licere putemus.

1) Forsigtighedsregel.

2) Kuffe, bedrage.

3) Skiepper.

3. Oversættelse af Dansk paa Latin.

Da Epaminondas, Thebanernes Hærfører, kom tilbage fra Laconien, blev han anklaget paa Livet, fordi han havde beholdt Anførselen 4 Maaneder over den ved Lovene bestemte Tid. For at redde sine Medcommanderende, bad han dem, skyde af Skylden ¹⁾ paa ham eene, og paastaae, at de mod deres Villie vare blevene tvungne til at overtræde Lovene. Selv fremstillede han sig for Dommerne med den Forsikring, at han ingen bedre Grunde vidste at fremføre til sit Forsvar end sine Handlinger. Fandt de dem anderledes, bad han, de vilde lade ham henrette, dog med den Betingelse, at man paa hans Gravsteen ²⁾ satte fol-

gende Ord: Examiondas tvang Thebanerne til, med Jld og Sværd at ødelægge Lacedæmoniernes Distrikt ³⁾), som ingen Fiende i 500 ⁴⁾ Aar havde betraadt; at opbygge Messene igien, og give Grækerne deres Frihed tilbage. Dommerne solte Bøgen af hans Ord, og fritjendte ham.

¹⁾ culpam in aliquem conferre, rejicere,

²⁾ columna, lapis sepulcralis.

³⁾ ager.

⁴⁾ quingenti.

4. Oversættelse af Tydsk paa Dansk.

(Af Herders Ideen zur Geschichte der Menschheit.)

Das Gesetz der Wiedervergeltung ist eine ewige Naturordnung. Wie bei einer Waage keine Schaale niedergedrückt werden kann, ohne daß die andre höher steige: so wird auch kein politisches Gleichgewicht gehoben, kein Frevel ¹⁾ gegen die Rechte der Völker und der gesammten Menschheit verübt, ohne daß sich derselbe räche und sich selbst einen desto schrecklichern Sturz ²⁾ bewirke. Wen eine Geschichte uns diese Naturwarheit zeigt: so ist die Römische Geschichte; man erweitere aber seinen Blick und fessele ³⁾ ihn nicht auf eine einzelne Ur-

sache des römischen Verderbens. Hätten die Römer auch Asien und Griechenland nie gesehen, und gegen andre, ärmere Länder nach ihrer Weise verfahren; ohne Zweifel wäre ihr Sturz zu andrer Zeit, under andern Umständen, dennoch aber unvermeidlich gewesen. Der Keim der Verwesung ⁴⁾ lag im Innern des Gewächses: der Wurm nagte an seiner Wurzel, an seinem Herzen; und so mußte auch der riesenhafte Baum endlich sinken.

1) Forbrydelse.

2) Omstyrning.

3) hæfte.

4) Spiren til Henvisnelse.

5. Oversættelse af Dansk paa Tydsk.

Alle Efterretninger om Sinesernes Sprog stemme deri overeens, at det har bidraget saare meget til dette Folks kunstlede Tænkemaade. Thi er ikke ethvert Landsprog den Model i hvilken Folkets Ideer dannes, ¹⁾ bevares ²⁾ og meddeles? Især, naar en Nation gjør saa meget af sit Sprog som denne, og derfra udleder al sin Cultur. Sinesernes Sprog er en moralisk Ordbog, d. e., en Ordbog for Høflighed og fine Sæder. Ikke allene Provintser og Steder, men ogsaa Folkets forskjellige Universi, og Skole. Annaler. 1807. 2. B. S

Classer, ja selv Bøger, ere forskiellige ³⁾ i Henseende til Sproget: saa at den største Deel af Eiserernes lærde Flid blot anvendes paa et Redskab ⁴⁾, uden at man med dette Redskab udretter noget. Alting kommer her an paa regelmæssige Smaating. Sproget siger meget med saa Lyd, for stedse at male een Lyd med mange Træk, og eet og det samme med mange Bøger.

¹⁾ bilden.

²⁾ erhalten.

³⁾ verschiedene.

⁴⁾ Werkzeug.

6. Oversættelse af Fransk paa Dansk.

(Af Florians Gonzalve de Cordoue).

Progrès de l'islamisme. ¹⁾

Dès ce moment l'islamisme se répandit comme un torrent dans l'Arabie, dans l'Ethiopie. En vain quelques tribus idolâtres ou juives voulurent défendre leur ancien culte, en vain la Mecque arma ses soldats contre le destructeur de ses dieux; Mahomet, le glaive ²⁾ à la main, dispersa leurs armées, s'empara ³⁾ de leurs villes, pardonna souvent aux vaincus, et s'attacha, par

sa clemence, par son génie, par ses talens, les peuples qu'il avait soumis. Législateur, pontife, chef de toutes les tribus arabes, maître d'une armée invincible, respecté des souverains d'Asie, adoré d'une nation puissante, secondé par des capitaines devenus sous lui des héros, il allait marcher contre Héraclius, lorsqu'il mourut à Médine des suites du poison ⁴⁾ que lui avait donné une juive du Khaïbar.

1) den mahomedanske Religion.

2) Sværdet.

3) at bemægtige sig.

4) Gift.

7. Oversættelse af Dansk paa Fransk.

Maurerne i Spanien ere berømte, og deres Historie er lidet bekiendt. Deres Navn minder ¹⁾ om Ridderaad, ²⁾ Høflighed ³⁾ og Skionne Kunst; og de i arabiske og spanske Forfattere adspredte ⁴⁾ Brudstykker af deres Aarbøger indeholde kun Beretning om dræbte Konger, Borgerkrige og evige Trefninger med deres Naboer. Men man finder og undertiden Træk af Godhed, Retfærdighed og Siels Høihed. Disse Træk gjøre meget

stærkere Indtryk ⁵⁾ paa os end de, som vi læse i vore Historier; enten ⁶⁾ fordi de have et Slags Originalitet, der har sin Oprindelse i Orientalernes Tænkemaade; eller fordi en skøn Handling, et rørende Udtryk midt iblandt de talrige Exempler paa Barbari faae en ny Glæde ⁷⁾ af de Forbrydelser, hoormed de ere omgivne. ⁸⁾

1) rapeller.

2) esprit de Chevalerie

3) politesse.

4) épars.

5) gjøre Indtryk, frapper.

6) enten — eller — soit — soit.

7) éclat.

8) entourer.

8. I Religionen.

a). Af den kristelige Religionslære.

1) Hvilke Trøstegrunde giver Religionen os i ufortiente Lidelser?

2) Hvorledes er det Bud at forstaae, at vi skal elske vore Fiender?

b). Af den bibelske Historie.

1) Hvo var Johannes den Døber, og hvad mærkeligt vides om ham?

9. I Historien.

a). Af den ældre.

1) Succincte enarretur expeditio Xerxis contra Græcos.

2) Breviter exponatur bellum civile inter Marium, Cinnam et Syllam.

b). Af den nyere.

2) I hvilke Henseender var den russiske Keiser Peter den Stores Regiering saa mærkvaerdig?

1) At forklare den forenede nederlandske Republiks Oprindelse.

10. I Arithmetik og Geometrie.

1) Naar 3 Tønder koste 5 Rd. 4 Mk. 8 S., hvad koste da 418 Tønder?

2) At multiplicere Hele og Brøk med Hele og Brøk, f. Ex. $2\frac{1}{2} \times 4\frac{3}{4}$.

3) Det bevises, at Centrivinklen er dobbelt saa stor som Peripherievinklen.

4) Det bevises, at, naar i en retvinklet Triangel fra den rette Vinkels Top til Hypotenusen

falder en Perpendicular, da deses Trianglen i tvende andre, som ere indbyrdes ligedannede og ligedannede med den hele Triangel.

Efterat Examen med ovennævnte 83 herværende Candidater saaledes var afholdt, og de hidtil fra Provindserne udeblevne 28 anmeldte Candidater, paa nogle faa nær, nemlig: 2 fra Christiania Skole, 3 fra Ribe Skole og et Par Privatiser fra Ribe, havde indfundet sig, udnævntes den ovennævnte 4de Deputation Lit. D. til at prøve disse, som findes anførte paa vedføjede Tabel D.; dog, at her, ligesom ved de øvrige tre Examen-Deputationer, mangle de, der enten ikke indsendt sig, eller efter aflagte skriftlige Prøver bleve erkjendte for umodne, og som altsaa, ifølge Forord. §. 20, denne Gang blev udelukkede fra mundtlig Examen og academisk Borgerret. Sidstnævnte Deputation blev det af Directionen overdraget, for de den underlagte Examinander at opgive Pensæ og Themata til de skriftlige Udarbejdelser. Disse Opgaver vare i de forskiellige Rubriker følgende:

I. I Modersmaalet.

Hvilken Forsigtighed bør unge Studerende vise i Henseende til Valget af Omgangsvener, og hvorfor?

Tankegang.

1. Til Spørgsmaalets første Deel:

3. Er. noie at prøve, førend man vælger — at raad-
føre sig med ældre og erfarne Mænd — omhyggelig at
vogte sig for de Selskaber, som befordre Lettsindighed og
afdrage den Studerende fra sin egentlige Bestemmelse.

2. Til Spørgsmaalets anden Deel:

At vise Nødvendigheden af de udviklede Reglers Jagt-
tagelse, deels formedelt den umiddelbare Indvirkelse paa
den unge Studerende selv i flere Henseender, deels for-
medelt Indvirkelse paa andres Meening om ham og den-
nes Følger.

2. Oversættelse af Latin paa Dansk.

(Af Paulini a Josepho Orat. X. de vi et potestate
literarum).

Quanta sit doctrinæ vis quantumque in animis
hominum valeat, vel hinc maxime patet, quod
clarissimi quoque duces et imperatores ab ea vinci
præclarum sibi duxerunt. Philippus, Rex Ma-
cedoniæ, vir magnitudine animi et bellicis laudi-
bus cum paucis comparandus, Athenienses bello
gravi diuturnoque vicerat; cumque Athenas in
suam potestatem redeisset, communis fuit tum
ducum tum etiam amicorum regis sententia, ut
rex urbem, sibi ac Macedonum nomini tot an-

nos infestissimam, solo æquaret. Sed Philippus, eorum spreto consilio, urbem doctrinæ, ut ipse ait, et litterarum theatrum, incolumem esse jussit. Ciceronem Cnejus ille Pompejus, tot tantisque victoriis jure optimo Magnus, tanti fecit, ut eum omnium triumphorum laurea dignum affirmaret, Multo præclarius esse asseverans, ingenii et Romanæ lingvæ terminos quam imperii fines promovens.

3. Oversættelse af Dansk paa Latin.

Der som Menneskene havde kunnet leve saaledes tilsammen, at de ei overtraadte Ketsfærdigheds og Billigheds Love, da skulde intet have forstyrret Freden mellem dem. Havde de ikke sønderrevet ¹⁾ de Bænd, med hvilke Naturen forenede dem som Mennesker, da vare de ikke blevne nødte til som Borgere at indgaae Forening med hverandre. Havde ingen indhegnet ²⁾ en Plads, og kaldt den sin, da vare alle blevne i en fuldkommen Lighed. Thi, hvor intet eies, der finder Uret ei Sted. Misundelse fødes først, naar Fordelene ³⁾ ulige deles, og Sierrighed kiendes ei, saa længe det ikke fornødne er unyttig. Kort, saalænge hver var fornøiet med at være M e n n e s k e ⁴⁾, saalænge skulde alle de Kilder være tilstoppede, af hvilke Uven-

flab, had og Fordærvelse ¹⁾ udflyde ⁶⁾ til Jor-
dens fornuftige Beboere.

1) rumpere.

2) sepire.

3) commoda.

4) humanitas ipsa.

5) perniciēs.

6) manare s. derivari.

4. Oversættelse af Tydsk og Dansk.

(Af Geschichte Schwedens v. F. Mühs 1. Th. S. 291 f.)

In der Mitte des vierzehnten Jahrhunderts wü-
thete eine der entseßlichsten ¹⁾ Seuchen, ²⁾ wovon
die Geschichte Kunde ³⁾ giebt, in Europa. Sie
war in Asiens Hitze erzeugt, und Schiffer brachten
sie, über das Meer, in ihre Heimath ⁴⁾. Die
Schriftsteller können nicht Ausdrücke genug finden,
die Verheerung ⁵⁾ dieser Pest zu schildern: eine
erzürnte Gottheit schien sie abgesandt zu haben,
um, die Volkzieherin ⁶⁾ ihrer Rache, alle Ge-
schlechter der Sterblichen zu vertilgen. ⁷⁾ Ohne
Widerstand wälzte sie sich von einem Orte zum
andern fort, und raffte ⁸⁾ unzählige Menschen

hin. Keine Vorsicht schützte vor dem ansteckenden Gifte. Umsonst wurden die Unreinigkeiten aus den Städten geschafft; vergebens trennte man die Gesunden von den Kranken; der Rath der erfahrenen Aerzte blieb fruchtlos. Keine Busübungen, keine Betfahrten andächtiger Seelen, erweichten ¹⁾ den Allmächtigen. Kein Heilmittel schlug an, kein Arzt vermochte die Unglücklichen von dem Verderben zu befreien, entweder weil die Kraft des Uebels unbezwinglich war, oder weil die Verständigen die Quelle desselben nicht zu entdecken wußten. Gewöhnlich endigte der dritte Tag das Leben.

1) forkræftelig, gyselig.

2) smitsom Sygdom, Epidemie.

3) Efterretning.

4) Hiem.

5) Odelaggelse.

6) Guldbyrderinde, Udsørcrinde.

7) udrydde.

8) henrev.

9) formildede, vorte.

5. Oversættelse af Danst paa Tydsk.

I Aaret 1033 blev den første Gudsfred ^{a)} forordnet. Der var til den Tid i Europa ingen Dv-

righeid, ingen Justizforfatning *b)*, der tilstrækkelig havde kundet beskytte den Fornærmede mod Fornærmeren, og forhindre Voldsomheder. Nogle Biskopper i Frankerig kom først paa det Indfald, at bekiendtgjøre en, som de foregave, fra Himme- len nedkommen Befaling fra Fresseren *c)*, at Men- nessene dog i det mindste visse Dage om Ugen, de nemlig, paa hvilke han havde lidt og ligget i Gra- ven, skulde holde Fred. Denne Fred kaldte de just *d)* derfor Gudsfred, Treuga Dei. Treuga, et barbarisklatinisk *e)* Udtryk, betyder en Fred eller Baabensstilstand. Slige Forordninger bleve nu med adskillige Modificationer i andre Land gjorte og fra Tid til anden fornyede.

a) Gottesfriede.

b) gerichtliche Verfassung.

c) der Heiland.

d) eben.

e) barbarischlateinischer.

6. Oversættelse af Franssk paa Dansk.

(Af Histoire de Gustave Adolphe par Mr. Archenholtz à Amsterdam. 1764. 8. T. iv. p. 480 sq.)

Pendant la guerre de Prusse ¹⁾ un jeune homme se présenta au Roi Gustave Adolphe, et com- mença à le haranguer ²⁾ en Latin; mais étant

resté court,³⁾ ce Prince voyant son embarras lui dit: "mon ami, parlons allemand, nous nous entendrons mieux. Qu'est ce, que tu me veux." Sire, repartit le jeune homme, je suis étudiant,⁴⁾ et je voudrois bien servir dans Votre Cavalerie." "Passe,⁵⁾ dit le Roi, on pourroit bien faire un bon soldat d'un mauvais étudiant." "Mais, Sire, reprit l'étudiant, je n'ai ni cheval ni argent." "On trouvera remède à cela, repond le Roi; mais pourquoi ne veux-tu point continuer les études?" "C'est, dit l'étudiant, que je préfère les armes aux livres." "Ah, je vois ce que c'est, s'écria le Roi; optat ephippia bos piger, optat arare caballus;" c'est à dire: le bœuf paresseux voudroit porter la selle, et le cheval tirer la charue.

1) Preußen.

2) holde Tale til.

3) resté court, at standse i sin Tale; ikke kunne udfore, hvad man vil sige.

4) Student.

5) kom an, du skal være antagen.

7. Oversættelse af Dansk paa Fransk.

Man har bemærket a) om Keiser Valentinian, at aldrig har nogen Tyrke med stærre Strengthed end

han straffet de Embedsmænd, *b*) som misbrugte *c*) hans Tillid, og at aldrig er nogen oftere bleven bedraget end han. Fordærvelsen var paa sin højeste Epidie *d*) i denne ulykkelige Tidsalder. *e*). Dog fandtes der een, som var oprigtig *f*) nok til ikke at dølge *g*) Sandheden for Keiseren. Iphicles blev af Epiroterne sendt til ham for at overbringe *h*) ham deres Taksigelse *i*) for Stattholderens *k*) Probi gode Bestyrelse. *l*) Keiseren havde nogen Formodning om *m*), at denne Taksigelse var tiltryglet *n*), maaskee ved Trudsler *o*). „Er det ogsaa virkeligen sandt, spurgte han, at dine Landsmænd have sendt dig for at takke mig?“ Iphicles svarede: det er vist, at de have overdraget *p*) mig at bevidne Dig deres Taknemmelighed, men Taarerne trillede *q*) dem ned af Kinene, da de gave mig dette Brev *r*).

a) remarquer.

b) ministre.

c) abuser de.

d) au comble.

e) siecle.

f) sincère.

g) dissimuler.

h) porter.

i) remerciement.

k) Commandant de la Province.

l) gouvernement.

m) se douter, que.

n) mendier.

o) commander.

p) charger de.

q) rouler.

r) commission.

8. I Religionen.

a). Af den christelige Religionslære.

1) Hvad Indflydelse har Læren om Guddommens Forsorg for den physiske Verden og Regiering over den moralske Verden paa Menneskets Sinds Beroligelse og Villies Forbedring?

2) Hvori bestaaer den fornuftige Gudsdyrkelse, som Christendommen anbefaler, og hvorfor var dens anbefaling især paa den Tid vigtig, da Christendommen fremkom?

b). Af den bibelske Historie.

1) At fortælle nogle af Phariseernes meest ondskabsfulde Anfald mod Jesus af Nazareth, og Aarsagen til deres Had imod hant.

9. I Historien.

a) Af den ældre.

1) Quid memoria dignum domi militiæque gestum est, imperante Iustiniano primo? Addantur nonnulla de origine gentium barbararum, quæ ab eo devictæ sunt.

2) Succincte exponatur historia coloniarum græcarum in Asia minori ab earundem inde initiis usque ad Cyrum.

b) Af den nyere.

1) Naar og hvorledes blev Christendommen indført i Norden (Danmark, Norge og Sverrig)? Nogle Bemærkninger tilføies angaaende Beskaffenheder af den Religion, som Skandinaverne bekiendte sig til, førend de bleve Christne.

2) Naar og hvorledes blev Veien til Søes fra Europa til Ostindien først opdaget, og hvilken Indflydelse havde denne Begivenhed paa Europa, især i Henseende til Handelen?

10. I Arithmetik og Geometrie.

1) At addere Brøker; f. Ex. $\frac{1}{2} + \frac{2}{3} + \frac{3}{4}$.

2) At extrahere Roden af en Decimalbrøk; f. Ex. af 2/5.

3) Det bevises, at, naar man i en Triangel trækker en Linie parallel med Basis, da blive Segmenterne af det ene Crus geometrisk proportionale med Segmenterne af det andet Crus.

4) Det bevises, at, naar to Triangler ere ligedannede, da forholder Trianglernes Indhold sig indbyrdes, som Quadraterne af de i dem eensliggende Sider.

I Henseende til Orden og Opsyn forholdtes, i Overeensstemmelse med Forord., paa samme Maade, som de foregaaende Aaringer. Til at føre det umiddelbare Opsyn under de skriftlige Prøvers Udarbeidelse, vare af de forskiellige Deputationer valgte følgende Inspectorer: Cand. Theol. L. C. Hualegaard; Cand. Theol. S. B. Hersleb; Cand. Theol. M. Petersen, Cand. Theol. S. P. Svendsen; Studios. C. P. Røser og Studios. F. C. Rosen.

Antallet af dem, som efter aflagte skriftlige Prøver stædedes til den mundtlige Examen, beløb sig til 91. Af de øvrige 20 vare 7, som ovenfor meldt, ei betimeligen ankomne, 6 havde ei indsendt sig til Prøverne, og 7 befandes ikke at have den fornødne Modenhed. Af disse 91 havde 7 ikke angivet Græsk, 45 ikke Hebraisk, 9 ikke Tydsk, 20 ikke Fransk, 12 ikke Arithmetik, 22 ikke Geometrie. Udfaldet af de denne Gang blandt academiske Borgere optagne Dimittenders samtlige Exa-

A.

Characterer.

Sag.	Udmærket godt.		Meget godt		Godt.		Sæmmelig godt.		Maade- ligt.		Ulfæls- men.	
Dansk	9	21	35	26								91
Latin	10	53	28	20								91
Latinsk Skrift	5	14	44	21	7							91
Græsk	18	26	16	18	6							84
Hebraisk	5	15	13	10	3							46
Lyds	4	17	24	29	9							83
Fransk	5	15	31	13	6	3						73
Religion	7	22	38	17	6							90
Geographie	15	34	26	14	1	1						91
Historie	10	25	33	20	3							91
Arithmetik	6	22	31	12	7	1						79
Geometrie	16	16	21	7	8							68
Tilsammen	110	260	540	207	56	5						978

mensprøver erfares af højskolede Censurlister (A. B. C. D.), hvoraf Resultaterne, til lettere Oversigt, ere samlede i vedskiede Tabel A. a). Det viser sig heraf, at af 978 Characterer faldt 710 paa de tre første Klasser (U. g. M. g. S.) og 268 paa de sidste (E. g. M. a. d. S. l. e. t.); og at Rubriken Godt af dem alle er den meest talrige. Af de samtlige Dimittender, som indstillede sig saavel til de mundtlige som skriftlige Prover udmærkedes, i Overeensstemmelse med Forord. §. 24, i første Klasse: Frederich Wilhelm Friis og Christian Rothe, begge fra det Schouboeske Institut, hvilte Universitetets Priismedaille i Solo tildeeldes; i anden Klasse: Rasmus Emil Bruun fra samme Institut, og i tredje Klasse: Hans Olaf Fremming Heierdahl fra Christiania Cathedralskole. Til, ifølge Forord. §. 20., i visse Rubriker at aflægge ny Examen efter et halvt Aars Forløb forpligtedes 11, og til lignende Prøve efter et heelt Aar 3.

- v) For saavidt nogen Uovereensstemmelse fulde bemærkes imellem denne Tabel og andre andensteds tidligere bekendtgjorte, maa Læseren i Henseende til denne ligesom enhver anden Efterretning, Universitetet eller de lærde Skoler vedkommende, der i disse Annaler meddeles, ansee de sidstes Ansørelse som den autentiske.

Efter tilsendebragt Examen og Inscription, bleve de nye academiske Borgeres Optagelse paa den i Forords. S. 24. foreskrevne Maade den 7de December paa Univeritetsfesten til Erindring om den danske Kirkes og Høiskoles Reformation, hvilken Solennitet denne Gang foregik i Regentkirken, da det store Auditorium var afbrændt, af da værende Decanus i det philosophiske Facultet, Professor A. Kall, høitidelig bekiendtgjort. Den sædvanlige latinske Tale holdtes af Justitsraad R. Schow, som deri fremsatte Grundlinierne til en Fremstilling af den menneskelige Aands Fremskridt efter Videnskaberens Opkomst. Til Høitideligheden var Indbydelsen skeet ved et Program af samme Forfatter, hvori Bestaffenheden og Indholdet af Nonni Dionysiaca forklaredes *b*).

---

b) Begge ere omstændeligen anmeldt i *Kjøbenh. Lærde Efterretninger* for 1807. No. 50. S. 795 — 800, hvortil Udgiveren vil have Læseren henviist.

III. Foreløbig a) Beretning om Universitetets og det lærde Skolevæsens Tab ved Bombardementet i September 1807.

1. Udelagte Bygninger:

Frue Kirke b).

Af Studiigaarden den eene Længde, hvori fandtes det store til academiske Høitideligheder bestemte Auditorium, de tvende til de daglige

a) Til en fuldstændig Beretning ere endnu ikke alle Data samlede. Saavel om Tabet selv, som om alle de Foranstaltninger, der til det Udelagtes Restitution eller i Anledning af de indtrufne Begivenheder ved Universitetet maatte blive giorte, skal Publicum successivt vordt omstændelig og authentisk underrettet. Jeg maa eengang for alle bede disse Annalers Læsere erindre, at de vel ere et Tidsskrift, men ingen Avis, at de have forpligtet sig til at levere fuldstændige og nøiagtige Efterretninger, og som en Folge deraf ikke kunne meddele disse tidlige ere end de officielle Data, hvorefter de skulle redigeres, kunne være tilveiebragte og ordnede.

b) Denne Kirkes visse Indtægter bestaae i:

Kongetiender

af Videmark Rug 17 Edr., Byg 17 Edr., Havre 8 Edr.

— Lornbye — 16 Edr., — 21 Edr., — 8 Edr.

— Bieverklov — — — 96 Edr. — —

Forelæsninger indrettede Sale, og det nyligen med 3000 Rdlr. Bekostning istandsatte Anatomiekammer. Af den tilstødende Sidebygning brændte nogle Fag over Porten, der udgjorde den Stol, som var bestemt for de Kongl. Herstaber ved academiske Høitideligheder.

Borchs Collegium.

Professorresidentser: de Herrer Professorer Etatsraad Riisbrighs, Justitsraad Bugges, Hornemans, Bangs, Wødikes og afgangne Conferentsraad Obeligs.

Præsteresidentser: de Herrer Probst Plums og Clausens.

Trinitatis og Frue Kirkers Fattigskoler.
Frue Skole.

Disse Bygninger vare saaledes assurerede i Brandkassen:

Frue Kirke , , , 50,000 Rdl.

Denne Bygning var vurderet til 288,800 Rdl., men højere end ovenstaaende Assurance kunde paa Grund

Kirketiender

af Hvidovre 70 Edr. Byg.

Dens Capital er hoistubetydelig. Dens aarlige Indtægt, beregnet efter et Middeltal af de 3 sidste Aar, udgjør 3645 Rdl. Udgiften, ligeledes beregnet, udgjør 4248 Rdl.

af §. 9. i Anordningen af 17 Jul.
1795 ikke erholdes.

Studiigaarden	37,600	Rd.
Borchs Collegium	9800	—
Statsraad Riisbrighs Residentse	7900	—
Justitsraad Bugges	7300	—
Professor Hornemans	9300	—
Prof. Bangs	8200	—
Prof. Wöldike	8300	—
Afg. Conferentsraad Obelighs	9800	—
Provst Plums	9800	—
Pastor Clausens	5300	—
Frue Kirkes Fattigskole	3800	—
Trinitatis Kirkes Fattigskole	5000	—
Frue Skole	16,600	—
	<hr/>	
	188,700	Rd.

2. Beskadigede Bygninger.

Trinitatis Kirke c) Universitetsbibliotheket og Observatoriet.

Den ikke afbrændte Deel af Studiigaar:

c) Dens Capital er 6 a 7000 Rd. Dens Indtægt, beregnet efter et Middeltal af de 3 sidste Aar, udgjør 2721 Rd.; dens Udgift, ligeledes beregnet, udgjør 3073 Rd.

den, nemlig Consistorii og Communitetets Bygninger og Pedellens Boepæl.

Statsraad Moldenhawers, Professererne Münters, Abr. Kalls og N. C. Kalls Residentser.

Regentsen, Elersens og Walchendorffs Collegier.

Pastorerne Fallesens og Holst's Præste, Residentser.

Ifølge en af Kiøbenhavns Magistrat efter Vedkommendes Anmodning foretagen Taxation kan Skaden paa disse Bygninger saaledes anslaaes:

Trinitatis Kirke	• •	2500 Rd.
Consistorii Bygning	• •	300 —
Communitetets Bygning og Regentsen		2040 —
Pedellens Boepæl	• •	520 —
Statsraad Moldenhawers Residentse		1850 —
Prof. Münters	• •	580 —
Prof. A. Kalls	• •	3100 —
Prof. N. C. Kalls	• •	2700 —
Elersens Collegium	• •	160 —
Walchendorffs Collegium d)	• •	350 —
Pastor Holst's Residentse	• •	3700 —
Pastor Fallesens Residentse	• •	650 —
		<hr/>
i alt	• •	18450 Rd.

d) Den dette Collegium tilliggende Have blev ogsaa meget beskadiget. Det Kongl. Rentekammer har under

Dertil kommer:

Udgiften for Frue Kirke og de afbrændte Præsteboliger i Anledning af Bombardementet	165 Rd. 1 Mk. 3 S.
Pengebeløb af Universitetets bibliotekets Tab	810 Rd.
Omkostninger ved Observatoriets Istandsættelse, samt Instrumenternes Redtagelse og Opsætning	250 Rd.
Chemisk Laboratoriums Istandsættelse	16 Rd.
Skaden i Walchendorffs Colleget Have	30 Rd.

---

i alt = 1271 Rd. 1 Mk. 3 S.

3. Arkiver og videnskabelige Apparater, som tilhørte Universitetet og Frue-Skole eller deres Personale.

1. Odelagte.

Paa Studiigaarden Samlingen af anatomiske Apparater, som Professor Skielderap for halvandet Aar siden havde begyndt.

26 Novbr. ladet den anvise 48 Stkr. Frugttræer, uden Betaling.

En Deel af Consistorii, Archiv, samt alle de det medicinske Facultet vedkommende Papiere og Boterings- samt Copiebøger, der befandt sig i Decani, Hr. Professor Bangs Forvaring.

Statsraad Riisbrighs, Justitsraad Bugges, Justitsraad Kierulfs, Professor Hornemians, Bangs, Woldikes, Wolfs, Warbergs, Sanders, Meiers, Provst Plums, Pastor Clausens, Borchs Collegii og Alumnernes, Frue Skoles, Rector Risens, Overlærer Munthes og Adjunct Weinschencks Bibliotheker e).

Hertil kan endnu henføres Rectorværdighedens Insignier, som tilligemed adskilligt andet brændte i det store uhandelige Rectorskab hos Hans Magnificence Professor Treschow. I Gruset fandtes siden de academiske Sceptere, halv smeltede, og den Pocal, Kong Jacob den Første af England havde foræret Universitetet.

2. Beskadede.

Biskop Halles, Statsraad Moldenhawers og Professor N. Kalls Bibliotheker.

e) Udførlig Efterretning saavel om disse som andre private videnskabelige Samlinger, der ved Bombardementet odelagdes, findes i Tillæg til Kiøbenhavniske lærde Efterretninger for 1807.

Ubetydelig Skade tog det chemiske Laboratorium, Naturaliecabinettet i Communitetsbygningen, Apparaterne paa Observatoriet og den botaniske Have.

IV. Universitetsbibliothekets Skæbne under Bombardementet a).

Det første man ved Slutningen af August Maa-
ned, da Faren for et Bombardement blev mere
og mere sandsynlig, foretog sig, var (foruden at
have store Kar fyldte med Vand staaende paa Bib-
liotheket med tilhørende Brandspande og Eva-
bere), at forvare Bibliothekets Manuscriptsam-
linger i den hvelvede brandfrie Kelder under Tri-
nitatis Kirke. Til den Ende købtes Sække og
Seglgarn, og Seminarister fra Blaagaard hjalp
til at sammenbinde Manuscripterne i Bundter, og
komme dem i Sækkene.

Da denne Flytning af Haandskrifterne, som
Bibliothekets største, og, om den gik forloren,

a) Denne Efterretning er grundet paa Bibliothek-Com-
missionens Rapport.

uerkattelige Skat, var tilende, købtes flere Sække, og Blaagaards Seminarister vare fremdeles, under Tilsyn af Seminarii Lærer Hr. Strøm, behjelpelige med at sammenbinde og sammenpakke en Deel af dets vigtigste og kostbareste trykte Bøger, i Tanke, naar Faren kom nærmere, da at forvare dem i den hule Pille i Taarnet.

Med denne Sammenbinding havde man endnu været i fuldt Arbeide om Dagen den 2 Septbr., da Bombardementet om Aftenen ganske pludselig tog sin Begyndelse.

Tiden var nu for knap taget til at faae flaaet Hul paa Pillen og Bøgerne flyttede. Det var saameget mindre gjorligt, som Seminaristerne dengang ikke vare tilstede, og Bibliothekaren i det Dieblik ikke havde anden Assistance end 4 Mand og en Underofficer af H. K. H. Kronprindsens Livcorps. Disse kom paa Anfordring fra Brandvagtten paa Studiigaarden, og de havde hele Natten nok at giøre med at agte paa Bombernes Fald, ved hvert Skrald i Nærheden at recognoscere omkring i Bibliotheket, passe Lygterne, have Vand i Beredskab o. s. v.

Ved Underofficerens, Stud. Hr. E. P. Stokfleths Paapassenhed og gode Conduite, i Forbindelse med den Joer, som Kirkeværgeren, Hr. Evertmose, viste for Kirken og Kirkeløstet, blev Bibliotheket reddet den første Bombardementsnat,

nden at det kunde eragtes at være nødvendigt at styrte Bøgerne ned i Pilsen, hvorved nogle nødvendigheds vilde tage Skade.

Bombarderingens 2den og 3die Nat gik over omtrent paa samme Maade. Bibliotheket kunde nu saameget mere antages at være under godt Tilsyn, da der nu vare 8 tilstæde af Kronprindsens Livforps under Capitain (Professor) Rahbeks egen Anførsel, som foregik sine Undergivne med det priseligste Mynster paa Ridfiærhed og paa Mod til at udsætte sig for de nedstyrtende Bomber. Dermed blev ogsaa opnaaet, at ingen af de 4 Bomber, som slap ned i Bibliotheket, tændte Ild.

Den fjerde Nat eller Løverdags Nat, da der ikke blev bombarderet, vorte Faren for Bibliotheket, Ilden væltede sig, uden nogen Modstand af Brandfolkene, frem fra Kultorbet til lille Riobsmagergade og til Landemarket. Luerne af de brændende Huse og Gaarde nærmede sig Kirke og Taarn, og Korfatningen var Søndag Morgen mere betænkelig end nogensinde. Med Engstelighed over den næsten uden al Hindring frembrydende Ild foreenede sig Frygt for, at Bombardementet muligens igien kunde begynde næste Nat. Deshaarsag besluttedes nu at fuldføre det forud fattede Anslag om Bøgernes Redning i Pilsen. Men dette kunde nu i den Skynding ikke skee saa methodice, som det havde været at ønske. At faae slaaet Hul paa

Muren og lade et Menneske gaae derind for til ham at nedhidse Bøgerne, var der ingen Tid til. Redskaber manglede til Nedhidsning; Sække til at pakke Bøgerne i, var der ikke Forraad nok af, og med Stablingen af Bøgerne nedenfra opad vilde det gaae uendelig langsomt. De maatte da nedfærkes ovenfra. Til denne Operation kunde det have været godt, at have erhholdet Hielp af Studentercorpset; men det var netop den Dag, da de fulgte deres af Bomber dræbte Kammerater Cold og Holm til Jorden, hvilken Høitidelighed lagde Hindringer iveien for, derfra at erholde den attraaede Bistand. 24 Landværnsskarle bleve da antagne, som Søndag Formiddag, under Anførsel af 2 Lieutenanter ved Landværnet, transporterede Bøger fra Bibliotheket ned i Pilsen. Midt under dette Arbeide, da en stor Deel af den gamle Litteratur med tilhørende Antiquiteter, samt nogle Philosophica og Historica vare bragte bort, kom, ved Middagstid omtrent, den sikre Efterretning, at der var sluttet Stilstand med Fienden, og at intet videre Bombardement var at befrygte. Da Holmens Sommerfolk til samme Tid bleve færdige med Nedbrydningen af de brandende Huse i Landemærket, saa at Bibliotheket ikke længere stod Fare for at antændes, holdtes op med et Arbeide, som nu var overflodigt.

Efter alt dette befandtes Bibliotheket nu i følgende Tilstand:

1. Ved Bombernes Explosion, saavel inde i Bibliotheket som udenfor, vare alle samtlige Vinduesrunder sprungne, og de for en Deel af Elde halsoforraadnede Vinduesrammer itusprængte.
2. Gulvet adskillige Steder knust og sonderflaaet.
3. Nogle Repositorier, især det, hvor paa den ene Side stod Moral og Politik, og paa den anden Jus canonicum, samt det, der indeholdt technologiske og artistiske Værker, vare slagne istykker.
4. Adskillige Bøger vare af Bomberne og af Bombestykker adspredte hist og her i Bibliotheket, nogle sviiede og forbrændte, andre saaledes knuste og sammenpræffede, at de ved ingen Bogbinders Kunst kan faae deres rette Form og Stik igien.

Dette var saaledes, foruden det meget, som brændte hos Laanerne ^{a)}, et stort Tab for Bibliotheket, og der behøvedes betydelige Omkostninger og ikke lidet Arbejde, for at der nogenledes kunde raades Bod paa den affedkomne Udæggelse og Uorden. Saasnart Consistorium, efter Commissionens Ønske, havde under 22 Septbr. bevilget,

a) Antallet af de paa denne Maade tabte Bøger, var 120, og deres Værdie kan anslaaes til 200 Rbd.

at Bibliotheket igien maatte istandsættes, blev den saa hoiftnødvendige Hovedreparation strax foretaget, og den blev drevet med saadan Iver, at saavel Snedkere som Muurmestere og Glarmestere bleve færdige paa lidet mere end een Maanedes tid b).

De bortflytede Manuscripter og Bøger bleve derefter igien tagne frem, og hver Ting sat paa sit behørigte Sted. Det, som havde lidt, enten ved Flytning eller ved at kastes omkring af Bomberne, blev af en Bogbinder efter Muelighed efterseet og hjulpet tilrette c). Den 2 Jan. 1808 var Bibliotheket saaledes istand, at Udlaanet igien kunde finde Sted.

---

b) Disse Omkostningers hele Beløb udgjorde 610 Rd., der, tilsammentagne med Værdien af de hos Læernerne brændte Bøger, 200 Rd., i alt udgjør 810 Rd., der som Pengebeløbet af Universitetsbibliothekets Tab findes anført i det Foregaaende. (S. 287).

c) Antallet af de a)deles fordærvede Bøger beløb sig til 20, og af dem, som have kunnet hjælpes tilrette igien til 40.

V. Studentervæbning.

(Actmæssig Beretning).

Ved første Lyd om Fædrelandets Fare
 sig alle Musers Sønner stilled frem;
 de vilde det med Liv og Blod forsvare!
 Minerva nu som Pallas signed dem,
 og sagde: „hver, som Danmarks Frelse kalder,
 sin Gravskrift har i Stedet, hvor han falder,
 og doer min Dyrker i sliq Ledingsfærd,
 da vorder han mit Hierte dobbelt kjær!

N. L. Bruun. Danmark, i Septbr. 1807.

Den 11 August 1807 blev Directionen, til
 videre Bekjendtgjørelse for Vedkommende, af Hs.
 Kongelige Høihed Kronprindsen, tilføjet en Op-
 fordring til de Studerende ved Kiøbenhavns Uni-
 versitet, saaledes lydende:

„Den Fare, Staten trues med, giver mig
 „Anledning til at anmode de Studerende her ved
 „Universitetet, at forsamle sig og støde sammen i
 „et Corps under Navn af Kronprindsens Livcorps.
 „Jeg har ved den for mig uforglemmelige anden April
 „seet dette Corps, og med Glæde erfaret dets Iver
 „for Kongen og Fædrelandet; Velan, Lands-
 „mænd! viis det samme ved denne Leilighed.

Dette Corps skal anføres af den saa almindelig
 agtede Ober-Hofmarskalk Hauch.

Kiøbenhavn den 11 August 1807.

Frederik K. P.“

Universit. og Skole • Annaler. 1807. 2. B. U

I den høieste Skrivelse til Directionen, hvor med denne Opfordring var ledsaget, blev tillige tilkiendegivet, at den fornødne Armatur og Lædersoi vilde, paa nærmere Requisition af Corpsets Chef til det Kongl. Generalitets- og Commissariats Collegium, blive udliveret.

Endnu samme Dag blev høisibemeldte Opfordring Rector og Professores af Directionen tilstillet, med Anmodning om, paa samme Maade, som i Foraaret 1801, usfortøvet at bekiendtgjøre den for de Studerende ved Universitetet, og dernæst at foranstalte, at Rector Magnificus med samtlige Faculteternes Decanis sammentraadte for at modtage de Studerendes Anmeldelse, og over dem, som lode sig indskrive, at forfatte et alphabetisk Register, og saasnart muligt indsende samme til Directionen.

Under samme Dato blev Hr. Oberhofmarskal v. Hauch, som den, der nu gientog Commandoen over dette Corps, underrettet om de i denne Henseende trufne Foranstaltninger.

Rector Magnificus besørgede uopholdeligen, paa Universitetets Vegne, Hans Kongl. Høiheds Opfordring trykt, saa at dens Bekiendtgjørelse allerede næste Morgen (12 August) saaes offentlig opslaaet i Studiigaardens Port i følgende Form:

„J underdaniqst Folge af Hs. Kongl. Høihed Kronprindsens naadigste Skrivelse, som gienem Directionen for Universitetet og de lærde Skoler under Dags Datum er Consistorium meddeelt, og saaledes lyder:

„Den Fare, Staten trues med, giver mig Anledning at anmode de Studerende her ved Universitetet, at forsamle sig og stode sammen i et Corps under Navn af Kronprindsens Liv-Corps. Jeg har ved den for mig uforglemmelige 2den April seet dette Corps, og med Glæde erfaret dets Iver for Kongen og Fædrelandet. Velan Landsmænd! viis det samme ved denne Leilighed.

Dette Corps skal anføres af den saa almindelig agtede Over-Hofmarskalk Hauch.

Kiøbenhavn den 11 August 1807.

Frederik K. P.“

Efterkommer Consistorium som troe Under-saatter sin Pligt herved at opfordre Universitetets Borgere fra i Morgen Formiddag Kl. 8 af, eller saasnart dette vorder dem bekjendt, at indfinde sig paa Studiigaarden, for i Consistoriums Forsamlings Værelse at blive indførte i de dertil be-

stremte Lister, hvorefter nærmere Foranstaltninger vil blive giorte.

Kiøbenhavn den 11 August 1807.

Under Universitetets Segl.

(L. S.)

Treschow,

Rector Universitatis.

Wolf.

Da allerede adskillige Deponender vare ankomne til Staden for at underkaste sig Examen Artium, der sædvanligen pleier at afholdes i October Maaned, blev det, paa Consistorii Forespørgsel tilladt, at de, som anmeldte sig, foreløbigen maatte indskrives til Kronprindsens Liv-Corps, og ansøres paa Listen med de øbrige Studerende, dog med den Clausul: at de derfor ei ansøes indskrevne blandt Studenteres Tal, hvilket deres Examen i sin Tid vilde afgjøre.

Strax den første Dag (12 August) havde allerede et betydeligt Antal Studerende meldt sig, og Indskrivningen fortsattes hyppigen de følgende Dage, ligesom der meldte sig flere og flere, som under Universitetsferien vare reiste et eller andet

Sted ud i Landet. Listerne tilskilledes Corpsets Chef giennem Directionen.

Ogsaa endeel af de saakaldte danske Jurister, der ei ere academiske Borgere eller attraae at worde det, men opholde sig ved Universitetet, for at forberede sig til dansk juridisk Examen, indkom til Directionen med Ansøgning om at optages i Studentercorpsset. Med Hensyn til at disse, uagtet de ei vare indskrevne eller skulde indskrives blandt Studenternes Tal, ikke desmindre kunde være brugbare til Fædrelandets Forsvar, overlod Directionen til Chesen, om han enten efter egen Beslutning, eller maaskee efter Overlæg med Corpsets Officerer, maatte finde det passende at indlemme dem i Corpset. Deres Ansøge blev dem tilstaaet.

Den 14 August samledes de til Fædrelandets Tjeneste indskrevne Studerende, omtrent 800 i Tallet, første Gang i det lukkede Ridehus, som tilligemed Ridebanen blev bestemt til Corpsets Exerceer og Allarmplads, og bleve da inddeelte i 8 Compagnier.

Den 15 om Formiddagen modtog Corpset sin Armatur o. s. v. fra det Kongl. Arsenal og Vares Depot; om Eftermiddagen mødte det første Gang bevæbnet, og bleve de Herrer, som i Aaret 1801 havde været Officerer i Corpset, atter udnævnte til Officerer, og, for saavidt behøvedes, flere af Chesen udvalgte.

Paa samme Maade blev den 16 de nødvendige Underofficerer udnævnte.

Samme Dag aflagde alle Corpsets Medlemmer den høitidelige Eed, at ville offre Liv og Blod for Kongen og Fædrelandet.

I Henseende til Corpsets Uniform blev det bestemt, at den denne Gang skulde bestaae i en sort Kiøle med rød Krave, hvid Vest og graa Pantalons, rund Hat, hvid Kofarde med sort Fieder. Som Distinctionstegn befaledes for Underofficererne røde Fieder underneden, og for Officererne røde Fieder for oven i den sorte Fieder. Capitainerne forundtes Tilladelse at bære Armeens Feldttegn.

Baabensvælskerne anstilledes i Begyndelsen to Gange, og siden, da en større Færdighed var opnaaet, een Gang om Dagen.

Til at besørge Udrustningen af Corpset, saasom til Armaturens Reparation, Uniformer for Drængende m. v. behøvedes ikke ubetydelige Pengeudgifter. Paa Chefens Forestilling herom foranstaltede Directionen, at til de første og meest fornødne af saadanne Udgifter anvistes af Communitetets Kasse 1000 Rdlr. til Corpsets Regimentsquarteermester.

Et Lazareth behøvedes for i Tilfælde at sørge for de Saarede. Til Locale for samme blev, især ved Hr. Professor Münters velvillige Omhu,

overladt Frimurerfogens Sal i Kronprindsensgade med endeel flere Leiligheder og Bequemmeligheder paa Stedet a), og Corpsets Overlæge, Doctor Kahlff, blev det af Directionen overdraget at besørge de fornødne Inventarier af Senge og Sengeklæder m. v. anskaffede for saa stort et Antal Syge, som han maatte finde fornødent, og som Localet tillod, ligesom og, i Tilfælde af at Lazarethet benyttedes, at tage den fornødne Medicin, Plaster o. desl. fra hvilket Apotek, han fandt for godt, da Directionen indestod for Betalingen saavel herfor som for de fornødne Inventarier.

Su bleve anskaffede 25 b) Senge med tilhørende Madrasser og alt øvrigt fornødent Inventarium af Instrumenter, Ristkentsoi, en Filtreermaskine m. v. c).

Fem Underlæger d) bleve ansatte ved Lazarethet, hvori ikke alene de Saarede, men ogsaa de, som

a) Nemlig et Forbindelsesværelse uden for den store Sal, et Forværelse, en Sal for ikke-saarede Patienter og de fornødne Klokkenseiligheder.

b) I Hr. Prof. Bruuns Skrift: Toget til Siælland S. 106 angives deres Antal mindre noiagtigen til 40.

c) Dette Inventarium er siden blevet overladt til Oct. Hs. Hospital for $\frac{1}{3}$ mindre end det har kostet.

d) Candidatus Medicinæ Skielderup; Studiosus Medicinæ Bang; Chirurg Wenzel; Chirurg Krüger og Chirurg Schwartzacher.

maatte blive syge, kunde faae den fornødne Pleie. Med dem, der ei indlagde sig paa Lazarethet, havde ogsaa en af bemeldte Underlæger, Hr. Wenzel, Tilsyn.

Bestyrrelsen af Lazarethets Deconomie blev overdraget Hr. Secretair Schiern, Fuldmægtig i Directionen for Universitetet og de lærde Skoler.

Den 17 befalede Corpsset at være tilstede paa Allarmpladsen, dog saaledes, at den halve Deel permitteredes i 8 Timer, da den anden halve igien afløstes efter lige Tids Forløb. Naar Generalmarschen sloges, skulde alle møde. Den vagthavende Deel var hele denne Nat i Ridehuset.

Den 18 blev Corpsset fritaget fra at være tilstede paa Allarmpladsen uden for den til Exercits bestemte Tid, med mindre Generalmarsch sloges, da hele Styrken havde uopholdeligen at møde.

Fra den 20 August til den 8 Septbr. besattes følgende Vagter af Corpsset: Rosenborg Slot, de Kongl. Palæer, Slotsholm og Lazarethet; fra den 23 August til d. 6 Septbr. Courtinerne paa høire og venstre Side af Vesterport; fra 30 August til 4 Septbr. Consistoriet og fra 7de til 11te Septbr. Vagt ved Hovedquarteret. Det erholdt Krudtkarre fra det Kongl. Arsenal, hvortil ansattes 3 Mand Vagt; skarpe Patroner uddeelte; første Vagt af en Underofficer og 6 Mand beordredes til Lazarethet i Kronprindsensgade.

Den 20 og 21 tilbragtes med Exercits og Vagt.

Den 22 modtog Corpsset Befaling fra den høistcommanderende General at besætte Courtinen paa Bolden til Høire og Venstre af Vesterport med en Capitain, 2 Lieutenanter, 4 Underofficerer og 50 Mand. De erholdt 10 Telte fra det Kongl. Arsenal, som opsluges ved Piquetsens høire Fløi paa Bolden.

Den 24 blev Corpssets Geværer alle efterseete og forsynede med skarpe Stene.

Af Corpssets Medlemmer vare der imidlertid mange, som under nærværende Omstændigheder endog vilde mangle den nødorstigste Underholdning, hvis dertil ikke overordentlig Anstalt blev søiet. Directionen tog derfor, i Forening med Consistorio, under Overveielse, hvorledes disses Trang kunde afhielpes og det sidste autoriseredes til, at træffe Accordt med en Spisevært, som skulde forsynes med det fornødne Proviand m. v., om at skaffe de af Corpssets Lemmer, som til ham henvistes, Middagspise, mod en vis bestemt Betaling for hver. Til at bestride de hertil for det første fornødne Udgioter, anvistes af Communitets Kasse 1000 Rd.; Levnetsmidler indkøbtes, Brænde, Knive, Gasser, Steer, Glas m. v. anskaffedes, et Fyrsted indrettedes paa Borchs Collegium og en Spisemeester antoges. Bespisningen

tog sin Begyndelse, men varede ikke længe, efter som Bombardementet strax derpaa ødelagde Borchs Collegium med det der opbevarede Forraad. Efter Capitulationen blev Indretningen igien sat i Gang saaledes, at nogle fattige Studenter fik Epise in natura hos forskiellige Spisemestere i Byen, andre, som havde faste Steder, hvor de spiste, tilstoddes Kostpenge af 7 a 9 Mk. eller mere ugentlig, i Forhold til som de vare trængende eller havde Familie. Dette vedvarede indtil efter Capitulationens Udløb. Den sidste Bespisning fandt Sted den 7 Octbr. I alt havde 54 faaet Kostpenge, 26 Kost in natura og 9 paa nogen Tid det sidste, paa nogen Tid det første. Det hele Antal af de uformuende Studenter, der bleve understøttede enten med Kost eller Kostpenge, beløber sig saaledes til 89. Den derved foranledigede Udgiwt udgiorde i alt 641 Rd. 11 ß.

Foruden endeel af de i Livcorpset indtraadte Studerende, som havde meldt sig til at understøttes med Spisning, fandtes og nogle, der ikke egentligen vare uformuende, men formedelst manglende Remisser kunde trænge til, og havde forlangt et Forskud i Penge, som de, naar Urolighederne vare forbi, kunde og vilde tilbagebetale.

Efter Consistorii Indstilling herom, tillod Directionen, for ogsaa at komme saadanne Personer til Hielp, at, efter Omstændighederne, et For-

Skud af i det høieste 20 Rd. for hver maatte udbe-
tales disse, naar ikke alene denne deres Forlegen-
hed tilstrækkeligen blev godtgjort, men ogsaa for
Forskuddenes Tilbagebetaling efter endte Urolighe-
der stilledes tilbarlig Caution e).

Den 28 tilbød endeel af Corpsset sig selv at op-
faste Banqvetten paa den Courtine ved Vester-
port, som Corpsset allerede havde besat; de forsy-
nedes til den Ende med de fornødne Redskaber,
og Arbeidet fuldendtes i mindre Tid end 24 Timer.

Da Consistorium, efter at have beskicket Pro-
fessorerne A. Kall og Hurtigkarl til under alle Øns-
skandigheder at have det fornødne Øsyn med Uni-
versitetets Locale, havde forlangt, at der, lige-
som i Aaret 1801, maatte af Kronprindsens Liv-
corps blive udcommanderet et tilstrækkeligt An-
tal til Sikkerhed for Universitetsbygningen, i Til-
fælde af et Bombardement, blev det af Chefen for-
anstaltet, og under 28 August Consistorio tilmel-
det, at 100 Mand skulde, i Tilfælde af et levende
Bombardement, strax afmarschere under Anførsel
af Capitain Rahbek og det fornødne Antal af Offi-
cerer, for saaledes at staae til Consistorii Disposi-
tion. Dagen derpaa (den 29) tilmeldte Consisto-
rium Corpssets Chef, at det efter Aftale med Ca-

a) Hvad saaledes med Caution blev udlaant, beløb sig
til 417 Rd.

pitain Kåbæk, udfæde en Underofficeer med 8 Mand som bestandig Vagt paa Studiigaarden, og at andre 16, i Tilfælde af Bombardement, maatte indfinde sig sammesteds, samt at, naar Ildsvaade indtraf i Universitetsbygningen eller i Nærheden af samme, det hele bestemte Antal maatte være tilrede, hvorpaa under 30 August 1 Underofficeer og 8 Mand beordredes til Vagt ved Consistorium, og den Foranstaltning blev søiet, at den i Tilfælde af Bombardement skulde endvidere forstærkes med 16 Mand. Denne Vagt blev siden forflyttet til Rundetaarn, hvor den vedblev, indtil Bombardementet var ophørt.

I øvrigt forfattes Corpsets Vagter og Øvelser.

Den 2 Septbr. blev befalet, at der, i Tilfælde at Generalmarsch sloges, paa Courtinen mellem Schackens og Gyldenloves Bastion, foruden de 50 Man, som efter Sædvane holdt den besat, skulde møde alle Ober- og Underofficerer, samt øvrige Herrer af 3die og 4de Compagnie; paa Courtinen mellem Aylefeldts og Hahneus Bastion samt lige Herrer af 5te og 6te Compagnie; paa Courtinen mellem Rosenfrank's og Peuchlers Bastion samt lige Herrer af 7 og 8de Compagnie, og under Bolden ved Korregade skulde 1ste og 2det Compagnie henstille sig, for der at modtage nærmere Or-

dre. Den vagthavende Officeer ved Slotsholm
 skulde i hiint Tilfælde strax affende Krudtkarren
 under Bedækning til de forskiellige af Corpset
 besatte Poster, og deraf endvidere 30 skarpe Pa-
 troner uddeles til hver Mand.

Disse Ordre blev alle iværksatte, da Bom-
 bardementet, som bekiendt, begyndte denne Dags
 Aften Kl. 7 $\frac{1}{2}$, og de under Bolden ved Nørregade
 henstillede Compagnier, blev fordeelte paa de 3
 bemeldte Courtiner. Omtrent imellem Kl. 12 og
 1 om Natten drabtes ved Nørreportis Courtine
 følgende af Corpset:

Adolph Cold s).

h) En Son af Hr. Etatsraad Cold, Deputeret i det
 danske Cancellie. Over denne Yndling satte en af
 hans Bømer følgende Minde i Adresse-Contoirets
 Esterretninger 1807. No. 391:

Dulce et decorum pro patria mori.

Attamen

eheu!

nimis mature

obit

juvenis peramabilis

ADOLPHUS COLD.

Virtutes,

quibus juvenis inprimis eminet,

scilicet

Pudor, Modestia, Comitas nec non Constantia

filium suum amissum

Peter Christian Holm g),
 Niels Fischer h),
 hvilke, tillige med Uage Kaasbol Holck i), som
 paa Veien fra sit Logie til Volden dræbtes af en
 Bombe, bleve indbragte døde paa Lazarethet.

lugent.
 Nil igitur mirandum,
 si
 juvenis
 talibus virtutibus ornatus
 omnibus æqualibus suis
 tam percarus fuit.
 Amice!
 in recenti memoria te semper servabo
 atque
 imago tua dilecta
 perpetuo
 ante oculos meos versabitur
 O. T. B. Q.
 posuit
 β.....

- g) En Søn af Hr. Justitsraad Holm, dimitt. fra Borgerdyds-skolen 1804.
 h) En Søn af Hr. Organist Fischer i Nyborg, dimittet fra Nyberg Skole 1807.
 i) En Søn af Hr. Sognepræst Holck til Eddæen i Tronhjems Stift, dimitt. fra Tronhjems Skole 1803.

Chefen for Corpsset, ledsaget af den Næstcommanderende, Majoren og Adjutanterne, visiterede selv Piquetterne denne Nat.

Den 3 Dagtparade til sædvanlig Tid. Forrige Nats Piquetter afløstes af nye Bagter af Corpsset, som dog, med Undtagelse af Piquetten ved Besterport, om Aftenen bleve permitterede, ligesom de andre til Bolden detacherede Corpsfer, med Ordre at møde, saasnart Generalmarsch sloges. Paa Veien fra Bolden til sit Logie blev Niels Qvistgaard²⁾ slaaet af en Bombe, og døde 2 Timer efter at være bragt til Lazarethet.

Den 4de besattes efter General-Parol-Befaling blot Besterports Courttine, de øvrige skulde alene besættes, hvis Generalmarsch blev slagen.

Den 5te samme Ordre som forrige Dag.

Denne Dags Formiddag fik Michael Christian Lyders^{k)} Benet overslaaet og knuset af en Bombe, blev formedelsk Lazarethets Forskytning indlagt paa Søeqvæsthuset, der amputeret og døde Natten derpaa.

Den 6 blev befalet, at Parolen indtil videre skulde holdes N. 12. Efter Dagtparaden beor-

2) En Søn af Hr. Cancellieraad Qvistgaard til Ringstedskloster, dimitt. fra det Schouboeske Institut 1805.

k) En Søn af Hr. Herredsfoged Lyders i Holbek, dimitteret fra Roeskilde Skole 1800.

dredeß 50 Mand uden Gevær at made ved ovennævnte Dodes Udførelse fra Lazarethet. Disse bleve, foruden af de fleste af Corpsset, fulgte af Mænd af forskjellige Stænder, og begravne paa Trinitatis Kirkegaard. Foruden de sædvanlige Vagter, bestodredeß en Underofficeer og 6 Mand til Bibliotheket, ligesom og Corpsset, efter Capitulationens Slutning den 7de besatte Vagten ved Hovedquartæret paa Kongens Nytorv med 2 Capitainer, 5 Lieutenanter, 4 Underofficerer og 100 Mand, hvilken Vagt blev befalet, under Afsløning efter 24 Timer at forblive der indtil videre.

Det maa i øvrigt bemærkes, at den 4 Sept. bleve alle de Syge i Lazarethet førte ud til Soqvasthuset, men bragte tilbage Søndagen den 7 Sept. I alt bleve 24 (hvoriblandt en Livjæger) indbragte paa Studenternes Lazareth, hvoraf 4 døde, 2 dødelig saarede, 4 lettere saarede, 14 syge. Den 15 Septbr. var ingen Saaret eller Syg mere tilbage i Lazarethet. Antallet af de Studerende, som udenfor samme bleve paa dets Bekostning behandlede og helbredede, beløb sig til nogle og tredive. De samtlige Udgiøfter til Feldtsenge, Dækener, Brænde, Risfentoi, Lys, Skeer, Knive, chirurgiske Instrumenter, Lægemidler, Liigkister, Lønninger til Waagekoner og andre m. v., udgjorde 530 Rd. 1 Mk. 500 Rd. bleve strax i Be-

gyndelsen af Directionen satte til Lazarethets Disposition.

Den 8 fritoges Corpset for de 3 Byens Bagter og besatte blot Bagten ved Hovedkvarteret.

Den 9 ligeledes. 50 af Corpset befalede at møde i Lazarethet for at begrave ovennævnte Lyders. Saavel Chefen som de fleste af Corpsets Officerer, Underofficerer og Gemeene tilligemed andre ledsagede ham til Trinitatis Kirkegaard, hvor han jordeedes.

Den 10 Bagt ved Hovedkvarteret som sædvanlig.

Den 11 fritoges Corpset fra al militær Tjeneste indtil videre; enhver skulde dog beholde sin Armatur og derfor blive ansvarlig. Corpset bæredes med Ytringer af Chefens Bifald og Tak for dets udviste Tjeneste, og en Bekjendtgjørelse fra Generalcommandoen blev af dets Chef indrykket i de offentlige Tidender saaledes affattet:

„Jeg føler mig pligtig herved at bevidne
 „Deres Hoiwelbaarenhed, som Chef for Hans Kgl.
 „Hoihed Kronprindsens Livcorpset, saavel som de
 „samtlige Officerer og Medlemmer af samme, min
 „fuldkomneste Tilfredshed med dette udmærkede
 „Corpsets Tjeneste under Krigen. Den Iver og
 „Kiærlighed, som Corpset ved saa mange Leiligheder
 „udviste, og hvortil jeg ofte var Dievidne, skal

„saalænge jeg lever erindres af mig med den varmeste Taknemmelighed.

Hovedkvarteret i Kiøbenhavn d. 14 Sept. 1807.

Peymann.“

Da en stor Deel fattige Studentere havde ved Bombardementet og deraf fulgte Brand mistet deres Effecter eller derpaa lidt betydeligt Tab, blev dette for Directionen og Consistorio Anledning til at være betænkt paa en overordentlig Understøttelse for Brandlidte af Kronprindsens Livcorps, naar de beviisliggjorde deres Tab, deres Trang og deres Iver og Bestandighed i den militære Tjeneste under Beleiringen. Det blev til den Ende besluttet, at bevilge saadanne en Hielp indtil 20 a 25 Rdlr., og ifølge heraf bekiendtgjort, at Bedkommende kunde til Consistorium indsende deres Ansøgninger med behørigte Attester. Professor Hurtig-Karl blev det af Consistorio overdraget at modtage disse Ansøgninger, hvorefter af 44, som meldte sig, 39 bevilgedes forskiellige Understøttelsessummer fra 10 til 25 Rd., til Beløb i alt 675 Rd., hvilke bleve anviste af Communitetskassen m).

m) Det hele Beløb af de forskiellige Slags bevilgede Understøttelser var da:

1. til Kost og Kostpenge	=	=	641 Rd. 11 s.
2. udløst mod Caution	=	=	417 —
3. Brandhielp	=	=	675 —

---

i alt = 1733 Rd. 11 s.

Den 12 October. Da Capitulationen var udløben, samlede Corpsen igien ifølge Chefens Befaling, og det blev af samme bestemt, at Corpsen skulde indfinde sig hver Torsdag Formiddag fra 10 til 12 paa dets Exerceerplads for at øve sig videre. Ogsaa for Officererne og Underofficererne bleve, efter Ansøgning, bestemte 3 Dage ugentlig, for paa det Kongl. Landcadet-Academie at exerceres af Corpsets Næstcommanderende, Hr. Oberstlieutenant v. Lorenz.

Øvelserne fortsattes paa foransførte Maade indtil 10 December, da de udsattes indtil i Febr. 1808.

(Fortsattes.)

Stambog

over Hs. Kongl. Hoihed Kronprindsens
Livcorps i August 1807 a).

Corpsets Chef Hr. Oberhofmarskal N. W. v. Hauch,
Ridder og Kammerherre p. p.
Oberstlieutenant v. Lorenz, Ræstcommanderende.
Major v. Hegerman, Major af Armeen.

1ste Compagnie.

Major v. Hegerman, Chef.
Prem. Lieut. Berenth.
Sec. Lieut. Aggerup.
Sec. Lieut. a la su. Østergaard.

2det Comp.

Capitain de Seue, Chef.
Prem. Lieut. Jürgensen.
Sec. Lieut. v. Hauch.

3die Comp.

Capitain Falsen, Chef.
Prem. Lieut. Flor.
Sec. Lieut. Petersen.

4de Comp.

Capitain Weideman, Chef.
Prem. Lieut. Treschow.
Sec. Lieut. R. S. F. Thune.

a) Efter velvilligst Meddelelse af Corpsets Chef ved sin
Adjutant, Hr. Capitain Krigs-Assessor Schneider.

5te Comp.

Capitain Schnitter, Chef.
 Prem. Lieut. Hagerup.
 Sec. Lieut. Thomsen.
 Sec. Lieut. a la su. Blahn.

6te Comp.

Capitain Nachtegall, Chef.
 Prem. Lieut. Hasler.
 Sec. Lieut. v. Rewentlow.
 Sec. Lieut. a la su. M. Hagerup.

7de Comp.

Capitain Sverdrup, Chef.
 Prem. Lieut. Schulz.
 Sec. Lieut. Lassen.

8de Comp.

Capitain Kaltenborn, Chef.
 Prem. Lieut. Winding.
 Sec. Lieut. Hammechen.

Capitainer al a Suite:

Professor Bruun, Prof. Rahbek, Prof. Borneman, Corpsets Auditeur, Krigsassessor Schneider, Adjutant hos Chefen.

Prem. Lieut. v. Krohn,	Corpsets Adjutant.	
Sec. Lieut. al a su. W. Lorenz	} Bataillons,	
— — J. Lorenz		} Adjutanter.
Fuhr, Corpsets Regimentsquartiermeister.		

Chirurgi.

Oberchirurg Dr. Kahlff.
 Underchirurg Wenzel.
 — Skielderup.
 — Bang.
 — Krüger.
 — Schwarzgæser.

1ste Compagnie.

V. Hegerman, Chef.
 Berentz, Premierlieutenant.
 Aggerup, Secundlieutenant.
 Østergaard, Sec. Lieut. a la sui.

Tabe.No.

1	H. K. Hornbech, Sergeant.		
2	P. Witterup, Fourcer.		
3	Muus	} Underofficerer	
4	Lund		
5	Kroyer		
6	Kuhlman		
7	J. Suhr		
8	Carstensen		
9	P. A. Krebs		
10	Lind		
11	Didrichsen.	22	Ch. Thorlacius.
12	H. C. Møller.	23	J. J. Krogh.
13	A. L. Schumacher.	24	K. H. Bang.
14	A. L. Schram.	25	M. B. Møller.
25	Schreuder.	26	C. Fosø.
16	R. C. Bendz.	27	P. L. March.
17	P. P. Hörner.	28	R. H. Gude.
18	J. J. Falk.	29	J. Reinche.
19	D. C. Ravn.	30	J. Westengaard.
10	Schou	31	H. Olsen.
21	L. Alschehoug.	32	M. Fosø.

33 J. F. Hoyer.	69 A. Ersleb.
34 W. M. Lorenzen.	70 J. Budde.
35 C. F. Lorbauer.	71 J. Vogt.
36 J. Blicher.	72 W. Christie.
37 H. B. D. Smith.	73 C. Oftergaard.
38 H. P. Freuchen.	74 A. Borch.
39 W. A. Hoyer.	75 W. Moller.
40 L. Blicher.	76 J. Fenger.
41 H. B. Jansen.	77 J. P. Valchen.
42 Kaasbol.	78 H. Heyerdahl.
43 D. Rudolph.	79 J. Lindegaard.
44 A. Langballe.	80 P. Foft.
45 J. A. Wiberg.	81 J. Dorph.
46	82 P. E. Hansen.
47 C. A. Møssin.	83 C. Lütken.
48 E. Nyboe.	84 Mollerup.
49 R. Tingberg.	85 C. Blichfeldt.
50 E. Hansen.	86
51 A. Semb.	87 J. D. Blichfeldt.
52 C. H. Albeck.	88 E. Petersen.
53 A. F. Ruus.	89 C. Lund.
54 N. L. Schionning.	90 B. Ingeman.
55 J. Angel.	91 H. B. Thiele.
56 E. C. Brygman.	92 E. Salamonsen.
57 J. C. Tandberg.	93 N. C. Klincker.
58 J. Tandberg.	94 J. C. Bruun.
59 C. P. Smith.	95 C. Wittrup.
60 J. H. A. Jørgensen.	96 J. Langhorn.
61 J. Bay.	97 C. Braes, d. Jurist.
62 P. J. Holm.	98 J. C. Fischer.
63 D. Bay.	99 W. Lauerberg, d. J.
64 L. de Hemmer.	100 N. Eilerken, d. J.
65 F. C. Bruun.	101 A. Kieldberg.
66 F. G. Holders.	102 R. Ussing.
67 A. E. Boye.	
68 H. Hansen.	

2det Compagnie.

de Seue, Capitain og Chef.
 Jürgensen, Prem. Lieut.
 Hauch, Sec. Lieut.

Løbe, No.

1	P. Lafier, Sergeant.		
2	Gudme, Fourer.		
3	C. Götsche	} Underofficerer.	
4	Bergman.		
5	Højbroe.		
6	J. Bruun.		
7	Kinstov.		
8	F. Lehansen.		
9	Westerboe.		
10	P. Faber.		30 C. Stebus
11	M. Smith.		31 M. Fyhn.
12	H. Paludan.	32 A. Ursin.	
13	P. Nielson.	33 N. Friis.	
14	N. Harboe.	34 C. Møller.	
15	J. Smidt.	35 D. Hansen.	
16	E. Smidt.	36 P. Kierschow.	
17	F. C. Rosen.	37 P. Kruckow.	
18	P. Dahl.	38 C. Lund.	
19	J. Lochte.	39 R. Parelus.	
20	J. Bottcher.	40	
21	F. Sprunk.	41 N. Harboe.	
22	B. Tuchsén.	42 A. Gaarder.	
23	J. Ahnholm.	43 A. Høff.	
24	P. Pedersen.	44 C. Rissen.	
25	J. Struch.	45 J. Helken.	
26	F. Brännich.	46 H. Schielderup.	
27	A. Pihl.	47 H. Seerup.	
28	J. Bundzen.	48 M. Bang.	
29		49 J. Ring.	

50	W. Sørensen.	75	E. Thorarensen.
51	A. Møsting.	76	F. Hahn.
52	A. Gude.	77	J. Bolte.
53	C. Lengenich.	78	R. Bierregaard.
54	J. Madsen.	79	H. Schiebing.
55	D. Monrad.	80	A. Berlin.
56	H. Treschow.	81	J. Plenge.
57	W. Rørdam.	82	J. Jonsen.
58	U. Melbye.	83	J. Steinman.
59	A. Winding.	84	J. Hiorth.
60	D. Haaborg.	85	D. Friis.
61	K. Bradt.	86	K. Kathfach.
62	J. P. Dahl.	87	H. Göttsche.
63	B. Lorenzen.	88	J. Wöldike.
64	L. Halsøe.	89	J. Hygen, d. Jurist.
65	E. Finne.	90	D. Kasstrup, d. J.
66	N. Petersen.	91	P. Honore, d. J.
67	P. Bech.	92	M. Cullerup.
68	C. Prahl.	93	J. Møller, d. Jurist.
69	H. Schütz.	94	C. Holm.
70	C. Jensen.	95	C. Borch.
71	R. Bech.	96	J. Suhr.
72	G. Salicath.	97	E. Knudsen.
73	W. Thorarensen.	98	H. Müller.
74	D. Wrobleſky.		

3die Compagnie.

Kalsen, Capitain og Chef.
 Flor, Prem. Lieut.
 Petersen, Sec. Lieut.

Løbe-No.

- 1 Køllet, Sergeant.
- 2 Uhl Dahl, Soureer.

3	Baron v. Knuth.	}	Underofficerer.
4	Grev E. Reventlow.		
5	C. Schonheider.		
6	H. Evers		
7	H. Stenbock.		
8	J. Reinhardt.		
9			
10	E. Falsen.		
11	Andersen.	40	S. Petersen.
12	P. Gad.	41	J. Botcher.
13	N. Hansen.	42	L. Erap, d. Jurist.
14	Hulegaard.	43	H. Hammer.
15	L. Holst.	44	Hasberg.
16	Lind.	45	Paysen.
17	Blok Toxen.	46	L. Warnche.
18	Puerari.	47	G. Ditten.
19	C. B. Rogert.	48	L. O. Mynster.
20	Paludan.	49	Schwabe.
21	D. D. Petersen.	50	J. Schade.
22	C. Steinbloch.	51	E. Lund.
23	J. Doderlein.	52	H. J. Loytved.
24	G. Johnsen.	53	H. Herseter, d. J.
25	Didrichsen.	54	N. Hasle.
26	D. C. Selboe.	55	P. H. Morch.
27	N. F. Fogh.	56	Samuelsen.
28	N. Moller.	57	Mohlholm.
29	P. Ellern.	58	Krebs.
30	L. A. Moller.	59	L. Kelder.
31	D. Holm.	60	F. Schaldemose.
32	M. G. Kanse.	61	Schmidt.
33	N. Helgesen.	62	E. Green.
34	N. J. Wittendorff.	63	Wilbrecht.
35	H. B. Jessen.	64	H. Myerup.
36	Grihm Johnsen.	65	Saxild.
37	J. Lauritzen.	66	Dirchs.
38	H. C. A. Giesing.	67	Galten.
		68	F. G. Howig.

69	Basse.	85	Hiort.
70	Clausen.	86	M. Breuniche.
71	N. Qvistgaard.	87	J. Colet.
72	Lisberg.	88	Vehrson.
73	Fischer.	89	Vengen.
74	H. C. Dyrehauge.	90	H. Flor.
75	Olrog.	91	Grove.
76	Luplau.	92	Brücker.
77	Neergaard.	93	Hass.
78	Rambusch.	94	J. M. Holst.
79	W. L. W. Ellberg.	95	D. S. Hansen.
80	Holst.	96	J. Hansteen.
81	F. Lomjou.	97	Borregaard.
82	Pechel.	98	Thelleman.
83	Stenersen.	99	N. Bonnevie.
84	H. Holm.	100	H. Beth.

4de Compagnie.

Weideman, Capitain og Chef.
 Treschow, Prem. Lieut.
 N. G. F. Thune, Sec. Lieut.

Løbe No.

1	Schwarz, Sergeant.	
2	Beker, Foureer.	
3	Lassen.	} Underofficerer.
4	Heyerdahl.	
5	Hansteen.	
6	C. W. Rielsen.	
7	H. Aagaard.	
8	C. Heilman.	
9	Stochfletch.	

10	Lange.	46	N. Simonsen.
11	Brestrup.	47	C. Scheen.
12	J. F. Paludan.	48	J. M. Ahrenz.
13	D. P. Hoffman.	49	P. Bogild.
14	J. P. Ranzau.	50	H. H. Blache.
15	P. C. Torke.	51	H. S. Ahrenz.
16	A. Lossius.	52	F. Bottcher.
17	S. J. Moller.	53	H. Andersen.
18	F. Hobe.	54	N. A. Andersen.
19	C. Boigt.	55	A. Bottcher.
20	N. Lorenzen.	56	H. Moller.
21	H. Saxe.	57	M. Harboe.
22	C. F. Petersen.	58	H. Seidelin.
23	C. H. Marker.	59	F. S. Schonberg.
24	M. Vogelius.	60	L. Sadring.
25	P. C. Lambrechts.	61	P. E. Polzin.
26	J. Kæster.	62	J. Odstrup.
27	D. E. Frizner.	63	F. Kæsted.
28	G. Rebe.	64	L. Lassen.
29	J. C. Heilman.	65	
30	P. Kæster.	66	
31	J. S. Skrike.	67	J. G. Emborg.
32	C. Hallander.	68	H. Hansen.
33	G. Fistaine.	69	S. Holm.
34	J. P. Colding.	70	E. Sandholt.
35	D. J. Rawert.	71	C. Olsen.
36	C. Perbol.	72	J. A. Jessen.
37	H. C. Clasen.	73	D. Katrup.
38	N. Holm.	74	H. C. Rissen.
39	J. Stokfletch.	75	H. Matthiesen.
40	W. Hoyer.	76	J. Graae.
41	C. Bredalh.	77	P. Graae.
42	C. A. Andersen.	78	P. Christiansen.
43	J. K. Hoff.	79	A. H. Oden.
44	J. Demandt.	80	L. Mohr.
45	H. Abel.	81	J. Sorensen.

82 M. Matthiesen.	99 Rosenstand.
83 C. Smith.	100 Lunde.
84 J. R. Lithin.	101 Wexels.
85 C. F. Hansen.	102 M. Larsen.
86 N. P. Hoyer.	103 J. Knudsen.
87 A. E. Beck.	104 T. Sehested.
88 J. Drum.	105 A. Korborg.
89 E. Heger.	106 S. A. Flor.
90 E. Stellwagen.	107 B. Ossen.
91 F. Hammerich.	108 M. N. Brinck.
92 P. Thomsen.	109 T. Reuge.
93 L. S. Hederman.	110
94 Hoisen.	111 P. C. Florup.
95 N. Astrup.	112 E. Wexels.
96	113 H. Riber.
97 J. Ruhr.	114 S. S. Lykke.
98 Paulsen.	

5te Compagnie.

v. Schnitter, Capitain og Chef.
 Hagerup, Prem. Lieut.
 Thomsen; Sec. Lieut.
 Glahn, Sec. Lieut. a la suite.

Løbe-No.

1 K. Rothe, Sergeant.	}	Underofficerer.
2 J. N. Krøyer, Soureer.		
3 Veerager.		
4 Strahrup		
5 M. F. Steen.		
6 E. N. Gausball.		
7 Bilsted.		
8 J. Kabel.		
9 P. N. Wølbike.		
10 T. Hallager.		

11	J. Kraft.	47	H. Skibe.
12	Weber.	48	P. Blicher.
13	B. Møller.	49	ansat som Underof.
14	H. Beck.	50	K. J. Fich.
15	H. P. Clausen.	51	Schiøth.
16	D. L. Holst.	52	P. G. Fibiger.
17	J. K. Bering.	53	L. Voss.
18	P. R. Kall.	54	F. B. Tauber.
19	P. R. Holst.	55	J. Boetius.
20	E. Jbsen.	56	J. C. Ruisbrigh.
21	L. O. Monrad.	57	E. Vorch.
22	N. B. Stampe.	58	J. L. Hansen.
23	H. Grüner.	59	H. G. Sweistrup.
24	L. Brock.	60	P. Bruun.
25	J. R. Bauer.	61	D. J. Matthiesen.
26	J. Müller.	62	J. C. Westesen.
27	J. Stendrup.	63	W. Segelke.
28	L. F. Holm.	64	
29	H. J. Battcher.	65	N. Bloch.
30	E. M. Hasle.	66	D. Jürgensen.
31	H. J. Wille.	67	Kirsteen.
32	J. F. Kock.	68	N. Ørstrom.
33	E. Sundbye.	69	N. Dahl.
34	N. Thuff.	70	J. Lange.
35	J. L. Thaning.	71	E. Westphal.
36	M. Nielsen.	72	P. Kierulff.
37	E. M. Gross.	73	F. Stadel.
38	J. G. Lerkelsen.	74	H. Lohman.
39	D. Gielleboll.	75	H. C. Reiersen.
40	J. Ørholm.	76	L. Balslow.
41	N. Taarvig.	77	D. L. Schlichtkrul.
42	N. Tinken.	78	E. F. Mohr.
43	H. Weinholdt.	79	N. Brandt.
44	E. Petersen.	80	F. G. Biørn.
45	J. F. Biørn.	81	N. Hasle.
46	H. J. Blicher.	82	E. Grønland.

83 A. Andersen.	96 B. Hvass.
84 H. Ingerslev.	97 E. Pedersen.
85 J. H. Elemenfen.	98
86 H. H. Matthiesen.	99 L. Schou.
87 A. Astrup.	100 E. Frisch.
88 N. D. Grundt.	101 P. E. C. Bang.
89 D. Friedenreich.	102 P. Møller.
90 E. W. Gress.	103 P. Klucker.
91 J. J. Dampe.	104 U. Sondum.
92 A. Høysgaard.	105 R. Rønneftad.
93 F. Mynster.	106 B. E. Affens.
94 G. Jessen.	107 E. Jordan.
95 E. C. Grosz.	

6te Compagnie.

Prof. Nachtegall, Capitain og Chef.
 Hasler, Prem. Lieut.
 v. Kewentlow, Sec. Lieut.
 W. Hagerup, Sec. Lieut. a la sui.

Løbe No.

C. Bruun, Sergeant, afsaaet efter Ansøgning.	
1 Borgert, Sergeant.	
2 P. Borch, Fourer.	
3 J. P. Groth.	
4 Smith.	} Underofficerer.
5 Dorph.	
6 Henrichsen.	
7 Bodenhoff.	
8 C. G. Kryger.	
9 Weilbye.	
10 N. Enegaard.	
11 S. L. Høyer.	13 Bisted.

14	P. Hjarup.	50	P. N. Thorup.
15	J. M. Brandrup.	51	J. Brix.
16	H. Hansen.	52	N. Molbye.
17	D. Meyer.	53	J. Adolph.
18	J. L. Hansen.	54	J. L. Rasmussen.
19	E. Knudsen.	55	K. B. Fabricius.
20	S. R. Topp.	56	B. Satterup.
21	J. L. Gesner.	57	E. A. Smith.
22	L. P. Lund.	58	E. W. Borndran.
23	A. K. Linde.	59	K. Thorup.
24	R. C. Lorenzen.	60	B. K. Reinecke.
25	P. C. Jerndorff.	61	R. B. Welling.
26	J. C. Lund.	62	W. Simonsen.
27	J. T. Biermann.	63	L. Biering.
28	C. Gundorph.	64	D. Plesner.
29	E. N. Pontoppidan	65	B. Olsen.
30	E. C. Friis.	66	W. Morgenstjerne.
31	K. B. Høst.	67	E. Hars.
32	A. C. Christensen.	68	B. Thorarensen.
33	A. C. Zolderlund.	69	P. Dybdahl.
34	R. Kenger.	70	H. Kosoed.
35	P. A. Clausen.	71	D. Høstier.
36	F. C. Pingel.	72	N. S. Martensen.
37	J. Hempel.	73	P. C. Musfeldt.
38	P. J. Zolderlund.	74	ansat som Underoff.
39	E. T. Bugge.	75	P. C. Holm.
40	F. S. Mühle.	76	H. Wahl.
41	E. Phaff.	77	A. L. Reiersen.
42	A. Hasselager.	78	A. Cold.
43	P. Siern.	79	C. C. Sviger.
44	J. S. Ryeholm.	80	B. Schnitter.
45	B. M. Collin.	81	P. H. Landt.
46	E. F. Wolbeck.	82	E. O. Arbin.
47	P. A. Blicher.	83	R. Fischer.
48	J. Mammen.	84	J. Vech.
49	K. Storm.	85	E. F. Berner.

86 J. Engelfted.	94 D. Sørensen.
87 L. Rindgreen.	95 Bierregaard.
88 E. Blicher.	96 P. Saabne.
89 J. E. Schougaard.	97 E. P. Eolding.
90 N. Meiner.	98 G. A. Koefoed.
91 C. Andersen.	99 P. Koeskilde.
92 K. P. Ferslev.	100 Stein.
93 C. S. Scharling.	101 Schiøtt.

7de Compagnie.

Prof. Sverdrup, Capitain og Chef.
Schulz, Prem. Lieut.
Lassen, Sec. Lieut.

Løbe No.

1 J. G. Adler, Sergeant.	
2 Fugl, Foureer.	
3 L. Steen.	} Underofficerer.
4 K. G. Groth	
5 Borchgrevink	
6 C. Schulz.	
7 E. Smith.	
8 H. A. Koefod.	
9 N. E. Diering.	
10 J. Rahbek.	19
11 Tang.	20 J. B. Høyer.
12 D. Nielsen.	21 C. G. Lange.
13 J. D. Wesenberg.	22
14 Hvidding.	23
15 D. Jacobsen.	24 P. Gunerus.
16 Olivarius.	25 M. S. Sponeck.
17	26 Olesen.
18	27 E. Winther.

28	T. Thortsen.	64	K. Riis.
29	G. Buschman.	65	L. E. Lassen.
30	C. Lystrup.	66	
31	M. Hammeleff.	67	P. Smith.
32	Fryde.	68	H. C. Fürst.
33	L. Jordhei.	69	
34	L. Bendzen.	70	
35	J. P. Christensen.	71	G. Bull.
36	C. T. Lehman.	72	G. F. v. Krogen.
37		73	P. Brasch.
38	H. P. Barsoed.	74	M. Koefoed.
39	J. N. Hiorth.	75	G. Schonheider.
40	J. E. Henrichsen.	76	H. C. Find.
41	C. M. Thunboe.	77	Horneman.
42	C. C. Scheel.	78	Bredahl.
43	J. Balsen.	79	J. E. Qvistgaard.
44	N. Hald.	80	C. Pringslau.
45	T. N. Windfeld.	81	C. F. Helgerud.
46	N. Gleerup.	82	J. T. Froyel.
47		83	H. Fleischer.
48	C. K. Bagger.	84	W. C. Klein.
49	D. Klagenberg.	85	P. C. Melbye.
50	V. D. Berner.	86	
51	H. N. Kehling.	87	C. Næs.
52		88	K. Müller.
53	P. Baade.	89	M. Juul.
54	D. Kiildsen.	90	N. Næs.
55		91	C. Brohm.
56		92	M. Baade.
57		93	
58	C. Heidenreich.	94	
59	H. Hansen.	95	J. L. Fog.
60		96	H. Meinech.
61	Arboe.	97	
62		98	
63	N. M. Lund.	99	

100	P. Lund.	109	L. M. Svendsstrup
101	P. W. Deinbold.	110	J. A. Lyng.
102	P. C. R. Bang.	111	J. C. Brestrup.
103	S. Juul.	112	K. S. Birch.
104	D. N. Ravn.	113	L. C. Seidelin.
105	G. J. Liebe.	114	K. Giandrup.
106	H. D. Rehling.	115	P. Goldr.
107	C. M. Winther.	116	v. Haven.
108			

8de Compagnie.

v. Kaltenborn, Capitain og Chef.
 F. Winding, Prem. Lieut.
 Hammechen, Sec. Lieut.

Løbe-No.

1	S. H. Ræsted, Sergeant.		
2	C. J. Heise, Foureer.		
3	L. Angell.	} Underofficerer.	
4	H. Angell.		
5	Lange.		
6	K. C. Sibbern.		
7	Friis.		
8	D. H. Guldberg.		
9	Gottwaldt.	} Underofficerer a la su.	
	Pingel.		
	Jøsen.		
	Meier.		
10	Kunder.	14	Bisserup.
11	Kahr.	15	H. Wismer.
12	M. C. Nellesman.	16	Sandbeck.
13	C. J. Johnsen.	17	M. Røblerød.

18		54	W. Gad.
19	Rasmusen.	55	Hoff.
20	Richtrup.	56	B. E. Müller.
21	J. Petersen.	57	D. Devogge.
22	Kesch.	58	Schulz.
23	Klingberg.	59	Kæster.
24	Kasch.	60	Meyn.
25	Kohr.	61	Paulin.
26	Blicher.	62	C. N. Mühle.
27	F. Raben.	63	J. Cronlund.
28	J. K. Rasmusen.	64	
29	G. Lorenzen.	65	J. E. Fangel.
30	S. Nordman.	66	Holmsen.
31	C. Raben.	67	J. Engelsen.
32	C. Homan.	68	
33	P. Hobroe.	69	J. N. Bessel.
34	J. Bang.	70	Bendzen.
35	H. H. Gyldenfeldt.	71	N. Kock.
36	P. Wilse.	72	E. N. Ahlers.
37	P. Monrad.	73	C. Galthen.
38	Kamsland.	74	B. Thorarensen.
39	F. Wamberg.	75	N. F. Guldberg.
40	L. Rannestad.	76	C. B. Hallager.
41	H. Schnor.	77	H. Bøsemoose.
42	H. Schuman.	78	H. M. Hammeleff.
43	C. Helmer.	79	Egerod.
44	H. J. Blom.	80	Arnholdt.
45	M. Schionning.	81	Platou.
46		82	P. Hammerich.
47	J. E. Jensen.	83	C. Buch.
48	N. Hoyer.	84	Slotsheim.
49	D. Thorkildsen.	85	J. Fohn.
50	H. Diurhuus.	86	J. Perersen.
51	C. F. Kæster.	87	C. Riien.
52	C. Fughl.	88	C. Christensen.
53	P. E. Schonfeldt.	89	Møller.

90 J. Lumb.	100
91 H. Feilberg.	101 E. Halsborg.
92 F. Brummer.	102 W. Schneewis.
93 H. Kehlstedt.	103 Drum.
94 F. Sporon.	104 Henningsen.
95	105 Thueseng.
96 H. Rud.	106 L. Weismann.
97 J. S. Nielsen.	107 N. Stampe.
98 D. Bull.	108 L. Meyer b).
99 Dahlström.	

VI. Academiske Høitidelighed.

Reformationsfesten. See ovenfor under Art.
Examen Artium S. 282.

---

b) De vacante Nummere ere udgaaede. De manglende
Sornavne ere ikke blevne anmeldte.

C.

De lærde Skoler.

I. Offentlige Foranstaltninger.

Oprettelse af et almindeligt
Skolefond.

Ved Undersøgelserne om det lærde Skolevæsen i Danmark og Norge befandtes, at nogle af Skolerne havde saa faa Eiendomme og aarlige Indtægter, at de ikke derved kunde bestaae i den Form, som deres Forbedring medførte, og tillige, at andre vare i sin Tid fra det Offentlige blevne saaledes begavede, at de kunde have Overfludde fra de Omkostninger, som til deres fuldstændige Underholdning endog i forbedret Form maatte udfordres. Dette foranledigede Hs. Majestæt til at

antage til Grundfætning, at samtlige rigere Skoler skulle komme de fattigere til Hielp, saaledes, at de offentlige Understøttelser, saavel for Lærere som Lærlinge, kunne staae i rigtigere Forhold end hidtil over begge Rigerne. Denne Grundfætning har Allersøistamme dog ikke villet see bragt i Udforelse ved at lade nogen Skole afgive til en anden enten af sine Eiendomme eller faste Indtægtskilder; ei heller ved fra nogen Skole at affondre noget Legat, givet af Private; saadanne Legater, forblive urokkeligen ved de Skoler, til hvilke ethvert af dem er henlagt, og anvendes der i nøie Overeensstemmelse med Giverens Villie og Hensigter. Derimod har Hs. Majestæt fundet for godt at oprette et almindeligt Skolefond for de lærde Skoler, til hvilket, som grundlægges ved visse faste Fonds og Indtægter, de rigere Skolers Overskudde, naar deres egne Fornødenheder ere beskriede, aarligen skulle iuddrages, og fra hvilket Tilskudene for de fattigere Skoler ligeledes aarligen skulle udredes.

Om dette Skolefond har Hs. Majestæt i allerhøieste Resolution af 22de Maj f. A. befalet saaledes:

- 1) Fondets Hovedbestemmelse skal være, deels at udrede Omkostningerne til de Fornødenheder, som kunne være fælles for samtlige Skoler, og ikke for hver især kunne reglementeres, deels at

tillfyde for de mindre formuende Skoler de Omkostninger, som deres egne Indtægter ikke kunne udrede, og deels at danne et Incrementfond, et Pensionsfond og et Gageforbedringsfond.

- 2) Til det almindelige Skolefond henlægges strax 25,000 Rdlr. af Odense Communitet og Kiøge nedlagte Latinskoles samtlige Eiendomme og aarlige Indtægter, efter Fradrag af hvad som er henlagt til andre Bestemmelser; og derefter aaarligen de Summer, som de mere formuende Skoler og Odense Communitet maatte have i Overflud af samtlige deres aarlige Indtægter, efterat de reglementerede Udgifter og Fornødenheder ere afholdte. Ligeledes henlægges dertil alle tilfældige Indtægter, som ikke ere henlagte til nogen vis Skole, eller have nogen vis Bestemmelse, og endeligen indbetales til samme og udbetales derfra de 6,000 Rdlr., som aaarligen tilfalde Skolerne, som Erstatning for tabte Sangopvartnings-Indkomster.
- 3) Der aabnes et Folium i Banquen for dette Skolefond, paa hvilket, efter Foranstaltning af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, indsættes alle efterhaanden indkommende Indtægtssummer, som blive der staaende, forsaavidt de behøves til løbende Udgifter, men, forsaavidt de derfra kunne undværes, gøres frugtbringende.

- 4) Fondets Capitaler, som for lang Tid eller for bestandig kunne gøres til faste Fonds, udsættes mod sikke Pantar af Jordegods, Tiender og deslige, eller i Statsfonds og andre ligesaa sikke Hypotheker.
- 5) Dette Fond maa aldrig anvendes til andet Brug end til det lærde Skolevæsens Fornødenheder og sammes Forbedring.
- 6) Skolefondet staaer under Bestyrelse af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, men derpaa maa ingen Udgiwt anvises uden efter Vor nærmere Authorisation.
- 7) Regnskabet føres for det første og indtil Vor nærmere Bestemmelse ved Directionens Contoir i sædvanlig Regnskabsorden, aflægges aarligen, revideres af en duelig Revisor, som Vi i sin Tid dertil ville udnævne, og desideres af Directionen.
- 8) For Fondets Tilstand har Directionen at giøre Rede i dens aarlige Indberetning til Os om Skolernes oconomiske Anliggender.
- 9) Overskuddene for de norske Skoler deponeres, efter nærmere Overeenskomst med Depositofasfen, ved et af dens Instituter i Norge, og anvendes ikke for andre end de norske Skoler selv, forsaavidt nogen af dem maatte trænge til Tilskud.

10) Fra 11te Juni d. A. udsætter ingen Skole-Overskuddet af sine aarlige Indtægter paa Rente, men samme gaaer, som ovenfor bestemt, ind under det almindelige Skolefond; de Skolerne tilhørende faste Capitaler derimod, som ved Opsigelse indkomme eller forfalde til Oppebørsel, vedblive Skolernes oeconomiske Bestyrere paa hvert Sted, som hidindtil, at besørge udsatte paa Renter, imod ny loblig Sikkerhed.

II. Stipendiefordeling.

ved Kiøbenhavn, Odense og Christiania Cathedralskoler, for Aaret 1808 a).

1. Kiøbenhavn Cathedralskole.

Stipendiet af første Klasse, eller 50 Rd., er tildeelt 2 Disciple; for hver af disse oplægges 20 Rd.

Stipendiet af anden Klasse, eller 35 Rd., 4 Disciple; for tre af disse oplægges 10 Rd. og for een 15 Rd.

Stipendiet af tredje Klasse, eller 20 Rd., 2 Disciple; for den ene af disse oplægges 8 Rd.

a) I Overensstemmelse med Reglementerne for disse Skoler §. 27 — 30.

Fri Underviisning, uden Pengeunderstøttelse,
er tilstaaet II.

2. Odense Cathedralsskole.

Stipendiet af første Klasse er tildeelt 5 Disciple; for hver af dem oplægges heraf 20 Rd.

Stipendiet af anden Klasse 5 Disciple; for 4 af disse oplægges 15 Rd., for een 10 Rd.

Stipendiet af tredje Klasse 4 Disciple; 8 Rd. oplægges for hver.

Fri Underviisning er tilstaaet 9.

3. Christiania Cathedralsskole.

Stipendiet af første Klasse er tildeelt 5 Disciple; for tre af disse oplægges 20 Rd.; for een 30 Rd., og for een 25 Rd.

Stipendiet af anden Klasse 5 Disciple; for hver af disse oplægges 15 Rd.

Stipendiet af tredje Klasse 4 Disciple; for hver af disse oplægges 10 Rd.

Fri Underviisning er tilstaaet 8.

III. Skole skrifter.

Stuttgart, hos Løflund: Philologie. Et Tidsskrift til at befordre Smag for det græske og romerske Sprog og Litteratur og et grundigt Studium af begge. I Forbindelse med flere Lærde, udgivet af W. Carl Victor Hauff, Professor og Præst i Klosteret Bebenhausen. Første Stykke 1803. 216 S. Andet Stykke 1803. 246 S. Tredie Stykke 1804. 184 S. 8vo.

De rigtige Bemærkninger over Oldtidens Studium og Ungdommens Dannelse ved samme, som Udgiveren har indflettet i sin foreløbige Afhandling, vidne forud om hans Kald til dette Foretagende. Han forklarer sig eftertrykkeligen mod Skadeligheden af den Almeennyttighed, som man i senere Tider har afskuffet som Maal for Ungdommens Dannelse. Til Lykke, siger han, erkiender man paa de fleste Steder den Skade, som Blandværket af denne Opdragelsesreform anretter, og man vender stedse mere og mere tilbage til den gamle Wei, ikke af Dovenskab, men fordi man indseer det Bedre. Skiondt meget er tabt, er dog ikke Alt tabt. Bist nok kan man ikke skynde sig for meget med at vriste hine overordentlig tydelige, altforklarende, enhver egen Umage forjagende

frast, og aandsløse Børneskrifter af Ungdommens Hænder, som nære Dovenskab, og tilsidst sætte den slappede Sjæl, liig et caput mortuum, ud af Stand til at modtage nogen fermenterende Idee. De have lukket de Helligdomme, som i fordums Dage ofte ene vare tilstrækkelige til at giøre Mennesket stort og stærkt, og i deres Sted indført, jeg veed ikke hvilke, Historier om Friher og Carl'er.

(Af Hall. Allg. Lit. Zeit. Jun. 1807. No. 135).

D.

Universiteter og Høiskoler
i Almindelighed.

I. Ny Organisation af Universitetsvæsenet
i den italienske Republik, nu Kongeriget
Italien.

(Slutning. See foregaaende Hæfte. S. 147 ff.)

Syvende Artikel.

Bibliotheket.

1. Bibliotheket er aabent hoer Dag, uden Forskiel, i Skoleaaret.

2. Fra 1 Novbr. til 1 Marts fra Kl. 9 om Morgenem til Middag: i de fire følgende Maaned er det aabent i tvende andre Estermiddags-timer.

3. Naar Skoleaaret er endt, det er fra 1 Juli til 1 Septbr., er det aabent om Morgenens fra 9 til 12 hver Dag i Ugen, Søndag og Torsdag undtagne.

4. Enhver som kommer paa Bibliotheket, melder sig hos Bibliothekaren eller en af Assistenterne ved Læsningen, han indskriver sit Navn i en Bog, som dertil er bestemt, og som kaldes Læsningsbogen, hvor enhver Dags Datum staaer foran Navnene, indfører Titelen paa den Bog, han ønsker at læse, og efter denne Indtegnning beordrer Bibliothekaren eller Assistenten Betjenten til at fremtage og afgive Bogen selv.

5. Der udleveres alle Bøger uden Forskiel, med Undtagelse af dem, hvis Læsning er erkiendt farlig for Sæderne.

6. Det er bestandig en af Assistenterne paalagt at sørge for Cataloget, og en anden at have Opsyn ved Læsningen. Denne sidste sørger for at Læsningen skeer med Orden og Tausshed, han advarer dem, som forstyrre Læsningen, og besørger, at Betjenterne ere opmærksomme, og omhyggelige for at opfylde enhver's Forlangende.

7. Han vaager over, at Bøgerne, som udleveres, ikke blive beskadigede eller fordærvede under Læsningen.

8. Dem, som komme paa Bibliotheket, er det tilladt at forlange paa een Gang flere end eet

Bind, naar de bevise, at deres Studier udfordre det. Ellers er det ikke tilladt paa een Tid at beholde mange Bind af forskjellige Materier, og naar en vil forandre Gienstanden for sin Læsning, bør han tilbagelevere de Bøger, han i Forveien har bekommet.

9. De, som overbevises om, at have forsøgt paa eller virkelig udført at stjæle nogen af Bibliothekets Bøger, eller at have udrevet eller sonderrevet et Blad eller Kobber, blive, foruden den Straf, de idømmes, som de der stjæle noget fra det Offentlige, end ydermere antegnede i en sær egen Note, som offentlig opslaaes, og hvoraf Virkningen er, at de, som ere antegnede i en saadan, ikke nogensinde mere maae have Adgang til Bibliotheket.

10. I en saadan Note blive ogsaa alle de antegnede, som af Ondskab eller overordentlig Uagtsomhed have beskadiget nogle Bøger: de som, to Gange advarede, ikke have beqvæmet sig til at iagttage Tavshed og anden Orden i Bibliotheket, eller som jævnlig forstyrre Læsningen, og de, som under Læsningen selv tillade sig fornærmende eller forhaanende Udtryk mod Assistenterne eller Betjenterne.

11. Naar Læsningen er forbi, samles alle Bøgerne og giennemsees, og ligesom de fra Haand

i Haand sættes i Reolerne, udstryges den Bogs Navn, som indsættes, af Dags-Fortegnelsen.

12. Bibliothekaren kan ikke tilstæde nogen at medtage Bøger fra Bibliotheket, undtagen Lemmerne af Nationalinstituttet, de offentlige Profesorer, eller dem, som dertil medbringe en speciel Tilladelse fra Regjeringen.

13. Bøgerne afgives ikke til Bortbringelse uden imod Beviiis, som efter en vis Formular indskrives i en dertil bestemt Bog.

14. Ingen maa til Læsningen medbringe, eller uden fra lade sig bringe nogen Bog, endog til eget Brug, med mindre den forevises Bibliothekaren eller Læse-Assistenten, som efterseer Bogen og lader sig underrette om Aarsagen til dens Medbringelse i Bibliotheket.

15. Naar Bibliotheket er lukket forblive Bøgerne hos Bibliothekaren, eller hos den Custos, han overdrager at giemme dem under sit Ansvar.

16. Afgang til Bibliotheket uden for Læsetimerne, enten for videbegiærlige Fremmede eller af andre Aarsager, tillades ei, uden at Bibliothekaren eller en af Adjuncterne ere tilstede, og finder aldrig Sted om Aftenen.

17. Dette Reglement er bestandig opslaaet i Bibliotheket til Efterretning og nøiagtig Efterlevelse.

Ottende Artikel.

Timetabel over Forelæsningerne og
Studie-Cursus for at opnaae de
forskjellige Facultets-Grader.

Første Formiddagstime:

Begyndelsesgrundene af Geometrie og Alge-
bra; almindelig Physik; Materia medica; medi-
cinsk Klinik; de civile Institutioner og Notarial-
konsten; Statsretten og Folkeretten.

Anden Formiddagstime:

Experimentalphysiken; a) chirurgiske Institu-
tioner og Gjerdemoderkonsten; b) den borgerlige
Ret; Moralphilosophien og Naturretten.

Tredie Formiddagstime.

Ideernes Analyse; Botanik; Pathologie og
tinglig Medicin; chirurgisk Klinik; anvendt Ma-
thematik; Indledning til høiere Regning; Crimi-
nalret og Criminalproces.

a) Professoreu holder Forelæsninger to Gange om Ugen
over Gjerdemoderkonsten, den anden Eftermiddags-
time afvekslende med Professoreu i Pathologien og
den tinglige Medicin.

b) Professoreu averterer, naar han begynder Materien
om Servituter, for at Ingeniurerne i deres fjerde
Aar kunne benytte hans Forelæsninger derover.

Fjerde Formiddagstime:

Menneskelig Anatomie; italiensk og latinsk
Beltalenhed; Historie og Diplomati; hoiere Ma-
thematik.

Første Eftermiddagstime.

Physiologie; sammenlignende Anatomie; phar-
maceutisk Chemie; borgerlig og militær Architectur;
det græske Sprog og Litteratur; Stats-Deconomie.

Anden Eftermiddagstime.

Chemie; Naturhistorie; Agerdyrkningskon-
sten; orientalske Sprog; Numismatik.

Studie-Cursus for Medicinerne.

Et Qvintennium.

Første Aar: Elementerne af Geometrie og
Algebra; italiensk og latinsk Beltalenhed; Ideer-
nes Analyse; det græske Sprog og Litteratur.

Andet Aar: Almindelig Physik; Experimen-
talphysik; Botanik; menneskelig Anatomie; Phy-
siologie; almindelig Chemie.

Tredie Aar: Materia medica; chirurgiske In-
stitutioner; Pathologie; menneskelig Anatomie;
sammenlignende Anatomie; Naturhistorie.

Fjerde Aar: Medicinsk Klinik ved de Syges
Senge; Pathologie; menneskelig Anatomie, phar-
maceutisk Chemie; kliniske Sammenkomster.

Femte Aar: Medicinsk Klinik som Practici; menneskelig Anatomie; Giordemoderkonsten; tinglig Medicin; kliniske Sammenkomster.

Studie-Cursus for Chirurgerne.

Et Qvinquennium.

Første Aar: Elementerne af Geometrie og Algebra; italiensk og latinsk Veltalenhed; Ideernes Analyse; det græske Sprog og Litteratur.

Andet Aar: Almindelig Physik; Experimentalfysik; Botanik; menneskelig Anatomie; Physiologie; almindelig Chemie.

Tredie Aar: Chirurgiske Institutioner; Materia medica; menneskelig Anatomie; sammenlignende Anatomie; Sammenkomst paa Hospitalets chirurgiske Stuer.

Fjerde Aar: Chirurgiske Institutioner; klinisk Chirurgie som Tilskuere; menneskelig Anatomie med chirurgiske Operationer; Giordemoderkonsten; tinglig Medicin; klinisk, chirurgiske Sammenkomster.

Femte Aar: Chirurgisk Klinik som Practici; menneskelig Anatomie og chirurgiske Operationer med Operatørene; pharmaceutisk Chemie; anatomiske og chirurgiske Dvælses paa Cadaveret.

Studie-Cursus for Pharmaceutici.
Et Triennium.

Første Aar: Ideernes Analyse; italiensk og latinisk Betsalenhed.

Andet Aar: Botanik; Materia medica; pharmaceutisk Chemie; almindelig Chemie.

Tredie Aar: Botanik; Materia medica; pharmaceutisk Chemie; almindelig Chemie.

Studie-Cursus for Architecterne.
Et Quadriennium.

Første Aar: Elementerne af Geometrie og Algebra; italiensk og latinisk Betsalenhed; Ideernes Analyse.

Andet Aar: Introductioner til den høiere Regning; almindelig Physik; Experimentalphysik; Naturhistorie.

Tredie Aar: Anvendt Mathematik; høiere Mathematik; borgerlig og militær Architectur; Agerdyrkningskonsten.

Fjerde Aar: Anvendt Mathematik; høiere Mathematik; juridisk Afhandling om Servituter; borgerlig og militær Architectur.

I de ubesatte Dage: Øvelser i practisk Geometrie; Anvisning i at tegne Figurer.

Studie-Cursus for Landmaalerne.
Et Biennium.

Første Aar: Italiensk og latinisk Betsalenhed; Ideernes Analyse.

Andet Aar: Elementerne af Geometrie og Algebra; borgerlig og militær Architectur med Tegning.

I de ubesatte Dage: Anviisning i at tegne Figurer; Ovelser i practisk Geometrie.

Studie-Cursus for Juristerne.

Et Quadriennium.

Forste Aar: Elementerne af Geometrie og Algebra; Experimentalphysik; Ideernes Analyse; latinsk og italiensk Betsalighed.

Andet Aar: De civile Institutioner og Notarialkonsten; Moralphilosophie og Naturret; Historie og Diplomatif; det græske Sprog og Litteratur.

Tredie Aar: Borgerlig Ret; Historie og Diplomatif; Criminalret og Criminalproces; Stats-Deconomie.

Fierde Aar: Borgerlig Ret; Criminalret og Criminalproces; Statsret og Folkeret; tinglig Medicin.

Niende Artikel.

Maaden, hvorpaa Examina holdes.

Ceremonierne ved dem.

I. Eleverne, som ønske at opnaae de academiske Grader i de forskjellig Faculteter, maae i

deres Studie-Cursus udholde tvende Examina. Den første absolveres: af Juristerne i det andet Aar af deres Cursus; af Medicinerne i Slutningen af det tredie Aar; af Chirurgerne i Slutningen af det tredie Aar; af Ingenieurerne i Slutningen af det andet Aar; af Pharmaceutici i Slutningen af det andet Aar.

Den anden, efter hvilken de opnaae Graderne, absolveres ved Slutningen af deres Cursus.

Landmaalerne udholde blot en eneste Examen i Slutningen af det andet Aar.

2. Ved den første Examen fordeler Rectoren Byrden mellem tre og tre af de Professorer, som udgiøre ethvert Facultet, efter Overlæg med dette.

3. Ved den anden maae Collegierne være fuldtallige, og de ansees for saadanne, naar der ei er et mindre Antal end fem af ethvert Collegium tilstæde.

4. De første Examina anstilles over de Videnskaber, til hvilke Eleverne have været anførte i de foregaaende Aar. Der fremsættes i disse omtrent 40 Sætninger, fordeelte i tre tillukkede Urner. Disse Sætninger bringes i Forbindelse med andre Brene af den Videnskab, hvoraf de tages, iest: som de ikke kan studeres isoleret, og det er tilladt, at bekiendtgjøre dem for Studenterne isorveien.

Studenten udtrækker deraf tre af den ene Urne, og vælger deraf en, over hvilken han bliver examineret af en af Professorerne, og succesfulde ved en lignende Udtrækning af de andre to Urner bliver han examineret af de andre to Professorer.

5. Den anden Examen, som afsluttes for at opnaae Graderne, efterat Studie-Cursus'et er endt, udføres paa samme Maade, men med et større Antal Opgaver i Urnerne, og med Tilspørgen af 4 Collegiets Professorer, og med den foranførte Bekiendtgjørelse. Saavel første som anden Examen holdes efter den 8 Juni, undtagen ved særdeles Leilighed, da den kan anstilles paa de ubesatte Dage i Skoleaaret.

6. Disse Opgaver forandres alle eller tildeels, hvert Aar efter Professorernes Forslag, med Hensyn til de Gienstande, de i deres Forelæsninger have omhandlet med mere eller mindre Bidtlostighed.

7. De ansees og proclameres Antagne, som have erholdt de to trediedele af de ved Examen overbærende Professorers Stemmer. De som have erholdt alle Stemmer for sig, proclameres Antagne med alle Stemmer. I Tilfælde at de i Særdeleshed udmærke sig, faae de Approbation med Roes. Stemmerne gives hemmelige.

8. Efterat Antagelse er skeet ved den anden Examen, gives Baccalaureigraden til Juristerne, Medicinerne og Chirurgerne. Den academiske Grad af Ingenieur-Architect til Ingenieurerne; af antagen Pharmacist til Pharmaceutici; af udlært Landmaaler til Landmaalerne.

9. Examina holdes inden lukkede Dørre i det italienske Sprog, paa en venstabelig Maade, for at Candidaterne ei skulle forstyrres af Formaliteter, som kunde hindre Brugen af deres Estertanke, men være istand til at aflægge paalidelige Prober paa de Frugter, de have høstet af deres Studier, og paa deres Duelighed.

10. I ethvert Facultets Collegium fungerer Decanus, eller den, som i hans Sted ansættes, Formandens eller Præsidentens Partes; men i det Collegium, af hvilket Rectoren er Medlem paa Grund af Lærestoel, er han sammes Formand. I Tilfælde af en Delegeret fra Regjeringen sendes til Universitetet, er han Præsident og Formand i det Collegium, hvis Forsamling han bivaaner.

11. Naar et vist Antal Studerende er antaget i ethvert Facultet, forsamler dette sig successiv om Torsdagen, for at overdrage dem den Grad, som tilkommer dem efter den anden Examen. Naar det respective Collegium er forsamlet i Universitetets store Sal, og Candidaterne ere opfuldede

paa deres Plads, indfinder Rectoren sig med Secretæren og Pedellerne. Rectoren sidder paa et udmærket Sted, og Secretæren oplæser lydeligen Candidaternes Examens-Acter, og den derpaa fulgte Antagelse. Derpaa erklærer Rectoren formeligen Candidaterne at være habiliterede til at modtage Titelen af den academiske Grad, som de have opnaaet. Derpaa overrækker Pedellen enhver Candidat sit Diplom i en Capsel; een af disse tæller i sine Collegers Navn, og erklærer deres fælles Villie, med Ære at opfylde de Pligter, der ere uadskillelige fra deres ny Forfremmelse. Dernæst holder en af Facultetets Professorer, som Promotor, en Tale over en eller anden videnskabelig Gienstand, og overdrager Candidaten Graden. Denne Forretning som Promotor gaaer Touren rundt mellem ethvert Facultets Professorer. De fælles Ceremonier iagttages naarsomhelst Leilighed frembyder sig til at overdrage den academiske Grad, endog til en eneste Candidat i Løbet af Skoleaaret.

12. De som afvises ved den første Examen, ere forbundne til endnu et Aar at studere ved Universitetet, hvorpaa de atter kunne fremstille sig til Examen; ligeledes ere de, som afvises fra den anden Examen forpligtede til endnu et Aar at studere, og derefter at indstille sig til ny Examen.

13. Efterat have opnaaet de academiske Grader, beholde de, som dermed ere blevne hædrede, endnu den Forpligtelse tilbage, at lægge sig efter det Practiske, og derefter at underkaste sig en ny Examen, for at faae Tilladeise til, nhindret at udøve vedkommende Fag. Om denne Forpligtelse handler et særskilt Reglement.

Den 31 October 1803. Nar II.

Approberet.

Melzi,

Vice-Præsident.

L. Baccari.

II. Blandede Efterretninger.

I t a l i e n.

Rom.

De Forelæsninger, som holdtes i Collegio Romano i Aaret 1802 — 1803 vare følgende: 1) Institutiones biblicæ af Marconi; 2) de Deo uno et trino af Giobannucci; 3) de Deo Creatore, Remuneratore et Vincice af Rubbi; 4) de præceptis Decalogi af Guidi; 5) In-

stitutiones historiæ ecclesiasticæ af Caprano; 6) Institutiones ethices af Lazzarini; 7) Elementa Matheseos af Calandrelli; 8) Elementa Physicæ af Conti; 9) Elementa physices experimentis innixæ af Scarpellini; 10) Institutiones logices et metaphysices af Piatti; 11) Ciceronis Orationes af Marsella; 12) Elementa lingvæ græcæ et selecta ex græcis scriptoribus af den samme; 13) Virgil. Catul. Tibul. et Propert. Carmina castigata; præcepta poeticæ af Tiberi; 14) Homerus, de dialectis et legibus metricis af den samme; 15) Ciceronis orationes selectæ; præcepta rhetoricæ ex Decolonia &c. af Organtini og Gasperini; 16) Ciceronis Epistolæ, Cornelius Nepos &c. af Tassini og Zucchi; 17) Phædri fabulæ; grammatices tractatus &c. af Mondelli, Ponzileoni og Penti. Collegiet har 16 Klasser. I Aaret 1798 syntes dette berømte Institut, som da ogsaa begyndte at kalde sig Lycee, at glemme sin væsentligste Bestemmelse. I en Tale alla studiosa gioventù, som daværende Professor i Literæ humaniores, F. Battistini holdt og udgav, forekommer saa meget om Fornuft, Philosophie og sane doctrine, at den hellere maatte troes at være holdt paa ethvert andet Sted end i et Collegium i selve Rom.

Neapel.

Under 9 Jun. 1807 er udkommet et Kongl. Decret, ifølge hvilket der i hele Kongeriget skal oprettes 10 Collegier til Ungdommens Opdragelse og Underviisning i Videnskaberne og de skønne Konster. Ethvert Collegium faaer en aarlig Indtægt af 6000 Ecolducater; Disciplenes Antal er i hvert bestemt til 50, af hvilke enhver fra Neapel betaler maanedlig 12, fra Provindserne 8 Ecolducater. Ved hvert Collegium ansættes 7 ordentlige og nogle overordentlige Lærere, og de duedigste Lærlinge befordres til høiere Anstalter.

(Af Jen. Allg. Litt. Zeit. 1807. Intell. Bl. No. 58).

2. F r a n k e r i g.

Paris.

Den pharmaceutiske Skole her er nu fuldkommen indrettet. De unge Mennesker, der engang ville optræde som Pharmaceutikere, maae deri have studeret i 4 Aar eller kunne opvise 7 Læreaar i et Apothek. Hvert Halvaar holdes offentlige Prøver og uddeles Priismedailler. De, som erholde flere saadanne, behøve kun 3 Aars Studium. I Provindserne oprettes lignende Skoler.

(Af Neue Leipz. Lit. Zeit. 1807. Int. Bl. No. 26).

3. Østerrigske Monarkie.

Ungarn.

I Pesth studerede i det første halve Skoleaar 1806 — 770 Studentere Theologie, 200 Jurisprudents, 129 Medicin og Chirurgie, 129 Philosophie og Mathematik.

(Af Jen. Allg. Lit. Zeit. 1807. Int. Bl. No. 60.)

4. Sydsland.

Bayern.

Landshut.

Under 8 Mai 1807 er udkommet et kongeligt Rescript angaaende det herværende Universitet, hvis Indhold i det Væsentlige gaaer ud derpaa: 1) den Rector og Senatet hidtil overdragne Politie magt over Academikerne ska!, i Henseende til deres offentlige Forholde, til den almindelige og særdeles Orden, for Fremtiden være foreenet med den i Landshut bestaaende Local Politiecommission, men Jurisdictionen i borgerlige og viinlige Rets sager blive uforandret, ligesom ogsaa Rector og Senatet beholde den faderlige og formynderlige Magt over Academikerne, samt Opsigten over den indre Orden og Sikkerhed i Universitetsbygningen, saa længe ingen Tilfælde indlobe, der have Indflydelse paa den offentlige Sikkerhed. Med denne Anordning ere i øvrigt endnu speciellere Anviis-

ninger forbundne f. Ex. angaaende ankommende Academiernes Angivelse for Politiet, deres Voevælsforandring, Politimedlemmernes Deeltagelse i de Senatsforsamlinger, hvori der forekomme Politiegienstande; 2) alle offentlig ansatte Læreres Vidnesbyrd over alle Gienstande, der ikke ere enkelte overdragne, erklæres aldeles for lige gyldige; 3) Studiecursus for enhver Hovedvidenskab er bestemt til 3 Aar; 4) Til Bestyrelse og Besorgelse af Bøgers Indkøb for Bibliotheket er en egen Commission nedsat.

(Af Jen. Allg. Lit. Zeit. 1807. Int. Bl. No. 52.)

---

5. Slesvig og Holsteen.

Sønderborg paa Als.

Ifølge en af Hs. Majestæt confirmeret ny Schulordnung, dat. Gottorf d. 6 Febr. 1807, er den latinske Skole her forandret til en af tre Classer bestaaende Borger-skole.

(Af Int. Bl. zur Zeit. für Lit. und Kunst in den Königl. Dän. Staaten 1807. No. 5.)

Kiel, i Octbr. 1807.

Antallet af de herværende Studerende overgaaer for nærværende Tid ikke meget 50. Adskillige af vore academiske Borgere have taget Tjeneste ved Armeen. Fra Skolerne er i dette Efteraar, for medelst Lidsomstændighederne, saare saa ankomne. I vort Lections-catalog for Vintersemestret ere Forelæsninger anmeldte af 33 Professor og Privatdocenter. Blandt de første savnes dog det juridiske Facultets øverste Medlem, Keitemeyer.

Trykfeil i tredie Hæfte.

S.	37	Lin. 23	vognede, læs: vakkede.
—	43	— 2	fra End. Rüh, læs: Rüh.
—	44	— 20	Wensfad, læs: Wensfab.
—	72	— 6	afholde, læs: afholdt.
—	89	— 11	Specium scripmen lande, læs: Specimen scriptum laude.
—	96	— 2	Laudabilis, læs: Laudabilis.
—	—	— 5	Tommes, læs: Tonnies.
—	100	— 18	1803, læs: 1804.
—	105	— 21	tillades, læs: tillade.
—	109	— 26	bemærkee, læs: bemærker.
—	112	— 11	Erfaringes, læs: Erfaringens.
—	127	— 6	Reisefip., læs: Reisetip.
—	130	— 5	Forestillag, læs: Forestilling.
—	134	— 14	Middelstole, læs: Konne Middelstole.
—	—	— 21	befalede, læs: befalede.
—	139	— 5	Tilflugt, læs: Tilflugt.
—	141	— 20	Begyndelsesbogstav, læs: Begyndelsesbogstav.
—	143	— 2	Sundhedsbron, læs: Sundhedsbrønd.
—	147	— 4	f. Er. Læresag, læs: Læresag.
—	151	— 11	Rectoren, læs: Rectoren.
—	152	— 12	Tilfald; læs: Tilfælde.
—	153	— 7	Angigelse, læs: Angivelse.
—	158	— 11	holdes, læs: holdes.
—	173	— 21	understalte, læs: understotte.
—	180	— 4	Universtet, læs: Universtetet.

Trykfeilenes Mængde maatte behageligen undskyldes med Udgiverens Travarelse fra Trykstedet.
